

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE – AVRUPA BİRLİĞİ MÜZAKERE SÜRECİNİN TÜRK
BASININDAKİ YERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Anıl Nalkıran

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. M. Nail ALKAN

Ankara 2009

JÜRİ ÜYELERİ'NİN İMZA SAYFASI

Anıl Nalkıran'a ait "Türkiye – Avrupa Birliği Müzakere Sürecinin Türk Basınındaki Yeri" adlı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. M. Nail ALKAN

Tez Danışmanı

Bu çalışma jürimiz tarafından oybirliği ile Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak Kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Haydar ÇAKMAK

Üye : Doç Dr. Oya AKGÖNENÇ

Üye :Yrd. Doç Dr. M. Nail ALKAN

Bu tez Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

ÖNSÖZ

Yıllardır süregelen Avrupa Birliği macerası artık Türkiye için son aşamaya gelmiştir. Avrupalı bir Cumhuriyet Devleti olan Türkiye, geleceğine yatırım olacak Avrupa Birliği üyeliği konusuna tarihi boyunca öncelik vermiştir. Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkileri, tarih içinde bazen kesintiye uğramış bazen de yapılan işbirlikleri sayesinde ileri seviyelere taşınmıştır.

Bu tarihi süreç içerisinde 3 Ekim 2005 günü büyük bir gelişme yaşanmış ve Avrupa Birliği, Türkiye ile katılım müzakerelerini başlatmıştır. Uzun yıllardan sonra eline geçen fırsatı en iyi şekilde değerlendirme amacıyla olan Türkiye, milli menfaatlerinden ödün vermeden müzakereleri sürdürme çabası içindedir. Ancak Avrupa Birliği cephesinden gelen ağır istekler Türkiye'nin bu süreçte başarıyı yakalamasını gitgide zorlaştırmaktadır.

Müzakere sürecinde yaşanan her gelişme, her aşama, her talep, her cevap ve her yenilik; müzakerelerin sağlıklı yürütülebilmesi açısından hayati derecede önem arz etmektedir. Bu yüzden, bu süreç iyi anlaşılmalı ve iyi değerlendirilmelidir.

Halen tamamlanmamış bir süreç olan katılım müzakerelerinin basındaki yansıması, hem kamuoyunun yönlendirilmesi hem de sürecin iyi anlaşılması açısından faydalı bir araç ve kaynak teşkil etmektedir.

Bu tezde; Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım müzakereleri hakkında Türk basınında çıkan haberler, makaleler, köşe yazıları, söyleşiler kronolojik bir çerçevede incelenmiş ve bu konu hakkında gazetelerde yer alan farklı yorumlar ele alınmıştır. Bu tezde ayrıca; Türkiye – Avrupa Birliği ilişkilerinin ve dolayısıyla müzakere sürecinin daha iyi anlaşılabilmesi için çeşitli tarihsel ve teknik bilgilere de yer verilmiştir.

Bu tezde, ilgili konuların en iyi şekilde değerlendirilmesini sağlama amacı gdlmesine rağmen konuya ilişkin bazı eksiklikler bulunabilir. Bunların hoşgörü ile karşılanmasını umut eder, olumlu tenkitlerin akademik çalışmalarımı sürdürmem açısından beni teşvik edeceğini belirtmek isterim.

Öncelikle; rehberliği, yardımları ve desteği ile bu yoğun çaba gerektiren çalışmayı kolaylaştıran değerli Hocam Yrd.Doç.Dr. M. Nail ALKAN'a, sonra da; tezin hiçbir aşamasında desteğini esirgemeyen aileme ve arkadaşlarım Gizem SAKARYA ile Latif PINAR'a teşekkürü borç bilirim.

Saygılarımla

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR.....	vi
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
AVRUPA BİRLİĞİ’NİN GENİŞLEME SÜREÇLERİ, KURUMSAL YAPISI VE TÜRKİYE – AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ	3
1. AVRUPA BİRLİĞİ’NİN GENİŞLEME SÜREÇLERİ	3
2. AVRUPA BİRLİĞİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER, AVRUPA BİRLİĞİ’NİN KURUMSAL YAPISI VE İŞLEYİŞİ.....	5
2.1. AB Hakkında Genel Bilgiler	5
2.2. Avrupa Birliği’ nin Kurumsal Yapısı ve İşleyişi.....	6
2.2.1. Avrupa Parlamentosu	9
2.2.2. Avrupa Birliği Konseyi	10
2.2.3. Avrupa Birliği Komisyonu	11
2.2.4. Avrupa Toplulukları Adalet Divanı	11
2.2.5. Avrupa Sayıştayı	12
2.2.6. Diğer Kurumlar	12
3. TÜRKİYE – AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ	13
3.1. İlişkilerin Başlaması ve İlişkilere Genel Bakış	13
3.2. Ankara Antlaşması.....	14
3.3. Üyelik Başvurusu ve Gümrük Birliği	15
3.4. Lüksemburg Zirvesi	16
3.5. Helsinki Zirvesi	16

3.6. Kopenhag Zirvesi	17
3.7. Brüksel Zirvesi	18
İKİNCİ BÖLÜM.....	20
MÜZAKERE SÜRECİNİN TANIMLANMASI VE TÜRKİYE – AB MÜZAKERE SÜRECİNİN TÜRK BASININDAKİ YERİ	20
1. MÜZAKERE SÜRECİNİN TANIMLANMASI	20
1.1. Müzakere Nedir?	20
1.2. Müzakerelerin Yapısı ve İşleyişi	21
1.2.1. Müzakere Süreci Aktörleri	21
1.2.2. Müzakere Süreci Aşamaları	22
1.2.2.1. Hükümetlerarası Katılım Konferansı	22
1.2.2.2. Tarama Süreci	23
1.2.2.3. Fiili (Özlu) Müzakere Süreci	23
1.2.2.4. Müzakerelerin Sonuçlanması.....	26
1.2.2.5. Katılım Antlaşması.....	26
1.2.3. Müzakerelerle İlgili Diğer Hususlar	27
2. TÜRKİYE – AB MÜZAKERE SÜRECİNİN TÜRK BASININDAKİ YERİ (BASIN TARAMASI)	29
2.1. Örneklemin Tanımlanması.....	29
2.2. Müzakere Sürecine Yaklaşırken.....	32
<i>Birinci Kısım</i>	<i>32</i>
<i>İkinci Kısım</i>	<i>39</i>
<i>Üçüncü Kısım.....</i>	<i>45</i>
2.3. Müzakere Sürecinin Başlaması	51

<i>Birinci Kısım</i>	51
<i>İkinci Kısım</i>	59
<i>Üçüncü Kısım</i>	65
2.4. Ermeni Sorunu.....	72
<i>Birinci Kısım</i>	73
<i>İkinci Kısım</i>	76
2.5. Kıbrıs Sorunu ve Rumlar İle İlişkiler	80
<i>Birinci Kısım</i>	81
<i>İkinci Kısım</i>	86
<i>Üçüncü Kısım</i>	90
2.6. Kopenhag Kriterleri ve Müktesebata Uyum Açısından Türkiye'nin İç Politikası ve Demokratikleşme	97
<i>Birinci Kısım</i>	98
<i>İkinci Kısım</i>	102
<i>Üçüncü Kısım</i>	111
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	118
TÜRKİYE – AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNİN GELECEKTEKİ DURUMU ?	118
SONUÇ	125
EKLER	130
KAYNAKÇA	145
ÖZET	153
ABSTRACT.....	154

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomi Topluluğu
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
AP	: Avrupa Parlamentosu
AT	: Avrupa Topluluğu
ATAD	: Avrupa Toplulukları Adalet Divanı
BCP	: Bağımsız Cumhuriyet Partisi
BM	: Birleşmiş Milletler
CDU	: Hristiyan Demokrat Birliği (Christian Democratic Union)
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
COREPER	: Avrupa Birliği Daimi Temsilciler Komitesi (Committee of Permanent Representatives)
CSU	: Hristiyan Sosyal Birliği (Christian Social Union)
EURATOM	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (European Atomic Energy Community)
FIR	: Uçuş Bilgi Bölgesi (Flight Information Region)
FN	: Ulusal Cephe Partisi (Front National)
GB	: Gümrük Birliği
IMF	: Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund)
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KOB	: Katılım Ortaklığı Belgesi

MÇB	: Müzakere Çerçeve Belgesi
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
MNP	: Milli Nizam Partisi
MYK	: Merkez Yürütme Kurulu
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development)
OEVP	: Avusturya Halk Partisi
OTP	: Ortak Tarım Politikası
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TSİ	: Türkiye Saati İle
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
UDF	: Bulgaristan Birleşik Demokratik Güçler Partisi (United Democratic Forces)
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurulu

GİRİŞ

Önceleri felsefecilerin zihninde yaşatılan, özellikle barış ve insan yaşamı standartlarının yükseltilmesi amacını güden Avrupa entegrasyonu fikri, ancak belirli olay ve etkenlerin yardımı ve teşvik etmesiyle bir gerçeklik halini almıştır. Bu etkenlerin başında, uzun süren şiddetli savaşlar ve bunun sonucunda gelen huzursuzluk ve yılgınlık ortamı gelmektedir. II.Dünya Savaşı sonrasındaki bu kanlı ortamı bir barış ve huzur ortamına çevirmenin tek yolunun ekonomik ve politik bütünleşme olduğu düşünülerek Avrupa Birliği oluşumunun ilk adımları atılmaya başlanmıştır. Totaliter rejime karşı başkaldırıları da bu sürecin bir parçası olmuştur. Bunlara ek olarak, devletler üstü bir birlik kurarak siyasi açıdan güçlenme fikri de bir topluluk kurma düşüncesini tetiklemiştir. Bu düşüncelerin temelini ise federalizm ve işlevcilik oluşturmuştur.

İlk fiili adım olarak, Batı Avrupa Ülkeleri'nin demir ve kömür sanayilerinin birleştirilmesi amacıyla Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman'ın uğraşları sayesinde Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu 1951 yılında Paris Antlaşması ile kurulmuştur. Fransız Planlama Örgütü başkanı Jean Monnet'in fikirlerinden ortaya çıkan ve Fransa ile Almanya arasındaki kanlı savaşı sona erdirmeyi amaçlayan 'Schuman Planı' da bu topluluğun kurulmasına büyük ilham kaynağı olmuştur¹. Bu kuruluşun kurulma aşamasındaki ilk üyeleri ise Batı Almanya, Fransa, Belçika, Lüksemburg, İtalya ve Hollanda'dır. Başlarda hedefi barışı sağlamak olan bu topluluk amaçlarını ve faydaları artırmak için ortak bir pazar ve serbest mal, hizmet ve işgücü dolaşımını da planlarına dahil etmiştir. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu(AKÇT)'nin çalışmalarında yakalanan başarının ardından Avrupa liderleri işbirliği alanını genişletmek istemişlerdir. Bu yönde daha ileri gidebilmek amacıyla 1957'de gerçekleşen Roma Antlaşmaları ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) da kurulmuş ve hedeflenen ortak pazara ulaşılmıştır. AKÇT, AET ve EURATOM'un asli organları 1 Temmuz 1967'den geçerli olmak üzere 'Füzyon Antlaşması' ile birleştirilmiştir ve bundan sonra üçünün birlikte oluşturduğu bu topluluğun yeni adı

¹ Rıdvan Karluk, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, İstanbul, 2005, s.4 ; Taylan Koç, **Küreselleşme ve Türkiye Basımında Avrupa Birliğine Adaylık Süreci**, Ankara, 2004, s.56.

Avrupa Toplulukları (AT) olarak deęişmiştir². Sonraki senelerde de toplulukla ilgili olarak antlaşmalar imzalanmıştır. 1986 senesinde imzalanan Avrupa Tek senedinin ardından 1992’de Hollanda’nın Maastricht kentinde yapılan Maastricht Antlaşması ile Topluluk resmen bir birliğe dönüşmüş ve yeni adı Avrupa Birliği (AB) olmuştur. AT’nin üçüncü anayasası niteliğindeki bu antlaşma işleyişte ve üyelerde de değişikliklere gidilmesini öngörmüştür³. Bu antlaşma AB’nin hukuki temellerini oluşturur niteliktedir ve bu antlaşmayla bu topluluk o tarihe kadarki en büyük adımını atmıştır çünkü bu antlaşma ile iç pazar, tek para birimi, ekonomik ve parasal birlik, ortak dış politika, güvenlik politikası, adalet ve içişleri alanlarındaki işbirliğinin de hayata geçirilmesi kararı alınmış böylece ekonomik entegrasyonun yanı sıra siyasi birlik adımı da atılmıştır⁴.

² Çağrı Erhan ve Tuğrul Arat, ‘AET’yle İlişkiler’, Ed. Baskın Oran, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, cilt.1, İstanbul, 2001, s.810-811.

³ Faruk Sönmezöğlü, **Uluslararası İlişkilere Giriş**, İstanbul, 2005, s.151.

⁴ Sanem Baykal ve Tuğrul Arat, ‘AB’yle ilişkiler’, Ed. Baskın Oran, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, cilt.2, 2001, s.330.; Oya Akgönenç, **Türkiye’nin AB Stratejisi**, Ankara, 2009, s.163.

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GENİŞLEME SÜREÇLERİ, KURUMSAL YAPISI VE TÜRKİYE – AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

1.AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GENİŞLEME SÜREÇLERİ

Kuruluşundan itibaren hedefleri yolunda ciddi başarılarla imza atan Topluluk doğal olarak topluluğa üye olan altı ülkenin dışında kalan diğer Avrupa ülkelerini de cezp etmişti. Bu ülkelerin başında Birleşik Krallık, İrlanda ve Danimarka gelmiştir. 1961 ve 1967 yıllarında iki kez olmak üzere Fransa tarafından veto edilen⁵ bu ülkeler nihayetinde 1972 yılında topluluğa dahil olmuş ve üye sayısı, altı genişlemenin birincisi olan bu genişleme ile dokuza yükselmiştir ve topluluğun sorumlulukları derinlik kazanmıştır⁶. Daha sonra bu genişlemeyi 1981'de Yunanistan'ın ve 1986'da ise İspanya ile Portekiz'in katılımları takip etmiştir. Böylece topluluk güneye doğru büyüme kat etmiştir. Bundan sonraki ilk genişleme topluluğun 'Birlik' şeklini almasından sonra gerçekleşmiştir. Topluluk 'Avrupa Birliği' halini ve adını aldıktan sonra 3 Mart 1994'te yapılan Brüksel Zirvesinde Birlik genişleme kararı almıştır⁷. Bunun sonucunda 1995 yılında Finlandiya, İsveç ve Avusturya da Birliğe dahil olmaya hak kazanmıştır. Bu genişleme ile on beş üye sayısına ulaşan Avrupa Birliği 1999 yılında Birliğin dördüncü anayasası niteliğinde olan 'Amsterdam Antlaşması'nı imzalamıştır.

Avrupa Birliği'nin en kayda değer ve geniş çaplı büyümesi ise Berlin duvarının yıkılmasından sonra gerçekleşmiştir. 1993 yılında yapılan Kopenhag Zirvesi'nde açıklanan ve üye ülkelerde bulunması gerektiği belirtilen Kopenhag Kriterleri'ne uyulması koşuluyla; Yugoslavya'nın dağılması ve Doğu Bloğunun çökmesi ile komünist rejimden demokrasiye geçen Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin de Birliğe katılabilecekleri beyan edilmiştir, bunun akabinde 1994 yılında bu ülkelerin üyelik

⁵ General de Gaulle yönetimindeki Fransa, bu üç ülkenin topluluğa girmesi konusunda 1961 ve 1967 yıllarında veto hakkını kullanmıştır.

⁶ <http://www.abgs.gov.tr> (Avrupa Birliği'nin Tarihçesi).

⁷ Faruk Sönmezoğlu, a.g.e., s.151.

başvuruları başlamıştır. Üyelikleri kabul edilen ülkelere yapılan mali ve siyasi yardımların sonucunda müzakereler tamamlanmış⁸ ve 2003 yılında on ülkenin daha AB'ye üyeliğine karar verilmiştir. Bunun sonucu olarak; 2004 senesinde Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Letonya, Estonya, Litvanya, Slovakya, Slovenya, Malta ve Polonya Avrupa Birliği'nin tam üyeleri haline gelmiştir⁹. Bu sayede Birliğin üye sayısı yirmi beşe yükselmiştir. 2002 Kopenhag Konseyi'nde aday ülkelerden olan Bulgaristan ve Romanya'nın tam üyelikleri de 2007 yılında hayata geçirilmiştir. Böylece Avrupa Birliğinin bugünkü mevcut üye sayısına yani yirmi yediye ulaşılmıştır.

1987'de üyelik başvurusu yapan Türkiye ve 2003'te adaylık başvurusu yapan Hırvatistan ile 2005 yılında müzakerelere başlanmıştır. Müzakereler halen devam etmekte ve bu ülkeler de tam üyelik statüsü beklemektedir.

2005 yılında aday statüsü kazanan Makedonya ile AB'nin yakın bir tarihte müzakerelere başlaması beklenmekte ancak Yunanistan ile Makedonya arasındaki sorun, müzakere tarihinin verilmesini geciktirmektedir. Buna ek olarak, son zamanlarda AB ile ilişkilerini geliştiren Arnavutluk, Bosna Hersek, Karadağ, Kosova ve Sırbistan da potansiyel aday ülkeler olarak görülmektedir¹⁰.

⁸ Şeref Ünal, **Avrupa Birliği Hukukuna Giriş**, Ankara, 2007, s.23-24.

⁹ Rıdvan Karluk, a.g.e., 27-28.

¹⁰ <http://www.abhaber.com> (**Belgeler**); <http://www.asam.org.tr> (**Balkanlar**); <http://www.bbc.co.uk> (**Turkish news – 1 Şubat 2008, 15 Aralık 2008, 28 Nisan 2009**).

2. AVRUPA BİRLİĞİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER, AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KURUMSAL YAPISI VE İŞLEYİŞİ

2.1. AB Hakkında Genel Bilgiler

AKÇT, AET ve EURATOM'un birleşmesi ile 1992 yılında ortaya çıkan Avrupa Birliği daha önce de belirtildiği gibi 27 devletten oluşmaktadır. Birliğin oluşması ile hedeflenen ortak pazar hayali kısmen gerçekleştirilmiş ve ülkeler arasındaki işbirliği farklı alanlarda çok ileri götürülmüştür. Avrupa Birliği genelde ekonomik ve bazı durumlarda ise politik işbirliği anlamına gelmiştir. Ayrıntılı olarak incelendiğinde ise AB'nin . işbirliği alanları daha geniş olarak ortaya çıkmaktadır. Serbest dolaşım, güvenlik, tarım, kültür, tüketim, ticaret ve rekabet, ulaşım, enerji, çevre konuları bu işbirliği alanlarından bazılarıdır¹¹. AB ülkeleri arasındaki ilişkiler arttıkça üye olmayan ülkelerle olan ilişkiler daha önemli hale gelmiştir. Günümüzde AB'nin misyonu halen tamamlanmamıştır, yapılmak istenenler ve yapılması gerekenler mevcuttur.

Avrupa Birliği; Lüksemburg, Strazburg, ve Brüksel olmak üzere üç merkezden yönetilmektedir. Yirmi üç adet resmi dili olan Birliğin toplam nüfusu yaklaşık olarak 500 milyon'dur, yüzölçümü bakımından genişliği ise 4.325.000 m²'dir.

1995'te yürürlüğe giren 'Schengen Antlaşması' ile üye ülkeler arasındaki sınırlarda pasaport ve gümrük kontrolleri kaldırılmış bu sayede AB'ye üye ülkeler arasında serbest dolaşım mümkün hale gelmiştir. Böylece Birlik, hedefleri doğrultusunda büyük bir adım atmıştır.

Avrupa Konseyi tarafından 1972'de kabul edilmiş olan, Beethoven'ın 9. senfonisinin son bölümünden yola çıkılarak sözsüz olarak bestelenmiş 'Neşeye Övgü' adlı marş Avrupa Birliği'nin resmi marşı olarak kullanılmaktadır.

¹¹ <http://www.abofisi.metu.edu.tr/> (Avrupa Birliği Tarihi).

Avrupa Birliği'nin ortak para birimi 1 Ocak 2002'de tedavüle çıkarılan ve o tarihteki üye ülkelerin on ikisi tarafından kabul gören 'Euro (Avro)'dur. Euro; Danimarka, İsveç ve Birleşik Krallık tarafından kabul görmemiştir. Bu para birimini kabul eden üye ülkeler kendi para birimlerini zamanla tedavülden kaldırmıştır. Daha sonra Birliğe yeliği kabul eden 12 ülkenin de büyük bir kısmı henüz bu para birimini kullanmaya başlamamıştır.

2.2 Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısı ve İşleyişi

Avrupa Birliği devletlerin yerine oluşturulan yeni bir devlet değildir ve bunun yanı sıra diğer uluslararası örgütlerden de farklıdır. Birliğe üye olan devletler ortak çıkarlarını ilgilendiren bazı konularda yetkilerini uluslarüstü bir yapılanma olan Avrupa Birliği'nin ilgili kuruluşlarına devretmiştir. Kararlar yelerce onaylanmış antlaşmalara dayandırılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında AB'nin uluslararası ilişkilerde bir ilk olduğu anlařılmaktadır¹².

AT Antlaşmasına göre, AB'nin görevi, üye ülkelerin ulusal pazarlarını birleştiren bir ortak pazar kurmak, bu pazarda bütün malların ve hizmetlerin i pazardakiyle aynı koşullar altında dolaşımını sağlamak ve de üye devletlerin ekonomik koşullarını ve politikalarını birbiri ile uyumlu hale getirmektir¹³. Ancak zaman içinde AB, birçok yeni görev ve amaç saptamıştır. İstihdamın geliştirilmesi de bunlara bir örnek teşkil edebilir.

AB'nin en çok üzerinde durduğu konulardan ikisi Birliğin genişlemesi ve entegrasyonun ileri seviyelere taşınmasıdır. Bazı kesimler genişlemenin Birliğe kuvvet kazandıracadığını ve katılan ülkelerin gelişmesini dolayısıyla Avrupa'nın da gelişmesini sağlayacadığını savunurken bazıları da daha fazla genişlemenin kaldırılamayacadığı görüşündedir. Entegrasyonun daha ileri taşınmasının önünü kesen en önemli faktör ise ulusal kimlik ve benliklerin kaybedilmesi korkusudur.

AB vatandaşları Birlik sınırları içinde serbest dolaşma, oy verme, aday olma, diplomatik yollardan korunma gibi birçok hakkı mevcuttur.

¹² Rıdvan Karluk, a.g.e., 180-183; Taylan Koç, a.g.e., s.59.

¹³ Klaus-Dieter Borchardt, **The ABC of Community Law**, Brüksel, 2000, s.26.

Roma Antlaşması'nda yer alan 'dört özgürlük' ilkesi Birliğin hedeflerini gerçekleştirme yolundaki çerçevesini çizmektedir. Bu ilkeler: Malların, Kişilerin, Sermayenin ve Hizmetlerin serbest dolaşımıdır¹⁴.

Avrupa Birliği'nin yapısı üç sütun oluşumu içinde incelenir: Birinci sütun 'Avrupa Toplulukları', ikinci sütun 'Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası', sonuncusu ise 'Adalet ve İçişleri alanında iş birliğidir. Birinci sütun olan Avrupa Toplulukları Birliğin temel ilgi alanlarını kapsamaktadır¹⁵. Bu sütun AKÇT, AET ve EURATOM'dan oluşmaktadır. İkinci sütunun kapsamında ortak dışişleri ve güvenlik konusunda birlikte kararlar alınmakta ve uygulanmaktadır ancak üye ülkeler bu alanlarda egemenliklerini elinde tutma konusunda hassastırlar. Üçüncü sütunun işlevi ve amacı temelde suç, yasadışı ticari oluşumlar, ırkçılık ile ortak mücadele edip güvenlik ve adaleti sağlamaktır. Bu bağlamda kurulan Avrupa polis otoritesi 'Europol' bu alanda atılan büyük adımlardan biridir.

¹⁴ Şeref Ünal, a.g.e., s.45-51.

¹⁵ a.g.e., 52.

<u>Birinci Sütun</u>	<u>İkinci Sütun</u>	<u>Üçüncü Sütun</u>
Avrupa Toplulukları AT *Gümrük Birliği ve Tek Pazar *Tarım Politikası *Yapısal Politika *Ticaret Politikası Aşağıdaki Konularda Yeni veya Değişik Hükümler *AB vatandaşlığı *Eğitim ve Kültür *Trans-Avrupa şebekeler *Tüketici Koruma *Sağlık *Araştırma ve çevre *Sosyal politika *İltica Politikası *Dış sınırlar *Göç Politikası EURATOM AKÇT	Ortak Dışışleri ve Güvenlik Politikası Dış Politika *İşbirliği, ortak pozisyonlar ve tedbirler *Barışı koruma *İnsan hakları *Demokrasi *Üye olmayan ülkelere yardım Güvenlik Politikası *AB'nin güvenliğine ilişkin sorunlar *Savunmanın mali yönleri *Uzun vade: Avrupa'nın güvenlik çerçevesi	Adalet ve İçişleri Alanında İşbirliği *Medeni ve cezai *Hukuk alanında adli makamlar arasında işbirliği *Polis işbirliği *İrkçılığa ve yabancı düşmanlığına karşı savaş *Uyuşturucu ve silah ticaretine karşı savaş *Örgütlü suça karşı savaş *Terörizme karşı savaş *Çocuklara karşı suçun önlenmesi

(Avrupa Birliği'nin dayandığı Üç Sütun¹⁶)

TABLO – 1

¹⁶ Şeref Ünal, a.g.e., s.55.

Ancak bu üç sütun sistemi 2009 yılında yapılması beklenen oylamada kabul edildiği takdirde yürürlükten kaldırılacaktır. Böylece bir çok dış politika konusu da uluslararası kurumlara tabi olacaktır.

Avrupa Birliği'ni diğer birlik veya topluluklardan ayıran temel etken kurumsal yapısıdır. Bazı yetki alanları ortak olmakla beraber Avrupa Birliği birçok farklı organdan meydana gelmektedir. Birliğin en üstündeki, yani Birliği yöneten kurumlar şöyle sıralanabilir: Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliği Konseyi, Avrupa Komisyonu, Avrupa Adalet Divanı ve Sayıştay¹⁷. Bunun yanındaki diğer temel organlar: Bölgeler Komitesi, Ekonomik ve Sosyal Komite, Avrupa Yatırım Bankası ve Avrupa Merkez Bankası ve Ombudsman'dır.

2.2.1. Avrupa Parlamentosu

Avrupa haklarının demokratik temsilcisi¹⁸ olan Avrupa Parlamentosu, AB'nin doğrudan seçilen tek organıdır. 492 milyon AB vatandaşını temsil eden seçmenler tarafından beş yılda bir seçilerek belirlenen Avrupa Parlamentosu'nun 785 üyesi mevcuttur.¹⁹ Parlamento, Konsey ile birlikte Avrupa Hukuku'nu kabul eder ve yıllık AB bütçesini kararlaştırır. Toplu yapılan bu görevlerin yanı sıra tek başına Komisyon'un ve Konsey'in yıllık çalışmalarını inceler ve görüş bildirir²⁰. Ayrıca antlaşmaların kabulü, yeni üyelerin alınması gibi önemli kararlarda onayını kullanır. AB kurumlarının işleyişini denetler, vatandaşların dilekçelerini inceler ve gerekirse soruşturma komitesi oluşturur. Yılda on dört defa –genelde Strazburg'taki Parlamento binasında ve bazen de Brüksel'de- toplanan Parlaentonun bir başkanı, on dört başkan yardımcısı, bir sekreteri ve 3500 kişilik sekreteryası mevcuttur²¹. Avrupa Parlamentosu'ndaki siyasi guruplar şunlardır:

EPP- ED: Avrupa Halk Partisi ve Avrupalı Demokratlar Grubu

PES: Avrupa Sosyalistleri Partisi Grubu

ELDR: Avrupa Liberal, Demokrat ve Reformist Parti Grubu

¹⁷ <http://europa.eu/> (**The EU Institutions**).

¹⁸ Rıdvan Karluk, a.g.e., s.213; Taylan Koç, a.g.e, s.62.

¹⁹ <http://www.europarl.europa.eu> (**Parliament**)

²⁰ Faruk Sönmezoğlu, a.g.e, s.154.

²¹ A.g.e, s.154.

Greens/EFA:	Yeşiller/Avrupa Özgürlük Bağlaşıklığı Grubu
EUL/NGL:	Avrupa Birleşik Solu/Kuzeyli Yeşil Sol Konfederatif Grubu
UEN:	Uluslar Avrupası İçin Birlik Grubu
EDD:	Avrupa Demokrasi ve Çeşitlilik Grubu
TDI:	Bağımsız Üyeler Teknik Grubu - Karma Grup ²²

2.2.2. Avrupa Birliği Konseyi

Bu organ Birliğin nihai kararlarını alır ve de yasamayı gerçekleştirir. Üye ülkelerin bakanlarından oluşan Konsey, Parlamento ile birlikte Birliğin siyasi amaçlarını belirlemekle, üyeler arası politik uyumu sağlamakla, AB mevzuatı ve geleceği ile ilgili önemli kararları almakla yükümlüdür. Konsey üye devletlerin temsilcisi niteliğindedir, onların ulusal çıkarları bu organ ile dile getirilir ve gözetilir. Uluslararası antlaşmalar yapmak da Konseyin görevleri arasındadır. Bunun yanı sıra ortak dış ve güvenlik politikasını belirlemek Konseyin görevi olsa da ülkeler çoğunlukla bu konularda kendi kararlarını vermeyi tercih etmektedirler. Bu alanda Birlik kapsamında ‘AB Hızlı Reaksiyon Gücü (EU Rapid Reaction Force²³)’ kurulmuştur ancak bu örgütün yetkileri; kurtarma, barışı koruma, insancıl amaçlar için müdahalelerde bulunma ile sınırlıdır. Konsey aynı zamanda üye ülkelerde özgürlük, güvenlik ve adaleti sağlamaktan sorumlu olan kurumdur.

Avrupa Birliği Konseyi’nde üye ülkelerin her birinden birer adet temsilcilik mevcuttur. Konsey toplantıları konu çerçevesine göre yapılmakta, hakkında yapılacak toplantıya göre ilgili bakanlar toplanmaktadır. Daimi temsilcilerin toplantıları haftalık olarak gerçekleşmekte ancak bununla beraber senede en çok dört kez yapılan, devlet başkanları ve dışişleri bakanlarının da iştirak ettiği zirve toplantıları düzenlenmektedir. Konsey başkanlığı ise altı ayda bir değişmekte ve ülkeden ülkeye geçmektedir. Konsey kararları oylama ile alınır²⁴. Avrupa Birliği Konseyi; Birliğin diğer bir organı olan ve devlet

²² Rıdvan Karluk, a.g.e., s.215; <http://www.bbc.co.uk/turkish> (**Avrupa Parlamentosu Rehberi**)

²³ Şeref Ünal, a.g.e., s.66.

²⁴ <http://www.consilium.europa.eu> (**Council of the European Union**); Şeref Ünal, a.g.e., 68.

başkanlarından oluşan Avrupa Zirvesi ile ya da Birliğin organı olmayan, hükümetler arası bir kuruluş olan Avrupa Konseyi ile karıştırılmamalıdır²⁵.

2.2.3. Avrupa Birliği Komisyonu

Komisyon, Konseyden farklı olarak üye devletlerden bağımsız bir organdır. Üye devletlerin tek tek çıkarlarını değil, Birliğin toplu çıkarlarını gözetmekle yükümlüdür. Yürütme organı olan Komisyon; Parlamento'ya ve Konseye sunulmak üzere tasarılar hazırlamaktan sorumludur. Komisyonda her üye devletten bir temsilci mevcuttur. Bu temsilciler ulusal yetkililerden talimat alamayıp, Birlik için hizmette bulunurlar. Birliğin günlük işlerini yerine getiren bu organdır. Komisyon, Parlamento tarafından onaylanır ve beş yıl süreyle görevde kalır. Komisyonda ayrıca 25000 civarında memur görev yapmaktadır. Toplantılarını haftada bir kez olmak üzere Brüksel'de gerçekleştiren Avrupa Birliği Komisyonu'nun temel görevleri arasında yasa önerisinde bulunmak, Birlik hukukunu uygulamak, Birlik politikasını uygulamak ve Birliği uluslararası platformlarda temsil etmek mevcuttur. AB'nin uluslararası yönünün en belirgin olduğu organı Komisyon'dur²⁶ ve aynı zamanda Komisyon, Birliği harekete geçiren mekanizma olarak görülmektedir²⁷.

2.2.4. Avrupa Toplulukları Adalet Divanı

Lüksemburg'da kurulmuş olan Adalet Divanı (ATAD), Birliğin yargı organıdır. Görevi; yasa ve kararları inceleyip Birlik kurumlarının üyelerle, birbirleriyle ya da özel kişi veya kurumlarla olan anlaşmazlıklarına bakmaktır. Aynı zamanda bu organ Avrupa antlaşmalarının hukuka uygun biçimde yorumlanmasından ve uygulanmasından sorumludur²⁸. Divanda her ülkeden bir yargıç ve sekiz savcı altı yıl süre ile görev yapmaktadır²⁹. Divan'ın verdiği kararlara karşı hiçbir yargı organına bulunma yolu mevcut değildir³⁰.

²⁵ Rıdvan Karluk, a.g.e., s.255; Taylan Koç, a.g.e., s.65.

²⁶ Taylan Koç, a.g.e., s.63.

²⁷ Çağrı Erhan ve Tuğrul Arat, a.g.e., s.810.

²⁸ A.g.e., s.810.

²⁹ Faruk Sönmezoğlu, a.g.e., s.155.

³⁰ Şeref Ünal, a.g.e., s.76.

2.2.5. Avrupa Sayıştayı

Konsey ve Parlamento görüşünün alınmasından sonra oy birliği ile göreve gelen ve on beş üyeden oluşan Sayıştay, çalışmalarını Lüksemburg'ta sürdürmektedir. Sayıştay'ın görevi; Birliğin gelir ve giderlerinin yasal yönetmeliklere uygunluğunu, maliye yönetiminin tutarlılığını ve işlemlerin hukuksallığını denetlemektir³¹.

2.2.6. Diğer Kurumlar

Ekonomik ve Sosyal Komite, Bakanlar Konseyi'ne ve Komisyon'a yardımcı olması amacı ile kurulmuş olan bir danışma mekanizmasıdır. Birliğin karar alma sürecinde önemli rol oynar. Komite; küçük esnaf ve zanaatkarlardan, çevrecilerden, serbest meslek sahiplerinden, dernek, kooperatif ve küçük işletme temsilcilerinden oluşmaktadır³².

Birliğin danışma nitelikli organlarının bir diğeri ise üye ülkelerin bölgesel ve yerel topluluklarının ve yönetiminin temsilcilerinden oluşan *Bölgeler Komitesi*'dir³³. Konsey ve Komisyon bölgesel çıkarları ilgilendiren eğitim, gençlik, kültür, sağlık, ekonomik ve toplumsal bütünleşme, ulaşım, iletişim, enerji ağları gibi konularda Bölgeler komitesinin görüşüne başvurmaktadır³⁴.

Kar amacı gütmeyen bir Birlik finans organı olan *Avrupa Yatırım Bankası* ise AB'nin yatırımlarını finanse etmek amacı ile 1958 yılında kurulmuş olan mali özerkliğe ve tüzel kişiliğe sahip bir kurumdur³⁵. Görevleri arasında AB'nin dengeli gelişimine ve bu yöndeki belirli projelere katkıda bulunmak başta gelir. Avrupa Yatırım Bankası'nın merkezi Lüksemburg'ta bulunmaktadır.

Avrupa Merkez Bankası ise Birliğin para politikasını belirlemek ve yönetmekle görevli olan AB organıdır³⁶.

³¹ Çağrı Erhan ve Tuğrul Arat, a.g.e., s.810.

³² A.g.e., s.811.

³³ A.g.e., s.811; www.cor.europa.eu (**Presentation**).

³⁴ www.cor.europa.eu (**Presentation**); Taylan Koç, a.g.e., s.68.

³⁵ Çağrı Erhan ve Tuğrul Arat, a.g.e., s.811.

³⁶ Özgür Tonus, **Avrupa Birliğinde Ekonomik ve Parasal Birlik ve Türkiye**, No: 163, 2000, s.54.

Birliğin diğere bir önemli kurumu ise Maastricht Antlaşması'nda oluşturulan *Ombudsman*'dır. Diğere bir adı da *Kamu Denetçisi* olan bu kurumun görevi AB'ye üye ülkelerin vatandaşlarından veya o ülkelerde ikamet eden gerçek veya tüzel kişilerden gelen Birlik kurumları hakkındaki kötü yönetim veya hukuka uygunsuzluk ile ilgili şikayetleri incelemektir³⁷. Ancak ATAD ve İlk Derece Mahkemesi bu şikayetlerin hedefinde olamaz³⁸. Parlamento tarafından atanan Ombudsman, yaptığı çalışmaları her yıl Parlamento'ya rapor olarak sunmaktadır.

3. TÜRKİYE – AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

3.1. İlişkilerin Başlaması ve İlişkilere Genel Bakış

Avrupa Birliği günden güne gelişirken ve genişlerken, Cumhuriyet devleti olarak 100. yılına doğru ilerleyen Türkiye'nin Birliğin bir parçası olma çabası aynı zamanda geleceğe yapılacak olan bir yatırımdır³⁹. Barış ve refah için topluca uğraş sarf eden bu demokratik Avrupa ülkelerinin topluluğuna üye olmak için verilen uğraşların temelinde yatan unsur özellikle karşılıklı ekonomik çıkarlar ve bunların tatmini için olan gereksinimdir⁴⁰. Türkiye, yirmi yedi ülkeli AB'ye üye olduğu takdirde tek olarak dünyaya karşı yapamadığı rekabeti, AB ile birlikte yapabilme şansını elde etmiş olacaktır. Bunun yanı sıra uzmanlar da bu bloklaşmada yer almayan ülkelerin gelecekte yoksullaşacağı ve siyasi gücünü kaybedeceği hususunda mutabık kalmışlardır⁴¹. Aynı zamanda, bu katılımın AB'ye de birtakım getirileri olacaktır ki Türkiye; bölgesel konumu, dinamik nüfus ve pazar potansiyeli, nüfusu, ordusu ve daha birçok niteliği ile Avrupa'daki kilit ülkelere biridir⁴². Ayrıca işbirliğinin alanı genişledikçe paralel olarak faydaları da artacaktır.

³⁷ Rıdvan Karluk, a.g.e., s. 267-269 ; <http://www.ombudsman.europa.eu> (**At your service**).

³⁸ Çağrı Erhan ve Tuğrul Arat, a.g.e., s.811 ; <http://www.ombudsman.europa.eu> (**At your service**).

³⁹ İrfan Kalaycı, '**Avrupacı Türkiye mi, Türkiyecisi Avrupa mı?**', Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri Üzerine Ekonomi-Politik Tezler, Ed. İrfan Kalaycı, İstanbul, 2006, s.34.

⁴⁰ A.g.e., s.35.

⁴¹ Şeref Ünal, a.g.e, s.25.

⁴² A.g.e., s. 42-44.

Bu hususları göz önünde bulunduran Türkiye yerinde bir seçim yaparak kırktan fazla yıl önce Avrupa Topluluğunu tercih etmiştir. Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu dönemlerinden bu yana bir Avrupa devleti olduğunu resmen tescil ettirmiştir⁴³. Cumhuriyet'in kurucusu Önder Atatürk de çağdaşlaşma ve batılılaşma politikalarıyla Türkiye'ye yön çizmiştir. Bu şartlar karşısında Türkiye'nin hedefi AB'ye tam üyeliktir⁴⁴.

3.2. Ankara Antlaşması

Türkiye 1959 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğuna üyelik başvurusuna bulunsa da o tarihteki ekonomik kısıtlılıklar öne sürülerek Topluluk tarafından bu başvuru geri çevrilmiştir. Ancak 12 Eylül 1963 tarihinde nihai hedefi tam üyelik olan Ankara Antlaşması imzalanmıştır.⁴⁵ Bu antlaşma 'hazırlık', 'geçiş' ve 'nihai dönem' adı altında üç bölüme ayrılır. Katma Protokol ile hazırlık dönemi daha sonrasında da geçiş dönemi bitmiş ve 1996 yılında olan Gümrük Birliği (GB) ile de nihai döneme girilmiştir⁴⁶. Bu Antlaşma, 33 maddelik ana metin, Geçici Protokol, Mali Protokol, Son Senet, dört Niyet ve Yorum Bildirisi ve bir mektuptan meydana gelmiştir⁴⁷. Ayrıntılar ise Antlaşma'nın bir parçası kabul edilen Protokoller ile belirlenmiştir. Ancak 1970'li yıllarda gerçekleşen Kıbrıs Askeri Harekatı ve Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik ve siyasi krizler, gerekliliklerin yerine getirilmesini aksatmıştır. Bunun üstüne gerçekleşen 12 Eylül olayları sonucunda demokrasinin kesintiye uğraması ise Türkiye'nin Topluluk ile olan ilişkilerinin dondurulmasına sebep olmuştur. Bozulan ilişkiler ancak 1983 yılında yeniden demokrasiye geçiş sürecinin başlaması ve Turgut Özal yönetiminin iktidara gelmesi ile düzelmeye başlamıştır⁴⁸.

⁴³Fenwick G. Charles, **International Law**, New York, 1956.

⁴⁴Şeref Ünal, a.g.e., s.26-27.

⁴⁵Oya Akgönenç, a.g.e., s.32.

⁴⁶Faruk Şen, '**Türkiye-AB ilişkilerinin Beş Temeli ve Bu Çerçeve Türkiye'nin Tam Üyeliğinin AB'ye Olası Etkilerinin Tahmini**', 'Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri Üzerine Ekonomi-Politik Tezler', Ed. İrfan Kalaycı, İstanbul, 2006, s.61-62.

⁴⁷Rıdvan Karluk, a.g.e., s.673-677; Çağrı Erhan ve Tuğrul Arat, a.g.e., s.831.

⁴⁸Taylan Koç, a.g.e., s.73-75; Oya Akgönenç, a.g.e., 43-44.

3.3. Üyelik Başvurusu ve Gümrük Birliği

İlişkilerin yoluna girmesinin ardından Türkiye 14 Nisan 1987 tarihinde Avrupa Toplulukları'na tam üyelik başvurusunda bulunmuştur ancak bu başvuru Topluluk tarafından olumlu karşılanmamış ve 1989'un Aralık ayında Komisyon tarafından hazırlanan raporda da olumsuz yöndeki görüşleri açıkça bildirilmiştir. Ancak ilişkilerin tamamen kopmasından yana olmayan Topluluk, Ankara Antlaşması'nda öngörülen işbirliğinin devamını ve Gümrük Birliği hedefine ulaşılmasını tavsiye etmiştir. 1990 yılında ise Türkiye'nin başvurusu resmi olarak reddedilmiştir⁴⁹. Aynı zamanda Topluluk, Türkiye'nin tam üyelik hedefine ulaşabilmesi için siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan gelişmesi gerektiğini de bildirmiştir⁵⁰.

1990'lı yıllarda Soğuk Savaş'ın sona ermesi, Berlin duvarının yıkılması ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından dünyada ve Avrupa'da önemli siyasi değişiklikler meydana gelmiştir.⁵¹ Bu gelişmelerin sonucu olarak; Avrupa için önceden var olan Doğu tehdidinin büyük ölçüde azalması doğal olarak Türkiye'nin Batı'nın gözündeki stratejik öneminin de azalmasına sebep olmuştur⁵².

Bu gelişmelerin üzerine Türkiye üyelik yolunda ilerleyebilmek amacı ile Gümrük Birliği uygulamasını hayata geçirmek için hızlı adımlar atmıştır⁵³. Nihayet 1 Ocak 1996'da Türkiye, Gümrük Birliği(GB)'ne dahil olmuştur ve AB üyesi olmadan GB'ye giren ilk ve tek ülke olma unvanını kazanmıştır⁵⁴. Bu büyük gelişmenin ardından Türkiye'nin tam üyelik umutları artmıştır ancak AB'nin karar sürecine dahil olmamasından dolayı AB tarafından tek taraflı alınan kararlara bağımlı olmak zorunda kalmıştır ve üye ülkelerin üstlendiği bazı yükümlülükleri üye olmadan yüklenme

⁴⁹ Taylan Koç, a.g.e., s.75-76.

⁵⁰ www.ikv.org.tr (Türkiye – AB Tarihçesi).

⁵¹ Oya Akgönenç, a.g.e., s.57.

⁵² Sanem Baykal ve Tuğrul Arat, 'AB'yle ilişkiler', Ed. Baskın Oran, 'Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar', cilt.2, İstanbul, 2001, s.326.

⁵³ www.ikv.org.tr (Türkiye – AB Tarihçesi).

⁵⁴ Faruk Şen, a.g.e., s.61; Özgül Erdemli, 'Chronology: Turkey's Relations with the EU', **Turkey and The European Union. Domestic Politics, Economic Integration and International Dynamics**, Ed.Ali Çarkoğlu ve Barry Rubin, London, 2005, s.5.

mecburiyetinde olmuştur⁵⁵. Bu açıdan bakıldığında Gümrük Birliğinin hayata geçirilmesinden AB kazançlı çıkmış fakat Türkiye aynı faydayı elde edememiştir.

3.4. Lüksemburg Zirvesi

1997 yılının Aralık ayında yapılan Lüksemburg Zirvesi'nde Türkiye'nin tam üyeliğe ehil olduğu bir kez daha vurgulanmış ancak bununla beraber bir takım tespit ve tavsiyelerde bulunulmuştur. Kopenhag kriterlerine uyumun sağlanması, GB'nin geliştirilmesi, mali işbirliği gibi unsurlar bu tavsiyeler arasında yer almıştır. Türkiye'den Yunanistan ile istikrarlı ve iyi ilişkiler kurulması ayrıca Kıbrıs sorununun BM gözetiminde olumlu bir sonuca bağlanması istenmiştir⁵⁶. Türkiye ise AB'nin bu tutumuna tepkili bir tavır sergilemiştir. Bu gelişmelere müteakip olarak 4 Mart 1998 tarihinde ilişkilerin geliştirilmesini hedef alan strateji raporu açıklanmıştır⁵⁷. Lüksemburg zirvesi Türkiye'ye bir yenilik getirmemiştir hatta yıllardır AB ile ilişkilerini sürdüren Türkiye'nin, bu zirvede diğer aday ülkelerle aynı kefeye konulması ayrımcılık yapıldığı fikrinin zihinlerde uyanmasına neden olmuştur⁵⁸.

3.5. Helsinki Zirvesi

10-11 Aralık 1999 tarihinde gerçekleşen Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'ye resmen adaylık statüsü tanınmıştır. Bu statü bazı kesimlerce bir nevi 'göz boyama' ya da 'oyalama' şeklinde yorumlanmıştır⁵⁹ ancak bunun sonucu olarak Türkiye – AB ilişkileri kısmen hız kazanmıştır. Bu zirve ile başlayan adaylık sürecinde Türkiye için İlerleme Raporları hazırlanmıştır⁶⁰. Bu zirvede ilişkilerin daha iyi yürütülebilmesi için bazı alt komiteler kurulmuş ve bu komitelerin çalışmaları sonucunda ilerleme raporlarını temel alan bir 'Katılım Ortaklığı Belgesi(KOB)' hazırlanmış, 2001'de Bakanlar Konseyi tarafından onaylanmıştır⁶¹. Bu belge Türkiye'nin tam üyelik yolunda öncelikli olarak ilerleme kaydetmesi gereken alanları belirlemiştir. Türkiye is KOB'a

⁵⁵ Taylan Koç, a.g.e., s.77.

⁵⁶ Faruk Şen, a.g.e., s.62.

⁵⁷ A.g.e., s.63.

⁵⁸ Şeref Ünal, a.g.e., s.29-30.

⁵⁹ Oya Akgönenç, a.g.e., s.100.

⁶⁰ www.ikv.org.tr (Türkiye – AB Tarihçesi).

⁶¹ Meral Tecer, *Avrupa Birliği ve Türkiye - Sorular ve Yanıtlar*, Ankara, 2007, s.199.

dayanarak aynı sene içinde düzenlenen bir ‘ulusal program’ı Bakanlar Kurulunca kabul etmiştir⁶². Daha sonra Birlik tarafından 2003 senesinde gözden geçirilmiş yeni bir KOB hazırlanmış ve bunu takiben aynı sene içinde yeni bir ulusal program belirlenmiştir⁶³.

3.6. Kopenhag Zirvesi

12-13 Aralık 2002 tarihinde gerçekleştirilen Kopenhag Zirvesi’nde Avrupa Birliği’nin on beş liderinin doğruya doğru genişleme kararı verilmiş ve bu plana on ülke dahil edilmiştir⁶⁴. Ancak Türkiye bu on ülkenin içinde yer almamıştır, Türkiye’nin tam üyelik için müzakerelerinin başlatılması bu zirvede reddedilmiştir⁶⁵. Kopenhag Zirvesi Sonuç Bildirgesi’nde yer verilenlerin içinde Türkiye ile müzakerelere başlanmasının önkoşulları da mevcuttur. Öncelikle diğer adaylara da şart koşulan kriterlerin ve de Kopenhag kriterlerinin karşılanması – ki bu yolda Türkiye’nin kat ettiği yol Birlik tarafından açıkça kabul edilmiştir - mevzuat ve uygulamadaki eksikliklerin giderilmesinin; demokrasinin, hukukun üstünlüğünün, insan haklarının ve azınlık haklarının sağlanması ve korunmasının Türkiye’den istendiği bu belgede tekrar vurgulanmıştır.

Müzakereler için Türkiye’ye açık bir takvim verilmesi de istenen şartların gerçekleşmesi durumunda müzakerelerin başlama kararının Aralık 2004 tarihinde alınabileceği de açıkça belirtilmiştir⁶⁶. Bu gelişmelerden sonra Türkiye’ye Birlik tarafından yapılan mali yardımda da artış olmuştur⁶⁷.

⁶² A.g.e., s.200.

⁶³ www.ikv.org.tr (Türkiye – AB Tarihçesi).

⁶⁴ Rıdvan Karluk, a.g.e., s.153.

⁶⁵ Özgül Erdemli, a.g.e., s.6.

⁶⁶ Rıdvan Karluk, a.g.e., s.154; Meral Tecer, a.g.e., s.200-201.

⁶⁷ www.ikv.org.tr (Türkiye – AB Tarihçesi).

3.7. Brüksel Zirvesi

17 Aralık 2004'te Brüksel'de yapılan zirvede Helsinki ve Kopenhag Zirveleri'nde alınan kararlar teyit edilmiş ve Türkiye'nin olumlu gelişmeleri konu edilmiştir⁶⁸. Brüksel Zirvesi Sonuç Bildirgesi'nde Türkiye ile müzakerelere ilişkin olarak şu ayrıntılara yer verilmiştir:

-Türkiye komşularıyla olan sorunları barışçıl yollardan ve BM hukuku çerçevesinde çözüme yolunda ilerleme kaydetmiştir,

- Türkiye olumlu bir reform süreci başlatmıştır, bu da memnuniyetle karşılanmaktadır,

-Ankara Antlaşması'nın uyarlanmasına yönelik hazırlanan Protokol'ün Türkiye tarafından imzalanması olumlu bir gelişmedir⁶⁹.

Bu olumlu ilerlemeler göz önünde bulundurularak 3 Ekim 2005 tarihinde Türkiye ile tam üyelik müzakerelerine başlanacağı açıkça belirtilmiştir⁷⁰. Bu kapsamda; müzakerelerin ana hatlarını belirleyecek 'Katılım Ortaklığı Belgesi' ve 'Çerçeve Belgesi', ayrıca da iki tarafın birbirini daha iyi tanması amacıyla hizmet edecek olan 'Sivil Toplum Örgütleri' adında bir çalışmanın hızla hazırlanması öngörülmüştür⁷¹.

Öngörüldüğü gibi 3 Ekim 2005 tarihinde başlayan Türkiye – AB tam üyelik müzakerelerinde kısa bir süre için olumlu ilerlemeler kaydedilmiş olsa da 2006 yılı Türkiye İlerleme Raporu'nda Türkiye hakkında olumsuz değerlendirmelere yer verilmiştir. Türkiye'nin Gümrük Birliği ile ilgili Ek Protokol gereklerini yerine getirmemesi yani deniz ve hava limanlarını Kıbrıs Rum Yönetimi gemi ve uçaklarına açmaması bahane edilerek müzakereler Gümrük Birliği ile ilgili sekiz konuda askıya alınmıştır⁷². Senede iki başlık olmak suretiyle on adet başlık müzakereye açılmıştır ancak müzakereler olumsuz gelişmelerin ve AB'nin tavrının sonucu olarak ağır aksak

⁶⁸ Faruk Şen, a.g.e., s.66.

⁶⁹ Meral Tecer, a.g.e., s.202-203.

⁷⁰ Rıdvan Karluk, a.g.e., s.982; www.tbmm.gov.tr (Türkiye – AB ilişkilerinde Önemli Tarihler **Kronolojisi**); Oya Akgönenç, a.g.e., s.115.

⁷¹ Faruk Şen, a.g.e., s.67.

⁷² Şeref Ünal, a.g.e., s.35.

ilerlemektedir.⁷³ Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkilerinde sorun teşkil eden ve müzakerelerin hızını kesen aynı zamanda üye ülkelerin zihninde soru işareti bırakan unsurlar arasında; dini ve kültürel farklılıklar, Türkiye'nin nüfusu, coğrafi genişlik ve olası entegrasyon problemleri başı çekmektedir⁷⁴. şöyle ki: Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olanların gerekçelerinden biri Türkiye'deki kültürel ve dini değerlerin Avrupa Birliği'ninkiler ile çeliştiği iddiasıdır. Bunun yanı sıra Türkiye'nin üyeliğinin gerçekteşmesi durumunda Parlamento'da yetmiş dört parlamenter ve yirmi dokuz oy hakkı ile en büyük ülkelerden biri olacaktır. Bu da Türkiye'nin önemli kararlarda büyük söz sahibi olacağı düşüncesi ile Türkiye'nin üyeliğine karşı duranların diğer bir çekincesi haline gelmiştir. Türkiye'nin büyük yüzölçümü de AB ülkeleri tarafından Türkiye'nin üyeliği konusunda negatif bir etken olarak değerlendirilmektedir. Bunların bir sonucu olarak Türkiye'nin entegrasyonda problem yaşayacağı iddiası ortaya atılmaktadır. Ancak bu öne sürülen sözde sorunlar hakikatte temelsiz ve dolayısıyla yersizdir⁷⁵.

⁷³ Oya Akgönenç, a.g.e., s.184.

⁷⁴ Faruk şen, a.g.e.,s.84-85.

⁷⁵ A.g.e., s.84-85.

İKİNCİ BÖLÜM

MÜZAKERE SÜRECİNİN TANIMLANMASI VE TÜRKİYE – AB MÜZAKERE SÜRECİNİN TÜRK BASININDAKİ YERİ

1. MÜZAKERE SÜRECİNİN TANIMLANMASI

1.1. ‘Müzakere’ nedir?

AB ile tam üyelik hazırlığı aşamasında yürütülen görüşmelere ‘müzakere’ denmektedir. Bu kelime kısaca, aday ülkenin AB müktesebatını ne kadar kısa zamanda benimseyip etkili bir şekilde uygulayacağını belirlediği süreci tanımlar⁷⁶. Ancak bu kelimenin kullanılması bazı yanlış anlaşılma ya da yanlış beklentilere sebebiyet verebilir. ‘Müzakere’ kelimesi kullanıldığında zihinde karşılıklı bir süreç oluşmaktadır, oysa bu süreç esasen AB müktesebatının aday ülke tarafından üstlenilmesi ve kendini buna göre uyarlamasından ibarettir. Aynı zamanda bu işlem esnasında herhangi bir pazarlık yapılması da söz konusu değildir. Bu açıdan bakıldığında bu sürece ‘giriş imtihanı⁷⁷’ veya ‘entegrasyon süreci⁷⁸’ demek daha uygun olacaktır.

Bu süreç içerisinde aday ülkenin iç hukukunu ve uygulamalarını AB müktesebatına uygun hale getirmesine ilişkin zamanlama, araçlar ve gerekli idari yapılanma tespit edilir. Sürecin her aşamasında izlenecek yol AB tarafından belirlenir ancak bu sürecin sona eriş tarihi üye ülkenin belirlediği takvime, kapasitesine, üye ülke tarafından koşulların yerine getirilme hızına bağlıdır⁷⁹.

⁷⁶ T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, **Avrupa Birliği ve Müzakere Süreci**, Ankara, 2007, s.11.

⁷⁷ Sinan Ülgen, **AB ile Müzakerelerin El Kitabı**, 1.B, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005, s.13-14.

⁷⁸ Meral Gezgin Eriş, ‘Avrupa Birliği Müzakere Sürecine Bakışı’, **AB ile Müzakere Sürecine Doğru**, Ed. İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 2005, s.30.

⁷⁹ Meral Tecer, a.g.e., s.233.

1.2. Müzakerelerin Yapısı ve İşleyişi

Çok geniş kapsamlı ve uzun süreli olan müzakere sürecinin birçok aşaması ve bu sürecin yürütülmesini sağlayan birçok kurum ve kişi mevcuttur.

1.2.1. Müzakere Süreci Aktörleri

Tam üyelik müzakereleri, aday ülke ve AB ülkeleri arasında oluşturulan Hükümetlerarası Konferans bünyesinde yürütülür. Bu oluşumun içinde aday ülkenin müzakere heyeti başkanı ve AB ülkelerinin hükümet temsilcileri mevcuttur. En üst kademedeki müzakere kurumu bu olmakla birlikte en az aktif olan kurum da budur. Bu oluşumun bir altındaki yapı ise Brüksel’de gerçekleşen, üye ülkenin müzakere heyeti ile AB büyükelçilerinden oluşan daimi temsilciler komitesi COREPER arasında gerçekleşen görüşmelerdir.⁸⁰ Bu görüşmelere aday ülkenin baş müzakerecisi de katılmaktadır. Ancak sürecin büyük bir kısmını çalışma grupları üstlenir. Müzakere heyeti, heyetin arkasındaki bakanlıklar, çeşitli bakanlıklar, kamu kurumları, bazı özel sektörler, sivil toplum kuruluşları ve akademisyenlerin meydana getirdiği çalışma gruplarına⁸¹ AB tarafından da üye ülke temsilcileri katılır. Bu çalışma grubunda üye ülkenin müzakere pozisyonunun belirlenmesine yönelik tutum kağıtları ve bunlara karşı oluşacak olan AB’nin ortak tutumlarının hazırlıkları gerçekleştirilir. Başmüzakereciler ayrıca müzakerelerin koordinasyonunu gerçekleştirmek ve genel dengesini yönetmekle görevlidir.⁸²

AB tarafında müzakerelerin yürütülmesinden Konsey sorumludur, ilk aşamada tutum kağıtlarını hazırlar, sonrasında teknik içerikli raporlar hazırlar ancak Komisyonun da müzakere sürecindeki rolü azımsanamaz. Komisyon, aday ülkenin bir anlamda savunucusu pozisyonundadır. AB müktesebatı hakkında aday ülkeyi bilgilendirmek, aday ülkenin sorularını yanıtlamak ve onlara yardımcı olmak, Komisyonun sorumlulukları arasındadır. Bu sürecin başında Parlamentonun görevi sadece önerilerde

⁸⁰ Sinan Ülgen, a.g.e., s.22.

⁸¹ Nilgün Arısan Eralp, ‘Müzakerelerin Niteliği ve Türkiye’nin Hazırlıkları’, **AB ile Müzakere Sürecine Doğru**, Ed. İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 2005, s.14.

⁸² Sinan Ülgen, a.g.e., s.22-25.

bulunmaktan ileri gitmese de sürecin sonunda bu kurum, Katılım Antlaşması'nı onaylamak dolayısıyla aday ülkeyi üye yapmak gibi önemli bir role sahiptir. Bunlara ek olarak her üye ülkenin kendi şemsiyesi altında farklı müzakere kurumları bulunmaktadır. Bu kurumlar üyelerin müzakere sürecinde sergilemesi gereken tutum üzerinde çalışmaktadır⁸³.

Bunların dışında müzakerelerin yapıldığı aday ülkeye, müzakerenin içinde bulunduğu aşamaya, açılan başlığa, çalışılan alana göre; bürokratlardan, özel sektörden, işçi sendikalarından, akademisyenlerden vs. oluşan gruplar, alt komiteler, teknik ve uzman kadrolar oluşturularak müzakere heyetine bilgi desteği vermektedir. Gerekli durumlarda ve sektörlerin müzakerelerinde, müzakere heyetine konunun uzmanları da katılır ya da danışmanlık desteğinde bulunurlar.⁸⁴

1.2.2. Müzakere Süreci Aşamaları

Hükümetlerarası Katılım Konferansı ile resmen başlayan müzakerelerin farklı aşamaları mevcuttur.

1.2.2.1. Hükümetlerarası Katılım Konferansı

Hükümetlerarası Konferans müzakere sürecinin önemli siyasi kararlarının açıklandığı buluşmadır. Aday ülkenin ve AB üye devletlerinin Dışişleri Bakanlarından oluşur. Müzakere sürecinin başlamasına karar verilmesinin ardından yapılan Konferans, Türkiye için 3 Ekim 2005'te, yani müzakere sürecinin başladığı günde yapılmıştır. Bu konferansta, sürecin hangi usul ve esaslara göre ilerleyeceğini, hangi takvime bağlı kalınacağını gösteren, 'Müzakere Çerçeve Belgesi' de açıklanmıştır⁸⁵. Bunların yanı sıra Konferans, hangi başlıkların açılacağını ve müzakerelerin sonuçlandırıldığının da duyurulduğu platformdur⁸⁶.

⁸³ Sinan Ülgen, a.g.e., s.23-25.

⁸⁴ Haydar Çakmak, 'AB ile İlişkiler', **Türk Dış Politikası 1919-2008**, Ed. Haydar Çakmak, Ankara, 2008, s.991.

⁸⁵ T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, a.g.e., s.1.

⁸⁶ Meral Tecer, a.g.e., s.235.

1.2.2.2. Tarama Süreci

Müzakereler, sürecin ilk aşaması olan ‘tarama’ ile başlar. Bu sürecin başında *Tanıttıcı Tarama Toplantıları* ve *Ayrıntılı Tarama Toplantıları* yapılmaktadır. Bu toplantılarda, Komisyon ve üye ülkelerin bazı bürokratları AB müktesebatı hakkında aday ülkeyi bilgilendirmekte, aradaki mevzuat farkları saptanmakta, olası takvim hazırlanmakta ve muhtemel sorular cevaplandırılmaktadır. Bu toplantılar her bir müzakere başlığı için yapılmaktadır. Teknik bir çalışma olan tarama sürecinde AB, aday ülkenin mevzuatını inceler. Buna karşılık olarak aday ülke de yaklaşık 140000 sayfadan oluşan AB müktesebatını inceleyerek hazır olma durumu, uyum takvimi, derogasyon, geçiş dönemleri gibi bazı konularda Birliği bilgilendirdikten sonra Komisyon her fasıl için ayrı ayrı *Tarama Sonu Raporları* hazırlar ve üye ülkelerin onayına sunar. Bu raporda başlığın açılması için gerekli kriterler (benchmark) var ise bunlara da yer verilir. Eğer kriter yok ise ya da yerine getirildi ise üye ülkeden *Müzakere Pozisyon Belgesi* istenir. Bu belgede; AB müktesebatı ile o alanda uyumlu olan noktalara, tam uyum için yapılacak çalışmalara, planlanan takvime ve ihtiyaç duyuluyorsa geçiş dönemi ve derogasyon talepleri ve gerekçelerine yer verilir. Bu belgenin Birliğe gönderilmesinin ardından Komisyon ise cevaben *Ortak Pozisyon Belgesi* taslağı hazırlar. Bu taslak üzerinde uzlaşma olur ve taslak Konsey tarafından onaylanırsa ortak pozisyon oluşmuş olur. Akabinde, hazır olan Ortak Pozisyon Belgesi’nin aday ülkeye gönderilmesi ile o başlık altındaki müzakereler fiilen açılır⁸⁷.

1.2.2.3. Fiili (Özlu) Müzakere Süreci

Tarama sürecinin ardından aday ülkenin pozisyonunun belirlenmesi işlemleri tamamlandıktan ve onaylandıktan sonra ilgili konu başlığındaki müzakereler fiilen başlar. Fiili müzakerelerin başlaması, söz konusu müzakere başlıklarının açılması anlamına gelmektedir. Bu süreçte iki müzakere pozisyonu arasındaki farkların giderilmesine çalışılır. Fiili müzakere süreci sürerken tarama süreci devam edebilmekte

⁸⁷ A.g.e., s.235-238 ; T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, a.g.e., s.1-8; Rıdvan Karluk, a.g.e., s.863.

yani ikisi de aynı anda yürütülebilmektedir⁸⁸. Her bir müzakere başlığının açılması için tüm AB ülkelerinin onayı gerekmektedir.

Daha önceki dönemlerde sayısı otuz bir olan müzakere başlıklarının içeriklerinde ve sayılarında yapılan bazı değişikliklerden sonra sayısı otuz beşe yükselmiştir. Bunlar aşağıda verildiği gibidir:

1. Malların Serbest Dolaşımı
2. İşçilerin Serbest Dolaşımı
3. Yerleşim Hakkı ve Hizmetlerin Serbest Dolaşımı
4. Sermayenin Serbest Dolaşımı
5. Kamu Alımları
6. Şirketler Hukuku
7. Fikri Mülkiyet Hakları
8. Rekabet Politikası
9. Mali Hizmetler
10. Bilgi Toplumu ve Medya
11. Tarım ve Kırsal Kalkınma
12. Gıda Güvenliği, Veterinerlik, ve Bitki Sağlığı Politikası
13. Balıkçılık
14. Ulaştırma Politikası
15. Enerji
16. Vergi
17. Ekonomik ve Parasal Birlik
18. İstatistik
19. Sosyal Politika ve İstihdam
20. İşletme ve Sanayi Politikası
21. Trans Avrupa Şebekeleri
22. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu
23. Yargı ve Temel Haklar
24. Adalet, Özgürlük ve Güvenlik

⁸⁸ Nilgün Arısan Eralp, a.g.e., s.14; T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, a.g.e., s.7-8; Meral Tecer, a.g.e., s.237-238.

25. Bilim ve Araştırma
26. Eğitim ve Kültür
27. Çevre
28. Tüketici ve Sağlığın Korunması
29. Gümrük Birliği
30. Dış İlişkiler
31. Dış, Güvenlik ve Savunma Politikası
32. Mali Kontrol
33. Mali ve Bütçe Düzenlemeleri
34. Kurumlar
35. Diğer Konular⁸⁹

Müzakere sürecinin özelliklerinden biri de belirli başlıkların grup halinde açılmasıdır. Mevzuatın karmaşıklığı ve yoğunluğuna göre başlıkları kolay veya zor başlıklar olarak nitelendirmek mümkündür. Başlıkların müzakereye açılması genellikle kolaydan zora doğru ilerlemektedir. Bilim, araştırma, eğitim, kültür, işletme ve sanayi politikası ve istatistik alanları topluluk mevzuatının yoğun olmadığı alanlardır. Telekomünikasyon, tüketici hakları, sağlık, finansal denetim, ekonomik ve parasal birlik, yapısal politikalar, Gümrük Birliği, dış ekonomik ilişkiler ve balıkçılık politikaları ise önceliklere göre daha karmaşık ve dolayısıyla uyumda zorluk teşkil edebilecek başlıklardır. Daha ilerledikçe malların serbest dolaşımı, hizmetlerin serbest dolaşımı, şirketler hukuku, vergi politikası, rekabet politikası ve devlet yardımları, sosyal politika, enerji ve ulaştırma politikaları gibi daha zor olarak görülebilecek başlıklar açılır. Geri kalan tarım, çevre, adalet ve içişleri, kişilerin serbest dolaşımı, sermayenin serbest dolaşımı, bütçe ve kurumsal konulardan oluşan başlıklar ise en zor kategoriyi oluşturmaktadır. Bunlara prensip olarak müzakere sürecinin son aşamasında yer verilir çünkü bu başlıklar hem tekniktir hem de siyasi anlaşmazlıklara neden olabilir. Sonucu grubun dışında kalan başlıklar kendi içinde müzakere edilirken, son kategorideki, yani en zor olarak nitelendirilebilen başlıklar ise *paket* stratejisi ile yani aynı gruptaki diğer başlıklarla

⁸⁹ Sinan Ülgen, a.g.e., s.25-27; Meral Tecer, a.g.e., s.242.

ilişki kurularak çözümlenir. Bunun yanı sıra bu başlıklarla; gelen talepler ve çözüm önerileri arasında da ilişki kurulur⁹⁰.

1.2.2.4. Müzakerelerin Sonuçlanması

Her bir başlığı ilgilendiren mevzuat uyumunun yeterli ölçüde gerçekleşmesi veya somut bir plan ve takvim doğrultusunda uyumun tamamlanacağını taahhüt edilmesinin sonucunda başlıklar geçici olarak kapatılır. Bu süreç içinde Komisyon, alt komiteler ve ilerleme raporları ile uygulamayı izler. Eğer taahhütler yerine getirilmez veya uygulama gerçek anlamda gerçekleştirilemezse ya da geçici olarak kapatılan başlıklarla ilgili yeni uygulamalar yürürlüğe girerse bu fasıllar tekrar açılabilir⁹¹. Her bir konu başlığındaki müzakerenin tamamlanmasından sonra, yani tüm başlıkların kapatılmasından sonra müzakere nihai olarak kapatılır hale gelir⁹².

1.2.2.5. Katılım Antlaşması

Müzakerelerin tamamlanmasının ardından Avrupa Komisyonu tarafından Katılım Antlaşması Taslağı hazırlanır. Bu taslağın hazırlanma sürecinde Komisyon, Konsey ve üye ülke temsilcileri arasında taslak üzerine istişareler gerçekleşir ve Hükümetlerarası Konferans'ta Antlaşmanın son şekli belirlenir. Antlaşma taslağının Parlamento'da onaylanmasının ardından nihai oylama Konseyde oybirliği şeklinde gerçekleştirilir. Bu onay sürecinden sonra Katılım Antlaşması tüm akit tarafların kendi anayasal usullerine göre bir kez daha onaylanmayı bekler. Bu onaylama ülkelere göre meclis onayı veya referandum şeklinde yürütülebilir⁹³, bu işlem üye ülkelerin tasarrufundadır. Tüm onaylamaların gerçekleşmesi halinde aday ülke ve Avrupa Birliği arasında bu *Katılım Antlaşması* imzalanarak Antlaşma yürürlük kazanmış olur. Böylece aday ülkenin tam üyeliği yasallık kazanır⁹⁴.

⁹⁰ Sinan Ülgen, a.g.e., s.45-46.

⁹¹ T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, a.g.e., s.8-9.

⁹² Nilgün Arısan Eralp, a.g.e., s.33; Meral Tecer, a.g.e., s.239.

⁹³ Oya Akgönenç, a.g.e., s.142,143.

⁹⁴ T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, a.g.e., s.9; Meral Gezgin Eriş, a.g.e., s.33; Sinan Ülgen, a.g.e., s.59-60; Rıdvan Karluk, a.g.e., s.865.

Katılım Antlaşması'nda müzakerede ele alınmış ve sonuçlandırılmış konulara yer verilir. Bunlar şu ana hatlardan oluşmaktadır:

- Yeni üyenin AB kurumlarına katılım şartları,
- Yeni üyenin kabul edilen geçiş dönemleri ve derogasyonları,
- Yeni üyenin AB bütçesine katkısı ve bütçeden alacağı katkı,
- Yeni üyeye uyum sağlamak amacıyla ortak politikalarda yapılacak değişiklikler,
- Yeni üyenin tam üyeliğe alışma sürecini kolaylaştırmak için yürürlüğe koyulacak yeni programlar⁹⁵.

1.2.3. Müzakerelerle İlgili Diğer Hususlar

Müzakere sürecinde üzerinde durulması gereken bir husus da aday ülkenin elinde bulunan bir hak olan *Geçiş Dönemi*'dir. Geçiş dönemi, üye ülkenin belirli konulardaki uyumunun tam üyelik sonrasına bırakılması için yapılan bir taleptir. Geçiş dönemi talebinin nedenleri; teknik nedenler, ekonomik etkilerin hafifletilmesi, kritik ulusal menfaatlerin korunması ihtiyacı, sosyal, ekonomik veya idari uyumun tamamlanması zorluğu ya da finansal nedenler olabilir. Ancak bu taleplerin AB tarafından kabul edileceği garanti değildir. Kabul edilmesi için öncelikle; daha önce kabul edilmiş bir konu olup olmadığına, gerçekçi nedenlere dayandırıldığına, taleplerin sayısına, uzunluğuna ve niteliğine dikkat edilmelidir. Bu talepte bulunan ülke mutlaka bu konuda yapacağı uygulamalarla ilgili bir takvim sunmak zorundadır⁹⁶.

Aday ülkenin diğer bir hakkı ise *istisna* olarak da nitelendirilen 'derogasyon'dur. Derogasyonlar *geçici* ve *kalıcı* olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Geçici derogasyonların geçiş dönemlerinden tek farkı bir takvime dayandırılma mecburiyetinin olmayışdır. Sadece uyum için son tarih verilmesi yeterli olur. Geçici derogasyonlar genellikle müktesebata uyumun ülkede ekonomik, sosyal ya da siyasi sorunlar yaratacağı

⁹⁵ Sinan Ülgen, a.g.e., s.59.

⁹⁶ A.g.e., s.15-19; Nilgün Arısan Eralp, a.g.e., s.14-15; T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, a.g.e., s.11-13.

öngörüldüğü şartlarda talep edilmektedir. Kalıcı derogasyonlara ise AB hiç sıcak bakmamakta, bu talebi nadiren kabul etmektedir⁹⁷.

Bunlara alternatif olarak *Korunma Önlemleri* mevcuttur. Korunma önlemleri, Tam üyelik sonrasında AB politikalarına uyumda çıkabilecek sorunların önüne geçmek amacıyla uyumun bir süreliğine askıya alınmasına imkan verir⁹⁸.

Bu haklardan yararlanabilmek için aday ülkenin müzakere hazırlıkları konusunda hassas davranması gerekmektedir. Öncelikle başarılı olmanın anahtarı AB'nin istediklerini doğru sıraya koymak ve ona göre hazırlanmaktır. Bütçe, temsil konusu ve mevzuat incelemesi gibi alanlarda mümkün olduğunca iyi çalışılmalı ve hazırlanılmalıdır⁹⁹.

Bunların yanı sıra önem arz eden diğer bir nokta ise *Etki Değerlendirme Çalışmaları*'dir. Bu çalışma; mevzuatın incelenmesini ve bu mevzuata uyumun aday ülkeye ve ülkenin bazı kesimlerine getireceği etkinin değerlendirmesini içerir. Bu çalışmanın temel amacı, uyumun getireceği ekonomik, sosyal ve siyasal maliyetin azaltılmasıdır. Bu çalışma hem üye ülkenin kendini hazırlaması açısından hem de müzakerelerde başarıyı yakalaması açısından oldukça önemlidir. Geçiş dönemi, derogasyon ya da korunma önlemi talep etmeden önce etki değerlendirme çalışmalarının yapılması, taleplerin kabul edilme olasılığını oldukça yükseltebilir. Etki değerlendirme çalışmalarının daha başarılı sonuç vermesi için üç ayrı koldan yürütülmesi faydalı olur, bunlar; kamu, sektörler ve bireysel firmalardır¹⁰⁰.

Bunlara ek olarak, müzakerelerde başarıyı yakalayabilmek için öncelikle çalışmaları büyük bir hız ile yürütmek gereklidir, aksi halde sonuca ulaşmak uzun zaman alır ve bu arada gerçekleşen mevzuat değişiklikleri müzakereleri zora sokabilir. Bilgili ve eğitilmiş işçi yetiştirmek, tanıtım ve lobicilik faaliyetleri yürütmek, işsizlik ve ayrımcılık gibi sorunları çözüme kavuşturmak, AB hakkında bilgilendirilip AB'yi iyi tanımak da müzakere sürecini kolaylaştıracak ve tam üyeliğe kabul edilme olasılığını artıracak olan faktörler

⁹⁷ Sinan Ülgen, a.g.e., s.19; Nilgün Arısan Eralp, a.g.e., s.15; T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, a.g.e., s.11-12.

⁹⁸ Sinan Ülgen, a.g.e., s.19-20.

⁹⁹ A.g.e., s.20-22.

¹⁰⁰ A.g.e., s.28-32; T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, a.g.e., s.13-16.

arasındadır¹⁰¹. Günden güne değişen ve yenilenen Birliği tanımak ve hakkında bilgi edinmek, tüm gelişmeleri takip etmek için ise internet üzerindeki *Avrupa Birliği İlerleme Veri Tabanı* veya T.C.Başbakanlık AB Genel Sekreterliği'nin hazırladığı *Türkçe Ulusal Veri Tabanı* sistemlerini kullanmak mümkündür¹⁰².

2. TÜRKİYE – AB MÜZAKERE SÜRECİNİN TÜRK BASININDAKİ YERİ (BASIN TARAMASI)

2.1. Örneklemin Tanımlanması

Türkiye - AB ilişkileri açısından bir dönüm noktası olan 3 Ekim 2005 tarihinde tam üyelik müzakereleri resmen başlamıştır. -Ancak belirtmek gerekir ki bazı kesimler bu başlayan sürecin ‘müzakereler’ değil aslında ‘ön tarama süreci’ olduğunu ifade etmiştir.¹⁰³ - Tezin bu bölümünde, Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği amacıyla yürütülen müzakere sürecine Türk basınında nasıl yer verildiği, bu sürece nasıl bakıldığı ve nasıl yorumlandığı üzerinde durulacaktır.

Çalışmada; farklı bakış açılarına ve farklı çizgiye sahip olduğu düşünülen altı ayrı gazetede **Eylül 2005 ve Nisan 2008** arasında yayınlanan Avrupa Birliği hakkındaki tüm haberler, manşetler, söyleşiler, köşe yazıları ve makaleler taranmıştır. Bu kaynaklara, ‘Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürlüğü Gazete Veri Tabanı’nda yapılan tarama sonucunda ulaşılmıştır.

Çalışma için tercih edilen altı gazeteden birincisi; 1924 senesinden bu yana yayımlanan *Cumhuriyet Gazetesi*'dir. İkincisi; 1973'te yayın hayatına başlayan *Milli Gazete*'dir. 1986 yılında kurulan *Zaman Gazetesi* ise seçilen üçüncü gazetedir. Çalışmada yer verilen diğer bir gazete ise 1997 yılından bu yana var olan ve kültür-sanat konularına sıkça yer verdiği görülen *Radikal Gazetesi*'dir. Beşinci gazete ise; *Yeni Çağ Gazetesi*'dir. Siyasi nitelikli olan bu gazete de diğerleri gibi günlük olarak

¹⁰¹Meral Gezgin Eriş, a.g.e., s.36-38.

¹⁰² Nilgün Arısan Eralp, a.g.e., s.18-19.

¹⁰³ Oya Akgönenç, a.g.e., s.156.

yayımlanmaktadır. Çalışmada kullanılan son gazete ise 1950 yılından beri yayımlanan günlük *Milliyet Gazetesi*'dir. Adı geçen gazetelerin haftalık tirajları hakkında yaklaşık olarak bilgi vermek amacı ile 18-25 Ağustos 2008 tarihi arasındaki satış bilgileri aşağıda sunulmuştur:

GAZETE ADI	HAFTALIK TİRAJI
Cumhuriyet	79.163
Milli Gazete	50.634
Milliyet	192.527
Radikal	39.484
Yeniçağ	56.941
Zaman	656.021

(Gazete Tirajları¹⁰⁴)

TABLO – 2

¹⁰⁴ <http://www.ntvhaber.org> (Haftalık Gazete Tirajları)

Basın taramasının yapılacağı Eylül 2005 ve Nisan 2008 tarihleri arasında, yukarıda adı geçen gazetelerde yer verilen ve bu çalışma kapsamında incelenen Avrupa Birliği ile ilgili haberlerin sayıları ve gazetelere göre dağılımları şöyledir:

Cumhuriyet Gazetesi	101
Milli Gazete	164
Milliyet Gazetesi	51
Radikal Gazetesi	35
Yeni Çağ Gazetesi	15
Zaman Gazetesi	18
TOPLAM	384

(Çalışmadaki Gazeteler ve Haber Sayıları)

TABLO - 3

Çalışmadaki basın taramasına; konulara göre açılan başlıklar altında yer verilecek ve her başlık ile ilgili haberler, geçmişten bugüne doğru kronolojik olarak incelenecektir. Ayrıca gazetede yayımlanan haberlerden ya da makalelerden birebir alınan bölümler italik olarak yazılacaktır.

2.2. Müzakere Sürecine Yaklaşırken

Uzun yıllardır Avrupa Birliği ile inişli çıkışlı ilişkiler içinde olan ve Avrupa Birliği tarihi boyunca Birliğe tam üyeliği hedefinden çıkarmayan Türkiye Cumhuriyeti için 1999 Helsinki Zirvesi ve 2004 Brüksel zirvesi birer dönüm noktası niteliğindedir. Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'ye adaylık statüsü tanınırken, Brüksel zirvesinde ise Türkiye'nin olumlu gelişimleri konu edilmiş ve müzakerelere 3 Ekim 2005 tarihinde resmen başlanacağı Birlik tarafından ilan edilmiştir. Brüksel zirvesinden müzakerelerin başlaması tarihine kadar Türkiye hem sevinç hem de telaş içinde hazırlıklarını hızlandırmıştır. Bu tarihte Türkiye Cumhuriyeti'nin iktidar partisi AK Parti olmakla birlikte, Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, Başbakanı ise Recep Tayyip Erdoğan'dır. 3 Ekim 2005 tarihine yaklaşıldıkça 'müzakere süreci' ile ilgili haberlerin, makalelerin ve diğer yazıların yoğunluğu artmış ve bu konu basının odağı haline gelmiştir.

Birinci Kısım

31 Ağustos 2005'te Brüksel'de gerçekleşen AB Daimi Temsilciler (COREPER) toplantısının hemen ardından, 1 Eylül 2005 tarihinde -yani müzakerelerin başlamasına yaklaşık bir ay kala- Cumhuriyet gazetesinde 'Rum Gemilerine Açılım Garantisi' adlı haberde şunlara yer verilmiştir:

Dünkü AB Daimi Temsilciler Toplantısı'nda Türkiye'nin Rum yönetimini tanıması talebi yapılmazken AB Komisyonu Ankara'nın Gümrük Birliği'ne tam saygı göstermesini istedi. ... Türkiye'nin, AB'ye katılım müzakerelerinin başlaması için tüm koşulları yerine getirdiğini belirten AB Komisyonu da, 'Ankara'nın, müzakerelerin başlayacağı 3 Ekim'den önce Kıbrıs Rum Kesimi'ni tanımak gibi bir mecburiyeti olmadığını, ancak Gümrük Birliği'ne tam saygı göstermesi ve Rum gemilerine açılımı garanti etmesi' beklendiğini bildirdi.¹⁰⁵

Bu haberden de anlaşılacağı gibi AB, Türkiye'deki gelişmeler hakkında olumlu görüş bildirirken bir yandan da henüz müzakereler başlamadan limanların Rum gemilerine açılmasının sağlanmasını Türkiye'den istemiştir.

¹⁰⁵ Cumhuriyet, 1 Eylül 2005.

... Fransa Başbakanı Dominique de Villepin, toplantılar öncesinde yaptığı açıklamada, Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki tutumunu aydınlatması isteğini tekrarladı ve 'AB'nin birlik ve bütünlüğünü korumak istediklerini' söyledi. ... Başbakan, "Bir aday ülkenin girmek istediği birliğin bütün üyelerini tanımaması siyasi sorun yaratır..." diye konuştu. ... Avusturya, Danimarka, Macaristan, Slovenya gibi ülkelerin desteğini alan Fransa'nın çerçeve belgesine Türkiye'ye imtiyazlı ortaklık verilmesi gibi bir ifadenin eklenmesini istediği söyleniyor. Başta dönem başkanı İngiltere olmak üzere, İtalya, Yunanistan, Kıbrıs Rum Kesimi, İspanya ve Finlandiya gibi ülkelerin bu talebe karşı çıktığı hatırlatılıyor. 'Avusturya'nın Geleceği İçin Birlik Partisi' lideri Jörg Haider, Türkiye'nin üyeliğinin her koşulda reddedilmesini istedi. Avusturya'nın Kleine Zeitung gazetesine demeç veren Avusturya Başbakanı Wolfgang Schüssel de Türkiye ile müzakerelerin sonucunda, tam üyelikten başka alternatiflerin de gündeme gelmesi gerektiğini savundu.¹⁰⁶

Türkiye'nin Kıbrıs Rum Kesimi'ni tanımamasının Birlik içinde karmaşıklığa yol açacağını savunan Fransa Başbakanı, Avusturya, Macaristan, Danimarka ve Slovenya'dan da bu hususta destek görmüştür. Buradan da anlaşılacağı gibi Türkiye'nin tam üyeliğine sıcak bakmayan ülkeler, daha müzakereler başlamadan saflarını açıkça belli etmişler ve önyargılarını açıkça sergilemişlerdir. Tam üyelik yerine imtiyazlı ortaklık statüsünün Türkiye'ye verilmesi gerektiğini savunmuşlardır ancak bu konuda AB içinde görüş birliğine varılamamıştır.

Fransa ve diğer bazı ülkelerin Türkiye'nin üyeliğine karşı durması ve Kıbrıs meselesini gündeme getirmeleri konusu, Milliyet gazetesinde Derya Sazak'ın '3 Ekim Sancısı' adlı köşe yazısında da ele alınmıştır. Sazak, müzakere sürecinin olumlu sonuçlanmasının önündeki engelleri dile getirirken, sürecin muhtemel bitiş tarihine de gönderme yapmıştır.

Türkiye'nin AB süreci 'engelli koşu' gibi, 17 Aralık'ta müzakerelere başlanması için 3 Ekim tarihi verilmesine karşın Fransa'nın ve Avusturya'nın itirazı nedeniyle şimdi de 'Güney Kıbrıs'ın tanınması' koşulu dayatılmak isteniyor. ... Fransa biraz geri çekilmiş gibi gözükse de, 'imtiyazlı ortaklık' baskısı ortadan kalkmış değil. 3 Ekim'de AB ile müzakereler başlasa bile tam üyelik sürecinin en iyimser tahminle 2015'leri bulacak

¹⁰⁶ Cumhuriyet, 1 Eylül 2005.

*zorlu bir yol olacağı kesin.*¹⁰⁷

Bununla beraber Sazak, Türkiye için tek yolun tam üyelik olduğunu savunuyor, imtiyazlı ortaklık gibi diğer statülerin kabul edilemez olduğunu ve Türkiye'ye hiçbir avantaj sağlayamayacağını 'Le Figaro'da yayımlanan bir makaleye gönderme yaparak destekliyor:

*... 'Hedef tam üyelik olmasa hiçbir aday ülke, mevzuattaki on binlerce yasa ve yönetmeliği çıkarmak gibi zahmetli bir işe girişmez. Zaten 'imtiyazlı ortaklık' kapsamında Türkiye'ye ne gibi bir ek avantaj sunulabileceğini anlamak zor: 'Türkiye uzun süredir Avrupa Konseyi üyesi. 10 yıldır Gümrük Birliği uygulanıyor. Bir NATO üyesi olarak güvenlik meselelerinde Türkiye, AB ile ortak pozisyonda. Reform programlarını destekleyici mali ve teknik yardımlardan yararlanıyor. Tam üyelik dışında ne gibi bir katma değer AB ile Türkiye arasındaki ilişkileri daha da geliştirir, anlayamadık'.*¹⁰⁸

Galatasaray Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Beril Dedeoğlu'nun Zaman gazetesinde 3 Eylül 2005 tarihinde kaleme aldığı 'Türkiye AB'nin Parçalanmasına Hız Mı Katıyor' adlı makalesinde Dedeoğlu Kıbrıs meselesine değinmiş ve Fransa'nın sergilediği Türkiye karşıtı tavrı eleştirmiştir. Bu meselenin Türkiye'yi, AB üyeliği hedefinden soğutup saptırabileceğini açıkça belirtmiştir. Hatta bunun da Türkiye'yi Birlik üyesi olarak görmek istemeyenlerin önceden hesapladığı bir durum olduğuna makalesinde şu satırlarla yer vermektedir:

Türkiye ile ilgili olarak dile getirilen temel anlaşmazlık konusu müzakereler öncesinde Türkiye'nin Kıbrıs'ı tanınması/tanınmaması meselesi olmakla birlikte, özünün bununla ilgili ağırlığı düşük. Diğer bir ifadeyle Fransa öncülüğünde 'Kıbrıs' konusu, Türkiye'ye yönelik bir baskı aracı olarak kullanılmakta. Başbakan Dominique de Villepin'in Fransa'nın tutumunun AB'nin birlik ve bütünlüğünü korumaya yönelik çabalar olarak açıklaması, AB Anayasal Antlaşması'nı reddetmiş Fransızların Kıbrıs'tan çok aslında Türkiye ile ilgilendiklerini göstermekte. Kıbrıs, Türkiye'nin olduğu kadar AB'nin de sorunu ve bu sorunu büyük ölçüde Türkiye üzerinden çözüme kavuşturmayı denemek gibi bir yöntem izlendiği açık. Türkiye, tam üye olma aşamasına gelene kadar, resmen Kıbrıs'ı tanımayabilir ve bu arada da BM tavsiyelerinin yeniden gündeme gelmesi

¹⁰⁷ **Milliyet**, 2 Eylül 2005.

¹⁰⁸ **Milliyet**, 2 Eylül 2005.

sağlanabilir. Sorun çözülmezse, son aşamada bile Türkiye AB üyeliğinden vazgeçebilir. AB de müzakerelerin her aşamasında, Kıbrıs'ın tanınmasını, diğer bir ifadeyle Annan Planı çerçevesindeki Türkiye tezlerinden vazgeçilmesini talep edebilir. Türkiye, üyelik perspektifinin ne yönde gelişeceğini bilemediğinden bunları reddedebilir ve müzakereler kesilebilir. ... Türkiye - AB ilişkilerini zora sokacak her uygulamanın Türkiye'deki milliyetçiliği destekleyerek AB karışıklığını güçlendireceği ve bu yolla da müzakereleri öngörüldüğü biçimiyle sürdürmek istemeyen tarafın Türkiye olacağı varsayımından hareket eden bazı AB üyesi hükümetlerin bu konuda başarılı olmaları halinde ise, AB'nin bundan ne kazanacağı açık değil.¹⁰⁹

Beril Dedeoğlu, makalesinin devamında ise okuyucuları bilinçlendirme amacı ile Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olan ve olmayan ülke ve partileri ayrıntıya girmeden sıralamaktadır:

... Avusturya'da iktidardaki Muhafazakâr Parti (O EVP), Irkçı Parti ve sosyal demokratların bir kısmı; Belçika'daki Hristiyan Demokratlar'ın bir bölümü ile ırkçı Vlaams Belang; Fransa'da iktidar partisinin büyük kısmı, merkez sağda yer alan UDF, sosyalistlerin bir kısmı ile aşırı sağcı MNP ile FN; Almanya'da merkez sağ CDU-CSU, Danimarka'da iktidardaki liberal parti ile muhalefet partileri, Hollanda'da merkez sol muhalefet, İtalya'da sağcı Kuzey Ligi ve Litvanya'daki sağcı muhalefet Türkiye'nin tam üyeliğine karşı çıkmakta. Buna karşılık Avusturya'da Yeşiller ile sosyal demokratların bir kısmı, Belçika'daki liberal-sosyalist koalisyon iktidarı ile yeşiller; Fransa'da sosyalistlerin bir kısmı, yeşiller ve Komünist Parti; Almanya'da iktidardaki sosyal demokratlar ve Yeşiller; İtalya'da iktidar ile muhalefetin çoğunluğu; İngiltere, İsveç, İspanya ve Portekiz'de de hemen tüm partiler Türkiye'nin üyeliğine şimdilik karşı çıkmamakta.¹¹⁰

Milli Gazete'de 4 Eylül 2005 tarihinde çıkan 'AB Rüyasından Uyanın' adı altındaki haberde Saadet Partisi eski Genel Başkanı Recai Kutan'ın AB müzakereleri ile ilgili yorumları yer bulmuştur. Kutan'a göre Avrupa Birliği ülkelerinin Türkiye'ye karşı muameleleri dürüstlükten uzaktır ve Hükümet buna rağmen tavizli davranış içindedir ve müzakereler acilen askıya alınmalıdır. Haberdeki açıklamalar şöyledir:

¹⁰⁹ **Zaman**, 3 Eylül 2005.

¹¹⁰ **Zaman**, 3 Eylül 2005.

... Saadet Partisi Genel Başkanı Recai Kutan, Avrupa Birliği üyesi ülkelerden gelen açıklamaların Türkiye'nin AB'ye kesin olarak alınmayacağını gösterdiğini belirterek, bundan sonra Türkiye'ye yaklaşan tavrın müzakereleri tek taraflı olarak askıya alması olduğunu açıkladı. 'Dış politikamızdaki en tehlikeli gelişmelerden biri de, AKP iktidarının her türlü tavizi vererek, AB'ye girme teşebbüsüdür' dedi. Kutan, üye ülkelerin Türkiye hakkında iyi niyetler içinde olmadıklarını söyledi. Kutan, sözlerini şöyle sürdürdü: 'Hükümeti ikaz ediyoruz. Şu AB rüyasından uyanınız. Çok sayıda Avrupalı entelektüelin de dediği gibi, Türkiye'ye dürüst davranılmıyor. AKP'nin AB sevdasından yararlanarak ardı ardına tavizler koparıyorlar. AB'nin tavırlarının devamı halinde, Türkiye'ye yaklaşan müzakereleri askıya almasıdır'.¹¹¹

Aynı gün Cumhuriyet gazetesinde 'Çerçeve Belgesi Kaygı Yaratıyor' adı altında yayımlanan haberde, müzakerelere çok yaklaşılmış olmasına karşın henüz Çerçeve Belgesi'nin onaylanmadığını, bunun da müzakerelerin başlangıç tarihinin ertelenebilme ihtimali açısından kaygıya neden olduğunu görebiliriz:

*İngiltere'de düzenlenen Avrupa Birliği (AB) Dışışleri Bakanları Konseyi'nde Müzakere Çerçeve Belgesi'nin onaylanmasını bekleyen Ankara, bunun gerçekleşmemesi üzerine müzakerelerin 3 Ekim'de başlayıp başlamayacağı konusunda kaygılanıyor. Ankara, çerçeve belgenin en geç 6 Eylül'deki AB Daimi Temsilcileri toplantısında (COREPER) onaylanmasını istedi. ... Diplomatik kaynaklardan edinilen bilgilere göre dışışleri bakanları toplantısında Rum ve Fransız taraflarının teklifleri üzerinde anlaşılabilmesi nedeniyle çerçeve metnin onayı da gerçekleştirilemedi.*¹¹²

Onayın gecikmesinde yine Fransa'nın ve Rum Kesimi'nin etkisi haberde açıkça belirtilmiştir. Kısa bir süre sonra, Brüksel'de yapılan Daimi Temsilciler Komitesi toplantısından beklenen yanıtlardan biri gelmiş ve Kıbrıs meselesi kısmen netlik kazanmıştır. 'Karşı Deklarasyon'da yer verilen cümlelerin içeriğinde yapılan küçük değişikliklerle metne Rumlar'ın istediği gibi şekil verilmiştir. Kıbrıs Rum Kesimi'nin tanınması, 'üyelik öncesi gereklilik' şeklinde nitelendirilmiştir. Bu gelişme Milliyet gazetesinde Güven Özalp'in 'AB Rumların İsteddiğine Geldi' adlı yazısı ile yer bulmuştur:

¹¹¹ **Milli Gazete**, 4 Eylül 2005.

¹¹² **Cumhuriyet**, 4 Eylül 2005.

... 'Karşı deklarasyon' konusunda kelime kelime ilerleyen AB sonunda bir uzlaşmaya vardı. AB Dönem Başkanı İngiltere tarafından dün Brüksel'de bir kez daha olağanüstü toplantıya çağrılan Daimi Temsilciler Komitesi'nde (COREPER), tanımaya ilişkin olarak Rumların istediği 'müzakere süreci' atfı metne sokulunca kriz aşıldı. ... İngiltere tarafından hazırlanan daha önceki taslaklarda, tanıma konusu 'üyelik öncesi gereklilik olarak dile getirilirken, Rumların itirazı bu yazımın değişmesine neden oldu. İngiltere, karşı deklarasyon konusunun daha fazla uzamaması için, Rumları memnun edecek çizgiye yaklaşmak durumunda kaldı. Yapılan görüşmelerde tanımaya ilişkin atfı, 'Tüm üye ülkelerin tanınması katılım sürecinin gerekli bir unsurudur' haline getirildi.¹¹³

Toplantıda, 'Kıbrıs' konusunda Türkiye'ye net bir çizgi çizilirken Gümrük Birliği Ek Protokolü'nün müzakere sürecinin sağlıklı ilerlemesi için önem arz ettiği de vurgulanmıştır. Güven Özalp'in adı geçen yazısında bu ayrıntıya da şöyle yer verilmiştir:

... Metnin son hali Türkiye aleyhine güçlendirilmiş bir niteliğe sahip. En çok dikkat çeken unsurlarından birini ise Gümrük Birliği'ni tüm üye ülkelere genişleten Ek Protokol'ün tam olarak uygulanmasına ilişkin söylem oluşturuyor. Metinde, Protokol'ün tam uygulanmaması halinde 'ilgili müzakere başlıklarının açıklamayacağı' vurgulanıyor. Buna ek olarak, 'Yükümlülüklerin tam uygulanmasının başarısızlığa uğraması halinde müzakerelerin genelinin bundan etkileneceği' ifadesi de yer alıyor. Bu yaklaşım deniz ve hava limanlarının Rum gemi ve uçaklarına açılmasının müzakerelerin başlaması açısından olmasa da, bu sürecin sağlıklı yürütülebilmesi açısından şart haline gelebileceği sinyali içeriyor.¹¹⁴

Bu gelişmeye Cumhuriyet gazetesi de 'Rumlar İstediklerini Elde Etti' başlığı altında Elçin Poyrazlar'ın yazısı ile yer vermiştir. Haberde, Rumlar'ın talebi üzerine Karşı Deklarasyon ve Müzakere Çerçeve Belgeleri'nde yapılan değişikliklere dikkat çekilmiştir:

... AB, karşı deklarasyon ve müzakere çerçeve belgesinde Türkiye'ye yönelik talepleri konusunda Kıbrıs Rum Kesimi'ne boyun eğdi. AB üye ülkeleri tarafından dün resmen onaylanan karşı deklarasyon metninde Rum talepleri geniş yer bulurken AB Daimi Temsilcileri'nin dün ele aldığı müzakere çerçeve belgesinde de Rumların değişiklik

¹¹³ Milliyet, 20 Eylül 2005.

¹¹⁴ Milliyet, 20 Eylül 2005.

önerilerinin kabul edildiği öğrenildi.¹¹⁵

Milliyet ve Cumhuriyet gazetelerinin yanı sıra, Radikal gazetesi de yukarıda bahsedilen konuyu 22 Eylül 2005'te 'AB Beyanı Baş Ağrıacak' adlı haber ile ele almıştır. Üç ayrı gazetede yayımlanan bu konudaki haberler yorumdan uzak, daha ziyade bilgilendirme amaçlı olarak objektif bir şekilde kaleme alınmıştır.

24 Eylül 2005 tarihinde ise Cumhuriyet gazetesindeki 'Sıra Boğaz ve Sınırlarda' adlı Mahmut Gürer haberinde Kıbrıs ve Gümrük Birliği meselelerinden sonra 'Boğaz ve Sınırlar' konusunda da Türkiye'den taviz beklenebileceğinden bahsedilmiştir. Fransa ve Avusturya'nın özellikle üzerinde durduğu imtiyazlı ortaklık konusunda Fransa bir teklif hazırlamış ve AB'ye sunmuştur. Bu teklifte Kıbrıs Rum Kesimi ve Ermenistan ile ilişkilerin düzeltilmesi ve İstanbul ile Çanakkale Boğazları'nda serbest dolaşım, işbirlikli güvenlik gibi hususlar Türkiye'den talep edilmiştir. Haberde bu taleplerden söz edilmiştir:

... Avusturya'nın önerisiyle 'imtiyazlı ortaklığa' ilişkin ifadenin metne girmesine kesin gözüyle bakılıyor. Fransız Hıristiyan Demokratlar tarafından hazırlanarak komisyona gönderilen teklifte ise ilginç ifadeler yer veriliyor. ... Ermenistan ile ilişkilerin mutlaka iyileştirilmesi gerektiği belirtilen teklifte, boğazlara ilişkin yeni istemler dikkat çekiyor. Fransızların teklifinde İstanbul ve Çanakkale boğazlarının Avrupa'nın güvenliği için çok önemli olduğu, AB'nin de buradaki denetime entegre olabileceği belirtiliyor. Teklifin boğazlar ile ilgili maddesinde şöyle deniliyor: 'İstanbul ve Çanakkale boğazları petrol ve askeri trafik açısından büyük önem taşımaktadır. Uluslararası anlaşmalar ise boğazlarda serbest dolaşıma izin vermektedir. Bu nedenle boğazlarda uyuşturucu ticareti ve akaryakıt kaçakçılığını Türkiye ve Avrupa Birliği tarafından ortak olarak kurulacak bir organizasyon denetlemelidir.' Fransa'da sağ partilerin, Türkiye için ısrarla savundukları imtiyazlı ortaklık önerisini yazılı belge haline getirdikleri ve boğazlarla ilgili teklifin bu metinde de yer aldığı bildirildi. Boğazların ve Türkiye'nin sınırlarının ortak denetimi talep edilen belgede Kıbrıs sorununun çözümünün imtiyazlı ortaklığın bir başlığı olması da isteniyor. Ortaklık çerçevesinde AB'nin Türkiye'yi

¹¹⁵ Cumhuriyet, 22 Eylül 2005.

'Ermeni soykırımı' nı tanımaya ikna etmesi de isteniyor.¹¹⁶

İkinci Kısım

Müzakere sürecinin başlangıç tarihi olan 3 Ekim 2005'e yaklaşırken Fransa, Avusturya ve de Rum Kesimi isteklerini gitgide çoğaltarak Türkiye ile AB müzakere sürecinin önüne engeller koymaya çalışmışlardır. Bu sefer yeni bir istek de Rumlar'dan gelmiştir. Rumlar, Türkiye'nin uluslararası organizasyon ve antlaşmalara Rumlar'ın taraf olmasını engelleyen veto hakkının kaldırması konusunu Müzakere Çerçeve Belgesi'ne koydurmak için çalışmışlardır. Bu da, Milliyet gazetesinde Utku Çakırözer'in haberine konu olmuştur. 'Rumlar Üçüncü Taviz Peşinde' başlıklı haberde şunlar bulunmaktadır: *Avrupa Birliği (AB) tarafından yayımlanan ortak deklarasyona, 'Türkiye'nin kendilerini müzakere sürecinde tanınması' ve 'Türkiye'nin liman ve havaalanlarını Rum taşıtlarına 2006 içinde açması' yönündeki taleplerini koydurmayı başaran Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, 3 Ekim öncesinde, AB vasıtasıyla Türkiye'den üçüncü tavizi koparmak istiyor. Rum Yönetimi'nin Türkiye ile AB arasındaki tam üyelik görüşmelerinin çatısını oluşturan ve gelecek hafta ele alınacak Müzakere Çerçeve Belgesi'nde, Ankara'nın uluslararası organizasyon ve anlaşmalara Rumların taraf olmalarını engelleyen vetosunun kaldırılması koşulunu koydurmak için girişimde bulunduğu öğrenildi. ... AB Dönem Başkanı İngiltere'nin geçen hafta yapılan deklarasyondan sonra Türkiye'ye, 'Rumlar yeni talep getirmeyecek' yönünde verdiği söze rağmen, Müzakere Çerçeve Belgesi'ne Türkiye'nin uluslararası platformlardaki kısıtlamaları kaldırması yönünde ifade koyulması girişimi Ankara'da rahatsızlık yarattı. Rumların istediği değişikliğin belgede yer alması durumunda, Türk liman ve havaalanlarının Rum taşıtlarına kapalı tutulmasının yanı sıra uluslararası platformlarda Rumlara karşı kullanılan vetonun sürdürülmesi de Türkiye'nin müzakere sürecini durdurabilecek ya da yavaşlatabilecek.*¹¹⁷

Utku Çakırözer, yazısında Rumların yeni bir talepte daha bulunmayacaklarına dair verdiği sözün tutulmadığının ve bunun Türkiye'yi huzursuz ettiğinin altını çizmiştir. Haberin sonunda da Türkiye'nin, Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin taraf olmasını engellediği kurum ve antlaşmalara yer verilmiştir:

¹¹⁶ Cumhuriyet, 24 Eylül 2005.

¹¹⁷ Milliyet, 25 Eylül 2005.

... Rumların bu ısrarının ardında, Türkiye'nin AB'nin NATO imkânlarından faydalanmasını sağlayan 'Berlin +' anlaşması kapsamında Rum Kesimi'ni engelleyen tutumunun yattığı öğrenildi. Türkiye'nin, Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin üyeliğini engellediği uluslararası kurumlar ve taraf olmasını engellediği anlaşmalar şunlar:

Kuruluşlar:

*Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)

*Avrupa Uçuş Güvenliği Ajansı EUROCONTROL

*Avrupa Hava Tahmin Merkezi

*Avrupa Ulaştırma Bakanları Konseyi

*Avrupa Meteoroloji Uyduları Merkezi

Anlaşmalar:

* AB üyelerinin NATO imkân ve kabiliyetlerinden faydalanmasının modalitelerini ortaya koyan 'Berlin +' anlaşması.

*Konvansiyonel silah ticaretini engelleme amacıyla yapılan Wassenaar Anlaşması.

*Açık Semalar Anlaşması.¹¹⁸

Benzer bir habere de 27 Eylül 2005 tarihinde Cumhuriyet gazetesi yer vermiştir. Elçin Poyrazlar'ın kaleme aldığı 'Türkiye AB Prangası' adındaki haberde, müzakerelere yaklaşıldıkça Fransa, Avusturya ve Kıbrıs Rum Kesimi'nin müzakerelerle ilgili belgelere ve şartlara olumsuz maddeler ekleme konusundaki çabaları eleştirilmiştir:

Müzakere Çerçeve Belgesi'nde Türkiye üye olamasa bile Avrupa yapılarına sıkı bağlarla bağlanması isteniyor. Müzakere Çerçeve Belgesi'nin taslağındaki ifadeler Fransa, Avusturya ve Kıbrıs Rum Kesimi'nin talepleri doğrultusunda sertleştirildi. ... AB kaynakları, İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw' un 3 Ekim'de yapacağı müzakere açılış konuşmasının metninde karşı deklarasyonda yer alan unsurlara yer verileceğini bildirdiler. AB kaynaklarından edinilen bilgiye göre müzakerelerin açılış konuşmasında Kıbrıs Rum Kesimi'nin müzakere sürecinde tanınması ve Türkiye'nin hava ve deniz limanlarını Rumlara açması gibi unsurlar yer alacak.¹¹⁹

Bu haberden anlaşılacağı gibi Türkiye'nin AB üyeliği konusunda çekincesi olan ülkeler bir yandan tam üyeliğin önünü kapamak için elinden geleni yaparken diğer yandan da

¹¹⁸ Milliyet, 25 Eylül 2005.

¹¹⁹ Cumhuriyet, 27 Eylül 2005.

stratejik, jeopolitik ve daha birçok açıdan önemli bir konuma sahip olan Türkiye ile ilişkilerin tamamen kesilmesinden yana olmadıklarını dile getirmişlerdir. Böyle bir durumun, yani ilişkilerin tamamen kesilmesinin önlenmesi için zaman zaman farklı alternatif seçenekler ortaya atılmıştır.

Aynı tarihte Milli Gazete’de Doç.Dr.Oya Muğisuddin Akgöneç’in kaleme aldığı ‘Zehir-Zemberek Talepler’ adlı manşet haberinde ise AB’nin istekleri ‘akıl almaz’ şeklinde nitelendirilmiş ve AKP iktidarı açıkça eleştirilmiştir:

Ankara’ya gönderilen belgede, AKP iktidarından tükürdüğüünü yalaması isteniyor Türkiye-AB ilişkilerinde yol haritası niteliğini taşıyan ve 3 Ekim’de başlaması planlanan müzakerelerin kurallarını belirleyen çerçeve belgesi Ankara’ya gönderildi. Taslak belgede, Türkiye’den akıl almaz istekler yer alıyor.

Çerçeve belgesinde yer alan diğer 4 ana madde ise kısaca şöyle:

- 1- Türkiye ancak AB kurumları yeniden yapılandıktan sonra üye olabilecek.*
- 2- Ek protokolden doğan yükümlülükler Türkiye tarafından mutlaka hayata geçirilmeli*
- 3- Müzakerelerin ucu açık.*
- 4- AB’ye Türkiye üye olduktan sonra bile, Türk vatandaşları turistik seyahatler dahil vize almadan AB ülkelerini ziyaret edemeyecek.¹²⁰*

Haberde; Türkiye için en ağır şartlardan dört tanesine yer veren Akgöneç, ardından da bu şartlarda yapılması gerekenin müzakerelerden çekilmek olduğunu aşağıdaki sözlerle belirtmiştir:

... Bu kadar fedakarlık yapacağız. Boynumuza yuları geçireceğiz. Onların adeta kapısında bekçi olacağız. Buna rağmen ‘ziyaret için bile vize almaya devam edeceksin’ diyor. Bu dört maddenin Türkiye’ye ve hükümete vurulmuş en büyük tokat olduğunu söyleyen Akgöneç ‘Hükümetin yapması gereken şey şudur. Şu anda gururu, bir parça milli izzeti nefsi olan, çıkarlarını düşünen birisi arkadaş ben bütün grubumu çekiyorum ne halin var gör demelidir. Ben bütün başvuruları yeniden görüşmek üzere ara veriyorum diyecek bir duruş sergilenmesi gerekir. Ama bu hükümetin bu cesareti yok’ diye konuştu.¹²¹

¹²⁰ **Milli Gazete**, 27 Eylül 2005.

¹²¹ **Milli Gazete**, 27 Eylül 2005.

28 Eylül 2005'te Yeniçağ gazetesinde Sadi Somuncuoğlu tarafından kaleme alınan köşe yazısı öncelikle ismi itibarı ile dikkat çekmektedir. 'Son Kazıklar ve Yalanlar' adındaki köşe yazısında Sadi Somuncuoğlu hem AB üye ülkelerinin müzakerelere yaklaşırken takındığı tavrı hem de iktidarın -özellikle Başbakan'ın ve dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün- bu tavra karşı politikasını ağır sayılabilecek bir dille eleştirmiştir:

Dün itibariyle AB, müzakerelerin ucunun açık olduğunu, AB'ye üye yapılmayıp demirleneceğimizi, AB ülkeleri ve vatandaşları ülkemizde her haktan yararlanırken, değil işçilerimize, turistlere bile serbest dolaşım hakkı verilmeyeceğini, Türkiye'ye hiçbir yardımda bulunulmayacağını, Rum kesimi, Yunanistan ve Ermenistan başta tüm komşularımızı memnun etmemiz gerektiğini bir kez daha tekrarladı. Üstüne, Rumlara tüm ambargoları kaldırıp, NATO başta olmak üzere uluslararası anlaşma ve organizasyonlara girme vizesi vermemiz şartları Müzakere Çerçeve Belgesi'ne kondu. ... Erdoğan-Gül ikilisi, kabahatli hep Türkiye'ymiş gibi, 'Hataya tahammülümüz yok, kendi ayağımıza kurşun sıkmayalım.' diye diye, koca ülkeyi AB'den sonra Rum'un da oyuncağı yaptı. Sonra da Rumların, AB'yi esir aldığı gibi komik bir iddiayla, ek protokolle verildiği yazılıp- çizilen tavizlere güya şaşkırdılar. Oysa AB'nin, önce ek protokol, şimdi Müzakere Çerçeve Belgesi'ne koyduğu her şey daha 6 Ekim raporlarında yazılıydı. AB'nin yayınlayacağı deklarasyonlara uymamız bile peşinen şart koşulmuştu. Ama Erdoğan-Gül ikilisi, bu raporları pek beğenip, dengeli buldular. Bundan cesaret alan Avrupa Parlamentosu da, 15 Aralık tarihli Türkiye raporunda, Kıbrıs'la ilgili talepleri iyice detaylandırdı, bizim ikiliden yine ses çıkmadı. 17 Aralık zirve kararı da, davul-zurnayla, zafer ilan edildi. ... Türkiye - AB arasında tek yetkili, resmi ve en üst organ olan Ortaklık Konseyi'nin 25-26 Nisan'da yaptığı toplantıda yayınlanan Ortak Tutum Belgesi'nden mi haberleri yok? Olmaz olur mu. Çünkü bu toplantıya Gül katıldı. Ve bakın bu belgede neler var; Türkiye'nin, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin çeşitli organizasyonlar ve uluslararası mekanizmalara katılması hakkındaki pozisyonunu değiştirmesi, bu çerçevede Kıbrıs Cumhuriyeti'nin, Wassenaar Anlaşmasına (konvansiyonel silahlarla ilgili) taraf olması, AB ile NATO'nun ortak operasyonlarına katılmasına ilişkin vetonun, Kıbrıs bandıralı gemilere limanların açılması başta olmak üzere tüm sınırlama ve ambargoların kaldırılması... Sadece bunlar değil; Askeri alanların siviller tarafından tam kontrolünün sağlanmasından, Ermenistan'la diyalog kurulmasına, dini cemaatlere tüzel kişilik verilip, Devletin el

*koyduğu mülklerin azınlık vakıflarına iadesinden, Ruhban Okulu'nun açılmasına, Alevilerin statüsünün belirlenmesinden azınlıkların eğitim haklarının güçlendirilmesine kadar neler yok ki. Bunlar zaten bilinen talepler denebilir. Doğru ama Ortak Tutum Belgesi'nin diğerlerinden farkı iki taraflı ve resmen bağlayıcı olması. ... Bunlar iyi günlerimiz. Hele siz kuzu kuzu beklemeye devam edip, 3 Ekim masasına oturun, bakan sizin ama daha önemlisi Türkiye'nin başına neler gelecek!..*¹²²

Yukarıdaki yazısında Somuncuoğlu, Ortak Tutum Belgesi'nde öngörülen şartlardan bazılarını sıralarken AB'nin her geçen gün artan beklentilerini, iktidarın gereğinden fazla kabul edici olmasına bağlamış ve müzakerelerin başlamasından sonra çok daha ağır şartların Türkiye'ye kabul ettirileceğini öne sürmüştür.

Müzakere sürecine adım adım yaklaşılırken akıllarda kalan bazı soru işaretleri halen cevap bulamamıştır. Müzakerelerin başlaması öngörülen tarihe bir hafta kala dahi bu sürecin gerçekten başlayıp başlamayacağına net bir şekilde karar verilmemiştir. Ayrıca hazırlanacak müzakere belgesinde ne kadar ağır şartların yer alacağı ya da bu şartlarla müzakerelerin ne kadar sağlıklı yürütülebileceği konusu müzakerelere yaklaşırken Türkiye'de kaygıya neden olmuştur. Bu durum basına da açıkça yansımıştır. Murat Yetkin'in 28 Eylül 2005'te Radikal gazetesinde yayımlanan köşe yazısında bu tip kaygılar derinlemesine ele alınmıştır. 'Ankara AB İle Masadan Kalkma İhtimalini Konuşuyor' adlı köşe yazısında Hükümet'in hazırlanacak müzakere belgesi karşısında göstereceği tavrın merak uyandırdığından bahsedilmiş ve 1 Mart'ta yaşanana benzer bir krizin yeniden yaşanabileceği ihtimaline de yer verilmiştir:

Ankara'da Avrupa Birliği gerilimi neredeyse elle tutulur yoğunlukta yaşanıyor. Gerilimin nedeni, yarın Türkiye'nin üyelik müzakerelerine başlaması konusunu görüşmek üzere bir kez daha toplanacak olan AB üst bürokratlarının üzerinde anlaşmaya varması beklenen Müzakere Çerçeve Belgesi. Bu belgenin mevcut taslaktan daha geride çıkması, Türkiye'nin önüne, kabul edemeyeceği maddelerin sürülmesi halinde nasıl bir tavır alınacak? Yanıtı diplomatlarca, ama daha da çok, kararı alacak olan hükümetçe düşünülen soru bu. Son birkaç ay içinde meydana gelen gelişmeler, üyelik müzakerelerine 17 Aralık 2004'te öngörüldüğü üzere 3 Ekim'de başlanacağından emin görünenlerin zihninde bile soru işaretlerine yol açmış bulunuyor. Hükümet, hem

¹²² Yeniçağ, 28 Eylül 2005.

Başbakan Tayyip Erdoğan, hem de Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün ağzından, AB dönem başkanlığını yürüten İngiltere yetkilileri başta olmak üzere AB hükümetlerine, müzakere belgesinde hangi unsurlar olursa itiraz edeceklerini, Meclis'in böyle bir kaide üzerine oturacak olan ek protokolü onaylamayabileceğini, ABD ile Irak savaşı üzerine yaşanan türden yeni bir 1 Mart krizinin yaşanabileceği imasıyla açıklıyorlar. Türkiye'nin itirazı, esas ve usule dönük olmak üzere iki başlık altında toplanabiliyor. Esasa ilişkin endişe, müzakere belgesinde Türkiye'nin hedefinin açıkça ve başka anlam gelmeyecek şekilde ifade edilmesi. Özetle, hedefin tam üyelik olduğu ifadesinden sapılmaması. Yetkililer, Türkiye'nin tam üyelik dışında bir hedefi seçenek olarak bile tartışmayacağını, dolayısıyla böyle bir durumda masaya bile oturmayabileceğini anlatıyorlar. Anlatıyorlar ama, AB üyesi bazı ülkelerin Türkiye'yi Avrupa'nın yalnızca bekçisi yapıp, bahçeye almamaya yönelik, siyasi ahlak dışındaki çabaları dinmiyor. Avusturya'nın, Türkiye'ye imtiyazlı ortaklık seçeneğinin belgeye konulması yönündeki ısrarı, Avrupa gazetelerinde dahi asırlar öncesinden kalan bir 'Viyana kompleksi' olarak niteleniyor. ... İkincisi, usule ilişkin endişe ise, müzakere sürecinin sürdürülebilir olmayabileceği üzerine kurulu. Yani Türkiye'ye imtiyazlı ortaklık önerilmese de, müzakere süreci boyunca önüne öyle ara aşamalar yerleştirilebilir ki, Ankara devam edemez duruma gelir. Kıbrıs'ta bir çözüme ulaşılmadan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin tanınması, Kıbrıs Türkleri üzerindeki izolasyonlar hafifletilmeden Türk liman ve havaalanlarının Kıbrıs Rum bandıralı gemi ve uçaklara açılması için belli tarihler konulması, Türkiye'nin NATO'daki veto gücünü Kıbrıs Cumhuriyeti'ne karşı kullanmaması, ya da Türk işgücünün AB pazarlarından süresiz kısıtlanması gibi konular bunlar. ... Zaten sorunun bir kısmı da Ankara'nın rahatsızlığını açıkladığı bu karşı- deklarasyondaki ifadelerin müzakere belgesinde yerini bulması ihtimali. AB tarihi bir karar verecek.¹²³

Köşe yazısında görüldüğü gibi Hükümet, sonunda üyelik ihtimali olmayan bir müzakereye başlamayacaklarını beyan etmiştir. Ayrıca yazıdaki 'Viyana kompleksi' terimi dikkati çekmektedir. Bu terim ile Avrupa gazeteleri, Avusturya'nın, Türkiye'nin önüne engeller çıkartmasının nedenini tarihe gönderme yaparak açıklamıştır.

¹²³ **Radikal**, 28 Eylül 2005.

Üçüncü Kısım

Milli Gazete’de 28 Eylül 2005’te, Mustafa Canbey ve Numan Kurtulmuş ile yapılan söyleşiye yer verilmiştir. Uzun uzadıya yer alan ‘Millî Görüş Amiral Gemisinin Kaptan Köşküdür -1’ isimli bu söyleşide AB üyeliğine farklı bir perspektiften bakılmış ve genel görüşün aksine, AB üyeliğinin asla medeniyete ve modernleşmeye giden yol olmadığı savunulmuştur. Hiçbir ülkenin AB’yi bir medeniyet projesi olarak görmediği, onun yerine AB’nin bir dış politika aracı olarak benimsenmesi gerekti ifade edilmiştir. Şöyle ki:

... Öncelikle; Türkiye’yi yönetenler AB’yi bir modernleşme, medenileşme projesi olarak görmüşlerdir. ‘AB bizim için vazgeçilmez bir medeniyet yoludur’ sözünü ne yazık ki bu ülkede bir çok başbakan defalarca söylemiştir. Maalesef Sayın Erdoğan da aynı yanlış fikri defalarca ifade etmiştir. Halbuki AB bir modernleşme aracı olarak değil, bir dış politika aracı olarak algılanmalıydı. Türkiye’nin esas yanığı burasıdır. AB, hiçbir Avrupalı için bir medeniyet projesi değildir. Hiçbir Fransız, hiçbir Alman, hatta hiçbir Bulgar, hiçbir Slovakyalı AB’yi bir modernleşme projesi olarak görmez; çünkü değildir. Bu topraklarda, Müslümanlıkla müşerref olunmadan önce de çok büyük bir medeniyet vardı ve biz burada bin yüz yıllık bir büyük Müslüman medeniyetini sürdürüyoruz. Türkiye gibi bu denli büyük medeniyet kökleri olan bir ülkenin dönüp de şurada henüz kuruluşu 1952’deki Demir Çelik Birliği ile başlayan, bizim 1963’den bu yana dahil olmaya çalıştığımız ve son on yıldır aşağı yukarı Avrupa Birliği şekline gelmiş olan bölgesel oluşumu bir medeniyet projesi, bir medeniyet kaynağı olarak görmesi fevkalade yadırganacak, üzüntü duyulacak bir durumdur. Bizim algılamamızdaki en önemli eksiklik bu.¹²⁴

Müzakerelere günler kala AB tarafından Müzakere Çerçeve Belgesi hazırlıkları bitirilememiş ve bu da müzakerelerin 3 Ekim’de başlama olasılığını riske atmıştır. Bu tutum 29 Eylül 2005’te Cumhuriyet gazetesi haberinde ele alınmıştır:

¹²⁴ **Milli Gazete**, 28 Eylül 2005.

... AB Daimi Temsilciler Komitesi'nin (COREPER) bugünkü toplantısında bir uzlaşmaya varılmasını 'çok düşük' bir olasılık olarak gören diplomatik kaynaklar, Avusturya'nın 3 Ekim tarihine kadar pazarlık kozunu saklı tutacağını söylediler.¹²⁵

Aynı haberde; üzerinde durulan diğer bir husus ise Avusturya ve Fransa'nın Türkiye'nin üyeliğine karşı olumsuz tutumu olmuştur. Haberde, Fransa'nın, Türkiye müzakere sürecine nefretle baktıklarını ifade eden dış basın haberlerine de yer verilmiş ve ayrıca Avusturya'nın -o dönemdeki 25 AB üyesi içinden- özellikle tek başına Türkiye'ye karşı direnmesinin de bir taktik olabileceğinden bahsedilmiştir:

... AA'nın haberine göre, Brüksel'de bazı diplomatik kaynak ve gözlemciler, 'AB'nin gerilim stratejisinin' son ana kadar devam edeceğini ileri sürerken bu 'taktiğin', 'Türk ve AB kamuoylarını yanıltmaya yönelik olduğunu' iddia ediyor. Avrupa Birliği'nin 'küçük, sorunlu ve güçsüz' üyelerinden Avusturya'nın, diğer 24 üyeyi karşısına alarak 'tek başına' Türkiye karşısı bir muhalefet sürdürdüğü görüntüsü yansıtılmak istenmesini, fazla basite indirgenmiş bir 'taktik' ve 'danışıklı dövüş' olarak nitelendiren bu gözlemciler, bu yöntemle 'gerilimin tırmandırıldığını', 'Türkiye'nin önüne konulan zor talep veya koşulların, zor elde edilmiş birer lütuf gibi gösterilmek istendiğini' anlatıyor. ... Fransa'da 43 sağcı milletvekili Cumhurbaşkanı Jacques Chirac'a bir çağrıda bulunarak Türkiye ile üyelik müzakerelerinin açılmasına karşı olduklarını belirttiler. 3 Ekim öncesi Türkiye karşıtlığının iyice arttığı Fransa'da sağcı milletvekilleri müzakerelerin başlaması 'fikri' nden nefret ettiklerini ifade ettiler.¹²⁶

Milliyet'te 30 Eylül 2005'te yazdığı köşe yazısı ile Güneri Civaoğlu AB'ye küçük çaplı bir rest çekmiştir. Çerçeve belgesinde yer alacak olan kararların AB Müktesebatı'nın bir parçası haline gelebileceğine dikkat çeken Civaoğlu, belgede gerçekten taslaktaki ağır şartlar yer alırsa ilişkilerin bir süreliğine askıya alınması gerektiğini savunmuştur:

Çerçeve Belgesi'nin taslağında yer aldığı iddia edilen ifade, belgeye girerse; AB kurumlarında kabul edilen kararlar hukuken bağlayıcılığına bakılmaksızın müktesabatın parçası haline gelecek. ... İyi bilmeliler ki, o önkoşulları, ne bu AKP hükümeti kabul edebilir, kendi grubuna kabul ettirebilir, ne topluma benimsetebilir... Ne de bir başka hükümet. Bu gerçeğe rağmen AB direnirse, Türkiye'yi kaybetmeyi göze

¹²⁵ Cumhuriyet, 29 Eylül 2005.

¹²⁶ Cumhuriyet, 29 Eylül 2005.

*almış demektir. ... Gerekirse, gene 'mola' verilir. Türkiye ile ilişkilerin tam üyelik ve diğer üyelerle eşit süreçte devamı için AB'de kafalar değişinceye kadar beklenir.*¹²⁷

Aynı tarihte Yeniçağ gazetesinde 'Yeni Tezgah; Ermeni Sınırı' başlığıyla kaleme aldığı köşe yazısında Sadi Somuncuoğlu yeniden açık bir dille hükümeti ve AB'yi eleştirmiştir. Yunanistan'la ilişkilerimizi düzeltmemizi özellikle istemiş olan AB'nin şimdi de Ermenistan'la ilişkilerin durumunu bahane ederek Ermenistan sınırının açılması gerektiği konusunda AB'nin imalarda bulunduğunu ve hükümetin buna karşı bir tavır almadığını ve sessiz kalındığını ifade eden Somuncuoğlu çift taraflı eleştiri yöneltmiştir:

*Batu, kendi topraklarında, kendi 'aydınlarınca', ülkesine en iğrenç iftiranın atılmasına, 'demokrasi' diyen bir zihniyeti bulmuşken, Rumlardan sonra, tarihi evladı Ermenistan'a da sahip çıkmaz mı? Erdoğan, bir Amerikan Gazetesi'nin partisiyle ilgili iddiasını anında, 'ahlaksızlık' diye cevaplıyor ama AB'nin, tüm hak ve hukukumuzu gasp edip, işi Türkiye'nin şeref ve haysiyetiyle oynamasına vardırmasına ses çıkarmıyor. Neden...Neden...Neden?*¹²⁸

Cumhuriyet gazetesinde 30 Eylül 2005 tarihinde yer alan 'Lozan'ı Delme Girişimi' başlıklı haberde, Müzakere Çerçeve Belgesi'nin taslağına ulaşıldığı iddia edilerek belgeden alıntılar yapılmıştır. Bu alıntılara dayanarak söylenebilir ki; müzakerelerin sonuca ulaşması en erken 2014 yılını bulacak ve tam üyelik gerçekleşmesi halinde bile bazı derogasyonlar kullanılarak Türkiye'ye, diğer ülkelere tanınan hakların tümü tanınmayacaktır. Ayrıca haberde yer alan alıntılar açıkça göstermektedir ki AB müktesebatı ile çelişen diğer uluslararası antlaşmalar geçersiz kılınacaktır. Lozan antlaşması ise bunlardan sadece biri olacaktır. Belgeden yapılan alıntılardan bazıları şunlardır:

***Madde 9: AB'nin Yunanistan ve Kıbrıs ile imzaladığı bazı antlaşmalar Lozan Antlaşması ile çelişmesine karşın bu maddeyle AB Türkiye'nin tüm uluslararası anlaşmalarını kendisiyle uyumlu hale getirilmesini istiyor: 'Türkiye'nin sonuçta bir üye devlet olarak sahip olacağı haklar ve yükümlülükler, Türkiye ile topluluklar arasındaki mevcut tüm ikili anlaşmaların ve Türkiye'nin taraf olduğu üyelik yükümlülükleri ile*

¹²⁷ **Milliyet**, 30 Eylül 2005.

¹²⁸ **Yeniçağ**, 30 Eylül 2005.

bağdaşmayan diğer tüm uluslararası anlaşmaların sona ermesini gerektirecektir. '

***Madde 10: Bu madde Ankara tarafından imtiyazlı ortaklığa yol açıcı olarak değerlendiriliyor: 'Uzun geçiş dönemleri, derogasyonlar (istisnalar), özel düzenlemeler ve kalıcı önlemler gibi koruyucu önlemlerin temeli olarak sürekli (kalıcı) olabilen maddeler kullanılabilir. Komisyon gerekli gördüğünde bunları kişilerin dolaşımı, yapısal politikalar ve tarım konusunda önerebilir.'*

***Madde 11: 2014 yılından önce müzakereleri tamamlasa bile Türkiye'nin birliğe üye olamayacağını karara bağlıyor: 'Türkiye'nin katılımının mali yönleri, uygulanacak finansal çerçeve belgesinde yer almalıdır. Bu nedenle, Türkiye'nin katılımı özli mali sonuçlar doğurabileceğinden, müzakereler, sadece, 2014 yılı ve sonrası dönem için geçerli olacak finansal çerçeve belgesinin hazırlanarak yürürlüğe girmesinden sonra ve muhtemel önemli mali reformları takiben sonuçlandırılabilir.'¹²⁹*

Aynı gün Cumhuriyet gazetesindeki manşet ise, Müzakere Çerçeve Belgesi'nin hazırlanmasının gecikmesi üzerine dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül ve Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın yaptığı yorumlara değinmiştir. Gül, bu gecikmenin kaygı verici olduğunu belirtirken Erdoğan ise bu durumun normal bir süreç olduğunu vurgulamıştır. Ancak Türkiye'nin de şartları olduğunu, bunların göz ardı edilmesi halinde masaya oturulmayacağını tekrar ifade etmişlerdir:

Çerçeve belge belirsizliği: Müzakerelerin başlamasıyla ilgili ciddi problemlerle karşı karşıya olduklarını' açıklayan Dışişleri Bakanı Gül, çerçeve belge netlik kazanmadan Lüksemburg'a gitmeyeceklerini belirtti. Gül, müzakerelerin 3 Ekim'de başlamama riskinin bulunduğunu da söyledi. Başbakan Erdoğan ise 'Ciddi bir sorun olduğunu sanmıyorum' dedi. ... Yoğun bir diplomasi trafiği yaşadıklarını belirten Gül, Türkiye'nin asla kabul edemeyeceği hususların AB tarafından iyi bilindiğini söyledi. ... Erdoğan ise 'Çerçeve belgesini tasarı haline getirmek bizim görevimiz değil. Ben çok ciddi problemlerinin olduğunu sanmıyorum. Belki daha net bir hale getirelim, her tarafı memnun edelim diye düşünüyor olabilirler. Bizim bu saatten sonra 17 Aralık müzakere çerçeve belgesi taslağı vardır, bunun dışında bir şey kabul etmemiz mümkün değildir' diye konuştu.¹³⁰

¹²⁹ Cumhuriyet, 30 Eylül 2005.

¹³⁰ Cumhuriyet, 30 Eylül 2005.

Yapılan bu açıklamaların ardından Milliyet gazetesi köşe yazarı Melih Aşık, 1 Eylül 2005'te hükümetin tavrını 'kuzu kuzu boynunu ipe uzatmak' şeklinde betimlemiş ve eleştirel bir köşe yazısı kaleme almıştır:

*... AB'ninkine karşı Türkiye'nin müzakere belgesini ortaya koymak varken... Kuzu kuzu Türkiye'nin boynunu ipe uzattıyor Başbakan... Görünen o ki AKP'nin pek AB'ye girmek gibi bir niyeti yok. Yaşam tarzları da hiç uymuyor zaten. Hükümetin iki derdi var... Kamuoyuna 'Müzakereleri başlattık, AB'ye giriyoruz' propagandası basmak... Ve müzakere süreci bahanesiyle ordunun kışladan başını uzatmasını önlemek... Ödenecek fatura mı? Onu zaten AKP değil Türk halkı ödeyecek!*¹³¹

Melih Aşık 'Esas Niyet' adlı bu köşe yazısında AB'ye girme çabalarının bir propagandadan ibaret olduğunu ve sonuçlarının önemsenmediğini iddia ederek yapılması gerekenin bir karşı belge hazırlamak olduğunu savunmuştur.

Ekim ayına gelindiğinde, yani müzakerelerin başlaması beklenen tarihe sadece iki gün kala, 1 Ekim 2005'te Ali Sirmen'in Cumhuriyet gazetesindeki köşe yazısında belirsizliğin hala sürdüğü yeniden hatırlatılmıştır. Hükümeti 'kırmızı çizgiler'i önemsememekle suçlayan Sirmen, İktidar partisi AKP'nin üstü kapalı niyetleri olduğunu iddia etmiştir:

*... Türkiye'nin müzakere çerçeve belgesinde kabul etmeyeceğini açıkladığı üç husus var. Bunlara, gülünç olmamak için 'kırmızı çizgi' adını vermeyelim. Çünkü kırmızı çizgi deyimi AKP iktidarından bu yana artık gerçekten gülünç bir anlam taşımaya başladı ve 'ben bunları kabul etmek istemem, ama bunları çiğnersen de ses çıkaramayacağım' demek oldu artık. Türkiye'nin müzakere çerçeve belgesinde yer almasını kabul edemeyeceği hususlar, 'imtiyazlı ortaklık', 'Kıbrıs'ta çözüm olmadan, Türkiye'nin Rum yönetimini tanıması' ve 'Ankara'nın Ermeni soykırımını tanıması' dır. ... Ucu açık görüşmeleri kabul eden AKP'nin istediği, yapılmaya niyetlenenin yapılması, ama bu yapılırken, filin açıkça nitelendirilmemesidir. Gerçeği açıkça görelim, oynanan oyuna düşecek kadar aptal olmayalım lütfen!*¹³²

Müzakerelerden önceki son güne yani 2 Ekim 2005'e gelindiğinde ise AB müzakereleri konusuna yer veren tek gazetenin Cumhuriyet olduğu görülmektedir. O günkü köşe

¹³¹ Milliyet, 1 Ekim 2005.

¹³² Cumhuriyet, 1 Ekim 2005.

yazısında Orhan Bursalı 'Karşılıklı Aldatma' ismi ile AB'nin ve Türkiye'nin bu sürece hazır olmadığı konusunu ele almıştır. Bursalı'ya göre; müzakereler ve üyelik için vakit henüz erken olmakla beraber, o dönemde sarfedilen çabalar boşuna ve nihaysizdir.

... 'Mutlak AB'ci' lere göre, 'imtiyazlı ortaklık' lafı girmezse bu iş tamam!.. Çerçeve Belgesi'ni objektif ve 'bilimsel' gözle inceleyen uzmanlar ise belgenin zaten Türkiye'yi özü itibarıyla 'imtiyazlı ortak' olarak gördüğünü vurguluyor. Nitekim 'okumasını' bilen, geliştirilmemiş bir kavrayış yeteneğine sahip bir vatandaş bile, belgenin;

** İyi niyetlilikten yüz seksen derece uzak,*

** Türkiye'yi tam üye yapmamak amacıyla hazırlandığı,*

** Türkiye'den her şeyi ister ve alırken bir şey vermemeyi öngördüğünü görür..*

*... * Türkiye, Kıbrıs'ı Rumlara ve AB'ye peşkeş çekse; Ege meselesi Yunanistan lehine çözümlense.. Ülke 'federatif' olsa ve..*

** Lozan'ın içeriğinde, AB'nin istekleri doğrultusunda değişiklikler yapılırsa bile; Ermenilerin isteklerine evet dense, soykırım resmen kabul edilse, tazminatlar ödenmeye başlasa bile taslağı açıklanan Çerçeve Belgesi'ne göre, biz AB'ye eşit haklara sahip tam üye olamayız. ... Ben ki AB Projesi'ni ve Türkiye'nin AB üyeliğini gönülden destekleyen bir insanım. Ama görüyorum ki, tam üyeliğin zamanı bugün değil. Koşullar olgunlaşmamış. Ne AB bizi almaya hazır ne de Türkiye kendisine dayatılan bu koşulları kabul edebilir. Avrupa, günlük hareket ediyor. Hiç şüphem yok ki, dış koşullar Avrupa için olgunlaştığında, ne Kıbrıs'ı takarlar ne Ermeni sorununu. Hemen kapıları açarlar. Ama şimdilik, bugün bu evlilik gerçekleşmez. Zamanı bekleyeceğiz. Hiçbir şey kaçmıyor. Kalkmayan tren zaten bir yere gidemez ki!.. Tren kalkmaya hazır olduğunda bineriz.¹³³*

Köşe yazısında, Türkiye'nin tam üyeliğini özellikle destekliyor olduğunu ifade eden yazar, buna rağmen, bu isteğin ertelenmesi gerektiğinin ve şimdi üye olmaya çalışmanın Türkiye'ye bir getirisi olmayacağını üzerinde durmuştur.

Müzakere sürecinin yaklaşık bir ay öncesinden müzakerelerin bir gün öncesine kadarki sürenin basın taramasını içine alan bu bölümde özellikle Cumhuriyet gazetesi ve Milli Gazete haberlerinin ağırlıklı çoğunluğu oluşturduğu görülmüştür. İncelenen altı gazetenin her birinden haberlere yer verilen bu bölümde en çok yorumlanan ve üzerine

¹³³ Cumhuriyet, 2 Ekim 2005.

yazılan konularının başında ‘Müzakere Çerçeve Belgesi hazırlıkları, karşı deklarasyon, imtiyazlı ortaklık, Kıbrıs Rum kesiminin tanınması, Ermeni meseleleri, Rumlar’a uluslararası antlaşmalarda veto kullanılmaması, Türkiye’nin tam üyeliğine karşı duran üye ülke ve siyasi partiler, gelişmeler karşısında Başbakan ve Dışişleri Bakanı’nın tutumları’ gelmektedir. Genel olarak bakıldığında; henüz müzakereler başlamadan birçok olumsuzlukla karşılaşılması, tam üyelik umutlarını azaltmış ve hem AB’ye hem de Hükümet’e karşı olumsuz eleştirilerin yöneltmesine neden olmuştur. Bu eleştirilerin en yoğun ve en sert olanları ise Milli Gazete ve Yeniçağ gazetesinde kaleme alınmıştır.

2.3. Müzakere Sürecinin Başlaması

Müzakere öncesinde son ana kadar yaşanan olumsuzluklar ve belirsizlikler Türkiye’de hem kaygı hem de merak uyandırmış ve soru işaretlerinin açığa kavuşması 3 Ekim’e kalmıştır. AB, Müzakerelerin başlaması konusundaki vaadine bağlı kalmış ve önceden öngörülen 3 Ekim 2005 tarihinde müzakere sürecine başlanmıştır. 3 Ekim ile beraber Türkiye – AB ilişkilerinde yepyeni bir döneme adım atılmıştır. Bu dönemin başlaması basında büyük yer bulmuştur. Bu bölümde 3-4 Ekim 2005 gazetelerindeki AB ile ilgili haberler incelenecektir.

Birinci Kısım

Müzakerelerin başladığının duyurulması için 3 Ekim’de gerçekleşecek olan AB Dışişleri Bakanları toplantısından çıkacak sonuç merakla beklenirken gazeteler ellerine ulaşan haberleri kitlelerle paylaşmıştır. Toplantıya saatler kala Orhan Erinç, Cumhuriyet gazetesindeki köşe yazısında son gelişmelerden bahsetmiştir:

Türkiye ve dolayısıyla da Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarı, bugün tarihlerindeki önemli dönemeçlerden birini daha yaşayacak. Resmi yemeğe dönüştürüldüğü açıklanan Avrupa Birliği dışişleri bakanlarının bir araya gelmesi ve Müzakere Çerçeve Belgesi’nin son şeklini alması beklenirken bu yazı da kaleme alınıyordu. Ancak ajansların öğle saatlerinde ilettikleri haberler pek de iç açıcı değildi.

Dünkü gazetelerde Başbakan Erdoğan’ın, Avusturya’nın ‘imtiyazlı ortaklık’ ısrarından

vazgeçtiğini açıkladığına ilişkin bilgiler yer almıştı. Ama öğle saatlerinde gelen haberler, Avusturya'nın çekincelerini koruduğunu bildiriyordu. Bir süredir, başka ülkelerin kendi sözcülüğünü yapmakta oluşu nedeniyle ortalara dökülmeyen Güney Kıbrıs Rum Yönetimi de sesini yükseltmişti. Onun da çekinceleri vardı. Özellikle de müzakerelere başlama töreninde Dışişleri Bakanı Gül'ün konuşma yapmasını istemiyorlardı. Çünkü konuşmada, Türkiye'nin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni tanımadığını belirtmesinden ve Gümrük Birliği'nin üye ülkelere yaygınlaştırılmasına ilişkin karardaki çekinceden söz etmesi olasıydı. Bu durum da işlerine gelmiyordu.¹³⁴

Günün anlamını ifade eden 'Dönüm Noktası' ismi ile köşe yazısını yayımlayan Orhan Erinç, Avusturya'nın inadından vazgeçmediğini, olumsuzlukların bu önemli günün sabahında dahi devam ettiğini bildirmiş ve de Türkiye temsilcilerinin toplantıda konuşma yapmasının istenmediğine de yazısında yer vermiştir. Bu haberle Türkiye güne gergin başlamıştır.

Belirsizliğin sürüşünü aynı gün Cumhuriyet gazetesinin diğer bir köşe yazarı Mümtaz Soysal da dile getirmiştir. Ayrıca toplantıda sakin kalmanın getirisinin olacağı fikrinde olan Soysal yazısında kısa kısa tavsiyeler vermiştir:

Diplomasinin klasik oyunlarından biri yine oynanıyor: Gece yarısına, hatta son dakikaya kadar gerilim. Ne istediğini bilen, haklılığına inanan, sınırlarını sağlam tutan kazanacak; tutkusunun etkisiyle oradan oraya sürüklenen, salaklığı haklılığını aşan, telaşıyla sınırlarını zayıflatan kaybedecek.

Şu satırların yazıldığı sırada AB'yle Müzakere Belgesi'nin kesin metni hâlâ bilinmiyor. Örneğin, İstanbul ve Çanakkale Boğazları'na ilişkin Fransız önerisinin metne konup konmadığı belli değil.¹³⁵

Aynı gün radikal gazetesinde yayımlanan 'AB Yolu Uzun ve Zorlu' adlı haberde ise okuyucuyu bilinçlendirme hedeflenmiş ve haberde, müzakere sürecindeki tarama aşaması ve başlıkların açılması konularıyla ilgili teknik boyutlara yer verilmiştir:

AB, Türkiye'yle müzakerelere başlama kararı verirse, Ankara'nın önünde tüm yasal çerçevesini birlik ile uyumlulaştırmak durumunda kalacağı uzun bir süreç başlayacak. Bu süreçte belirleyici olan müzakere başlıkları olacak. AB'nin önceki genişleme

¹³⁴ Cumhuriyet, 3 Ekim 2005.

¹³⁵ Cumhuriyet, 3 Ekim 2005.

sürecinde 10 yeni aday ülke için müzakere başlıklarının sayısı 31'di. Diğer kurallarda olduğu gibi yeni genişleme sürecinde başlıklara ilişkin yaklaşım da değişti. Buna gerekçe olarak 'bir önceki genişleme sürecinden dersler' gösterildi.

Türkiye'nin müzakere sürecinde açıp kapaması gereken başlık sayısı 35. Listeye yeni giren başlıklar 'Mali hizmetler', 'Kamu İhaleleri', 'Fikri mülkiyet hakkı', 'Bilgi toplumu ve medya', 'Trans-Avrupa ağları', 'Adliye ve temel haklar' olarak belirginleşti. İptal edilen başlık 'Telekomünikasyon ve haberleşme' oldu. 'Tarım' başlığı ikiye bölünerek 'Tarım ve kırsal gelişme' ve 'Gıda sağlığı, veteriner ve fitosaniter politikaları' oluşturuldu. Dört başlık da birleştirildi. 'Sanayi politikası' ve 'Küçük ve orta ölçekli işletmeler' başlıkları birleştirilerek 'İşletme ve sanayi politikası' halini aldı. 'Eğitim ve öğretim' ile 'Kültür ve görsel-işitsel politika' başlıkları da 'Eğitim ve kültür' adını aldı. Mevcut başlığa ekleme yapılan durumlar da var. Bu çerçevede 'Hizmetlerin temini hürriyeti' başlığına 'Tesis hakkı' da eklendi. 'Sosyal işler' başlığı da 'Sosyal politika ve istihdam' halini aldı. ... 3 Ekim'de müzakerelerin başlamasıyla Türkiye için tarama süreci devreye girecek. Yıllardır belli alanlarda birlik müktesebatına uyumda belli aşama kaydeden Türkiye'nin yasal düzenlemelerinin boyutu tarama sürecinde ele alınacak.¹³⁶

Aynı gün yine Radikal gazetesinde yazan Tarhan Erdem ise yazısında AB müzakereleri başlasa da başlamasa da, şartlar ağır olsa da olmasa da, vazgeçilse de vazgeçilmese de doğru yolun AB yolunda ilerlemek olduğunu vurgulamıştır. 'Avrupa İle Devam' adı altında kaleme aldığı yazısında AB'nin doğru yol olduğunu şu sözler ile ifade etmiştir: ... AB ile görüşmelerin başlayıp başlamaması, tarımdaki, çevredeki, ulaşırmadaki, eğitimdeki sorunların zorluğunu değiştirmez; ne arttırır, ne de azaltır! Zorluk değişmez ama, temel sorunlarımızın üzerine, zaman kaybetmeden gitmek için, AB'nin doğru ortam olduğu açıktır!¹³⁷

Müzakere Çerçeve Belgesi'ni tartışmak üzere 2 Ekim'i 3 Ekime bağlayan gece Lüksemburg'ta toplanan AB Dışişleri Bakanları'ndan kesin bir cevap gelmemesi özellikle Avusturya'nın uzlaşmaz tavırlarından kaynaklanmıştır. Bu sert ve nahoş tavrı,

¹³⁶ **Radikal**, 3 Ekim 2005.

¹³⁷ **Radikal**, 3 Ekim 2005.

ayrıca Lüksemburg'taki toplantı hakkındaki bazı ayrıntıları Elçin Poyrazlar 3 Ekim 2005 günü 'Lüksemburg'da En Uzun Gece' başlıklı manşet haberi ile paylaşmıştır:

... 'Gayri resmi' nitelikli yemekte İngiliz Dışışleri Bakanı Jack Straw , Türkiye dosyası hakkında son bilgileri verdi. Ardından resmi toplantıya geçen bakanlar, Müzakere Çerçeve Belgesi'nin onaylanması ve bilgi için süratle Ankara'ya gönderilmesi amacıyla uzlaşma arayışına girdiler. Toplantıya Avusturya'nın 'imtiyazlı ortaklık' taleplerinde ısrarı damgasını vururken, İngiltere Viyana'yı ikna etmek için dün geceki toplantıda 2 ülke heyetleri 3 kez bir araya geldi.¹³⁸

Bununla beraber haberde, çerçeve belgesinde yer alan ağır şartlardan bahsedilmiş ve de karşı deklarasyonun da müktesebat olarak kabul edildiği bilgisi okuyucu ile paylaşmıştır:

... Toplantıda AB dışışleri bakanlarının Avrupa'nın hazmetme kapasitesi ve Türkiye'nin AB'ye getireceği mali yük konularında uzun süre görüştüğü öğrenildi. ... AB kaynakları, Avusturya'nın tam üyelik dışı seçeneklerin müzakere çerçeve belgesinde yer alması konusunda ısrarcı olduğunu belirtiyorlar. ... AB dışışleri bakanlarının dün ele aldığı Türkiye'nin müzakerelerde yol haritasını oluşturacak müzakere çerçeve belgesinde ağır koşullar yer alıyor. AB'nin karşı deklarasyonunun AB müktesebatı olarak kabul edildiği müzakere çerçeve belgesinde Türkiye'nin Kıbrıs Rum kesimi de dahil olmak üzere AB üye ülkelerinin uluslararası kuruluşlara üye ve anlaşmalarda taraf olmasına engel olmaması isteniyor. Çerçeve belgede ayrıca Avusturya'nın talepleri doğrultusunda AB'nin yeni üyeleri hazmetme kapasitesine yönelik sert ifadeler yer aldı.¹³⁹

Aynı tarihte Milli Gazete de göze çarpan 'Masaya Oturmak İhanettir' başlıklı manşette dönemin Saadet Partisi Genel Başkanı Recai Kutan'ın Türkiye - AB ilişkileri hakkındaki açıklamalarına yer verilmiştir. Haberin isminden de anlaşıldığı gibi Kutan, müzakerelerin durdurulması gerektiğini ifade etmiştir. AB'yi kötü niyetli olmakla suçlayan Recai Kutan AB'nin taleplerinin haince olduğunu savunmuş, bu taleplerin bazılarını şu sözlerle hatırlatmıştır:

¹³⁸ Cumhuriyet, 3 Ekim 2005.

¹³⁹ Cumhuriyet, 3 Ekim 2005.

... Saadet Partisi Genel Başkanı Recai Kutan, 'AB ile olan müzakereleri Türkiye kendisi askıya almalıdır. Çünkü bugüne kadar ortaya konulan talepler ve beyanlar açıkça gösteriyor ki AB'nin Türkiye'ye iyi niyetle bakması söz konusu değildir' dedi.

... Kutan, 6 Ekim 2004'te açıklanan AB Komisyonu İlerleme Raporu'nu tercüme ettirerek incelediklerinde 'fevkalade haince hazırlanmış tuzaklar' olduğunu gördüklerini ifade etti. Kıbrıs ve sözde Ermeni soykırımı meselesinin o zaman da gündeme geldiğini belirten Kutan, sözlerini şöyle sürdürdü: 'Öylesine haince talepler var ki bunların herhangi bir ülkeye yapılması tasavvur dahi edilemez. Bu taleplerden birisi Alevilere ve Kürtlere azınlık statüsü tanınması, diğeri de Fırat ve Dicle nehirlerindeki barajlardan İsrail ile komşularının istifade etmesi. Biz bunları tespit edince hükümeti uyardık. AB Türkiye'den bu taleplerden dolayı özür dilemedikçe, bu taleplerinden vazgeçmedikçe müzakerelere devam edilmemesini istedik. Ancak hükümetten en ufak bir reaksiyon gelmedi.' Müzakerelerin başlamasının AB'nin menfaatine olduğunu söyleyen Kutan, 'Teslimiyetçi iktidar sayesinde Türkiye, AB kapısına gelmiş durumdadır. İçeriye almıyorlar, ama Türkiye'nin kapıdan ayrılmasını da istemiyorlar' diye konuştu.¹⁴⁰

Açıklamalarında İktidar'ı teslimiyetçi politika içinde olmakla suçlayan Kutan, İktidar Partisi'ne verilen tavsiyelerden bir netice alamadıklarını iddia etmiştir. Bu açıklamalarıyla Kutan, AB sürecine umutsuz ve olumsuz baktığını bir kez daha ortaya koymuştur.

Müzakerelerin başlaması beklenen tarih olan 3 Ekim günü ile ilgili gelişmeler ve yorumlar tam anlamıyla ancak 4 Ekim 2005 tarihinde gazetelere yetiştirilebilmiş bu yüzden de 4 Ekim günü AB ve Türkiye'nin bu dönüm noktası ile ilgili birçok haber gazetelerde yer almıştır. Bahsedilen günde Radikal'de 'Müzakereler Sancılı Başladı' şeklindeki haberin başlığından da anlaşılacağı gibi zor bir 3 Ekim'den sonra dönemin 25 üye ülkesi içinde tek pürüz çıkaran ülke olan Avusturya da uzlaşmaya yanaşmış ve böylece müzakerelere nihayet başlanılmıştır. Haberde şu ifadeler yer verilmiştir:

Ancak akşamüzeri pes eden Avusturya'lı bakan Plassnik, 'İmtiyazlı ortaklık ya da yeni şart yok' açıklaması yaptı. Müzakere Çerçeve Belgesi'nde son dakika sınırını aşan kıran kırana pazarlıklar yapıldı. Avusturya 'imtiyazlı ortaklık' atfından vazgeçse de ikinci

¹⁴⁰ **Milli Gazete**, 3 Ekim 2005.

maddede Türkiye'nin üyeliğini AB'nin hazmetme kapasitesine bağlamayı başardı. Plassnik: İstedığımızı aldık. ... Başta çok katı davranan Plassnik, diğer üyelerin 'Müzakerelerin paylaşılan hedefi üyeliktir' ifadesinin metinden çıkarılmasının 17 Aralık zirvesi kararlarının ihlali anlamı taşıyacağı tavrını koymaları üzerine zorda kaldı.¹⁴¹

Avusturya engeli, toplantıda ancak 30 saatlik yoğun görüşmeler sonucunda ortadan kaldırılabilmiş ve 'imtiyazlı ortaklık' ifadesine çerçeve belgesinde yer verilmesinden vazgeçilmiştir. Ancak hazmetme kapasitesi belgeye girmiştir. Bu gelişmeler sonucunda belge hazırlanmış ve Türkiye'nin AB ile müzakereleri resmen başlamıştır. Radikal'deki 'Ankara Çizmeyi Aştırmadı' adı altındaki diğer bir haberde bu ilan edilmiş ve Müzakere Çerçeve Belgesinin onaylanma saatini, bir dönüm noktası olduğu için, okuyucularıyla paylaşmıştır:

21.47: AB dışişleri bakanları, Müzakere Belgesi'ni onayladı.¹⁴²

Adı geçen haberde buna ek olarak birçok ayrıntıya daha yer verilmiştir. Haberde açıkça belirtildiği gibi Türkiye kararlarından taviz vermemiş, teminat alana kadar Abdullah Gül Lüksemburg'a gidip görüşmelere katılmamıştır. Yapılan uzun telefon görüşmeleri ve Britanya'nın Türkiye Büyükelçisi Peter Westmacott ile yüz yüze görüşmeler neticesinde 'imtiyazlı ortaklık' ve 'Rumlar'ın NATO'da vetosunun kalkması' konularının çerçeve belgesinde yer almayacağı teyit edilmiş ve ancak bundan sonra Dışişleri Bakanı Abdullah Gül ve Başmüzakereci Ali Babacan, görüşmeler için en kısa sürede Lüksemburg'a gitmek üzere harekete geçmiştir:

Dışişleri Bakanı, 20.56'da gazetecilere 'Mutabakat sağlandı' açıklaması yaptıktan sonra Lüksemburg'a gitmek üzere havaalanına geçti. AB ile pazarlığı son ana dek sürdüren Ankara, Avusturya'nın 'imtiyazlı ortaklık' ve Rumların 'NATO'da veto kalksın' taleplerine geçit vermedi. Gül, ancak AB Konseyi'nden teminatı alınca Lüksemburg'a gitti Türkiye, AB ile 24 saat süren 'sancılı bir maratonun' ardından tam üyelik yolunda 'yeni bir döneme' girdi. Avusturya'nın öğleden sonra itirazını geri çekmesinin ardından, Kıbrıs Rum Kesimi'nin istekleri nedeniyle yaşanan 'NATO bunalımı', AKP Genel Merkezi'nde beş saatlik pazarlığın ardından aşılabildi. Ve Dışişleri Bakanı Abdullah Gül ve Başmüzakereci Ali Babacan, 21.40'ta Lüksemburg'a doğru yola çıktı. Uzlaşmayı ilan eden Gül, 'Başımız dik gidiyoruz' derken, 'Şu anda Müzakere Çerçeve Belgesi AB'yi bağlayacaktır. Bizi kendi pozisyonumuz bağlayacaktır' dedi. ... pazarlıkların

¹⁴¹ Radikal, 4 Ekim 2005.

¹⁴² Radikal, 4 Ekim 2005.

merkezi AKP Genel Merkezi oldu. Erdoğan'ın buradan Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, İtalya Başbakanı Silvio Berlusconi ve Almanya Başbakanı Gerhard Schröder'le telefonda görüştüğü öğrenildi. ... Hemen ardından Britanya'nın Büyükelçisi Peter Westmacott, AKP merkezine geldi. NATO konusundaki güvenceye dair pazarlıklar yaklaşık 2.5 saat sürdü. Ankara güvenceyi alınca Dışişleri Bakanı Gül, 20.55'te 'Mutabakat sağlandı. İnşallah Lüksemburg'a gidiyorum' diyerek Esenboğa'ya doğru yola çıktı.¹⁴³

Lüksemburg'a gitmek üzereyken havaalanında açıklama yapan Gül, müzakerelerin başlamasının önemine değinmiş ve şimdilik çerçeve belgesinin Türkiye'yi bağlamadığını ifade etmiştir:

... Gül, havaalanında yaptığı açıklamada, AB ile inişli çıkışlı ilişkilerde çok tarihi bir noktaya gelindiğini belirtirken, 'Bu tarihi nokta da AB ile tam üyelik müzakerelerinin başlama noktasıdır' dedi. AB ile müzakerelere başlayan ülkenin farklı bir konuma geçtiğini anlatan Gül, 'Türkiye, diğer ülkelerden farklıdır; birlik üyeleri içerisinde tek Müslüman ülke olacaktır' diye konuştu. Gül şöyle dedi: Müzakereler başladıktan sonra tüm dünya kazançlı çıkacak. Türkiye başarılı olursa AB kriterlerini uygulayacak, tam üye olacaktır. AB ile Türkiye her iki tarafı da bağlayıcı metni o zaman imzalayacaktır. Şu anda çerçeve belge AB'yi bağlayacaktır. Bizim pozisyonumuz bizi bağlayacaktır.¹⁴⁴

Radikal gazetesi, aynı gün yayımlanan 'Tüm Dünyaya Hayırlı Olsun' başlıklı haberde ise Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın müzakerelerin başlaması ile ilgili açıklamalarına yer vermiştir:

Erdoğan, AKP Genel Merkezi'nde düzenlediği basın toplantısında, 'Her türlü başarının sahibi aziz milletimizdir' ifadelerini kullandı. Başbakan Erdoğan, AB ile müzakerelerin başlamasından memnuniyetini dile getirdi: 'Milli menfaatlerimize uygun hareket ettik. Bu, Türkiye'nin başarısıdır. Küresel barış adına milletimiz ve insanlık için hayırlı olsun' Başbakan Tayyip Erdoğan, zorlu bir pazarlığın ardından AB ile varılan uzlaşmayı 'Milletimizin değişim iradesiyle örtüşen bir mutabakat' sözleriyle değerlendirdi. ... 'Biz siyasi ilkelerimizi ve Türkiye'nin milli menfaatlerine uygun duruşumuzu muhafaza ettik. Türkiye tarihi yürüyüşüne uygun dev bir adım atmıştır. Bu başarı Türkiye'nin

¹⁴³ Radikal, 4 Ekim 2005.

¹⁴⁴ Radikal, 4 Ekim 2005.

başarısındır. Akli selim galip gelmiştir. Küresel barış ümidimiz güçlenmiştir' ifadelerini kullandı.

*... Türkiye'nin Müzakere Çerçeve Belgesi, talep ve beklentilerimizi karşılayacak şekilde oluşturulmuştur.*¹⁴⁵

Büyük başarı elde edildiğini ifade eden Başbakan Erdoğan bu başarıya giden yolda ülke çıkarlarının önde tutulduğunu açıkça dile getirmiş ayrıca da bu başarıyı millete mal etmiştir. Konuşmasında; bu başarıda emeği olan herkese tek tek teşekkür eden Başbakan, bundan sonra Türkiye'nin önünde olan sürecin zorluklarla dolu olduğunu da konuşmasına eklemiştir.

Radikal gazetesi 3 Ekim'de yaşananları bir başarı olarak görüp olumlu yönde yorumlarken, Cumhuriyet gazetesi bunun aksi haberler yayımlamış ve bu haberlerde Müzakere Çerçeve Belgesi'nde birçok taviz verildiği ve AB'nin istediğinin olduğu ifade edilmiştir. 4 Ekim 2005'te Cumhuriyet'te çıkan 'Kabul Edilemezler Belgede' adındaki haberde özellikle 'hazmetme kapasitesi' ve 'derogasyonlar' yani çerçeve belgesinde Türkiye'nin aleyhinde yer alanların üzerinde durulmuştur. Murat Gürer ve Elçin Poyrazların kaleme aldığı bu haberde hazmetme kapasitesi ve derogasyonlar'ın Türkiye için ne anlam ifade ettiğini anlatan açıklamalara da yer verilmiştir:

*Avrupa Birliği ile Türkiye arasında 2 gündür ilişkilerin gerilmesine neden olan müzakere çerçeve belgesi AB'nin istediği gibi onaylandı. Belgenin içerisinde Türkiye'nin 'kabul edilemez' olarak nitelendirdiği 'hazmetme kapasitesi' ile 'kalıcı kısıtlamalar' (derogasyonlar) da yer aldı. ... 'imtiyazlı ortaklığın' belgede yer alması engellendi. Ancak Türkiye bu kozuna karşılık 'hazmetme kapasitesi'ni kabul etmek zorunda kaldı. Bu maddeye göre Türkiye üyelik müzakerelerini tamamladıktan sonra AB tarafından, 'ekonomik bakımdan hazmedilemediği' gerekçesiyle birliğe alınmayabilecek. Belgede yer alan diğer bir önemli unsur ise kalıcı kısıtlamalar olarak gerçekleşti. Buna göre AB herhangi bir tehdit anında Türkiye'ye serbest dolaşım, yapısal konular ve tarım ile ilgili alanlarda kalıcı olarak kısıtlama koyabilecek.*¹⁴⁶

Aynı haberde değinilen diğer bir husus da Rum Yönetimi'nin Türkiye tarafından uluslararası antlaşmalarda veto edilmesi konusu olmuştur. Bu madde'nin nasıl Ankara'nın istediği hale dönüştürüldüğü haberde konu edilmiştir. Cumhuriyet

¹⁴⁵ **Radikal**, 4 Ekim 2005.

¹⁴⁶ **Cumhuriyet**, 4 Ekim 2005.

gazetesinde yayımlanan bu haber bilgilendirici ve kısmen teknik içerikli bir haber olarak görülebilir. Veto konusu ile ilgili haberde şu satırlar mevcuttur:

*... Türkiye'nin bir diğer 'kırmızı çizgisi' olan Kıbrıs Rum Yönetimi'nin NATO ve OECD gibi uluslararası kuruluşlara katılmasının Türkiye tarafından engellenmesini yasaklayan 5. maddeye ilişkin olarak ise hem dönem başkanı hem de Türkiye ilginç bir strateji izledi. ... maddenin metinden kesinlikle çıkarılmasını isteyen Ankara, dönem Başkanı İngiltere'nin maddeyi geçersiz kılan bir deklarasyon yayımlamasıyla bu konudaki ısrarını sona erdirdi. İngiltere tarafından yayımlanan deklarasyonda ise, her uluslararası organizasyon ve üyelerinin kendi seçim hakkı olduğu belirtilirken AB'nin buna karışması gibi bir sürecin olamayacağı vurgulandı. Müzakere çerçeve belgesinin birinci sayfasına yerleştirilen deklarasyon şöyle: 'Müzakere Çerçeve Belgesi'nin 7. paragrafında (5. madde) uluslararası organizasyonlara ilişkin olarak ortaya koyulan durum, bu kuruluşların karar süreçlerine AB'nin müdahale edeceği anlamına gelmez. Bu organizasyonlar ve üyeleri serbestçe karar vermekte özgürdür.'*¹⁴⁷

Haberde de açık olduğu gibi; İngiltere'nin yayımlamış olduğu deklarasyon sayesinde Türkiye, Rum Yönetimi'ne antlaşmalarda olumlu yönde oy verme zorunluluğu altına girmekten kurtulmuştur ve serbestçe istediği yönde oy verme hakkının elinden alınmasına engel olmuştur.

İkinci Kısım

Taha Akyol tarafından aynı gün yazılan Milliyet gazetesindeki köşe yazısında farklı bir bakış açısı görülmektedir. Bir gün önce başlayan müzakereleri ve çerçeve belgesini konu edinmek yerine, Akyol, Türkiye'nin bazı ülkeler tarafından neden tam üyeliğe istenmediği, neden çekincelerinin olduğu ve bunların sebepleri konusuna yazısında yer vermiştir. Ayrıca 'Bir Virajı Daha Aldık' isimli köşe yazısında bu çekincelerin ne denli yersiz olduğunu, sebepleriyle beraber ortaya koymaya çalışmıştır. Şöyle ki:

Türkiye büyük ülke, nüfusu kalabalık, ekonomik gelişme düzeyi AB ortalamasının altında... Bunlar doğru. Bunların AB'de bazı endişeler yaratması da normal. Ama bu sorunları Sosyal Demokratlar, liberaller, Yeşiller bilmiyor mu?! Neden Türkiye'nin yoluna çivi dökenler Hıristiyan Demokratlardır?! Bu sorunun cevabını herkesten evvel

¹⁴⁷ Cumhuriyet, 4 Ekim 2005.

Avrupalılar düşünmelidir! Türkiye, nüfusunun büyüklüğü sebebiyle, 'serbest dolaşım'a bazı istisnalar konulmasını kabul ediyor. Türkiye, ekonomik ve sosyal faktörleri dikkate alarak, müzakere sürecinin on yıl sürmesini de kabul ediyor. Türkiye, bu on yılda AB üyeliğinin gerektirdiği asgari ekonomik düzeye ulaşacağına da inanıyor. AB dinamiklerini kullanarak son iki yılda ekonomi ve demokrasi alanlarında kaydettiğimiz gelişme, bunun ilk işaretleridir. Türkiye'nin tam üyeliği kısa vadede Avrupa'ya belli bir yük getirecek olsa da, Martti Ahtisaari başkanlığındaki 'Türkiye Bağımsız Komisyonu'nun raporunda belirtildiği gibi, Türk ekonomisinin 'gelişmekte olan ekonomi' olması Avrupa ekonomisine de ivme kazandıracak. Türkiye'nin nüfusu ise, 2050 yılında 90 milyonda donacak ve bu nüfus, Avrupa için de ilave bir 'üretim faktörü' olacak. Bunları herkes biliyor, Hıristiyan Demokratlar bilmiyor!

... Müslüman Türkiye, 90 milyon nüfusuyla Avrupa üyesi olursa! Hıristiyan Demokratlar, 'din' faktörünü dogmatik olarak düşündükleri için, bunu kâbus gibi karşılıyor. Halbuki, Türkiye, tarihte ilk defa sanayi medeniyetini ve bilgi toplumunu yakalamış bir Müslüman toplum olarak, İslamın 'yenilenmesi'ni de temsil ediyor. Bu sebeple, Türkiye'nin AB üyeliğinin, Avrupa'yı da Türkiye'yi de aşan evrensel bir işlevi olacak.¹⁴⁸

Taha Akyol bu yazısında özellikle Hıristiyan Demokratlar'ı hedef almıştır. Hıristiyan demokratların ortaya attığı nedenlerin dayanağı olmadığını ve bunun herkes tarafından bilindiğini ifade etmiştir, bunun nedeni olarak da Hıristiyan Demokratlar'ın üstü örtülü farklı bir korkuları olduğunu savunmuştur. Akyol'a göre asıl sebep 'din' konusudur. Onlar, Birliğe dahil olacak Müslüman nüfusu, Hıristiyanlığa zarar verebilecek potansiyel bir tehlike olarak görmektedirler. Gerçekten de demokrasi, ekonomi ve nüfus anlamında Türkiye, AB'ye sadece olumsuzluk getirecek olsaydı, Türkiye'deki tüm gelişmeleri yakından takip eden Birlik Türkiye ile müzakereleri başlatma kararını almaz veya ertelerdi. Kaldı ki çok kısa bir demokrasi geçmişine sahip olan Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri Birliğe girmeyi başarmışken, seksen seneyi aşkın bir süredir bir Cumhuriyet Devleti olan Türkiye'nin Birliğe tam üye olma ihtimali gayet normal olarak görülmelidir.

¹⁴⁸ Milliyet, 4 Ekim 2005.

4 Ekim 2005'te Milliyet gazetesinde çıkan bir haberde Türkiye'nin başlayan müzakerelerinin diğer ülkelerin müzakerelerinden farklı olduğu, ilk defa nüfusun çoğunluğunu Müslümanlar'ın oluşturduğu bir ülke ile AB müzakerelerinin başlatıldığı vurgulanmıştır. Utku Çakırözer'in bu haberinde müzakerelerin başlamasını engelleyen krizin nasıl aşıldığının üzerinde de kısaca durulmuştur:

... AB, tarihinde ilk kez nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan bir ülke ile tam üyelik müzakerelerine otururken Türkiye, Avrupa hedefinde dönüşü olmayan bir yola girdi. Pazarlıklar, 25 AB üyesinin, 'Türkiye'nin veto hakkının zarar görmeyeceği'nin vurgulandığı bir başkanlık açıklaması yapmasına rıza göstermesiyle aşıldı.¹⁴⁹

Bunun yanı sıra haberde; ilişkilerin tarihine dönük bilgi verilmiş, şu ana kadar Türkiye'nin AB yolunda attığı adımlar, tarihleri ve bu adımlarda imzası olan isimler okuyucu ile paylaşılmıştır. Bu kronolojik veri şöyledir:

... DIŞİŞLERİ BAKANI FATİN RÜŞTÜ ZORLU: Menderes hükümetinin Dışişleri Bakanı Zorlu, Yunanistan'ın Temmuz 1959'da AT'ye ortaklık için başvuruda bulunmasından 16 gün sonra ortaklık başvurusu yaptı.

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ: İnönü hükümeti adına Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, Ankara Anlaşması'nı 12 Eylül 1963'te imzaladı.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL: Demirel'in döneminde Dışişleri Bakanı İ. Sabri Çağlayangil, Katma Protokol'ü 1970'te imzaladı.

BAŞBAKAN TURGUT ÖZAL: 14 Nisan 1987'de Özal hükümeti, tam üyelik başvurusuna ilişkin mektubu Brüksel'de sundu.

BAŞBAKAN TANSU ÇİLLER: Türkiye'yi Gümrük Birliği'ne sokan anlaşma, Çiller'in döneminde 1 Ocak 1996'da yürürlüğe girdi.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT: DSP-MHP-ANAP koalisyon hükümetinin başbakanı olan Ecevit, 11 Aralık 1999'da Helsinki'deki zirvede, Türkiye'ye adaylık statüsü kazandırdı.

BAŞBAKAN RECEP TAYYİP ERDOĞAN: AB Anayasası Nihai Senedi'ne 29 Ekim 2004'te Roma'da imza koyan Erdoğan, 17 Aralık 2004 Brüksel Zirvesi'nden tam üyelik müzakerelerinin 3 Ekim 2005'te başlatılması kararının çıkmasını sağladı.

Bunun akabinde ise 3 Ekim'de AB ve Türkiye cephesinde yaşananlar adım adım sunulmuştur. Bu bölümde o gün yaşananlar ayrıntı ile görülmektedir.

¹⁴⁹ Milliyet, 4 Ekim 2005.

01.45: İngiltere'nin AB'den Sorumlu Bakanı Douglas Alexander, Bakan Gül'ü arayarak, görüşmelerin sabaha (dün sabah) kalabileceğini aktardı.

02.00: Gül, Babacan ve Dışişleri heyeti, Türkiye'nin izleyeceği politika alternatiflerini belirledi.

09.30: İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi Westmacott, Dışişleri'ne giderek, gece Avusturya ile varılan uzlaşma metnini ilettili.

12.25: Dışişleri Sözcüsü Namık Tan, AB'nin Müzakere Çerçeve Belgesi'ne ilişkin değişiklik tekliflerinin hepsini reddettiklerini açıkladı.

12.35: Erdoğan, 'Blöf yapmıyoruz. Türkiye'nin milli menfaatlerine uygun duruşumuzu koruyoruz' dedi.

13.30: Erdoğan, Kızılcahamam'dan Ankara'ya dönerken yolda ABD Dışişleri Bakanı Rice'la telefon görüşmesi yaptı.

14.50: Erdoğan, AKP MYK ve Bakanlar Kurulu üyeleriyle bir araya geldi.

15.00: 18.00'de yapılması öngörülen müzakere açış töreninin ertelendiği Türkiye'ye bildirildi.

15.55: Babacan ve diplomatlarla AKP Genel Merkezi'ne gelen Gül, 'Durum hâlâ belirsiz' dedi.

16.00: Müzakere Çerçeve Belgesi'nin son hali Ankara'ya ulaştı.

16.15: AB, Avusturya'nın, 'ortak hedefimiz tam üyeliktir' cümlesine itirazını geri çektiğini Ankara'ya bildirdi.

16.30: Erdoğan, Almanya Başbakanı Schröder ve İtalya Başbakanı Berlusconi ile telefon görüşmesi yaptı.

17.15: Erdoğan, Gül ve Babacan ile üçlü görüşmeye geçti.

18.20: İngiltere Elçisi Westmacott, AKP Genel Merkezi'ne geldi.

20.00: Yabancı ajanslar, 1. ve 5. maddelerle ilgili anlaşmanın sağlandığını bildirdi.

20.10: Avusturya'nın Çerçeve Belge'yi onayladığı Ankara'ya iletildi.

20.20: AB'den mutabakatın sağlandığı bildirildi.

20.40: AB Komisyonu Başkanı Barosso, Erdoğan'ı arayarak, 'Sizi bir an önce AB'de görmek istiyoruz' dedi.

20.55: Gül, 'Mutabakata vardık, Lüksemburg'a yola çıkıyoruz' dedi.

21.10: Westmacott, 3 saat süren toplantının ardından, 'Anlaşma sağlandı. İnşallah geç saatlerde müzakereler başlayacak' dedi.

21.30: Gül ve Babacan, Ata uçağı ile Lüksemburg'a hareket etti.

21.35: AB Konseyi'nin Müzakere Çerçeve Belgesi'ni onayladığı bildirildi.

01.55: İngiltere, Türkiye ile tam üyelik müzakerelerinin başladığını açıkladı.¹⁵⁰

Haberde son olarak da uzun süredir merak konusu olan 'AB verdiği 3 Ekim'de müzakerelere başlama sözüne bağlı kalacak mı?' sorusuna teknik açıdan cevap verilmiştir. Habere göre taahhüt yerine getirilmiştir:

... Lüksemburg ile Ankara arasında saatler süren çetin pazarlıklar nedeniyle daha önce 18.00'de yapılması öngörülen müzakere açış töreni, önce TSİ 22.30'a, sonra da 00.15'e ertelendi. Tören tarihinin 3 Ekim'i aşması 'Müzakereler 4 Ekim'de açılmış oldu' tartışmasını doğurdu. Ancak diplomatik kaynaklar, 'AB içinde bir konuda anlaşma sağlanamayınca, tartışma günlerce sürse de, belirlenen tarih geçerli olur. Bu diplomatik gelenek 'saatler durdu' diye ifade edilir' dediler. Dışişleri bürokratları da, törenin 18.00'de yapılmayacağını açıkladığı dakikalarda 'saatlerin durduğunu' kaydetti. Saatlerin durmasıyla, Türkiye ile müzakerelerin 3 Ekim 2005'te başlayacağını ilan eden AB, taahhüdüne uymuş oldu.¹⁵¹

'Avrupalı Çin İşkencesi' başlığıyla 4 Ekim 2005'te Cumhuriyet gazetesinde kaleme aldığı köşe yazısında Bedri Baykam müzakerelerin başlamasının kutlanacak bir yanı olmadığını belirtmiş ve kutlama yapanları eleştirmiştir. Sürece umutsuz bakan Baykam, sürecin sonunda tam üyelik ihtimalinin olmadığını, müzakerelerin başlamasının altında farklı amaçların mevcut olduğunu savunmuştur:

... Neyin kutlamasını yapıyorduk? Avrupa, Kürt sorunu, Kıbrıs ve Ermeni iddialarını gündemde tutacağını sinyallerini fazlasıyla vermişti. En olumlu konuşan Chirac, bile sonu belirsiz 15-20 yıl sürecek ve 'serbest dolaşım' a ulaşamayabilecek müzakerelerden söz ediyordu.

... Fransa'nın kendi tepkilerini dizginlemesinin ve diğer ülkelerin de bu siyaseti benimser görünmesinin ana nedeni, ellerindeki Türkiye oyuncağını kaçırmamak. Çünkü müzakereler başlarsa, Türkiye piyasası her açıdan onları beslemeye devam edecek, ayrıca siyasal talepleri için de yine her baskıyı şiddetle sürdürecekler. Ama dosya kapanırsa, kuş uçup gidecek! Yani şu anda bu yazı kaleme alınırken Avusturya'ya sakın olması, bir çuval inciri berbat etmemesi ve zaten müzakerelerin 'tam üyelik' niyetiyle

¹⁵⁰ Milliyet, 4 Ekim 2005.

¹⁵¹ Milliyet, 4 Ekim 2005.

*başlamasının bile bir şey ifade etmeyeceği, '10-15 yıl' süresinde, ister referandumlarla, ister 'özür dileriz, istediğimiz beklentileri bulamadık' yorumlarıyla bu 'ucu açık' masadan her an ayrılınabileceği anlatılıyor! Yani Avusturya'ya bu senaryo iyice anlatılabildikten sonra, büyük ihtimalle işkencemiz tekrar tüm ayrıntularıyla yeniden başlayacak, hatta TV kanallarımızda yine kutlama seansları ekranlardan taşacak. Haydi hayırlısı!*¹⁵²

Aynı gün Milli Gazete'de yayımlanan 'AB İstismarcılığında Artık Vazgeçin' isimli köşe yazısında Süleyman Arif Emre, fikirlerini bir Nasreddin Hoca hikayesi ile nükteli biçimde okuyucuya aktarmıştır. AB kapısını ne kadar çok aşındırsak da sonucun aynı olacağını ve Birliğe girmemizin mümkün olmadığını savunan yazar bu fikrinin sebeplerini de şöyle belirtmiştir:

*Nasreddin Hoca merhum, avluda uyuklayan ineğin iki boynuzu arasına oturmayı hayal edermiş. Günlerden bir gün merakını yenememiş. Denemeye kalkmış. Hayvancağız bu beklenmedik misafirin saygısızlığını affetmemiş. Hoca efendiyi kaldırdığı gibi 8, 10 metre ileriye fırlatmış. Hocanın kolu, kaburgası kırılmış. Şu bizim, AB hayranlarının AB'ye girme denemeleri de tıpkı Hocanın denemesine benzedi. Çok fena hırpalandılar. Aynı denemeyi tekrar tekrar yapsalar da netice yine değişmeyecek. Değişmeyecek, çünkü sonuç zaten belli, niçin belli, çünkü Fransa'nın başını çektiği haçlı kervanı, müzakereler 15 yada 20 sene sürse de Türkiye'nin elinin boş kalacağını gösteriyor. Zira önümüzde referandum engeli var. Fransa referandum yapmaya kalkışınca, diğerleri bizler de referandum yapacağız, ancak halkımız evet derse ondan sonra Türkiye'yi kabul edeceğiz diyecekler. Yani bizim trenimizin önündeki 25 köprüünün hepsi de peşinen dinamitle havaya uçurulmuş durumda. Kaldı ki sadece bir ülke referandumu hayır oyu verse, bunca emek, zahmet ve bunca delinin pösteki sayması gibi çabadan sonra yine de şansımız yok. Avusturya Dışişleri Bakanı bayan Ursula Plassnik'in gerekçesi aynen şöyle: Türkler Birinci ve İkinci Viyana kuşatmasında kendilerine kök söktürmüşler, onlardan bu kuşatmaların hesabı sorulmalıymış...*¹⁵³

Süleyman Arif Emre, bu durumu bile bile AB üyeliği konusunda ısrarlı davranan AK Parti'nin esas amacının bu yolla seçim kazanmak olduğunu dile getirmiştir:

¹⁵² Cumhuriyet, 4 Ekim 2005.

¹⁵³ Milli Gazete, 4 Ekim 2005.

AKP yöneticileri, peşinen bu işin çıkmaza gireceğini bilmiyorlar mıydı? Eğer bilmiyorlar idiyse, iki kere iki dört eder, yada kör kör parmağın gözüne, misali niçin ülkeyi böylesine oyaladılar? Bize göre maksatları, sadece biz, Türkiye'nin AB'ye girmesini isteyen ve bu işi gerçekleştirecek partiyiz diye bu konuyu istismar edip, halkımıza hava atmaktır yani. Bu sermayeyi bozdurup bozdurup harcamak ve böylece bir kaç seçim daha kazanmak.¹⁵⁴

Üçüncü Kısım

Müzakerelerin başlamasından bir gün sonra Yeniçağ'da yayımlanan manşet haberi müzakerelerin başlamasını konu edinmiş ve gazetede geniş bir yer bulmuştur. 'Böyle Rezalet Görülmedi: Teslimiyeti Milletten Gizlediler' başlığındaki manşet, adından da anlaşılacağı gibi, Hükümet'e karşı eleştiriler içeren ve Türk milletinin kandırıldığını savunan bir yazı olarak karşımıza çıkmaktadır. Habere göre; 17 Aralık şartlarında neredeyse hiçbir değişiklik yapılmamış, çerçeve belgesinde yer alan kararların çoğu Türkiye'nin aleyhine olmuş ve bu gerçekler yetkililer tarafından örtbas edilerek millettten gizlenmiştir ve AB ile Hükümet beraberce bu gerçekleri gizlemek için 'tiyatro' benzeri bir oyun oynamıştır. Haberde öncelikle Türkiye açısından olumsuz olarak nitelendirilen kararlara yer verilmiştir:

Dayatmalar masada bekliyor. Türk milletinin ve KKTC'nin kaderiyle oynayan AKP, dünyanın bildiği teslimiyet belgesini kendi halkından sakladı. Sezer ve Baykal'a bile son dakikada bilgi verildi

- * *Kıbrıs Rum Kesimi'ni kabul edip, KKTC'yi sileceksiniz.*
- * *Rumlar'ın NATO ve uluslararası kuruluşlara girmesini engellemeyeceksiniz.*
- * *Yunanistan'ın Ege başta olmak üzere tüm taleplerini karşılayacak Ermeni sınırını açacaksınız.*
- * *Fener papazını ekümenik olarak kabul edip, Ruhban Okulu'nu açacaksınız.*
- * *Kürtler'i ve Aleviler'i azınlık haline getireceksiniz.*
- * *AB müktesebatına uymayan anlaşmalardan (Lozan) vazgeçeceksiniz TÜRKİYE Cumhuriyeti Devleti, tarihinin en karanlık günlerini yaşıyor. Ankara ve Lüksemburg'ta saatlerce sürdürülen ve çadır tiyatrosunu aratmayacak ciddiyetsizlikte yürütülen*

¹⁵⁴ **Milli Gazete**, 4 Ekim 2005.

*müzakereler, kapalı kapılar ardında yapıldı. Hükümet, kelime oyunlarıyla dolu çerçeve belgeyi onayladı.*¹⁵⁵

Bunun ardından İktidar'ın yaptığı açıklamalara ayrı ayrı yer verilmiş ve bu açıklamalar 'içi boş' olarak nitelendirilmiştir. Açıklamaların gerçeği yansıtmadığına dikkat çekilirken, hem AB'nin Türkiye'nin lehine gibi görünen çabalarının hem de AB'nin Türkiye hakkında alacağı olumsuz kararlara karşı Ankara'nın direnişinin bir oyundan ibaret olduğu iddia edilmiştir:

... DIŞİŞLERİ Bakanı Abdullah Gül, AKP Genel Merkezi'nden büyük bir hışımla çıkarak soluğu havaalanında aldı. Başbakanlık yerine parti binasında sürdürdükleri görüşmelerin içeriğiyle ilgili tek kelime etmeyerek, Avrupalının ve Rum'un bildiği gerçekleri kendi halkından sakladı. GÜL, uçağa gitmek için iki adım atmıştı ki, gazeteciler kendisine Cumhurbaşkanı A. Necdet Sezer ve muhalefet partilerine bilgi verip vermediğini sordu. Gül, telefonla durumu anlattıklarını belirtip, 'Fazlasını Başbakan söylesin' diyerek bindi bir alamete, gitti kıyamete...

BAŞBAKAN Erdoğan yaptığı açıklamada şunları söyledi: 'Cumhuriyetin kuruluş tarihleri ve 40 yıllık hayalimiz bugün bu belgeyle gerçekleşmiş oldu. ... Memnuniyetle söyleyebiliriz ki akli selim galip geldi'.

... Rumların bütün dayatmalarını olduğu gibi kabul eden AKP iktidarı, tüm dünyanın bildiği gerçeklerle ilgili Türk halkına tek kelime bilgi bile vermedi. AKP iktidarı, AB Konseyi'nin onayladığı Müzakere Çerçeve Belgesi'ni aynen kabul etti. Gün içinde Çerçeve Belgeye itiraz ediyormuş ayaklarına yatan iktidarın yetkilileri, şova dönüştürdükleri uzun toplantının ardından kabul ettikleri belgenin içinde neler olduğunu Türk kamuoyundan gizledi. ABD Dışişleri Bakanı Condeleezza Rice ile İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw'dan Rum Yönetimi'nin Dışişleri Bakanı Yorgo Yakovu'ya kadar dış dünyanın bildiği Çerçeve Belge ile ilgili Türk halkına tek bir kelime bilgi verilmedi. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ile Anamuhalefet Partisi Lideri Deniz Baykal'a son dakikada bilgi verildi. ... Tüm Türkiye'nin geleceğini ilgilendiren en hayati konuda şeffaf davranmayan iktidar, AB'nin dayatmalarının hepsine boyun eğdi. Kabul edilen belge ile KKTC tarihe gömülecek, Rum'a limanlar ve

¹⁵⁵ Yeniçağ, 4 Ekim 2005.

*havaalanları açılacak, Ermeni Soykırımı iddiaları kabul edilecek, Kürt kökenli ve alevi vatandaşlarımızdan yeni azınlıklar oluşturulacak.*¹⁵⁶

Yeniçağ gazetesindeki bu haberde sert eleştiriler devam etmiş ve ‘tiyatro’ benzetmeleri şu cümleler ile kaleme alınmıştır:

... Avrupa ülkeleri, AKP iktidarının 17 Aralık'ta verdiği vaatler dolayısıyla, içeride zor duruma düşeceğini bildiği için bir tiyatro oyununu sahneye koydu. Güya Müzakereleri başlatacak Çerçeve Belge üzerinde nihai şekil verilmeye çalışılıyordu. Dün oynanan oyunda kamuoyunun gözünü perdelemek için AKP iktidarına diklenme şansı da verildi. Tiyatronun dünkü perdelerinde, AKP'yi, AB sürecinde daha fazla taviz vermek için sürekli sıkıştıran sivil toplum kuruluşlarından da ses seda çıkmadı. ... İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw'un yönettiği oyunda, Avusturya zorluk çıkartıyormuş gibi yaptı, AKP diklenir gibi davrandı. Böylece kamuoyunun gözünden gerçekler kaçırıldı.

*... AB Dışişleri Bakanlığı'nın dün gerçekleştirdiği görüşmelerde Avusturya piyon olarak kullanıldı. Önce, Avusturya imtiyazlı ortaklıkta direniyor, Çerçeve Belge'de anlaşamıyor haberleri geldi. Ardından, Avusturya biraz yumuşadı haberi duyuldu. Öğlen verilen aradan sonra ise, Avusturya Dışişleri Bakanı Ursula Plasnik 'Türkiye'nin tam üyeliğinden yanayız' açıklamasında bulundu. Fransa, zaten Müzakere Çerçeve Belgesi'ne Türkiye'yi imtiyazlı ortaklığa götürecektir maddeyi koydurmuş, AKP iktidarı da bunu kabul etmişti. Yaşanan tüm gelişmeler, Türk kamuoyunu kandırmaya, AKP iktidarını kahramanlaştırmaya yönelik bir oyun olduğunu bir kez daha gözler önüne serdi.*¹⁵⁷

Bu haberde son olarak Türkiye - AB müzakere süreci hakkında kısaca öngöründe bulunmuş ve bu öngörü ise ‘hazmetme kapasitesi’ maddesine dayandırılmıştır:

*... Çerçeve Belgeye, 'Hazmetmezsek almayız' çekincesi sıkıştırıldı. Hazmetme ifadesi, Türkiye'nin hiçbir şekilde üye olamayacağı anlamına geliyor.*¹⁵⁸

Yeniçağ gazetesindeki bu sert eleştirilerin bir benzerine de aynı tarihte Milli Gazete'deki bir makalede rastlanmaktadır. ‘Fethetmiyor, Teslim Oluyorsunuz’ adlı bu makalenin yazarı belirtilmezken, AB üyeliğinin bir ‘medeniyet projesi’ olmadığı, aksine ülkemize kan ve gözyaşı getireceği iddia edilmiştir. Avrupa Birliği'nin bir Hıristiyan

¹⁵⁶ Yeniçağ, 4 Ekim 2005.

¹⁵⁷ Yeniçağ, 4 Ekim 2005.

¹⁵⁸ Yeniçağ, 4 Ekim 2005.

Kulübü olduğu ve öyle kalacağı da bu makalede yer alan ifadeler arasındadır. Bu sözlerle, AB üyeliği konusunda ısrar eden İktidar eleştirilmiştir:

Girmek için her türlü tavizi verdiğiniz, bundan sonra vermeye devam edeceğinizi açıkça belli ettiğiniz Birlik adil bir ortaklığa dayanmıyor. Müslüman milletimizi 600 yıl boyunca dünyanın hakimi yapan medeniyetimizi elinizle bir kenara itip, Batı'nın kan ve gözyaşından başka hiçbir şey vermeyen değerlerini 'Medeniyet Projesi' olarak algılama körlüğünden kurtulamadınız. Yaklaşık üç yıldır Batılılar'ın istekleri doğrultusunda yapıp ettikleriniz ortada duruyor. Adamlar sizden zinayı suç saymamanızı istiyorlar; eşcinsellerin evlenebilmesi için yasa çıkartmanızı arzuluyorlar. Kur'an'a, başörtüsüne yönelik yasakları sürdürmenizi; kiliselerin önünü daha da açmanızı, evlerde bile kilise açılmasına imkan sağlamanızı, misyonerlere yardım edip destek vermenizi arzuluyorlar. Bütün kurumlarıyla birlikte sermayenizi kendilerine devretmenizi, egemenlik ve bağımsızlığınızı Brüksel'e havale etmenizi istiyorlar.. Bu gerçekler ortadayken, 'Ya bizi alır küresel güç olursunuz, ya da ebediyen Hıristiyan Kulübü olarak kalırsınız' demenin makul olan bir yanı var mı? Hıristiyan Birliği'ni kuran papazın heykelinin önünde imza attığınız Avrupa Anayasası bütün gücüyle Hıristiyan değerlerine atıfta bulunurken, Müslüman bir milleti o anayasaya tabi ettiğinizde birlik nasıl Hıristiyan Kulübü olmaktan çıkacak? Gerçekten vicdanlarınızda bu soruya verebileceğiniz makul bir cevabınız var mı?¹⁵⁹

Aynı tarihte Cumhuriyet gazetesi köşe yazarlarından Oral Çalışlar ise 'Müzakereyi Engellemenin Faydaları' başlıklı köşe yazısında alışılmışın dışına çıkıp, son yaşananlara özgün bir yorum yapmıştır. 3 Ekim ve yakın geçmişinde yaşananlara apayrı bir pencereden bakarak Avusturya'nın Türkiye'nin önüne engeller koyma çabalarının aslında Türkiye için büyük avantaj olduğunu savunmuştur. Oral Çalışlar'ın bu iddiasındaki dayanağı ise şudur: Türkiye'nin üstüne gelindikçe Türkiye'den vazgeçmek istemeyenler devreye giriyor ve böylece Türkiye'nin dünyaya duyuramadığı tüm iyi yönleri başka ülkeler tarafından fazlasıyla duyuruluyor. Çalışlar bu iddiasını şu satırlarla açıklamıştır:

Benim her zamanki iyimserliğim üstümde, Batı basınını izliyorum. Gazeteleri okudukça 'Biz neymişiz be abi!' durumundayım. Türkiye'yi öve öve yere göğe koyamıyorlar.

¹⁵⁹ **Milli Gazete**, 4 Ekim 2005.

İngiliz basını, Alman basını ve cümle Batı basını, yıllarca uğraşp da beceremediğimiz, milyarlar döksek duyamayacağımız bir övgü içindeler. İngilizlerin ünlü The Observer gazetesine bakıyorum, aynen şunları yazıyor: ‘2005 yılı Avrupa için karar anı. Türkiye’ye saygılı davranmayı başaramazsak tarih bunun hesabını bizden sorar; eğer bunu başaramazsak, kendi etnik azınlıklarımıza veya onları takip edecek olanlara, entegre olma kapasitelerine zerre kadar inanmadığımız mesajını vermiş olacağız. Siyasi söylemden sosyal gerçeklik alanına tercüme edildiğinde şunu söyleyebiliriz: Merkel ‘in ‘imtiyazlı ortaklık’ önerisi bayağılıktan başka bir şey değil. Vaat ettiği bunca fırsat varken bugün en iyi Müslüman dostumuza sırtımızı dönersek, gelecek kuşaklar bizim için demediğini bırakmaz’

... Daha birçok makalede Batı basını Avrupa’nın Türkiye’yi oyalamasının zararlarına dikkat çekiyor ve AB ülkelerini uyarıyor. Yaptıklarınız pahalıya mal olabilir, deniyor. Lübnan’da yayımlanan El Nehar gazetesi de AB’yi eleştiriyor ve şunlara dikkat çekiyor: ‘Avrupalı liderler Türkiye’nin AB’ye üyeliği için tarih belirleme kararı vererek ‘medeniyetler çatışması’ tezini kırmak amacıyla önemli bir adım atmıştı. Bunun devamı gelmeli. Avrupa ile Türkiye arasındaki engellerin kırılabilmesi için, her iki taraftan da cesur adımlar atılmalı. Türkler bugün hayal kırıklığı içinde. Bu, Batı’nın İslam dünyasındaki rejimler için model olarak gördüğü bu Müslüman ülkenin kaderine fazlasıyla yansıtacaktır.’

Bu gazete yorumlarının içinde Türkiye’nin ne kadar önemli ve vazgeçilmez bir ülke olduğu, stratejik önemi, kültürel değerleri gibi birçok noktaya vurgu yapıyor. ‘Terörle mücadele’ de Türkiye’nin kritik konumuna dikkat çekiliyor. Bütün bu övgü ve önem verme yazılarını kışkırtan olay ise Avusturya’nın direnişi. Bu direniş sürdükçe ve müzakereler sıkıntıya girdikçe, Türkiye üzerine daha gerçekçi yorumların sayısı artıyor. ... Avrupa’nın önde gelen ülkelerinin, önde gelen siyasetçileri, basın yayın organları hep birlikte Türkiye’yi anlamaya ve anlatmaya gayret ediyorlar. Biz söylesek inanılmayacak birçok gerekçe, artık onların dilinde. Her sıkıntılı durumun, bazı güzel yanları da olabilir diye düşünürüm. ... Avrupa’nın önde gelen büyük ülkeleri, Türkiye’nin üyeliği konusunda geçmişten çok daha net bir tutum içinde girdiklerini ifade ediyorlar. Avusturya’yı ikna etmeye çalışıyorlar. Herkesin tersine ben ‘Sağ olası Avusturya’ diyorum.¹⁶⁰

¹⁶⁰ Cumhuriyet, 4 Ekim 2005.

Köşe yazısında dünya basınından yapılan alıntılardan anlaşılıyor ki; birçok ülke gitgide Türkiye'nin stratejik öneminin daha da farkına varıyor ve Türkiye'nin kaybedilmesinin AB için bir felaket olabileceğine inanıyor. Yazara göre; Avusturya'nın, Türkiye'nin tam üyeliği karşısında direnmesi ise bu farkındalığı kamçılıyor, böylece insanlar bilinçleniyor ve süreç Türkiye'nin lehine işliyor.

Milliyet gazetesinde 4 Ekim 2005'te kaleme aldığı köşe yazısı ile Prof.Güngör Uras diğer yazarların aksine mevcut duruma bir de AB açısından bakmış ve AB'nin Türkiye'nin önüne koyduğu bazı engelleri ve aldığı bazı önlemleri haklı ve yerinde bulmuştur. 'Dik Durmayı Bilelim' başlıklı köşe yazısında Uras, Türkiye'nin büyük bir ülke olduğunu, büyük ülkelerin Birliğe büyük problemler getirebileceğini, bu yüzden de AB'nin dikkatli davranıp temkinli kararlar almasının çok normal olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca diğer yazarların savunduğunun aksine, AB'nin bu sürece iyi niyetle yaklaştığını ve Türkiye'nin tam üyeliğini gerçekten istediklerini savunmuştur. Uras, 'Eğer istemeselerdi, müzakerelere hiç başlamazlardı' şeklindeki görüşünü yazısında açıkça ima etmiştir:

Müzakerelere başlama pazarlığı güç oldu, uzun sürdü. Müzakereler başladıktan sonra da günler kolay geçmeyecek. Unutmayalım Türkiye'nin tam üyeliği istenirse bu iş bu kadar uzamazdı. Müzakerelerin başlaması için bu kadar çaba gösterilmezdi.

Şunu görelim Türkiye'ye 'evet' demek de 'hayır' demek de kolay değil çünkü Türkiye 'önemsiz bir ülke değil'. AB'ye tam üye olsak da olmasak da Avrupa'nın dengelerini etkileyecek 'büyük bir ülkeyiz.' Türkiye'nin tam üyeliğini tartışan, 'hazım' sorununu gündeme getiren ülkelerin nasıl bir baskı altında olduklarını unutmayınız. - Din farkı var. AB'nin 25 üyesinin halkı tek bir dine inanıyor. Türkler ise Müslüman.

- Türkiye'nin nüfusu büyük. Nüfus artışı hızlı.
- Türk ekonomisi, sorunlu bir ekonomi. Kişi başı gelir düşük. İşsiz sayısı fazla.
- Türkiye'de eğitim sorunu var. Türk halkının yaşam biçimi AB üyesi ülkelerin yaşam biçiminden farklı. Genelde bir de kültür farkı var.
- Daha önce AB ülkelerine göç eden 4 milyon Türk, göç ettikleri ülkelerde uyum sorunu yarattı. Uyuma karşı direnmeleri huzursuzluğa neden oldu. Avrupa halkının çoğu Türklerin AB'ye katılmasını bu pencereden seyrediyor. Türkiye 'büyük ülke'.
- Türkiye'nin Kıbrıs, Yunanistan, Ege Denizi, Arap ve İslam dünyaları ile ilişkileri,

Kafkas ülkeleri ile ilişkileri, Ermeni ve Kürt sorunları konularında 'kırmızı çizgileri' var.

*Unutmayınız, AB politikacıları bütün bunlara rağmen (ülke halklarının olumsuz yaklaşımına rağmen) Türkiye'nin tam üyeliği için müzakere takvimi belirlemeyi göze aldı. Neden göze aldı? Çünkü: Türkiye büyük bir ülke. Bu ülkede yaşayanların dini 25 ülkenin dininden farklı ama ülke laik ve demokratik bir yapıya sahip. Bütün ekonomik ve sosyal sorunlarına rağmen güçlü bir ülke. Renkli bir ülke. Renksiz AB topluluğuna renk, farklılık ve dinamizm getirecek genç nüfusu var.*¹⁶¹

Türkiye'nin büyük, dinamik, laik ve demokratik bir ülke olduğunu vurgulayan Uras, Türkiye'nin tam üyeliği ile AB'ye renk katacağını ifade etmiş ve AB'nin de bunun farkında olduğunu iddia etmiştir. Bunun yanında; tam üyeliğe umutlu bakan Güngör Uras bu yazısında Türkiye'de yapılacak daha çok iş olduğunu, önemli olanın bu yolda taviz vermeye çalışmak olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bunun aksini yapıp AB'ye gözü kapalı teslim olanları açıkça eleştirmiştir:

Bu çerçevede hükümetimiz, Dışişleri Bakanlığımız ellerinden geleni yaptı. Hedefimiz AB'ye tam üyelik... Ama tam üyelik müzakereleri başlasın, müzakerelerde sorun çıkmasın diyerek boynumuzu bükerek her isteneni yapmaya mecbur değiliz. Önemli olan 'tavır'dır. Dik durmayı bilelim.

*Ne yazık ki bazı büyük iş çevrelerini temsil eden derneklerin temsilcileri 'AB'ye tam üyelik menfaatimize ise bazı fedakârlıkları göze almamız gerekir' şeklinde konuşmaya ve hükümeti etkilemeye çalışıyor. Gururumuzu, onurumuzu bir yana atarak 'AB'ye üye olursak köşeyi döneriz. Bize daha çok kredi verirler, döviz gönderirler. Fabrikalarımızı, arsalarımızı da pahalı pahalı satın alırlar' bekleyişi bize yakışmaz. Unutmayınız, müzakereye başlamak için tarih almak, müzakereye başlamak için masaya oturmak ilişkinin başlangıcıdır. Daha önümüzde uzun bir yol var. Daha bizden istenecek çok şey var.*¹⁶²

Çalışmanın bu bölümünde 3 Ekim ve 4 Ekim 2005 tarihlerinde, çalışmaya dahil edilmiş olan altı gazetede yayımlanan ve müzakerelerin başlaması konusunu içeren tüm haberler incelenmiştir. Bu iki gün içinde gazetelerde bu konu ile ilgili toplam yirmi yedi

¹⁶¹ **Milliyet**, 4 Ekim 2005.

¹⁶² **Milliyet**, 4 Ekim 2005.

haber kaleme alınmış olup bunların içinden on bir haber ile ilk sırayı alan Cumhuriyet gazetesi olmuştur. Bunu, altışar haber ile Milliyet ve Radikal gazeteleri, üç haber ile Milli Gazete izlerken, Yeniçağ gazetesinde aynı konuyu içeren sadece bir habere rastlanmıştır. Zaman gazetesinde ise 3 ve 4 Ekim tarihlerinde müzakerelerin başlaması konusunu içeren herhangi bir habere yer verilmemiştir. Gazetelerin tümü, haberlerin içinde okuyucuyu bilgilendirmeye yönelik tarihi ve teknik bilgilere, tavsiyelere yer verirken, bazı haberlerde ise İktidar'ı, AB'yi, üye ülkeleri ve bazı özel toplulukları hedef alan eleştirilere de rastlanmaktadır. Genel olarak çalışma kapsamındaki gazetelerde, İktidar'ın teslimiyetçi bir politikayla müzakere uzlaşmalarına yaklaştığı, gereğinden fazla taviz verdiği, milleti bilgilendirmekten kaçındığı, AB'nin kötü niyet ile müzakerelere başladığı iddiaları yer bulmuştur. Bu eleştirilerin en sert olarak göze çarptığı gazeteler ise bir önceki bölümdeki gibi yine Milli Gazete ve Yeniçağ olmuştur. Buna ek olarak dikkati çeken diğer bir unsur ise Milliyet gazetesinde Güngör Uras'ın kaleme aldığı köşe yazısında hem AB'nin hem de Türkiye'nin savunucusu olarak karşımıza çıkmasıdır.

Müzakerelerin Başlaması'nı konu edinen bu bölüm için yapılan basın taramasında en çok rastlanan konu olarak: 'müzakere süreci başlarken yaşananlar, Lüksemburg'taki Hükümetler Arası Konferans, Müzakere Çerçeve Belgesi, Avusturya'nın ikna edilmesi, hazmetme kapasitesi, derogasyonlar, imtiyazlı ortaklık, Başbakan ve Dışişleri Bakanları'nın yaptığı açıklamalar, Müslüman nüfus' ortaya çıkmaktadır. İncelenen gazetelerden anlaşılmaktadır ki; merak ve kaygı ile beklenen 3 Ekim geldiğinde AB sözünde durmuş, müzakereleri gününde başlatmıştır. Yoğun çalışmaların ve temasların ardından tüm üye ülkelerin ve Türkiye'nin uzlaşması sonucunda Müzakere Çerçeve Belgesi onaylanmış ve Türkiye için AB müzakere süreci resmen başlamıştır.

2.4. Ermeni Sorunu

Basın taramasının bu bölümünde müzakere sürecinde Ermeni Sorunları ile ilgili tüm gelişmeler ve ayrıntılar ele alınacak, çalışma kapsamındaki gazetelerde bu konuyla ilgili yer alan haberler ve yorumlar irdelenecektir. Bu bölümdeki çalışma 5 Ekim 2005 tarihinden itibaren kronolojik olarak ilerleyecektir.

Birinci Kısım

Müzakerelerin başlamasından iki gün sonra, 5 Ekim 2005’de Cumhuriyet’te yayımlanan ‘Kıbrıs’ı Tanıyın Deniyor’ başlıklı haberde, Bağımsız Cumhuriyet Partisi Genel Başkanı Prof.Dr.Mümtaz Soysal’ın açıklamalarına yer verilmiştir. Öncelikle Kıbrıs konusunda verilecek tavizler hakkında öngörülerde bulunan Soysal daha sonra Ermeni meselesine değinmiş ve Ermenistan’la ilişkilerin iyileştirilmesinin de AB’nin istedikleri arasında olduğunu vurgulamıştır. Haberde Soysal’ın şu açıklamalarına rastlanmaktadır:

... Bağımsız Cumhuriyet Partisi (BCP) Genel Başkanı Prof. Dr. Mümtaz Soysal , Müzakere Çerçeve Belgesi ile Türkiye'nin Annan Planı'ndan daha da geriye gittiğini söyledi.

‘... Yavaş yavaş Yunanistan ve Ege konusu gündeme gelecektir’ görüşünü dile getirdi. Türkiye'den ayrıca Ermenistan'la ilişkilerinin de normalleştirilmesinin istendiğini anlatan Soysal, ‘Sorun yerinde sayıyor, hatta biraz daha geriye gitmiş oluyoruz. Aslında bütün bu kriz, Avusturya'nun istediğini elde etmesine yaradı. Türkiye arada alet olarak kullanıldı’ dedi.¹⁶³

Mümtaz Soysal bu açıklaması ile Müzakere Çerçeve Belgesi’nin Türkiye’ye pozitif yenilikler getirmekten çok O’nu daha da geriye götürdüğünü savunmuştur.

Kronolojik olarak incelendiğinde ise bu haberi Zaman gazetesindeki Tamer Korkmaz’ın köşe yazısı takip etmektedir. 7 Ekim 2005’te yayımlanan ‘Peşimizi Bırakmış Değil!’ adlı köşe yazısında Korkmaz, müzakerelerin başlamasını büyük bir adım olarak görmüş ancak bu yolun zorlu bir yol olduğuna değinmiştir. Ermeni konusunun mutlaka AB tarafından karşımıza çıkarılacağına dikkati çeken yazar Türkiye’den soykırımın tanınmasını isteyeceklerinin şimdiden açık olduğunu iddia etmiştir. Korkmaz, yazısında şu ifadelerle yer vermiştir:

... Müzakerelere başlamış olmamız hayati bir adım; bununla birlikte müzakere sürecimizin mayınlarını da masaya yatırmak zorundayız... MÇB'nin mayınlarını hafife almak, tartışma dışı bırakmak apaçık bir gözbağcılık olur. Bu zorluklarla dolu yolda, sadece hâlâ çözülememiş Kıbrıs meselesi değil, Ermeni konusu da karşımıza çıkarılacak. İleride Türkiye'ye ‘Tam üyeliği istiyorsan soykırımı tanı!’ denecek... AB'nin

¹⁶³ Cumhuriyet, 5 Ekim 2005.

*Türkiye'ye karşı ayrımcılık yaptığını görebilmek için MÇB'deki özel muamele aromalı cümleleri okuyabilmek yeterli!*¹⁶⁴

Tamer Korkmaz, diğer bir yandan ise AB kararlarına uyumun getireceği olumlu neticeleri kısmen sıralamış ve bunların gerçekleşeceği konusunda şüpheleri olduğunu nükteli ve imalı bir dille ifade etmiştir:

*... Madalyonun bir yüzü bu. Diğer yüzünde ise müzakere sürecinde söniüp sönmeyeceği hayli tartışmalı olan devasa bir 'mangal sorunumuz' var! Rauf Tamer, 'Artık tüpgaz patlamayacak, sıvasız ev kalmayacak, arabalar kaldırıma çıkmayacak, çocuklarımız seksen kişilik sınıflarda okumayacak. Müzakere sürecimizin manası bu işte!' diyor. Müzakereler sırasında bu 'küçük gibi görünen' meseleleri aşabilecek miyiz, acaba? Mahalle arasındaki sayısız düğünde patlayan silahlar müzakere süreci esnasında susar mı dersiniz? Yoksa, AB'ye tam üye olarak kabul edildiğimiz gece (inşallah öyle bir gün gelir) Türkiye tarihinin en büyük silahlı kutlaması mı yapılır? Müzakereler esnasında, Almanya'nın çeşitli şehirlerindeki parklarda yakılan mangallar söner mi, mesela? 2000'li yılların başında Viyana'ya inen bir THY uçağının kabin bagajında salamura hamsilerin yüzdüğünü görerek aklını oynatan Avusturyalı işadami yıllar sonraki referandumda bu cinnet anını unutarak Türkiye'nin tam üyeliğine evet der mi? Ya da, son seçimlerde Merkel'e oy veren Türk işçisi Berlin'deki bilmem kaçınıcı gecekonduyu yapma girişiminden vazgeçer mi, sevabına? YÖK, AB sürecinde iktidar partisine posta koyma alışkanlığını bırakır mı, sahiden? 2.500 okulumuzu tuvaletsizlikten kurtarır mı, müzakereler? Bekleyip, göreceğiz!*¹⁶⁵

7 Ekim 2005 tarihinde Radikal gazetesinde Yiğit Bulut'a ait köşe yazısında da aynı konuya değinilmiş, Müzakere Çerçeve Belgesi'nin 10. maddesinin üzerinden Ermeni meselesi hakkında çıkarımda bulunulmuştur. Yiğit Buluta göre 10. madde gereğince Türkiye'den Ermeni Soykırımı'nı tanınması istenebilir. Belgenin 10. maddesine ve yorumlanmasına köşe yazısında şöyle yer verilmiştir:

... Madde 10: Katılım, birliğin sistemine, yapısına doğrudan bağlı olan ve 'birliğin müktesebatı' olarak adlandırılan hak ve yükümlülüklerin kabulü anlamına gelir. Müktesebat değişim sürecinde olup aşağıdakiler bu kavrama dahildir. Yasal olarak bağlayıcı olsun veya olmasın, kurumlar arası varılan anlaşmalar, kararlar,

¹⁶⁴ Zaman, 7 Ekim 2005.

¹⁶⁵ Zaman, 7 Ekim 2005.

deklarasyonlar, tavsiyeler. Ortak dış ve güvenlik politikası gereği planlanan ortak eylemler, genel görüşler, deklarasyonlar, kararlar ve çeşitli diğer işlemler.

- Çıkarım : 10. maddeyi özet olarak sizlere aktardım. Dikkatli okunduğunda çok tartışılan 7. maddeden bile riskli olabilir. Bu tanıma göre AB Parlamentosu kararları 'müktesebat' sayılacağı ve Türkiye tarafından benimsenmesi şart koşulduğu için, 'Parlamento'nun aldığı sözde Ermeni soykırımı ve Türk ordusunun Kıbrıs'ta işgalci olduğu gibi kararlar Türkiye tarafından otomatik olarak tanınmak durumuna girebilir.¹⁶⁶

'Çerçeve Belgesi Zafer mi Hezimet mi?' adlı bu köşe yazısında yapılan çıkarıma göre, Parlamento'nun Ermeni soykırımı kararı alması halinde Türkiye'nin de aynı yönde hareket etmesi beklenecektir.

Yeniçağ gazetesinde 15 Ekim 2005 tarihinde yer alan, Sadi Somuncuoğlu'nun kaleme aldığı 'Hayal Tacirlerimiz ve Taahhütleri' başlıklı köşe yazısında ise Ermeni meselesi kapsamında sadece sözde soykırımı değil, ambargo'nun kalkması ve sınırların açılması konularına da değinilmiş ve yorum getirilmiştir. Somuncuoğlu'na göre de Müzakere Çerçeve Belgesi bir geriye gidiştir:

... 17 Aralık'tan bir diğer geriye gidiş de, zirve kararında sadece Yunanistan'dan bahsedilirken, MÇB'nde bu maddenin, 'tüm komşularla ilişkiler ve sınır sorunları' yapılmasıdır. AB'nin daha sonra hangi komşular veya sınır sorunlarını ilave edileceğini bilemezsek de, en azından şimdilik Yunanistan'ın yanı sıra, Ermenistan ile sorunlarımızı çözenin de resmi şart yapıldığı ortada. Bu ülkelerin egemenlik ve toprak bütünlüğümüzü hedef alan saldırgan taleplerine, AB'nin 'sınır sorunlarının çözümü ve komşularla iyi ilişkiler' dediği ve bunları karşılamamızı istediği biliniyor. Kaldı ki Başbakan Erdoğan da, yerli yersiz, 'Bizim iktidarımıza kadar komşularıyla kavgalı bir Türkiye vardı, şimdi ise herkesle dost olmak isteyen bir iktidar var' diyor. Hal böyle olunca, AB'nin listeyi genişletmesine, bizimkilerin de bunu sindirmesine şaşılır mı? Müzakerelerin gidişatında, AP raporları dışında, AB Komisyonu'nun 6 Ekim tarihli İlerleme, Tavsiye ve Etki raporları da dikkate alınacağından, 'komşularla iyi ilişkiler' kurduğumuzu ispatlamak için, Ermenistan'la ilişkileri normalleştirmemiz, ambargoyu kaldırıp, sınırları açmamız, Etki Raporuna göre, '1915-16'da yaşanan olaylar

¹⁶⁶ **Radikal**, 7 Ekim 2005.

konusunda uzlaşmaya varmamız', AP'ye göre ise 'soykırım' iftirasını kabul etmemiz gerekiyor. AB, bu işi MÇB'nin 7.maddesiyle ayrıca garantiye alıyor. Çünkü söz konusu maddede, 'Türkiye'nin üçüncü ülkelere yönelik politikalarını, AB'nin politikalarına uygun hale getirmesi' öngörülmüyor. Üçüncü ülkeden öncelikle Ermenistan'ı anlamamız gerektiği açık.¹⁶⁷

Sadi Somuncuoğlu Yeniçağ'daki bu yazısında AB üyesi ülkelerin taleplerini 'egemenlik ve toprak bütünlüğünü hedef alan saldırgan talepler' olarak nitelendirmiştir. Ayrıca Somuncuoğlu, İktidarı bu talepleri sindirmekle suçlamıştır. Bu yazısı ile Sadi Somuncuoğlu hem AB'nin taleplerine hem de İktidar'ın politikalarına karşı duran bir tutum sergilemiştir.

İkinci Kısım

Bu bölümde şu ana kadar incelenen haberlerde görüldüğü gibi haberlerde Ermeni meselelerinin müzakere süreci içerisinde Türkiye'nin karşısına çıkacağına ve olumsuzluklar doğuracağına yer verilmiş ve bu konular karşısında İktidarın teslimiyetçi bir politika izlediği savunulmuştur. Ancak 17 Ekim 2005 tarihli Zaman gazetesinde yer alan Eser Karakaş imzalı köşe yazısında bunun tersi bir yorumlama mevcuttur. Karakaş'a göre ortada verilen bir taviz durumu söz konusu değildir ve şu ana kadar verilenleri taviz olarak değil, kazanç olarak görmek gerekmektedir. Yazara göre esas taviz veren taraf Türkiye değil, tamamlanmamış uyum ile Türkiye'yi müzakerelere kabul eden AB'dir. 'Müzakere Çerçeve Belgesi Üzerine Düşünceler-1' isimindeki bu makalesinde Karakaş şu ifadelerle yer vermiştir:

... AB karşıtlarının bugün içinde buldukları mağlubiyet psikolojisini anlamaya çalışıyorum; ama sürece yönelttikleri eleştirilerin biraz daha düzeyli olmasını beklememizin de normal olduğunu düşünüyorum. AB karşıtlarının sürece yönelttikleri eleştirilerin başında ucu açık bir müzakere meselesi için Türkiye'nin bugüne dek ve özellikle Kopenhag siyasal kriterlerini yerine getirir iken ve 17 Aralık ile 3 Ekim'de verdiğimiz iddia ettikleri tavizler geliyor. Bugün verdiğimiz iddia edilen tavizlere ve özellikle de kimin kime taviz verdiği iddiasına değinmek istiyorum. Bugün için gelinen noktada taviz verildiği iddia edilen en önemli iki noktada yani Ermeni meselesi ve

¹⁶⁷ Yeniçağ, 15 Ekim 2005.

*Kıbrıs konusunda verilmiş hiçbir taviz mevcut değildir, bu konularda geri dönülemez hiçbir adım atılmamıştır, dolayısı ile Kıbrıs ve Ermeni meselelerinde taviz verildiği iddiasının ortada somut bir temeli mevcut değildir.*¹⁶⁸

Ermeni meselelerinde de şu ana kadar hiçbir taviz verilmediğini savunan Eser Karakaş uygulama bağlamında kriterlerin yerine getirilmediğini ifade etmiştir:

*... Acaba içimizden birisi gönül rahatlığı ile bu kriterlerin tümü ile uygulandığını hatta bu kriterlerin tümünün yaşama geçirildiğini söyleyebilir mi? Ortada illaki bir taviz aranyor ise kanımca AB'nin bize verdiği taviz çok daha ciddidir ve geniş boyuttadır.*¹⁶⁹

Bu haberin ardından incelenen gazetelerde uzun bir süre Ermeni meselelerini konu alan habere rastlanmamıştır. Bu tarihten sonra konuyu irdeleyen ilk haber 18 Nisan 2006'da Milli Gazete'de Hasan Ünal'ın kaleme aldığı 'Abdullah Gül İtiraf Etmiş' isimli köşe yazısı olmuştur. Bilgi Üniversitesi'nde gerçekleştirilen ve Türkiye'nin Sözde Ermeni soykırımını tanınması gerektiğinin dile getirildiği 'Sözde Ermeni Soykırımı Konferansı'nı konu edinen bu köşe yazısında Hasan Ünal, Abdullah Gül'ün açıklamalarına yer verirken, bu konferansı desteklediği için AKP Hükümeti'ne ağır eleştiriler yöneltmiştir. Kamuoyunun, AB baskısı ile bu konferansın gerçekleştiğini düşündüğünü ancak gerçeklerin farklı olduğunu belirten Hasan Ünal açıklamalarında şu ifadelere yer vermiştir :

Abdullah Gül, Türk Ocakları kurultayında teslimiyetçi olmadıklarını ve AB'ye, inanmadıkları hiç bir şey vermediklerini söylemiş Bu sözleri itiraf addetmek lazım. Kendi politikalarını savunmak yerine, teslimiyetçi olmadıklarını söylemek ilginç bir ruh haline işaret ediyor. Gelelim AB konusuna... AB'ye inanmadıkları hiç bir şey vermediklerini söylediklerine göre, demek ki, Ermeni soykırımı iddialarına meşruiyet kazandırmaya çalışan konferansa destek vermeleri kendi tercihleriymiş. Bu hükümet zamanında Türkler'in Ermeniler'e soykırım yaptıklarını kabul etmek gerektiğini savunan Türkçe isimli zevat İstanbul'da bir konferans düzenleyebildi. Üstelik mahkeme böyle bir konferansın toplanmasını yasakladığı halde, Adalet Bakanı hilei şer'iyyesini söyledi ve konferans bir başka üniversitede toplanıverdi. Biz bu konferansın AB'nin baskısı altında düzenlendiğini zannediyorduk. Bu konu Etki Raporunda ve 15 Aralık 2004 tarihli Avrupa Parlamentosunun Türkiye kararında yer almıştı. Ardından 17

¹⁶⁸ **Zaman**, 17 Ekim 2005.

¹⁶⁹ **Zaman**, 17 Ekim 2005.

Aralık kararlarına da dahil edilmişti. Sonra bununla ilgili Avrupa ülkelerinin pek çoğunda birbiri ardına parlamento kararları çıkmış ve Türkiye'den, gerçekte olmayan bu soykırımı tanıması istenmişti. 3 Ekim Müzakere Belgesi bu talepleri yinelemiş ve resmileştirmiş; ayrıca Avrupa Parlamentosu kararlarını da Türkiye açısından bağlayıcı hale getirmişti. Biz, Bilgi Üniversitesi'nde toplanan ve hükümetin teşvik ve onayını alan konferansın AB'den gelen baskılar sonucunda olduğunu zannetmekle hata yapmışız. Meğerse, Abdullah Gül'ün hafta sonunda söylediğine göre, bu görüşler AKP polit bürosunun bizatihi kendi görüşleriymiş.¹⁷⁰

Bu sözlerin hemen ardından Hasan Ünal Sözde Ermeni soykırımı meselesine de şu sözlerle yorum getirmiştir:

... Ermeni sorunu ve soykırımı iddialarından devam edecek olursak, şu tespitleri yapmakta fayda olacaktır. Soykırımı suçlaması uluslararası ceza hukukuna göre dünyanın en ağır suçudur. Hiç bir suç soykırımı ile mukayese edilemez ve daha aşağılayıcı değildir. Biz soykırımı Türk halkına değişik tatlandırıcılar yoluyla vermeye çalışırken, bazı hususları gözden kaçırıyoruz. Soykırımı kabul etmek, 1915'lerde o topraklarda Ermeni çetecileri ile amansız bir siyasi mücadeleye girişmiş olan kendi atalarımızı, Ermenileri çoluk-çocuk demeden öldürmüş olan katiller ve caniler olarak tanımlamak anlamına gelir. Bir daha onların mezarları başında nasıl Fatiha okuyacağız? Ermeni soykırımı meselesi sadece bir örnektir.¹⁷¹

Ekim ayına gelindiğinde ise bu konudaki ilk habere yine aynı gazetede rastlanmaktadır. 1 Ekim 2006 tarihinde Milli Gazete'de çıkan 'Küstah Chirac' başlıklı manşette Dönemin Fransa Devlet Başkanı Jacques Chirac'ın Sözde Ermeni Soykırımı hakkındaki açıklamalarına yer verilmiş ve soykırım meselesinin AB üyeliğinden önce mutlaka karşımıza çıkarılacağı bir kez daha gözler önüne serilmiştir. Haberde şu satırlara yer verilmiştir:

... Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, resmi ziyaret için geldiği Ermenistan'ın başkenti Erivan'da sözde Ermeni soykırımı anıtını ziyaret etti. AFP muhabiri, anıta çelenk koyan Chirac'ın daha sonra sözde soykırım müzesini gezdiğini belirtti. Jacques Chirac, Türkiye'nin AB'ye girebilmesi için sözde Ermeni soykırımı kabul etmesi gerektiğini iddia etti. Chirac, resmi ziyaret için geldiği Ermenistan'ın başkenti

¹⁷⁰ **Milli Gazete**, 18 Nisan 2006.

¹⁷¹ **Milli Gazete**, 18 Nisan 2006.

Erivan'da düzenlediği basın toplantısında, sözde soykırım konusundaki soruyla ilgili yaptığı açıklamada, 'Yanlılarını ve dramlarını kabul eden her ülke büyür' dedi. Chirac, Fransa'nın sözde Ermeni soykırımını tanıdığını bir kez daha hatırlatmak istediğini belirterek, Fransa'nın bu sözde soykırımı yasayla resmen kabul ettiğini de kaydetti. Chirac, 'Bu yasa, her türlü ayrımcılık, nefret ve ırkla ilgili şiddet kışkırtmasını kınamaktadır' şeklinde konuştu. Fransa parlamentosunda 2001 yılında kabul edilen yasayla sözde Ermeni soykırımı resmen tanınmıştı.¹⁷²

Milli Gazete yazarı Süleyman Arif Emre ise, 3 Ekim 2006 tarihli ve 'Atatürk, Büyükanıt ve Avrupa Birliği' adlı köşe yazısında, Birliğe girmemiz durumunda toprak bütünlüğümüzün bozulması için çaba sarf edileceği ve Ermeni'lere toprak vermemiz konusunda talepler olacağı fikrini kısaca şöyle dile getirmiştir:

... Topraklarımız üzerinde 'Pontus Rum İmparatorluğu'nun ihdası' ve Kuzeydoğu illerimizin Ermenistan'a bağlanması isteği, birliğe girdiğimiz taktirde adeta kaçınılmaz olacaktır.¹⁷³

17 Ekim 2006 tarihinde Milliyet gazetesinde 'Avrupa'da Durum Fena Değil' başlığıyla yayınlanan Taha Akyol'un köşe yazısında öncelikle müzakere sürecinin büyük bir problemle karşılaşmadan ilerlediği ifade edilmiştir. Ardından da ifade özgürlüğüne ilişkin Anayasa'nın 301. maddesi ile bağlantılı olarak Ermeni meselesine değinilmiş ve dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül ile bu konuda yapılan bir röportajdan alıntılara yer verilmiştir:

... Türkiye için diğer sıkıntılı bir konu 301. madde... Uçaktaki sohbetimizde Abdullah Gül'ün söyledikleri: - Türkiye hür ve demokratik bir ülkedir, herkes özgürce konuşuyor, yazıyor. 301. maddeden açılan davaların hepsi beraat ile sonuçlandı, yargı sürecinde bir tek dava var. Her şey tamam demiyorum, elbette eksiklerimizi de biliyoruz. Süreç içinde bunları da gidereceğiz. Gül, sözü Fransa'ya getiriyor: - Türkiye ekonomi ve demokrasi alanında gelişen bir ülke, Fransa AB'nin lokomotif ülkesi, bakın orada bile neler oluyor! Gül, Ermeni meselesinde fikir özgürlüğünü kaldıran Fransa'yı da AB'nin nasıl eleştirdiğine dikkat çekiyor: - Bunları kamuoyumuz bilmeli. Hep Türkiye'yi eleştiriyorlar sanılmasın. Diplomatlar 301. madde konusunda formül arıyor. Bu

¹⁷² **Milli Gazete**, 1 Ekim 2006.

¹⁷³ **Milli Gazete**, 3 Ekim 2006

*maddeden açılacak davaların Adalet Bakanı veya Cumhurbaşkanı'nın iznine tabi olması, 'tehlike suçu' sayılarak 'açık ve yakın tehlike' kistasının getirilmesi gibi... Bu konu çok tartışılacak.*¹⁷⁴

Abdullah Gül bir yandan fikir özgürlüğü açısından müktesebata uyumun büyük ölçüde gerçekleştirildiğini ima ederken Fransa'nın Ermeni meselesinde fikir özgürlüğünü kısıtlamasını eleştirmiştir.

Bu haberden sonra ise, incelenen gazetelerde, taramanın gerçekleştiği son tarih olan 2008 Nisan ayına kadar Ermeni meseleleri hakkında hiçbir habere yer verilmemiştir.

İncelenen haberlerin içeriğinden ve bu konudaki içeriğin az oluşundan anlaşılmaktadır ki Müzakere sürecinde 2008 Nisan'ına kadar Ermeni meseleleri hakkında büyük gelişmeler yaşanmamış, büyük adımlar atılmamıştır. Bu durum müzakerelerin kademeli olarak ilerlemesinden ileri gelmektedir. Görüldüğü gibi yazarlar Ermeni meselelerinin Türkiye'nin karşısına mutlaka çıkacağını savunmaktadır. Bu yorumlara bakıldığında şu ana kadar üzerinde yoğunlukla durulmamış olan Ermeni meselelerinin ilerleyen zamanlarda müzakere sürecinin gündemini işgal etmesi muhtemeldir. İncelenen gazetelerin tümünde yer alan Ermeni meselesi hakkında yapılan yorumlar incelendiğinde görülmektedir ki; Zaman gazetesi, AB ve İktidar'ı atılan adımlar dolayısıyla takdir edip desteklerken, Milli Gazete ve Yeniçağ gazetesi ikisine de olumsuz eleştiriler yöneltmiştir. Diğer üç gazete ise tarafsız ya da değişken tutum sergilemiş, bu gazetelerde genel olarak bilgi içerikli yazılara yer verilmiştir.

2.5. Kıbrıs Sorunu ve Rumlar İle İlişkiler

Uzun yıllardır Türkiye ile Rumlar arasında süregelen Kıbrıs meselesi, Kıbrıs Rum Yönetimi'nin AB'ye üye olmasından sonra AB platformuna taşınmıştır. Türkiye'nin üyeliğini engelleyebilme kozunu elinde tutan Rumlar, Türkiye'ye istediklerini bu yolla yaptırabilmeyi amaçlamışlardır. 'Kıbrıs Rum kesiminin tanınması, ilişkilerin iyi tutulması, uluslararası antlaşma ya da kuruluşlarda Kıbrıs Rum Yönetiminin Türkiye tarafından veto edilmesinin önlenmesi' şeklindeki koşulları doğrudan veya dolaylı

¹⁷⁴ Milliyet, 17 Ekim 2006.

ifadeler ile Müzakere Çerçeve Belgesi'ne koydurmayı başaran Kıbrıs Rum Yönetimi ile uzlaşmayı isteyen Türkiye ise 'kırmızı çizgileri'ni aşmamak koşuluyla sorunu çözecek yolların arayışı içindedir.

Basın taramasının bu bölümünde, müzakere süreci içinde gündeme gelen Kıbrıs meselesi ile ilgili haberler, ilişkilerden basına yansıyanlar, bunlarla ilgili yorumlar ve gelişmeler taranacak ve incelenecektir. 5 Ekim 2005 haberleri ile başlatılacak olan bu çalışma kronolojik olarak ilerleyecek ve 2008 yılının Nisan ayında son bulacaktır.

Birinci Kısım

CHP Genel Başkan Yardımcısı Onur Öymen'in açıklamalarını içeren 'Ankara Belgeyle Ters Düşebilir' adlı haber, müzakerelerin başlaması tarihinden iki gün sonra Cumhuriyet gazetesinde okuyucuya sunulmuştur. Haber, Müzakere Çerçeve Belgesi'nin 7. maddesinde de değinilen 'Türkiye'nin Kıbrıs'ı uluslararası organizasyonlarda veto etme hakkını konu edinmiştir. Konuya teknik bir açıklama getiren Özmen, bu duruma 'yapıcı belirsizlik' adı verildiğini ifade etmiş ve bu terimi kısaca tanımlamıştır:

... Öymen, '1999 Helsinki Zirvesi'nde Kıbrıs'la ilgili verilen mektubun akıbeti ortada. Belgede 'Türkiye AB üyesi ülkelerin katılımı konusunda zaman içinde AB'nin genel tutumunu izleyecektir' deniyor. Türkiye buna karşı çıkamayacak. Türkiye'nin NATO'daki veto hakkını hukuki olarak engelleme yetkileri yok ama Rum Kesimi girmek ister, AB de destekleyebilir. Türkiye veto ederse Müzakere Çerçeve Belgesi'yle ters düşmüş, karşı çıkmış olur' değerlendirmesini yaptı. Diplomatik kaynaklar ise durumu 'yapıcı belirsizlik' olarak nitelendiriyor. Buna göre, Türkiye böyle bir koşulu kabul etmesi için zorlanmadı. Sorun 'müzakereler sürecinde aşılacak konular' olarak bırakılırken, konu müzakerelerin başlamasına engel olma durumundan çıkarıldı. Rum kesiminin NATO'ya üyelik için başvurması durumunda sorunun daha şiddetli gündeme gelebileceğine dikkat çekiliyor.¹⁷⁵

Çalışmanın önceki bölümlerinde de sert eleştirileriyle göze çarpan Sadi Somuncuoğlu, Yeniçağ gazetesinde 5 Ekim 2005 tarihinde yayımlanan 'Asker Konuşsun!': 3 Ekim

¹⁷⁵ Cumhuriyet, 5 Ekim 2005.

Tiyatrosu'nda Nato Oyunu' adlı haberinde ise bu sefer askeri yetkilileri hedef almış, Onlar'ı açıklama yapmamak ve durum karşısında tepkisiz kalmakla suçlamıştır. Somuncuoğlu, yazısının başlarında AB'nin Kıbrıs konusundaki niyetinden ve 7. maddenin geçmişinden bahsetmiştir:

... Millet, Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamakla yükümlü TSK'dan milli güvenliğimizi tehlikeye sokan AB belgesiyle ilgili açıklama bekliyor. İngilizlerin planı, Türk askerini Kıbrıs'tan çıkarmaya yönelik. Rumlar NATO üyesi olacak. Ada'nın güvenliğini, içinde Türkiye'nin olmayacağı ama Türkiye'nin üyesi bulunduğu NATO'nun imkânlarını kullanan Avrupa Ordusu sağlayacak. Böylece Kıbrıs'ta Enosis tamamlanacak... Ardından gelsin Ege...

... Madde, Türkiye'nin AB üyesi ülkeleri de ilgilendiren uluslararası anlaşmalar ve organizasyonlardaki pozisyonunu, AB ve üyelerinin politikalarına uygun hale getirmesini öngörüyor. Bu diplomatik ifadenin tam karşılığı, AB Komisyonu'nun raporları ile Dışişleri Bakanı Gül'ün daha 26 Nisan'da onayladığı Türkiye - AB Ortak Tutum Belgesi'nde açıkça yazıyordu. İstenen, Rumların NATO üyeliğini veto etmememiz, konvansiyonel silahlarla ilgili Wassenaar Anlaşması başta olmak üzere diğer uluslararası anlaşmalara taraf olmasına 'evet' dememizdi.¹⁷⁶

Makalenin devamında Sadi Somuncuoğlu 7.maddenin Türkiye'nin müzakerelerini askıya almak için bir silah olarak kullanılacağını iddia etmiş ve Türkiye'nin bir tercih yapmaya zorlanacağını savunmuştur:

Biraz açarsak, görünürde NATO'daki haklarımız korunuyor ama öte yandan, AB üyesi Rumlara da sahip çıkılıyor. Bu durumda mesela Rumların NATO'ya müracaatında, Türkiye vetoya kalkışırsa AB, bir üyesinin hak ve karar alma özerkliği aleyhine hareket ettiğimizi söyleyerek, karşı çıkacaktır. Ayrıca müzakerelerin ilerlemesinin şartı yaptığı, MÇB'deki, 'Türkiye'nin iyi komşuluk ilişkileri yönünde verdiği açık taahhüt, Kıbrıs Cumhuriyeti dahil tüm AB ülkeleriyle ikili ilişkilerin normalleştirilmesi' şeklindeki diğer maddelere aykırı sayacak, müzakereleri askıya alma silahını da rahatlıkla kullanacaktır. Kısacası Türkiye, veto ve AB tercihi arasında bırakılacaktır.¹⁷⁷

Son olarak da Somuncuoğlu makalesinin sonunda Türk askerinin adadan çıkarılacağı, Ege'nin Yunanistan'a verileceği, Rumlar'ın NATO üyesi olacağını ortaya atmış ve Genelkurmay Başkanı'nı eleştirmiştir.

¹⁷⁶ Yeniçağ, 5 Ekim 2005.

¹⁷⁷ Yeniçağ, 5 Ekim 2005.

MÇB'deki bu şart, sanılandan çok çok önemlidir. Ve altında Kıbrıs'ın Rum'a teslimini sağlamada son adım olan Türk askerinin Ada'dan çıkartılması planı yatmaktadır. ... Evet, sıranın İngilizlerin hazırladığı bu plan çerçevesinde Türk askerinin Kıbrıs'tan çıkarılmasına geldiği çok açık. İşte bunun için Rumların NATO üyeliğinde ısrar edildi. Türkiye yine ABD ve AB'nin hiçbir geçerliliği olmayan teminatlarına kandığına göre bu demektir ki, Rumlar NATO üyesi olacak. ... AB konusundaki sorulara, 'Asker olarak muhatap olmak istemeyen' Genelkurmay Başkanımız, acaba doğrudan görev alanına giren bu gelişmeler hakkında yine Erdoğan-Gül ikilisini bilgilendirmekle yetinip, tarihe not düşmüş ve 'bedel ödemekten' kurtulmuş oldu mu?'¹⁷⁸

Aynı gün Cumhuriyet gazetesinde çıkan 'Bir An Önce Tanıyın' isimindeki haberde ise AP Başkanı Josep Borrell ve Avrupa Komisyonu üyesi Olli Rehn'in Kıbrıs meseleleri hakkındaki açıklamalarına yer verilmiştir. Borrell ve Rehn, Kıbrıs Rum kesiminin en kısa zamanda tanınmasından ve ilişkilerin geliştirilmesinden yana olduklarını ifade etmişlerdir. Açıklamalar şöyledir:

Avrupa Parlamentosu (AP) Başkanı Josep Borrell , Kıbrıs'ın 'Avrupa'nın son duvarı' olduğunu savunarak Türkiye'yi Kıbrıs Rum kesimini tanımaya çağırdı. Kıbrıs Rum kesimine resmi bir ziyarette bulunan Borrell, Türkiye'nin yükümlülüklerini yerine getirmesi gerektiğini söyledi. ABHaber'e göre, Rum lideri Tasos Papadopoulos ile görüşen Borrell, AP'nin Kuzey Kıbrıs ile bir iletişim grubunu kurmasının 'hukuki bir varlığı olmayan bir oluşumu tanımaya doğru bir aşamayı oluşturmadığını ve oluşturmayacağını' ifade etti. Buna karşın Borrell, 1 Mayıs 2004'ten beri Kıbrıslı Türklerin AB vatandaşları olduğunu belirterek onlarla ilişkilerin kurulması gerektiğini söyledi.

... Brüksel'de basın toplantısı düzenleyen Rehn, ... 'Türkiye Kıbrıs Cumhuriyeti'ni ne kadar erken tanırsa o kadar iyi olur' dedi. Rehn, Kıbrıs Rum kesiminin tanınmasının katılım sürecinin bir parçası olduğuna dikkat çekerek bu sorunun müzakereler sırasında dikkatle izleneceğini vurguladı.¹⁷⁹

¹⁷⁸ **Yeniçağ**, 5 Ekim 2005.

¹⁷⁹ **Cumhuriyet**, 5 Ekim 2005.

Radikal gazetesi ise aynı gün, dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün Kıbrıs konusundaki kısa açıklamasına yer vermiştir. 'Geleceğimizi Sağlama Aldık' adlı haberdeki açıklama şöyledir:

*AB'nin müzakere kararıyla 11 Eylül sonrasında ilk kez büyük bir birleşme yaşandığını belirten Gül ... dün Başmüzakereci Ali Babacan'la birlikte bir basın toplantısı düzenledi: 'Kapsamlı bir çözüm bulunana kadar Türkiye Kıbrıs politikasını aynen devam ettirecek, ne pahasına olursa olsun Kıbrıslı Türklerin arkasında olacak. Çözüm platformu AB değil BM'dir. Avusturya'nın 2006'daki dönem başkanlığı: Endişem yok. Viyana'nın bir ülke politikası bir de dönem başkanlığı politikası olacak. Sorumluluğunu bilecek.'*¹⁸⁰

5 Ekim 2005 gününe ait Yeniçağ gazetesinde askeri yetkililere sitem niteliğinde eleştiriler yönelten Sadi Somuncuoğlu'nun yazısından 1 gün sonra asker cephesinden açıklamalar gelmiştir. Bu açıklamalara ise 6 Ekim 2005 Yeniçağ gazetesinde yer verilmiştir. Manşet olarak verilen 'İlk İsyan Paşalardan' adlı haberdeki açıklama yapan askerler ve açıklamaları şöyledir:

Gazetemizin dünkü 'Asker konuşsun' manşetine ilk cevap emekli paşalardan geldi. AB markalı Türkiye'yi parçalayıp yok etme planına en sert tepkiler emekli paşalardan geldi. Hepsinin ortak görüşü: KKTC'den asla taviz verilmemeli ve sırtımızın sıvazlanmasının rehabetine kapılıp dönüşü olmayan hatalar yapılmamalı.

Em.Korgeneral Necati Özgen: Ordu Kıbrıs'tan çekilebilir

Em.Korgeneral Altay Tokat: KKTC'den asla ödün verilemez

Em.Tümgeneral Osman Özbek: Yok etme planının parçası

Em.Tümgeneral Rıza Küçükkoğlu: Kurallar ortaya konmalı

EMEKLİ Korgeneral Necati Özgen, ' ... Kıbrıs NATO'ya girdiği zaman ABD orada üs kuracak. NATO'nun 5.maddesine göre Kıbrıs Cumhuriyeti NATO'ya girdiği takdirde Kıbrıs'taki Barış kuvvetlerimizin durumu farklı bir konum kazanacak. Bunun sonucunda da Türk ordusunun Kıbrıs'tan çekilmesi gündeme gelecek' diye konuştu. Bu nedenle Türkiye'nin NATO'daki veto hakkını mutlaka kullanması gerektiğine işaret eden Özgen, Kıbrıs'ın NATO'ya girmesi halinde adadaki barış kuvvetlerimizin tamamıyla soyutlanacağını ifade etti ve buna kesinlikle müsaade edilmemesi gerektiğini bildirdi.

¹⁸⁰ **Radikal**, 5 Ekim 2005.

Hava sahasının ve limanların, Güney Kıbrıs Rum Kesimi'ne Gümrük Birliği kapsamında açılmasının da bir diğer önemli taviz konusu olduğunu anlatan Özgen sözlerini şöyle tamamladı: '2006 yılı içinde ya da 2006 yılına kadar limanların ve hava sahasının açılmasını görmek istiyorlar. Müzakere çerçeve belgesinin karşılığı kısaca 'Karaman'ın koyunu sonra çıkar oyunu' atasözünü anımsatmaktadır ... '

EMEKLİ Korgeneral Altay Tokat ... 'Bu soruların müzakere edilmesi Türkiye'nin ulusla güvenliği ve üniter yapısı açısından son derece önem taşımaktadır. Müzakere sırasında AB üyelik şansımızın azalması gündeme gelse dahi bu konulardan asla ve asla ödün verilmemeli. Mevcut durumu başarı olarak değerlendirmenin hiçbir anlamı yoktur' dedi.¹⁸¹

Haberdeki açıklamalar incelendiğinde açıkça anlaşılmaktadır ki açıklama yapan Emekli Korgeneral Necati Özgen ve Altay Tokat, mevcut durumu başarıdan çok bir başarısızlık tablosu olarak görmüş ve hem veto hem de limanların açılması konusunun akıbetine umutsuz bakmışlardır. Buna ek olarak; Emekli Korgeneraller, AB'nin bu girişimlerinin ve isteklerinin Türkiye'ye zarar vereceğini, ayrıca; ödün verilmemesi gerektiğini savunmuşlardır.

21 Ekim 2005'te Yeniçağ gazetesinde yayımlanan 'Avrupa Parlamentosu'ndaki Hava' ismindeki köşe yazısı ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti eski Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş tarafından kaleme alınmıştır. Kıbrıs meselesinin çözümü için uzun süre uğraş veren Denktaş, köşe yazısında, müzakere sürecinde Türkiye'nin önüne engel olarak çıkan Kıbrıs meselesini irdelemiş ve yorumlamıştır. Türkiye'nin üyelik için gereken kriterlere uyma yönünde elinden geleni yaptığını ifade eden Denktaş AB'yi çifte standart uygulamakla suçlamıştır. Kıbrıs meselesinde uzlaşmaya yanaşmayan asıl tarafın Rumlar olduğunu belirtmiş ve AB'nin, Türkiye'yi üye olarak görmek istemediklerini de eklemiştir:

AB üyeliği için Türkiye, her aday üyenin uyması gereken kriterlerin hepsine uymuş ve uhdesine düşeni yapmıştır. Buna rağmen Türkiye'nin önüne, hiçbir başka ülkenin önüne konmayan şartlar konmuştur. ... Ne gariptir ki Kıbrıs sorunu yaratmış ve 42 yıldır devam ettirmekte olan Rum'un önüne konmamıştır. İngiltere'ye ve İrlanda'ya da 'şu aranızdaki kan davasını hallediniz' çağrısı yapılmamıştır. Bu konular arasında farklar

¹⁸¹ Yeniçağ, 6 Ekim 2005.

olabilir ancak BM gözetiminde halledilmemiş bir mesele ortada dururken, bu meseleyi yaratmış ve halline yanaşmamış olan Rum tarafını üye yapmalarının tek anlamı Kıbrıs'taki olaylara göz kapamak ve Kıbrıs Türklerinin varlığını hiçe saymak, uluslararası anlaşmaları çiğneyen ve terör yaratan tarafı elinden tutmak denebilir. Daha doğrusu, bu yanlışı bilerek yapanların sadece ve sadece kendi çıkarlarını düşündükleridir. Herhalde 'gerisi tufan olsa da biz Kıbrıs'taki çıkarlarımızı korumuş oluruz' demişlerdir. ... Türkiye'yi tam üye yapmak niyetleri olsaydı Türkiye'yi adadan söküp atan planları desteklemezlerdi diye düşünmek herhalde hakkımızdır. Bu nedendir ki Türk kamuoyunu yatıştırmak için Çerçeve Belgesinin başına 'hedef tam üyeliktir' dedikten hemen sonra 'ucu açıklığı' getirmişler, bu da yetmedi, hemen bunun altına 'her şeye rağmen Türkiye'yi üye yapamazsak 'Avrupa limanına demirlememiz gerekir' maddesini eklemişlerdir. Kısacası Avrupa Türkiye'yi tam üye yapmasa da Türkiye'yi başkalarına kaçırmak istemiyor. Bu pazarlıkta bir güç olarak kullanılabilirdi!¹⁸²

İkinci Kısım

Dönemin Yunanistan Dışişleri Müsteşarı Yannis Valinakis Kıbrıs meselesinin, Türkiye'nin AB üyeliği üzerindeki etkisi hakkında dış basına demeç vermiş ve Türkiye'ye karşı tehditkar bir tavır ile tavsiyede bulunmuştur. Bu haber Türk basınında Cumhuriyet gazetesine yansımıştır. 'Ankara Uslu Çocuk Olacak' başlığı ile 24 Ekim 2005'te yayımlanan haberde şu açıklamalara rastlanmaktadır:

... Yunanistan Dışişleri Müsteşarı Yannis Valinakis, AB Müzakere Çerçeve Belgesi'nin bağlayıcı unsurlar içerdiğini belirtti. Valinakis, Türkiye'nin Kıbrıs Cumhuriyeti ile ilişkilerini düzeltmek zorunda olduğunu kaydetti.

Yunanistan Dışişleri Bakan Yardımcısı Yannis Valinakis , Müzakere Çerçeve Belgesi'nin Türkiye'yi bağlayıcı olduğunu belirterek 'Çerçeve belgesine, Türkiye'yi bağlayıcı yazılı parametreler koydurmayı başardığımız için mutluyuz' dedi. Valinakis, Güney Kıbrıs'ta yayımlanan Fileleftheros gazetesine verdiği demeçte, 'Ankara uslu çocuk olmak zorundadır' dedi. Yannis Valinakis, Türkiye'nin sıkı takvimler içerisinde denetleneceğini ve 3 Ekim'den sonra oluşan atmosferin, Kıbrıs sorununa Birleşmiş

¹⁸² Yeniçağ, 21 Ekim 2005.

*Milletler (BM) çerçevesinde adil, kalıcı ve işlevsel bir çözüm bulunması açısından kesinlikle daha elverişli olduğunu savundu. 'Bir zamanlar Kıbrıs sorununun çözümünün Ankara'dan geçtiğini söylüyorduk. Bugün Türkiye'nin AB üyeliğinin Lefkoşa'dan geçtiğini söyleyebiliriz. Bundan da gurur duyuyorum' diyen Yannis Valinakis sözlerini şöyle sürdürdü: 'Tekrar ediyorum, Kıbrıs sorunu ve ek protokolle ilgili olarak göstereceği davranış Türkiye'nin üyelik perspektifini doğrudan etkileyecek. Dolayısıyla Ankara iyi çocuk olmak durumundadır.'*¹⁸³

Yukarıdaki bu haberin ardından Kıbrıs meselesi bir süreliğine gündemi meşgul etmekten uzaklaşmış ve 24 Mart 2006 tarihine kadar incelenen gazetelerde bu konuya değinilmemiştir. 24 Mart'ta ise Zaman gazetesinde, Doğu Akdeniz Üniversitesi Öğretim Üyelerinden Ata Atun Kıbrıs meselesini konu edinen bir makale kaleme almıştır.

17 Aralık tarihinde müzakereler için tarih alabilmenin ön koşulu olarak Türkiye, Ankara Ortaklık Antlaşmasının yeni üyeleri de kapsayacak şekilde güncellenmesini amaçlayan bir Ek Protokol'ü imzalayacağını taahhüdünü vermekle birlikte bu imzanın Kıbrıs'ı tanıma anlamına gelmeyeceğine dair bir açıklamada da bulunmuştur. Sonrasında Temmuz 2005'te bu protokolü imzalamış ve bu sayede geçici ve kısmi olarak Kıbrıs meselesi aşılmış ve müzakereler başlatılmıştır. Ancak bu sorunun tamamıyla çözümlenmemesi, müzakerelerin sağlıklı yürütülebilmesi açısından büyük bir problem anlamına gelmektedir.¹⁸⁴ Ata Atun'un 'Müzakereler 'Limanlar' Açmazında' adlı bu uzun ve kapsamlı makalesi de bu sorunu irdelemektedir. Ata Atun makalesinde ilk olarak, müzakere sürecinin başlamasından önceki döneme geri dönerek, müzakere süreci içinde, Ankara Antlaşması Ek Protokolü açısından limanların açılması isteğinde bulunulması konusu hakkında açıklayıcı ve teknik bilgileri okuyucu ile paylaşmıştır:

26 Nisan 2005'te Lüksemburg'da düzenlenen Türkiye - AB Ortaklık Konseyi toplantısı sonucunda yayımlanan Ortak Tutum Belgesi'nde, protokolün imzalanması, onaylanması ve ardından yürürlüğe sokulmasının Türkiye ve - 'Kıbrıs (Rum) Cumhuriyeti' dahil- AB üye ülkeleri arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesi yolunda önemli bir adım olacağı belirtildikten sonra, Türk limanlarında 'Kıbrıs (Rum) Cumhuriyeti' bayraklı gemilere uygulanan ambargonun kaldırılması ve Türkiye ile 'Kıbrıs (Rum) Cumhuriyeti' arasında malların serbest dolaşımının sağlanması gerektiği açıkça vurgulanmıştır.

¹⁸³ Cumhuriyet, 24 Ekim 2005.

¹⁸⁴ Sinan Ülgen, a.g.e., s.6-7.

Ayrıca, 29 Haziran 2005'te AB Komisyonu'nda kabul edilerek karar organı Konsey'e sevk edilen Türkiye için Müzakere Çerçeve Belgesi'nde de 'Ek Protokol'den doğan yükümlülüklerini yerine getirmesi' ifadelerine yer verilmesi, AB'nin niyetleri konusunda önemli bir gösterge olmuştur. Söz konusu ifadeler, her ne kadar 17 Aralık Zirvesi'nde müzakerelerin başlaması için 'uyum protokolünün imzalanması' yeterli görülmüş ise de, ileriki aşamalarda imza ile yetinilmeyeceği, onay ve uygulamanın yanı sıra, Türkiye havaalanlarının ve limanlarının Rum gemi ve uçaklarına açılması baskıları ile karşılaşılacağını açıkça ortaya koymuştur. AB Konseyi'nin 3 Ekim'de Türkiye ile müzakerelere başlamak için koyduğu koşul hepimizin bildiği ve artık ezberlediği gibi, Türkiye'nin 1963 tarihli Ankara Anlaşması Ek Protokolü'nün genişletilmesi ve AB'nin yeni 10 üyesini de kapsamı için AB Komisyonu ile müzakereler yapması ve 3 Ekim'den evvel de AB Dönem Başkanlığı ile yeni ek protokolü imzalaması idi. ... AB Müzakere Çerçeve Belgesi'nin 4'üncü maddesi, Türkiye'nin Kıbrıs (Rum) Cumhuriyeti'ni, müzakereler sonuçlanmadan tanımasını ve 2006 yılı içinde de Türkiye'nin Kıbrıs (Rum) Cumhuriyeti bayraklı uçak ve gemilere uyguladığı ambargonun kaldırılmasını öngörüyor.¹⁸⁵

Türkiye'nin deniz ve hava limanlarını, Kıbrıs Rum kesiminin uçak ve gemilerine açmasını öngören taleplerin dayanağından ve bunu konu edinen MÇB'nin 4. maddesinden bahsettikten sonra yazar Ata Atun, Türkiye'nin bu madde kapsamında attığı adımları ve yerine getirmesi beklenen yükümlülükleri kısaca sıralamıştır:

... Bu gerçekler ışığında Türkiye'nin en geç, Haziran 2006'ya kadar deniz limanlarını Kıbrıs (Rum) bayraklı gemilere açması koşulunu yerine getirmesi gerekiyor. ... Arkasından bir de 30 Eylül kırmızı çizgisi var. Türkiye'nin, Kıbrıs Rum bayraklı uçaklara uyguladığı, havaalanlarını kapatma ve FIR hatlarını kullanamama uygulamasını kaldırma tarihi. Türkiye bu kıyametten kurtulmak için Kıbrıs Rum hükümetinin KKTC limanlarına uyguladığı ambargo ile kendisinin Kıbrıs Rum bandıralı gemi ve uçaklara uyguladığı ambargoyu bir kefeye koydu ve konu ile ilgili olarak da 29 Mayıs'ta, söz konusu ambargoları karşılıklı kaldırmak teklifi yaptı. ... Burada Türkiye'nin yapmak istediği ve önerdiği, Kıbrıs (Rum) bandıralı gemilere koyduğu ambargoyu kaldırmak, buna karşın Rumların da, KKTC'ye koyduğu ambargoyu kaldırması. Böylece hem Müzakere Çerçeve Belgesi koşulu yerine gelmiş

¹⁸⁵ Zaman, 24 Mart 2006.

*olacak hem de AB'nin kendisinin almış olduğu Direkt Ticaret Tüzüğü de işlerlik kazanmış olacak.*¹⁸⁶

Ata Atun'un makalesinde bahsettiği gibi; Türkiye gayet yapıcı ilerlemeler kaydedip çözüm için ılımlı teklifler yöneltirken ve hatta bu teklifler ABD tarafından takdir edilirken, Kıbrıs Rum Yönetimi kozları kendi elinde gördüğü için bu teklifleri hiç düşünmeden geri çevirmiştir:

*... Ankara'nın bu teklifini çok olumlu ve mantıklı bulan ABD, İngiltere'nin AB içindeki girişimlerine destek olarak BM içinde bir hareketlilik başlattı. Bunun sonucu olarak, Türkiye, Kıbrıs konusunu AB'den bağımsız olarak BM'ye de aktarma kararı aldı ve BM Genel Sekreteri Kofi Annan'a, BM nezdindeki Türkiye Daimi Temsilcisi Büyükelçi Baki İlkin kanalı ile Türk deniz limanlarının, Kıbrıs Rum bayraklı gemilere açılmasını sağlayacak mantıklı ve kabul edilebilir bir teklif sundu. Oxi (Hayır) demeye iyice alışmış olan Kıbrıs Rum Yönetimi, Türk limanlarının Kıbrıs Rum bayraklı gemilere açılmasını Müzakere Çerçeve Belgesi'nin 4'üncü maddesi uyarınca çantada keklik gördüğünden hemen ve derhal bu teklif resmen açıklandığı gün 'Oxi' dedi ve Türkiye'nin teklifini anında reddetti.*¹⁸⁷

Kıbrıs Rumları'nın bu uzlaşmaz tavrından da anlaşılacağı gibi 4. maddenin gereklerinin yerine getirilmemesi müzakere sürecinin 'kırılma noktası' olabilecektir. Ayrıca 4. maddenin gereklerini yerine getirmenin ise, KKTC'ye ambargo uygulamak anlamına geleceği de göz önünde bulundurulursa bu kararın bir çıkmaz yol olduğu ve büyük olasılıkla Ankara tarafından böyle şartların kabul edilemeyeceği, bu yüzden de bu konunun bir çözüme ulaşmasının neredeyse imkansız olduğu ortadadır. Bu şartları özetleyen Ata Atun, makalesinin devamında bu olumsuz tablo devam ederse ne gibi sonuçların meydana geleceğinden bahsetmiş ve aşağıdaki satırlar ile bu meselenin geleceği hakkında tahminler yürütmüştür:

... Limanlar konusunun Türkiye'nin AB ile müzakere sürecini olumsuz etkileyeceği ve Birlik ile ilişkilerinde siyasi bir krize yol açacağı kesin. Bundan kurtuluş yok. Müzakereler bu nedenle kopma noktasına kadar dahi gelebilir. ... Türkiye'nin çözüme zemin oluşturmayı amaçlayan 24 Ocak 2006 tarihli Kıbrıs Eylem Planı'na da tamamen olumsuz tutum sergilemiştir. ... Bu şartlarda, 2006 içinde sorunun çözümü değil, müzakere zemininin oluşması dahi beklenmemelidir. Kıbrıs (Rum) Cumhuriyeti,

¹⁸⁶ Zaman, 24 Mart 2006.

¹⁸⁷ Zaman, 24 Mart 2006.

Türkiye'nin AB müzakere sürecindeki zorluklarını da dikkate alarak, Türk tarafınca kabul edilemeyecek öneriler sunmak suretiyle inisiyatif üstünlüğü sağlamak isteyecektir. Böylece, Türk tarafını uzlaşmazlıkla suçlayarak, şartlarının kabulü için uluslararası baskı kurulmasını sağlayacak ve aynı zamanda çözüm masasından kaçma imkanı da elde edebilecektir. ... Söz konusu AB belgelerinin, hatta tavsiye niteliğindeki Eylül 2005 Avrupa Parlamentosu (AP) kararının da Türkiye için AB müktesebatı niteliği taşıdığı dikkate alınrsa, Kıbrıs konusunun 2006-2007 yılında müzakere sürecinin 'kırılma noktası' olabileceği söylenebilecektir. Türk hükümeti bu noktada bir ikileme karşı karşıyadır: Ek Protokol, AP'nin istediği gibi deklarasyon olmaksızın TBMM'ye getirilmesi halinde, büyük ihtimalle onaylanmayacak ve uygulanamayacaktır. Bu durum müzakerelerin kesilmesine yol açabilecektir. İleriki aşamalarda Kıbrıs (Rum) Cumhuriyeti'nin veto kartına başvurması ihtimalini de gündeme getirebilecektir. Ek Protokol'ün uygulanması, liman ve havaalanlarının açılması ise, Kıbrıs Rumlarının uluslararası toplumun kabul ettiği şekilde 'Kıbrıs (Rum) Cumhuriyeti' olarak tanınmasına giden yolu açacaktır. Böyle bir süreç ise, Türkiye ile Gümrük Birliği ilişkisi dahi bulunmayan KKTC'ye Türkiye tarafından da ambargo uygulanması anlamına gelecek, ekonomik ve siyasi açıdan bağımsızlığını sürdürmesi giderek zorlaşacaktır. Türkiye şu anda ekonomik çıkarları ile milli çıkarlarının kafa kafaya tokuşabileceği bir çıkmaza girmek üzeredir.¹⁸⁸

Üçüncü Kısım

Bu haberden sonra geçen birkaç ayın ardından sorunun kısmen çözümü için AKP İktidarı, Rum kesimine bir çözüm önerisinde bulunmuş fakat bu öneri bazı kesimlerin tepkisine yol açmıştır. Bu öneriyi tehlikeli bir taviz olarak betimleyen 8 Aralık 2006 tarihli, 'Kıbrıs Babanızın Malı mı!' isimli Milli Gazete manşetinde konunun ayrıntılarına yer verilmiştir:

... AB sevdası ile taviz üstüne taviz veren AKP iktidarı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni ortadan kaldıracak bir girişim yaptı. 40 yıllık Kıbrıs davasını bir kalemde silen AKP, KKTC'deki Ercan Havaalanı'nın uluslar arası trafiğe ve Maraş limanının da doğrudan ticarete açılması karşılığında Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ne

¹⁸⁸ **Zaman**, 24 Mart 2006.

*Türkiye'den bir havaalanı ve limanı açmayı önerdi. Brüksel'de başlayan daimi temsilciler toplantısında ele alınan öneri, 2007 sonuna kadar sonuçlandırılmak üzere, Kıbrıs için Birleşmiş Milletler şemsiyesi altında bir çözüm girişimi başlatulmasını, bu bir yıllık süre için bir liman ve havaalanının Rumlara açılmasını, buna karşılık KKTC'deki Magosa Limanı ile Ercan Havaalanı'ndan doğrudan ticaret ve uçuşların yapılabilmesi teklifi Ankara'ya bomba gibi düştü.*¹⁸⁹

Haberin devamında, tavizin büyük olmasına karşın Rum tarafından yeterli ve tatmin edici karşılanmadığı ifade edilirken, bu tavizin Türkiye için KKTC'den vazgeçmek anlamına geldiği savunulmuştur. Haberin ileriki satırları şöyledir:

*Avrupa Birliği yetkilileri kaynaklı bu haberi Dışişleri Bakanlığı da yalanlamadı. Hatta bakanlık kaynakları, KKTC'de Ercan Havaalanı ve bir limanın uluslar arası ticarete açılması halinde Türkiye'nin böyle bir uygulamaya gidebileceğini belirttiler. Ancak böylesine büyük bir taviz yine Rum tarafından yeterli bulunmadı. Rumlara, KKTC'de havaalanı ve bir limanın ticarete açılmasına tamamen karşı çıktı. ... KKTC tasfiye edilmek isteniyor Türkiye'nin kırk yıllık Kıbrıs politikası tezlerini yerle bir eden, 1974 Barış Harekatı'nı 'işgal' hareketına düşüren Türkiye'nin bu teklifi KKTC'nin tamamen tasfiyesi anlamına geliyor.*¹⁹⁰

Bir önceki haberde konu edinilen Hükümet'in Rumlara'la anlaşmaya yanaşması ve bunun için bazı tavizler vermesi Milli Gazete yazarı Doç.Dr.Oya Muğisuddin Akgöncü'nün de tepkisine neden olmuştur. Kıbrıs meselesinin, Türkiye'nin Milli Dava'sı olduğunu savunan Akgöncü, 12 Aralık 2006'da Milli Gazete'de yayımlanan 'Evet Sn. Başbakanım Sormak Zorundasınız!' adlı köşe yazısında Başbakan'ı başına buyruk karar ve aşırı ödün vermektan dolayı eleştirmiş ve şu uzun açıklamalarla uyarılmıştır:

... AB Komisyonu'nun AKP hükümeti üstündeki 'Güney Kıbrıs Rumlarını tanıyın ve tüm limanlarını ve havaalanlarını onlara açın' baskısı ve 'müzakerelerden 8 bölümü askıya alırsız' tehdidi üzerine, Türk hükümeti karşılıksız olarak bir liman ve bir havaalanını açacaklarını sözlü olarak bildirivermiştir. Bu son derece yanlış bir taktiktir. Milli davalar böyle idare edilemez. Evet, Sn. Başbakan, milli davalar konusunda devleti ve kurallarını dinlemeye mecbursunuz! Kıbrıs ve limanlar konusundaki teklif hiç bir siyasi

¹⁸⁹ **Milli Gazete**, 8 Aralık 2006.

¹⁹⁰ **Milli Gazete**, 8 Aralık 2006.

ve sosyal mutabakata varılmadan söylenivermiş bir tekliftir. Böylesine önemli milli bir davada kabul olunamaz bir hatadır. Afyonda halka konuşurken, 'ne yani, sözlü teklif yaparken, kimselerden izin mi alacağız ?' diyorsunuz. Evet, Sn. Başbakan, böyle bir milli konuda, mutlaka mutabakat almaya ve ondan sonra konuşmaya mecbursunuz.. Çünkü, kimsenin, bir devlet politikasını gerektiren konuda, rastgele söz söylemeye hakkı ve yetkisi yoktur. Hatta başbakan veya dışişleri bakanı olsanız bile.

... Evet, Sn. Başbakanım, danışmak zorundaydınız. Zira, bütün demokratik ülkelerde bu işler böyle olur da ondan. Kısacası uçurulan bu sürpriz balon, bir Türk girişimi falan değildi. Adeta kendi kalemize atılmak için hazırlanmış acayip bir goldü. Acaba, 'Türkler bir altın gol atacak' demekle Olli Rehn bunu mu kast etmişti? Yoksa bu halkı alıştırmak ve bir de tepkileri ölçmek için gönderilen bir 'deneme balonu mu idi?' Bunları da sormak bizim hakkımızdır. Ya karşı taraf, 'restü görüp' kabul etseydi, teklife sıcak baksaydı, o zaman ne yapılacaktı? Ne olacağı belli olmayan AB için Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yok olmaya mı mahkum edilecekti? O zaman Kıbrıs bir oldu bittiye getirilerek ebediyen Türk olmaktan mı çıkacaktı? Acaba AKP HÜKÜMETİ bunun vebalini kaldırabilecek miydi?¹⁹¹

Oya Muğisuddin Akgöneç aynı zamanda yazısında Başbakan'ın niçin tek başına karar vermemesi gerektiğini ve Kıbrıs meselesinin niçin Milli Dava olduğunu ayrıntılı olarak açıklamış ve Milli Dava olarak Kıbrıs konusunu tarihi bilgi vererek okuyucu ile madde madde paylaşmıştır. Şöyle ki:

Her ülkenin belli başlı dört-beş Milli Davası olur. Bunlara ait politikalara 'devlet politikası' denir. Hükümetler geçicidir, idareciler değişkendir. Ama devlet politikaları sürekli dir. Bu politikalar, milli çıkarlar doğrultusunda düzenlenmiştir. Türkiye Cumhuriyetinin milli davalarının başında Kıbrıs davası gelmektedir.

... Milli Dava olarak Kıbrıs:

Kıbrıs sadece şimdi değil, tarih boyunca çok önemli sayılmıştır. Kıbrıs, 1571'den beri bir Türk adasıdır. Türkler (Osmanlı devleti) Kıbrıs'ı Yunanlılardan değil Venedik dükalığından almıştır. Rumlar oraya sonradan göç etmiştir.

Kıbrıs, Türkiye'nin milli güvenlik ve savunması açısından son derece önemli ve kritik

¹⁹¹ **Milli Gazete**, 12 Aralık 2006.

bir konuma hakimdir. Türkiye'nin en büyük tabii limanı İskenderun'un ağzında bir kilit gibidir.

Kıbrıs'ın, bütün Orta Doğu olaylarına müdahale edebilecek bir konumda oluşu, adayı birçok ülke açısından daha kritik bir duruma sokmaktadır.

Kıbrıs olmadan, Türkiye kendi güvenliğini sağlamak için şimdikinin en az 10 misli fazla askeri harcama yapmak zorunda kalabilir.

Üstelik adanın kontrolünün elden çıkması halinde Türkiye rahatça açık denizlere çıkma imkanını kaybeder. Türkiye tamamen dar bir kıyı şeridine mahkum edilir.

Yeni anlaşmaların getireceği petrol ve doğalgaz, Ceyhan limanından Avrupa ve Orta Doğuya dağıtılırken, Türklerin Kıbrıs'ta olması, çok önemli ve hayati bir meseledir. Esasen, (Rumların Türk Limanlarına girme arzusundaki en büyük amillerden birisi de, petrol taşımacılığı ile buralardan elde etmeyi umdukları ekonomik kazançtır.)

Kıbrıs her yönü ile çok önemli bir milli davadır. Kıbrıs problemine doğru müdahale ve çözüm ancak 1974'te Barış Harekatı ile yapılmıştır.

Kıbrıs Barış Harekatı kanuni bir esasa dayandırılarak (Londra ve Zürih anlaşmaları, bunların sağladığı hukuki dayanak ve haklar) ile (bu anlaşmalardan doğan) garantörlük hakkının tam olarak uygulanması sonucu gerçekleştirilen kanuni bir askeri harekattir.

Kıbrıs Barış Harekatı, hükümetin ve devletin bütün birimlerinin onay ve işbirliği sonunda gerçekleştirilmiştir.

Kıbrıs politikası 1955'lerden bu yana yürütülen devlet politikasının bir sonucudur. Bu politika, 2002 yılına kadar da öyle devam etmiştir. Devlet politikası milli çıkarlar üzerine inşa edilen, uzun vadeli bir politikadır. Ne var ki, 2002 yılından itibaren bu devlet politikasında sarpmalar başlamıştır.

*Kısacası, devlet politikası ve milli politika, kimsenin malı değildir, şahısların keyfi kararına tabi olamaz ve geçici olarak hükümetlerde bulunan kişilerin tecrübesizliklerine ve yanlış hesaplamalarına da kurban edilemez.*¹⁹²

Aynı gün Milli Gazete’de yer alan manşette ise Kıbrıs konusunda gelinen son noktaya değinilmiştir. ‘Kıbrıs Kurtlar Sofrası’nda’ adlı bu haberde Türkiye’nin sorunun giderilmesi amacıyla sunduğu son tekliflerden yergi ile bahsedilirken, AB ülkelerinin bu çabayı görmezden geldiğine ve bununla beraber Türkiye’ye karşı yaptığı düşüncesizliğe değinilmiştir:

Atılan yanlış adımlar, Kıbrıs davamızı içinden çıkılmaz hale getirdi Kıbrıs’ın son dönemi, Türkiye açısından tavizlerin ve haklı olduğumuz halde geri adımlar atmamızın tarihi haline geldi. AKP’nin Rumları tanıma şartı olarak öne sürdüğü izolasyonları kaldırma önerisi de, KKTC’nin ve ada üzerindeki haklarımızın bitişi demek.

*Avrupa Birliği’ne üye ülkelerin dışişleri bakanları 14-15 Aralık’taki devlet ve hükümet başkanları zirvesi öncesinde Brüksel’de bir araya geldi. Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül, müzakere sürecinin ‘raydan çıkmaması’ için AB’ye çağrıda bulundu. Geçtiğimiz 17 Aralık’ta ‘müzakere tarihi’ aldıklarını zannederek bayram havasında Türkiye’ye dönen AKP yöneticileri, şimdi Brüksel’de Türkiye ve Kıbrıs gündemi ile toplanan AB’li liderlerin arasında yer almıyor.*¹⁹³

Haberdan anlaşıldığı gibi, AB ülkeleri Kıbrıs gündemi ile yapılan toplantıya Türkiye’yi davet etmeyerek bu konuda Türkiye’yi muhatap almamışlardır.

18 Ocak 2007’de Milli Gazete de çıkan ‘Arınç’tan ‘Taviz Verdik’ İtirafı’ başlıklı haberde Bülent Arınç’ın açıklamaları yer bulmuştur. Kıbrıs konusunda taviz verilmediğini iddia eden Hükümet’in gerçekte taviz verdiği ve hatta Bülent Arınç’ın bu verilen tavizleri kabullendiği bu haberde kaleme almıştır. Haberde yer alan satırlar bu durumu kısaca şöyle ifade etmektedir:

Hükümetin, Kıbrıs’ta taviz vermedik iddiası çürüdü Kıbrıs’ın, AB’nin değil BM’nin bir sorunu olduğunu, belirten Arınç, bir itirafta da bulunarak bundan böyle Kıbrıs konusunda ek tavizler vermeyeceklerini söyledi. Arınç, ‘Kıbrıs’ta kalıcı, adil bir çözüme

¹⁹² **Milli Gazete**, 12 Aralık 2006.

¹⁹³ **Milli Gazete**, 12 Aralık 2006.

*ulaşılması konusunda Türkiye gayretlidir. Türkiye'nin AB için verilecek ekstra bir tavizi söz konusu değildir' diye konuştu.*¹⁹⁴

İlerleyen tarihteki haberlerden anlaşılmaktadır ki; Türkiye'nin Kıbrıs Rum Yönetimi'ni tanımaması, limanları açmaması müzakerelerin sonu olmamıştır. Bu durum müzakerelerin bitirilmesi şeklinde değil de sekiz başlığın askıya alınması şeklinde sonuç doğurmuştur. Askıya alınan sekiz başlığa rağmen diğer başlıklar açılmaya devam etmiştir. Bunu da; yine uzun bir aranın ardından 21 Aralık 2007'de Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan ve 'Kıbrıs' konusunu yüzeysel olarak içeren, esasen başlıklar ile ilgili olan 'Müzakerelerde İki Yeni Başlık' adlı haberden açıkça anlamak mümkündür:

*'Tüketicinin ve sağlığın korunması' ile 'Trans Avrupa şebekeleri' fasılları dün müzakerelere açıldı. ... Yeni başlıkların müzakerelere açılması dolayısıyla Brüksel'de düzenlenen 'hükümetlerarası' toplantıya Türkiye Dışişleri Bakanı ve Başmüzakereci Ali Babacan ile AB Dönem Başkanı Portekiz'in Dışişleri Bakanı Luis Amado , AB Komisyonu Genişleme Genel Müdürü Michael Leight , Türkiye Masası Başkanı Christian Danielson ile üye ülke temsilcileri katıldılar. 'Bilim ve araştırma' faslını geçen yıl açıp kapatan Türkiye ile bu yılın ilk yarısında 'İşletme ve sanayi politikası', 'İstatistik' ve 'Mali kontrol' olmak üzere 3 fasılda müzakereler başlatılmıştı. 2007 yılı itibarıyla Türkiye, 35 fasıldan 6'sında müzakereleri başlatmış oluyor. Kıbrıs sorunu yüzünden 8 başlık ise hâlâ askıda. Müzakerelere Türkiye ile aynı zamanda başlayan Hırvatistan 35 başlıktan 14'ünü açıp 2'sini kapatmış durumda.*¹⁹⁵

2007 Aralık itibarıyla Türkiye'de açılan başlık sayısı altı ve kapatılan ise sadece bir iken, Türkiye ile beraber müzakerelere başlayan Hırvatistan, Türkiye'nin iki katından daha yüksek bir performans ile müzakerelerini sürdürmüştür.

Araştırma tarihleri içerisinde Kıbrıs meselesini içeren son haber ise 31 Mart 2008 tarihinde Zaman gazetesinde yayımlanmıştır. 'AK Parti Kapatılırsa Müzakereler Askıya Alınır' ismindeki manşet haberinde AB Komisyon'unun Genişlemeden Sorumlu üyesi Olli Rehn'in Slovenya'daki AB Dışişleri Bakanları toplantısında yaptığı açıklamalarına yer verilmiştir. Toplantıda, AK Parti'nin kapatma davası ağırlıklı olarak tartışılırken,

¹⁹⁴ **Milli Gazete**, 18 Ocak 2007.

¹⁹⁵ **Cumhuriyet**, 21 Aralık 2007.

Dönemin Başmüzakereci'si Ali Babacan da Kıbrıs konusundaki gelişmelere değinmiştir:

... AB gayri resmî dışişleri bakanları toplantısında, Kıbrıs'taki gelişmeler de ele alındı. Ankara, BM parametrelerinde kapsamlı çözüm için atılması gereken adımları aktardı. Kıbrıs Rum Kesimi'nde yapılan seçimler ve bunun hemen akabinde Rum Kesimi'nin yeni lideri Dimitris Hristofyas ile KKTC Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat arasındaki ilk buluşmanın ardından bir 'fırsat penceresi'nin açıldığını AB'li bakanlara aktaran Ali Babacan, 'Bu fırsat penceresi ilelebet açık kalmaz. En kısa zamanda tarafların çözüm için gayret sarf etmesi gerekir.' uyarısında bulundu.¹⁹⁶

Rum kesiminde yapılan seçimlerden sonra başa yeni bir liderin geçmesi, Türkiye – Kıbrıs Rum kesimi ilişkilerinde bir fırsat olarak algılanmış ve bunun en iyi şekilde değerlendirilmesi gerektiğine Ali Babacan tarafından dikkat çekilmiştir.

Müzakere Çerçeve Belgesi'nin 4. ve 7. maddelerine dayandırılan 'Kıbrıs Rum Yönetiminin tanınması, Kıbrıs Rum kesimi ile ilişkilerin düzeltilmesi ve limanların on yeni AB üyesine açılması' doğrultusundaki şartlar üzerine yaşanan gelişmeleri konu edinen yukarıdaki haberler göstermektedir ki; basın taramasının son tarihi olan Nisan 2008'e kadar bu sorunlar çözülememiş, bu yönde kayda değer bir ilerleme kaydedilememiştir. Bu süreç içinde başta Türkiye'deki askeri yetkililer olmak üzere bazı kesimlerden AB'nin koyduğu bu şartlara ve hükümetin bu alandaki tutumlarına tepkiler gelmiş, diğer yandan ise Yunanistan başta olmak üzere bazı AB üyelerinden bir an önce bu sorunun halledilmesi için uyarılar yapılmış hatta bu uyarılar zaman zaman tehdit niteliği kazanmıştır. Milli çıkarlar ve AB ilişkisi çıkarları arasında ikilemde kalan Türkiye ise bu büyük kararı henüz verememiş, bu nedenle de limanlarını gereken tarihe kadar yeni üyelere açmamıştır. Bu durum ise müzakerelerin sekiz başlıkta askıya alınması ile neticelenmiştir. Ancak bu durum diğer başlıkların açılması için bir engel teşkil etmemiştir.

Kıbrıs meselesinin çözümlenmesi için Türkiye'nin getirdiği önerilere Kıbrıs Rum kesimi yöneticilerinin sıcak bakmaması, Türk basınındaki yazarların ve farklı kesimlerin tepkisini çekmiştir ve bu zor şartlarda bu sorunun aşılması imkansız olarak

¹⁹⁶ **Zaman**, 31 Mart 2008.

görülmüştür. Bu meselenin Türkiye - AB ilişkilerinin ‘kırılma noktası’ olabileceği üzerinde ise fikir birliğine varılmıştır. Bu bölümde incelenen haberler ve diğer yazılar arasında en sert eleştiriler ve AB karşıtı tavır önceki bölümlerdeki gibi yine Milli Gazete’de ve Yeniçağ gazetesinde görülmüştür. Buna örnek olarak; özellikle Oya Muğisuddin Akgönenç’in ‘Evet Sn. Başbakanım Sormak Zorundasınız!’ adlı köşe yazısı, Milli Gazete’deki ‘Kıbrıs Babanızın Malı mı!’ isimli manşet, Sadi Somuncuoğlu’nun TSK’yı eleştirdiği yazısı, TSK’nın AB’yi ve yetkilileri eleştiren açıklamaları ve Rauf Denktaş’ın Rumlar ile AB’yi suçlayan yazısı gösterilebilir.

2.6. Kopenhag Kriterleri ve Müktesebata Uyum Açısından Türkiye’nin İç Politikası ve Demokratikleşme

3 Ekim 2005 tarihinde Müzakere Çerçeve Belgesi’nin onaylanmasının ardından müzakere süreci resmen başlamıştır. Öncelikle 1999 Helsinki Zirvesi’nde Türkiye’ye adaylık statüsü tanınması, sonra da Çerçeve Belge’sinin onaylanması; Türkiye’nin AB müktesebatına kısmen uyum göstermesinin bir neticesidir. Ancak asıl uyum süreci, ayrıntılı olarak müzakerelerden sonra başlamış, müzakerelerin ilk aşaması olarak müktesebata uyum amacı ile ‘tarama’ safhasına geçilmiştir. Türkiye, müzakereleri başarı ile sonuçlandırabilmek ve AB üyesi olabilmek için başta Kopenhag Kriterleri olmak üzere AB’nin tüm kriterlerine uyum sağlamalı, bu uyumu yasallaştırmalıdır. Bununla birlikte; yasalarda AB müktesebatına uyum amacıyla yapılan değişikliklerin fiilen de uygulanıp uygulanmadığı her aşamada AB tarafından incelenmekte ve denetlenmektedir.

Basın taramasının bu bölümünde Türkiye’de AB kriterlerine ve müktesebata uyum amacıyla atılan adımlar ve yürütülen iç politika incelenecek ve bunların Türk basınındaki yansımaları ele alınacaktır. Tarama, 5 Ekim 2005 gazetelerinden başlayarak kronolojik olarak ilerleyecek ve 15 Nisan 2005 tarihine kadar sürdürülecektir.

Birinci Kısım

Müzakere Çerçeve Belgesi'nde yer alan 'hazmetme kapasitesi' diğer bir deyimle 'sindirme kapasitesi' hem akıllarda soru işaretleri bırakmış hem de tartışmalara yol açmıştır. Özellikle bu konuya netlik kazandırmak amacıyla dönemin Dışişleri Sözcüsü Namık Tan'ın yaptığı açıklamalara 6 Ekim 2005 tarihinde, Cumhuriyet gazetesi haberinde yer verilmiştir. '7.Maddenin Geçerliliği Yok' başlığındaki bu habere göre Namık Tan, 'hazmetme kapasitesi' ifadesinin yeni olmadığını, Kopenhag Kriterlerine dayandığını belirtmiştir. Tan, açıklamasında hazmetme kapasitesinin iki taraf için de geçerli olduğunu belirtmiş ayrıca Parlamento tarafından alınan kararların müktesebata dahil olmadığını vurgulamıştır:

... Tan, dün düzenlediği basın toplantısında soruları yanıtladı. Tan, müzakere çerçeve belgesinde yer alan 'hazmetme kapasitesi' ifadesine ilişkin bir soru üzerine, AB'nin Haziran 1993'te Kopenhag'da yaptığı ve Kopenhag Kriterleri'nin altyapısının ortaya çıkarıldığı zirvenin sonuç bildirisinde bu ifadenin ilk kez kullanıldığını anımsatarak, 'Bu husus yeni bir unsur değil' diye konuştu. Avrupa Parlamentosu tarafından alınan kararların AB müktesebatının bir parçası olduğu yönündeki görüş ve eleştirilerin sorulması üzerine Tan, 'Bu yönde değerlendirmeler var, ama bunların doğru olduğunu söyleyemem, çünkü bu kararlar müktesebatın parçasını oluşturmuyor' dedi. Tan, başka bir soru üzerine, 'hazmetme kapasitesi'nin yalnızca AB için değil, Türkiye için de geçerli olduğunu belirterek, 'müzakerelerin başarısızlıkla sonuçlanması durumunda Türkiye'nin AB'ye güçlü bağlarla çıpalandırılması' ifadelerini, 'Bu ifadeler 17 Aralık'ın gerisinde değil' şeklinde değerlendirdi.¹⁹⁷

Aynı gün Milliyet gazetesinde ise Abdullah Gül'ün benzer açıklamalarına yer verilmiştir. 'Meclis'te Belge Krizi' adlı habere göre; Gül de 'hazmetme kapasitesi'nin eskiye dayandığını ifade etmiş ve bu ifadenin Türkiye için de geçerli olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca Abdullah Gül, demokratikleşme konusunun ertelenemeyeceğini de konuşmasına eklemiştir. Gül'ün açıklamaları şöyledir:

... Tam üyelik kesin ve net şekilde belgenin içine girdikten sonra ayrıcalıklı ortaklık reddedilmiş, hepsi püskürtülmüştür. Ucu açık üyelik söz konusu değildir. 'Yaptığım

¹⁹⁷ Cumhuriyet, 6 Ekim 2005.

kanunları değiştiririm, demokrasiyi de askıya da alırım' gibi durumlar hangi ÷lkede söz konusu olursa olsun... Tabii ki otomatiklik söz konusu değildir. Özümseme, hazmetme kapasitesi Kopenhag Kriterleri'nde vardı. Türkiye gibi 73 milyon gibi bir ÷lkeyi sindirmek kolay değil. Türkiye günü geldiğinde 'Girmek istemiyorum' diyebilir belki. Norveç bunu yapmıştır. O gün gelecektir. 5 - 10 sene sonra Türkiye herkesin arkasından koşacağı ÷lke haline gelecektir.'

6 Ekim 2005'te Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan diğer bir haberde ise 'tarım ve kırsal kalkınma' konusu ile ilgili yapılmış olan ve yapılması gereken uyum çalışmalarını konu alan Tarım Bakanlığı'na ait açıklamalara yer verilmiştir. Tarım Bakanlığının sunduğu verilere göre; Türkiye tarım ve tarımın alt dalları sayılabilecek bitki sağlığı, gıda güvenliği, tarımsal ürünlerin pazarlanması gibi konularda müktesebatın çok gerisindedir. Öncelikle bu alanda gerçekçi kayıt ve verilere ulaşılmalıdır. Bu konudaki uyum ancak AB'nin belirlediği Ortak Tarım Politikası'na bağlı kalarak yapılabilir. 'Veriler Bile Sağlıksız' başlıklı bu haberde, konuyla ilgili ayrıntılı bilgiye yer verilmiş ve mevcut durumun pek de iç açıcı olmadığı açıklanmıştır:

... Tarım Bakanlığı'nın açıklamasında, 'Müzakerelerde kimse toz pembe tablo beklemesin' dendi. Müzakereler için ekip oluşturuldu. Henüz ortalıkta tarıma ilişkin veriler bile yok. Öncelikli hedef tarımsal istatistikleri tahminlerden arındırıp güvenilir hale getirmek ve kayıt dışı üretimi kayda almak. Avrupa Birliği'ne (AB) uyum çalışmaları kapsamında tarım konusundaki müzakerelerin sürdürülmesi amacıyla Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nda, Müsteşar Yardımcısı Nebi Çelik başkanlığında 5 kişilik bir ekip oluşturuldu. Müzakerelerin sağlıklı yürütülebilmesi için de öncelikle Türkiye'deki tarım istatistiklerinin ve kayıtlarının güvenilir hale getirilmesi gerekiyor. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ise AB üyeliğinin Türk tarım sektörü üzerindeki etkileri bakımından 'toz pembe' bir tablo yaratmayacağını bildirdi.

Alınan bilgiye göre AB ile tarım alanında, tarım ve kırsal kalkınma, veterinerlik, bitki sağlığı ve gıda, balıkçılık ve malların serbest dolaşımı başlıkları altında yürütülecek uyum süreci sonunda, Türkiye'nin bu alandaki mevzuatın tamamını üstlenmesi gerekecek. AB ile tarım müzakerelerinin 'tarım ve kırsal kalkınma konusu'nun ise 5 Aralık'tan itibaren başlaması öngör÷l÷yor. Brüksel'deki Türkiye temsilciği, bu kapsamda AB'nin aralık ayının ilk haftasında, Türk tarafına konuyla ilgili mevzuata

ilişkin ayrıntılı bilgi vermesinin beklendiğini, ardından 2006 yılı ocak ayından itibaren de mevzuat taramasının gerçekleştirileceğini bildirdi. Müzakerelerin sağlıklı yürütülmesi açısından Türkiye'de tarımla ilgili kayıt ve verilerin gerçekçi olmasının büyük önem taşıdığı ifade ediliyor. AB'nin 45 yıllık tecrübe ve birikimiyle biçimlenen Ortak Tarım Politikası (OTP); veterinerlik ve bitki sağlığı, gıda güvenliği gibi konuların yanında, tarımsal ürünlerin pazarlanması ve piyasaların düzenlenmesi ile ilgili kuralları gösteriyor. OTP mekanizması, üretim alanlarının, üreticilerin, işletmelerin, ürünlerin ve hayvanların kayıt altına alınmasına ilişkin sistemleri de kapsıyor. Söz konusu verilerin, AB'de desteklerin dağıtımında esas teşkil etmesi nedeniyle, Türkiye'nin bu verileri sağlıklı hale getirmesi gerekiyor. Oysa Türkiye'de bitkisel üretim rakamları ve hayvan varlıkları kayıttan ziyade tahminlere dayanıyor. Gıdada ise mevzuattaki zorunluluğa karşın hâlâ işletmelerin bir bölümü gıda siciline kayıt olmazken; üretim, verim rakamlarının sağlıklı olması, AB'de süt gibi kota uygulanan ürünlerde alınacak üretim kotası açısından büyük önem taşıyor.¹⁹⁸

Milliyet gazetesinde 7 Ekim 2005'te yer alan köşe yazısında Fikret Bila, dönemin Adalet Bakanı ve Hükümet Sözcüsü Cemil Çiçek'in teknik açıklamalarına ve yorumlarına yer vermiştir. 'Birileri Bizi Gözetliyor: Çiçek: Biri Bizi Gözetliyor Gibi' adlı köşe yazısında AB'nin Türkiye'yi uyum konusunda takip etmesini yarışmaya benzetmiştir. Kağıt üzerinde uyumun yeterli olmayacağını, bu uyumu uygulamaya da geçirmenin gerekli olduğunu ifade eden Çiçek, şu ana kadar AB'ye uyum kapsamında yapılan reformlardan, değişen yasalardan bahsetmiş ve Türkiye'ye tavsiyeler vermiştir: *Adalet Bakanı ve Hükümet Sözcüsü Cemil Çiçek, Türkiye'nin müzakere sürecine girmesini değerlendirirken, 'Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak' vurgusu yapıyor. Çiçek, 'AB bir anlamda kurallar topluluğu, biz de bu kurallar toplumu olmalıyız. Artık biri bizi gözetliyor gibi yaşayacağımızı unutmamamız gerekiyor. Bir gözetim, denetim olacak tabiatıyla" diyor.*

... Bu AB projesine katılmayı biz istedik. Biz de zihniyetimizi değiştirmeliyiz. Günlük yaşamda bunu hep aklımızda tutmalıyız. Kurallara uymaya dikkat etmeliyiz. Bu yaşamımızın her alanında hâkim olmalı. Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak. Eski

¹⁹⁸ Cumhuriyet, 6 Ekim 2005.

zihniyetle olmayacak. Sadece hukuku yapmak yetmiyor, uygulamaya da geçirmek gerekiyor.’

Çiçek, Türkiye'nin hedefini tanımlarken de otomobil örneği verdi:

‘Şimdi AB Mercedes'se, biz de Renault isek, yapmamız gereken müzakere sürecinde Mercedes parçalarını Renault'ya uydurmaya çalışmak olmamalı. Biz bu süreçte Mercedes parçaları imal etmeye başlamalıyız ve sonunda Mercedes'e geçmeliyiz. Yoksa dışarıdan Mercedes parçası ithal edip de onu Renault'ya uydurmaya çalışmak boş gayret olur.’¹⁹⁹

Cemil Çiçek yaptığı açıklamada sıradaki reformların sosyal güvenlik alanında olacağını açıklamış ve bu alanda yapılacakları sıralamıştır. Ayrıca gündemde anayasa değişikliğinin olmadığını ifade eden Çiçek, yapılan değişikliklere ilişkin sayısal veriler sunmuştur:

Çiçek, yeni yasama yılında gündemin ilk sırasında sosyal güvenlik reformu olacağını belirtirken, şöyle konuştu: ‘Şimdi, AB'nin uyum bağlamındaki taleplerinin hemen hemen tamamına yakını yasalaşmış oldu. Birkaç ufak tefek düzenleme kaldı. Ancak hem AB hem de IMF bakımından önem ve aciliyet taşıyan sosyal güvenlik reformu var. Şu anda komisyon aşamasında. O aşama geçilince zaman yitirmeden sosyal güvenlik reformunu Meclis'ten geçirmeyi hedefliyoruz. Bu reformun iki temel ayağı olacak. Birisi genel sağlık sigortası, diğeri de sosyal güvenlik kurumlarının tek çatı altında birleştirilmesi.’

Çiçek, yargı reformunun ise daha sonraki bir aşamada ele alınabileceğini belirtti. Adalet Bakanı, Anayasa değişikliğinin ancak CHP'nin katkısıyla yapılabileceğine dikkat çekerken, ‘CHP'nin katkısı gerekiyor ama CHP uzlaşma komisyonuna üye bile vermedi. Şu anda gündemimizde Anayasa değişikliği yok. Bunu söyleyebilirim’ diye konuştu.

TBMM, 22. yasama döneminde Adalet Bakanlığı'nca sevk edilen 55 ayrı kanunla toplam 1814 madde üzerinde değişiklik yaptı. Kamuoyunda uyum yasaları olarak bilinen düzenlemelerle de toplam 115 madde değiştirildi. Halen Adalet Bakanlığı'nın TBMM komisyonlarında 5, Başbakanlık'ta ise 9 kanun tasarısı bulunuyor.²⁰⁰

¹⁹⁹ **Milliyet**, 7 Ekim 2005.

²⁰⁰ **Milliyet**, 7 Ekim 2005.

İkinci Kısım

8 Ekim 2005 tarihinde Yeniçağ gazetesinde Sadi Somuncuoğlu tarafından kaleme alınan ‘MÇB’nin 4 Nolu Napalm Bombası’ ismindeki köşe yazısında Somuncuoğlu, çerçeve belgesinin 4. maddesine değinmiştir. Bu maddenin görünenden çok daha fazlasını içinde barındırdığını savunan Somuncuoğlu bu maddeyi bir bombaya benzetmiştir. Bu köşe yazısında, bahsedilen maddeye uyum amacıyla Türkiye’nin yapmak zorunda olduğu değişikliklere yer verilmiştir:

... Ayrıca ‘yol haritası MÇB’nin 4.maddesi buna imkan veriyor. Ne var bu maddede; Özgürlük, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına, temel hak ve özgürlüklere saygı ilkelerini geliştirme...ifade ve inanç özgürlüğü...azınlık haklarına ilişkin hükümlerin uygulaması. Görünürde gayet masum talepler. Ama bunlardan acaba AB ile aynı şeyleri mi anlıyoruz? Neyi anlamamız gerektiği için MÇB’de, ‘AB Komisyonu’nun Türkiye ile ilgili hazırladığı ilerleme, etki ve tavsiye raporlarında yer alan ‘tüm hususlar’ diye verilen adrese bakalım. Zira müzakere süreci, bu hususlar takip edilerek, götürülecekmiş. MÇB’nin, 10.maddesindeki, ‘AB’nin yasal bağlayıcılığı olan veya olmayan, anlaşmalar, kararlar, beyanlar, tavsiye kararları ve yönlendirici ilkelere uyma’ şartına dahil olacak Avrupa Parlamentosu raporlarını da ilave ettiğimizde, 10 satırlık 4.maddenin altından 50’ye yakın siyasi şart çıkıyor. Söz konusu raporlar yayınlandığından beri, buradaki taleplerin şart olduğunu yaza yaza kalemimde mürekkep kalmasa da, bunlardan bazılarını yeniden hatırlatmamız gerekiyor.

-Lozan’ın yeniden yorumlanması

-Kopenhag kriterleri temelinde yeni Anayasa

-Güvenlik ve dış politikanın tespiti ve uygulanmasında sivil otoritenin söz sahibi olması

-MGK Kanunu’nun ulusal güvenliği tarif eden maddesinin değiştirilmesi.

-Askerlik hizmetinde, vicdani ret hakkının verilmesi

-Genelkurmay Başkanı’nun Milli Savunma Bakanı’na bağlanması.

-AİHM kararlarının doğrudan geçerli olması.

-BM İkiz Sözleşmelerindeki çekincelerin kaldırılması

-Azınlıklar Çerçeve Sözleşmesi ile Avrupa Bölgesel ve Azınlık Dilleri Sözleşmesinin imzalanması

- Dini topluluklara tüzel kişilik verilmesi
- Rahiplerin Türk vatandaşı olma zorunluluğunun kaldırılması
- Patriğin ekümenliğinin tanınması
- Azınlıkların üst düzey idari ve askeri görevlere gelebilmesi
- Alevilerin Müslüman azınlık olarak kabul edilmesi
- Ana dillerde bölgesel yayın ve eğitim yapılması
- Ana dillerde yayınların 'devletin bölünmez bütünlüğüne saygı' gibi prensiplere bağlı olmaması
- Seçimlerde yüzde 10 barajının kaldırılması
- Siyasi partilerin Türkçe dışında dil kullanabilmeleri
- Güneydoğu sorununa siyasi çözüm
- Silahlarını bırakan Kürt gerilla güçleriyle uzlaşılması
- Teröristlere ayırimsız genel af ve teröristbaşının yeniden yargılanması

İşte şimdi 'tarama süreci' adıyla kamufle edilen bir yıllık dönemde AB, bunları öncelik sırasına göre önümüze koyacak. 'Uyum' gösterdiğimiz sürece de gerçek müzakerelere belki geçecek. Özetle MÇB'nin 4 numaralı bombası, Türkiye'nin ırkçı/etnik bir siyasi yapılanmaya dönüştürülmesinde kullanılacak. Diğer maddelerin her birinin altı da böyle dolu ve şayet bunlar uygulanırsa, gerçekten Erdoğan-Gül ikilisinin dediği gibi, '5-10 yıl sonraki Türkiye çok farklı olacak'. Ama o Türkiye bizim Türkiye'miz değil, AB ve ABD'nin planındaki Türkiye olacak.²⁰¹

Köşe yazısının sonunda Somuncuoğlu hem Türkiye'yi ırkçı bir siyasi yapılandırmaya çevirmeye çalıştığı için AB'yi hem de bu yükümlülüklerin altına girmeye razı olduğu için İktidar'ı eleştirmiştir. Görüldüğü gibi Sadi Somuncuoğlu, çalışmada yer verilen önceki köşe yazılarındakine benzer bir eleştirel üslubu bu yazısında da sürdürmüştür.

Müzakerelerin başlamasından kısa bir süre önce 'AB Genel Sekreterliği' görevinden istifa edip emekliye ayrılan Büyükelçi Murat Sungar ile yapılan söyleşiye Cumhuriyet gazetesinde 10 Ekim 2005'te 'Sorunlar Hiç Bitmeyecek: AB İle Sınır Savaşı Günleri' başlığı ile yer verilmiştir. Söyleşide Murat Sungar Türkiye'nin, AB kriterlerine uyum yolunda attığı adımlara ve bundan sonra atması gereken adımlara değinmiştir. O zamana kadar Türkiye'de uyum kapsamında yapılan reformların AB için değil bizzat

²⁰¹ Yeniçağ, 8 Ekim 2005.

Türkiye vatandaşları için gerçekleştirildiğini belirten Sungar, yapılanları sadece bir giriş olarak nitelendirmiş, sürecin asıl kısmının o tarihten sonra başlayacağını ve bu sürecin çok zorlu olacağını dile getirmiştir:

... Türkiye'nin son dönemde bir hata yaptığı kanaatinde değilim. Siyasi ve hukuki kriterlere gelince; yapılanlar, ülkemizin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni imzaladığı andan itibaren yerine getirmesi gereken hususların hayata geçirilmesidir. Yani takriben 40 sene önce yapılması gereken reformları şimdi yapıyoruz. Bu açıdan yapılan reformların AB için değil, kendi vatandaşımız için gerçekleştirildiği söylemi bana göre de doğru bir ifadedir.

... Tam bir sinir savaşıdan bahsetmek mümkün. Maalesef diğer aday ülkeler gibi bu süreç belli kurallar içinde cereyan etmeyecek. Aslında AB'ye uyum süreci yeni başlıyor. Şimdiye kadar sadece 'Giriş' bölümünü bitirdik. Bundan sonra 35 başlık altında toplum hayatının bütün veçhelerini içine alacak bir uyarılma süreci başlayacak. Ben bu sürece şöyle bakıyorum: Bize kalsa, ülke olarak belki 100 senede ancak düzeltebileceğimiz bazı eksiklikleri, 10-15 yıl gibi bir süreye sıkıştıracağız. Bunu yaparken tabii büyük zorluklarla karşılaşacağız. Bazı alanlarda bu değişikliklerin toplumumuz üzerindeki mali, sosyal ve ekonomik etkilerini iyi tahlil etmemiz ve buna göre geçiş süreleri talep etmemiz gerekecek. Fakat gidişat onu gösteriyor ki, bu pek kolay bir süreç olmayacak. Pek çok siyasi, hukuki ve teknik engellerle karşılaşacağız.²⁰²

Çalışma Kapsamında daha önceki bölümlerde incelenen 'Müzakere Çerçeve Belgesi Üzerine Düşünceler-1' adlı Zaman gazetesi köşe yazısı, bu bölümde de kriterlere uyum konusu kapsamında incelenmiştir. Köşe yazarı Eser Karakaş 17 Ekim 2005'te yayımlanan bu yazısında Kopenhag ve diğer AB kriterlerine uyum yolunda 1999'dan başlayıp müzakere sürecine gelene kadar geçen sürede Türkiye'de hayata geçirilen yeniliklere de yer vermiştir. Karakaş'a göre bu gelişmeler, AB'ye verilen tavizler olarak algılanmamalıdır. Yazar yapılan reformları şöyle özetlemiştir:

... AB karşıtlarının sürece yönelttikleri eleştirilerin başında ucu açık bir müzakere meselesi için Türkiye'nin bugüne dek ve özellikle Kopenhag siyasal kriterlerini yerine getirir iken ve 17 Aralık ile 3 Ekim'de verdiğimiz iddia ettikleri tavizler geliyor

²⁰² Cumhuriyet, 10 Ekim 2005.

... Gelelim Kopenhag siyasal kriterlerinin yerine getirilmesi sürecinde verildiği iddia edilen tavizler konusuna; bir gazete yazısı sınırları içerisinde 1999'dan bu yana ve özellikle 3 Ağustos 2002'den beri yapılan yasal dönüşümleri özetlememe bile imkan yok; ama en önemli gördüğüm ve birileri tarafından taviz olarak algılanan yasal dönüşümlere sadece ana başlıklar olarak değineceğim. Söz konusu süreçte sivil-asker ilişkileri en azından kağıt üzerinde normalleşme sürecine girmeye başlamıştır ve bir demokratik ülke için bu gelişmeleri bir taviz olarak nitelendirmek olanaksızdır; demokratik bir ülke yurttaşı olmak istemeyenler için zaten söyleyecek bir sözümüz yoktur. Aynı süreçte Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarının bir bölümü kendi ana dillerinde TV yayını dinleme, özgürce ana dilini kullanabilme ve öğrenme (öğretim dili olarak değil), kaset yapabilme gibi haklara kavuştular; bunları AB'ye verilen bir taviz olarak tanımlamak en azından kendi yurttaşlarımızın bir bölümüne büyük bir hakaret. İdam cezası gibi, kurucusu olduğumuz Avrupa Konseyi'nin hiçbir üyesinin uygulamadığı, yasal sisteminde bulundurmadığı bir cezanın sistemden çıkarılmasının yine AB'ye bir taviz olarak sunulmasını da Türkiye'ye bir hakaret olarak algıladığımı itiraf etmeliyim; nitekim 12 Ekim tarihli Resmi Gazete'de 13 No'lu protokol de bir kanun ile onaylanmış ve ülke AB sayesinde büyük bir ayıbindan arınmıştır. Zinanın bir suç olmaktan çıkarılmasını, töre cinayetlerine indirim kaldırılmasını da bir taviz olarak algılamamızın mantığını çözüne yeni ihdas edilecek bir mantık Nobel'inin verilmesini önerebiliriz. Bu listeyi uzatmak mümkün; ifade özgürlüğünün sınırlarının genişletilmesini de AB'ye taviz olarak algılamak olsa olsa bir düşünce fobisi ve fakirliği olabilir.²⁰³

Türkiye'de, müzakerelerin başlamasına kadar geçen sürede uyum çerçevesinde gerçekleştirilenler üzerine yorum getiren bir diğer yazar da 21 Ekim 2005 tarihinde Zaman gazetesindeki makalesi ile Bilkent Üniversitesi Öğretim Üyesi Ali. L. Karaosmanoğlu olmuştur. Karaosmanoğlu, Türkiye'nin uyum sürecinde başarılı adımlar attığını belirtmiş ve gelecekte üstlenilmesi gereken sorumluluklardan kısaca bahsetmiştir. Karaosmanoğlu'na göre müzakerelerden vazgeçmek yapılacak en son iş olmalıdır, müzakerelere istikrarla devam edilmelidir:

²⁰³ Zaman, 17 Ekim 2005.

... Türkiye şimdiye kadarki uyum sürecinde oldukça başarılıydı. Ama yapılacak daha çok iş var. İnsan haklarının korunması ve uygulanmasını ve hukukun üstünlüğü ilkesini geliştirmek zorundayız. Asker-sivil ilişkisini daha demokratik bir zemine oturtmamız gerekiyor. Türkiye demokratikleştikçe Avrasya ve Avrupa için stratejik değeri artacak.

... Türkiye ve Avrupa, büyük bir değişimin sıkıntılarını yaşıyor. Her iki tarafın da kendine göre kimlik sorunları var. Bu kadarı dahi, müzakerelerin çok çetin geçeceğini gösteriyor. Konjonktürel olumsuzlukların ağırlığından kurtularak uzun vadeli eğilimlere bakarsak karamsar olmak için sebep yok. Türkiye yükseliyor. Gidişat iyidir. AB'nin Türkiye'ye olan ihtiyacı her aşamada biraz daha belirginleşiyor. Fakat Türkiye de görevlerini yerine getirmek zorunda. İpleri gereğinden fazla germemek lazım. Unutmayalım ki, karşı tarafın da ağır sorunları var. Masadan kalkmak ise en son yapılacak bir iş.²⁰⁴

Zaman gazetesinde yayımlanan bu makale incelendiğinde, sürece ilişkin yapılan değerlendirmelerin Zaman gazetesinde yer alan önceki haberlerdeki gibi olumlu yönde yapıldığı açıktır. Bu makalede de İktidar'ın lehine olarak algılanabilecek bir tavır sergilenmiştir.

Radikal gazetesinde 9 Kasım 2005'te yayımlanan 'AB Türkçe'yi Söküyor!' adlı haberde, Türkiye delegasyonu başkanı Hansjörg Kretschmer'in yaptığı açıklamalara yer verilmiştir. Kretschmer, açıklamalarında 'çevre' konusuna değinmiştir. Türkiye'nin bu alandaki uyum için dört önemli proje yürüttüğünün ve gelişmiş bir su altyapısına sahip olduğunun altını çizmiş ve Türkiye'nin, çevre konusundaki müktesebata uyum çalışmalarının en az yirmi yıl süreceğini öngörmüştür. Bu açıklamaların önemli noktaları şöyledir:

Türkiye'nin çevrede AB'ye uyması için en az 20 yıl gerektiğini açıklayan Türkiye delegasyonu başkanı Kretschmer, 'Un var, yağ var, artık helva yapabiliriz' dedi. Yüksek Maliyetli Çevre Yatırımlarının Planlanması projesinin kapanış toplantısında konuşan AB Türkiye Delegasyonu Başkanı Hansjörg Kretschmer, çevre müktesebatının tam olarak uygulanabilmesi için Türkiye'nin 20 yıldan fazla zamana ihtiyacı olduğunu söyledi. AB ile müzakere sürecinde Türkiye'nin önündeki zorlu başlıklardan biri olan

²⁰⁴ Zaman, 21 Ekim 2005.

'Çevre' konusunda dört ayrı proje yürütülüyor. Bu projelerden 'Yüksek Maliyetli Çevre Yatırımlarının Planlanması'nın sonuçları dün bir toplantıyla açıklandı.

Toplantıya katılan Kretschmer, Türkiye'nin çevre konusunda bazı AB üyesi ülkelerden daha iyi olduğunu, özellikle su konusunda oldukça gelişmiş bir altyapıya sahip olduğunu; ancak atık su konusunda teknolojik altyapısını önemli oranda değiştirmesi gerektiğini belirtti. AB'ye uyum sürecinin uzun ve zorlu bir zamanı içerdiğini ifade eden Kretschmer, çevre müktesebatının tam olarak uygulanması ve altyapı sorunlarının aşılabilmesi için Türkiye'nin 20 yıldan fazla zamana ihtiyacı olduğunu öne sürdü.²⁰⁵

Milli Gazete'de 25 Kasım 2005 tarihinde karşımıza çıkan Abdulkadir Özkan'ın 'AB Lozan'dan Rahatsız!..' ismindeki köşe yazısında, AB kriterlerinin Lozan Antlaşması'na aykırı olduğu ve Lozan'ın yok sayılmak istendiği ifade edilmiştir:

... Lozan'da, Türkiye'de azınlıkların kimler olduğu açık bir şekilde tarif edilmiştir. Buna göre ülkemizdeki gayrimüslimler azınlık statüsündedirler. Bunun dışında herhangi bir grubun AB tarafından azınlık olarak nitelendirilmesi ve Türkiye'de yeni azınlıklar oluşturmaya çalışması Lozan'a dolayısıyla uluslararası anlaşmalara aykırıdır. Belli ki adamlar Lozan'ı bizim haberimiz olmadan yürürlükten kaldırmışlardır. İşte AB Komisyonu Temsilcisi Kretschmer'in bu konudaki değerlendirmesi: 'Bu azınlıklar yoktur. Olan azınlıklar Lozan'da belirtilmiştir, demek, Lozan'ı sadece Yahudi, Rum ve Ermeni diye sınırlı yorumlamak yetersiz. Avrupa standartlarında Türkiye, Lozan'a dayanan bu savunmacı tutuma göre davranamaz.' Yani demek istiyor ki Kretschmer, 'Siz Lozan'ın azınlık tarifini bir kenara bırakın. O çok geride kaldı. Şimdi biz AB olarak azınlık konusunda size yeni kriterler getiriyoruz, buna uymak zorundasınız. AB'ye girmenizin yolu bizim bu yeni kriterlerimizi kabul etmenize bağlıdır'.²⁰⁶

Haberde belirtildiği üzere Türkiye'deki azınlıkların kimler olduğu konusundaki sınırlar Lozan Antlaşması ile kesin çizgilerle belirlenmiştir ancak buna rağmen AB bu Antlaşma'yı görmezden gelip bu hususta da yeni kriterler getirmeye çalışmaktadır. Açıkça görülmektedir ki; Birlik, çıkarları ile örtüşmeyen her engeli ya görmezden gelmekte ya da ortadan kaldırma çabası içine girmektedir. Bu durum karşısında Türkiye'nin sessiz kalması köşe yazarının tepkisini çekmiş ve demokratikleşmenin iç

²⁰⁵ **Radikal**, 9 Kasım 2005.

²⁰⁶ **Milli Gazete**, 25 Kasım 2005.

politika olarak gerçekleşmesi ve dış etkenlerden bağımsız olması gerektiğini savunmuştur:

... ülkemizde bazı demokratik gelişmelerin önünü açmak adına AB'nin her isteğinin kabulü mümkün müdür? Ya da böyle bir yaklaşım sergilemek ülkemizin çıkarları ile ne kadar bağdaşır?

... Şimdi AB'nin gündeminde Lozan vardır. Lozan'ı yok saymak ve ortadan kaldırmak istemektedirler. Bunlar yapılırken taraflardan birisi olan Türkiye'nin fikri sorulmuyor, aksine Türkiye'ye rağmen adımlar atılıyor. Bunun iyi niyetle izahı mümkün olabilir mi?

... Demokratik sistemin dosdoğru işlemlerini dış destekle değil kendi kendimize sağlamamız gerekiyor.²⁰⁷

'Müzakerelerin Püf Noktası' ismiyle, 21 Aralık 2005'te Zaman gazetesinde yayımlanan köşe yazısı ise Abdülhamit Bilici'ye aittir. Bilici, yazısında öncelikle uyum konusunda Türkiye'ye pürüzler yaşatan Ceza Kanunu'ndaki 301. maddeye değinmiş ve bu madde kapsamında yazar Orhan Pamuk ile ilgili yaşanan sorunlara gönderme yapmıştır. Ancak Bilici'ye göre bu sorun, müzakere sürecine zarar verecek potansiyele sahip değildir.

Keşke AB ile ilişkilerde tek sorun Orhan Pamuk olsaydı. Adalet Bakanı Cemil Çiçek'in elini biraz çabuk tutmasıyla kapatılabilecek bir dosyanın bu kadar büyümesi, kuşkusuz Türkiye'nin imajına büyük darbe vurdu. Yeni Ceza Kanunu'ndaki 301'inci madde durdukça bu senaryo belki sık sık tekrarlanacak, ama bu sorunların süreci sabote etme ihtimali düşük.²⁰⁸

Köşe yazarı yazısının devamında, Avrupa Komisyonu Türkiye ekibinin açıklamalarına gönderme yaparak, bu sürecin isminden anlaşıldığı gibi bir karşılıklı 'müzakereden' oluşmadığını, aslında tek taraflı bir uyum sağlamadan ibaret olduğunu belirtmiş ve uyum sürecinin nasıl işleyeceğini kısaca açıklamıştır:

... Avrupa Komisyonu Türkiye ekibi, şu noktanın altını çiziyordu: Müzakere süreci, bu kavramın Türkçedeki karşılığının aksine AB ile Türkiye arasında yapılacak ve iki tarafın da eşit söz hakkına sahip olduğu bir pazarlık değil, Türkiye'nin kulübün yasalarına nasıl ayak uyduracağına ilişkin tek taraflı dönüşümdü. Asıl tartışma Türkiye ile AB arasında değil, Türkiye içindeki değişik sektörler ve çıkar grupları arasında yaşanacaktı. Müzakere sürecinin ilginç özelliklerinden biri, her bir başlığın

²⁰⁷ **Milli Gazete**, 25 Kasım 2005.

²⁰⁸ **Zaman**, 21 Aralık 2005.

*açılabilmesi ve başarılı biçimde bitirilebilmesi için sadece AB kanunlarını Meclis'ten geçirmek yetmiyor. Brüksel, birçok kanaldan yapacağı denetimle uygulamayı da görmek isteyecek.*²⁰⁹

İncelenen gazetelerde, Zaman gazetesinde yayımlanan bu köşe yazısından sonra yaklaşık üç ay boyunca uyum süreci, demokratikleşme, Kopenhag ve diğer AB Kriterleri kapsamındaki iç politika hakkında bir habere rastlanmamıştır. Bu durum, yukarıda belirtilen kapsamdaki ilerlemenin ağır adımlarla ve uzun aralıklarla gerçekleştiğini göstermektedir.

Bu üç aylık aranın ardından, 25 Mart 2006'da Milliyet gazetesinde Sami Kohen'in kaleme aldığı 'Bezdirmek mi İstiyorlar?' başlıklı köşe yazısında müzakere sürecindeki son gelişmeler ele alınmıştır. Uyum kapsamında Türkiye'nin kararlı adımlar attığını ifade eden Sami Kohen, müzakereye açılacak ilk başlıklara Kopenhag Kriterleri şartı getirilebileceğini, bunun süreci daha başında çıkmaza sokacağını öne sürmüştür. Bu durumun gerçekleşmesinin, yani bu siyasi kriterleri yerine getirmenin daha ilk başlıklarda şart koşulmasının Türkiye'de nasıl sonuçlar doğuracağından bahseden Kohen bu durumun müzakerelerin askıya alınmasına sebebiyet verebileceğini ve Türk kamuoyunun AB'ye girme konusundaki hevesini kırdığını da yazısına eklemiştir:

... Son bazı gelişmeler, Türkiye - AB ilişkilerini zora sokmaya başladı gibi. Henüz esas üyelik müzakereleri başlamadan AB'nin Kıbrıs'la ilgili (limanların açılması konusundaki) dayatmalarının ardından şimdi de teknik düzeyde ele alınacak 'fasıllar'a Kopenhag kriterlerini şart olarak ekleme çabaları, gerçekten Türkiye'nin AB perspektifine gölge düşürüyor. Gerçi Ankara müzakere sürecine yakında fiilen başlamak ve üyelik yolunda ilerlemek konusunda, kararlılığını sürdürüyor, ortaya çıkan pürüzleri aşmak için de sabırla uğraşiyor. Ancak son anketler Türk kamuoyunda, AB'ye girmek konusundaki eski heyecanın ve istekliliğin gerilemekte olduğunu gösteriyor.

Müzakere sürecinde zaman zaman Kıbrıs'la ilgili bazı konuların, Papadopoulos yönetiminin de çabasıyla, Türkiye'nin karşısına çıkarılacağı biliniyordu. Limanların açılması, bu konulardan biri. Ankara bu meselede tavrını açıkça ortaya koymakla beraber, süreci tıkamamak için, AB ile bir çözüm şekli bulma çabasında. Tüm bu

²⁰⁹ **Zaman**, 21 Aralık 2005.

*çabalar sürerken, AB'nin müzakereye açılacak olan ilk dosyalara (biri Bilim ve Araştırma, diğeri de Eğitim ve Kültür) 'siyasi kriterler' şartını koymaya kalkışması, Ankara'yı sarstı. Gerçi AB içinde henüz bu şartlar konusunda tam bir görüş birliği yok; hatta bazı üyeler böyle bir şart koşulmasına karşı. Ayrıca bu hafta Brüksel'de yapılan toplantılarda böyle bir şartın Bilim ve Araştırma faslına konmayacağı anlaşıldı. Ancak Eğitim ve Kültür dosyası için bu şart üzerinde hâlâ ısrar edenler var. Bunların başında Fransa ve Almanya geliyor. Dönem başkanı Avusturya da buna destek oluyor... Türkiye müzakere sürecinin başında, daha kolay sayılan dosyaların siyasi şartlara endekse edilmesine (örneğin Kürtçe eğitim ve Heybeli Ruhban Okulu'nun açılması gibi şartların öne sürülmesine) karşı çıkıyor. Eğer bu konuda uzlaşma sağlanamazsa, bir fasıldan bir diğerine geçmek, yani müzakereleri belirli süreci içinde yürütmek mümkün olamayacak. Sonuçta böyle bir zıtlaşmanın müzakerelerin askıya alınmasına yol açması tehlikesi de var...*²¹⁰

Milliyet gazetesinde yer alan bu köşe yazısında görüldüğü gibi Sami Kohen Türkiye'nin AB yolundaki tutumunu takdir ederek bir anlamda İktidar'ı destekler nitelikte görüş ortaya koymuştur.

Mehmet Altan, Yavuz Önen ve Levent Korkut'un açıklamalarının yer aldığı 20 Kasım 2006 tarihli Milli Gazete'nin 'Anayasa Değişikliğine Yürekleri Yetmedi' adlı haberinde Dr.Levent Korkut insan hakları alanında yapılan uyum ve değişikliklerin asla taviz olarak görülmemesi gerektiğini vurgulamaktadır:

*... Dr.Levent Korkut da, Avrupa Birliği sürecinde 2 Anayasa değişikliği ile 9 uyum paketi içinde birçok kanunda değişiklik yapıldığını hatırlatarak, 'Yapılan bu değişiklikler her ne kadar olumlu da olsa, halk bu değişiklikleri AB'ye verilen tavizler olarak algılıyor. İnsan hakları açısından bu çok vahim bir gelişmedir' dedi. AB ile 5 yıldır insan hakları pazarlığı yapıldığını vurgulayan Korkut, 'Bu pazarlıklar, artık vatandaşı rahatsız eder duruma getirdi. İnsan haklarıyla ilgili değişiklikler, artık olumsuz bir gelişme olarak görülüyor' dedi.*²¹¹

Önceden de belirtildiği gibi Türkiye'nin kriterlere uyumu ve bu kapsamda kaydedilen ilerlemeler konusundaki haberler uzun aralıklarla ve seyrek olarak gazetelerde yer

²¹⁰ **Milliyet**, 25 Mart 2006.

²¹¹ **Mili Gazete**, 20 Kasım 2006.

bulmuştur. Aynı şekilde bu tarihten sonra da uzun bir aralık göze çarpmakta ve son incelenen haberin ardından yaklaşık iki sene sonra bu konu kapsamındaki diğer haber yayımlanmıştır.

Üçüncü Kısım

Uzun bir sürecin ardından bu kapsamdaki ilk satırlar 17 Aralık 2007 tarihinde Milli Gazete’de köşe yazısı olarak Abdullah Özkan imzasıyla yer bulmuştur. ‘AB Süreci Böyle Gitmez!’ başlıklı bu köşe yazısında AB müktesebatına uyum çerçevesinde uzun süredir atılan adımlardan bahsedilmiş ve AB üyeliğini bir ‘Medeniyet Projesi’ olarak görmenin hata olduğu belirtilmiştir. Abdullah Özkan’a göre yapılması gereken başka medeniyetleri taklit etmektense kendi öz medeniyetimizi geliştirmektir.

Siyasal iktidar ilk göreve geldiği dönemde Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne üyeliğini çok önemsemiş, neredeyse tüm politikalarını AB’ye üyelik hedefine göre kurgulamıştı. AB’nin Türkiye’ye dayattığı pek çok şey yapıldı o dönemde... Kopenhag Kriterleri’ni sağlamak için uyum yasaları çıkartıldı, yığınla düzenleme yapıldı, Türkiye adeta Avrupa Birliği’nin istediği bir ülke şekline sokulmak istendi. Başbakan Erdoğan sık sık Avrupa Birliği’nin Türkiye için bir Medeniyet Projesi’ olduğunu söyledi. Yani AB’ye üye olursak daha medeni olacaktık, sınıf atlayacaktık, kendimizi, ait hissettiğimiz yeni bir ortam bulacaktık. Peki bizim Medeniyetimiz ne olacaktı? Dinimizin, kültürümüzün ve tarihimizin uyum sağlamadığı bir medeniyetin içinde erime yerine niçin kendi medeniyetimizin izinden gitmiyorduk, onu geliştirmenin, yüceltmenin yollarını aramıyorduk?²¹²

İktidardaki AK Parti’nin kapatılma davası üzerine, 31 Mart 2008’de Zaman gazetesinde ‘AK Parti Kapatılırsa Müzakereler Askıya Alınır’ başlığı ile manşetten verilen haberde Avrupa Komisyonu üyesi Olli Rehn’in açıklamalarına göndermeler yapılarak, parti kapatma davası eleştirilmiştir. Bu habere göre partinin kapatılması durumunda Kopenhag Kriterleri ihlal edilmiş olacak ve böylece müzakereler askıya alınabilecektir. Bahsedilen parti kapatma davası, AB’ye üye ülkeler tarafından olumsuz karşılanmış ve Türkiye’ye bu konuda tavsiyeler verilmiştir:

²¹² Milli Gazete, 17 Aralık 2007.

Slovenya'daki Avrupa Birliği dışışleri bakanları buluşmasına AK Parti'nin kapatma davası damgasını vurdu. AB komiseri Olli Rehn, 'AK Parti kapatılırsa, AB-Türkiye ilişkileri kesilir.' uyarısında bulundu.

Avrupa Birliği gayri resmi dışışleri bakanları toplantısında, AK Parti hakkındaki kapatma davasının Türkiye - AB ilişkilerine etkisi üzerinde duruldu. Edinilen bilgilere göre AB Dönem Başkanı Slovenya'nın ev sahipliğindeki toplantıya katılan 27 üye ülke dışışleri bakanı, görüşmelerin yüzde 60'lık bölümünde Türkiye'deki siyasi gelişmeleri değerlendirdi. AB Komisyonu'nun genişlemeden sorumlu üyesi Olli Rehn, Türkiye'de yaşanan kritik süreçten duyduğu kaygıyı açık bir dille ortaya koydu. Rehn, AB üyesi ülkelerin temsilcilerini, Anayasa Mahkemesi'ne AK Parti kapatma davası başvurusu hakkında bilgilendirdi. Özellikle reform süreci açısından bakıldığında bir siyasi parti hakkındaki kapatma davasının Kopenhag siyasi kriterleri ile uyuşmadığını anlatan Rehn, 'Gelenen noktada Türkiye'de parti kapatma olayları yaşanırsa müzakereler kesilir.' sözleriyle Brüksel'in tavrını netleştirdi. Normal bir Avrupa demokrasisinde bu tür siyasi meselelere mahkemelerde değil sandıkta karar verildiğini kaydeden AB komiseri, hükümete, reform sürecindeki ivmeyi devam ettirme tavsiyesinde bulundu.²¹³

Aynı haberde, parti kapatmanın Müzakere Çerçeve Belgesi'nin hangi maddesi ile ters düştüğu açıklanmıştır:

... Türkiye'nin tam üyelik sürecinde müzakerelerin seyrini düzenleyen 'Müzakere Çerçeve Belgesi'nde, müzakerelerin hangi durumlarda 'askıya alınacağı' açık bir biçimde belirtiliyor. Söz konusu madde, 'Birliğin temelini oluşturan, özgürlük, demokrasi, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğu ilkelerinin Türkiye'de ciddi ve devamlı bir biçimde ihlal edilmesi halinde, Komisyon, kendi inisiyatifi veya üye devletlerin üçte birinin talebi üzerine, müzakerelerin askıya alınmasını tavsiye edecek ve ileriki bir dönemde tekrar başlatılması için şartlar önerecektir.' diyor.²¹⁴

Haberin devamında ise Dönemin Dışışleri Bakanı ve Başmüzakereci Ali Babacan'ın parti kapatma davası hakkındaki açıklamalarına yer verilmiştir. Ali Babacan bu açıklamasında AB yolunda gerçekleştirilen reformlardan bahsetmiş ve parti kapatma konusunda anayasayı Kopenhag Kriterlerine uyumlu hale getirmek için değişiklikler yapmayı öngördüklerine de değinmiştir.

²¹³ **Zaman**, 31 Mart 2008.

²¹⁴ **Zaman**, 31 Mart 2008.

AB yetkilisi Olli Rehn, toplantı sonrasında düzenlediği basın toplantısında da, Anayasa Mahkemesi üyelerine bir çağrıda bulundu. Olli Rehn, 'mahkeme üyelerinin, Türkiye'nin AB'ye katılım konusundaki hedefini göz önüne alacaklarını ümit ettiğini' söyledi. 'Gymnich' tipi toplantıyı yöneten AB Dönem Başkanı Slovenya'nın Dışişleri Bakanı Dimitrij Ruppel, Rehn'in ardından Dışişleri Bakanı Ali Babacan'a söz verdi. AB üyesi ülkelerin bakanları da, Babacan'a, parti kapatma konusunda AK Parti hükümetinin neler yapmayı düşündüğünü sordu. Zaman'ın edindiği bilgilere göre Babacan, geniş kapsamlı bir anayasa değişikliğinin Türkiye'nin gündeminde bulunduğunu hatırlattı ve 'Siyasi partilerin kapatılması ve diğer konularla ilgili olarak Kopenhag Kriterleri ile uyumlu bir anayasa hedefliyoruz.' ifadesini kullandı. Bakan Babacan, AK Parti iktidarında yapılan düzenlemeleri ve reformları aktardı, bunların laikliği yıpratın değil güçlendiren adımlar olduğunu altını çizdi. ... Son beş yılda yapılanlara bakılırsa, kadın- erkek eşitliği ile ilgili yapılan reformlar, yeni Medeni Kanun... Bütün bu adımlar, Türkiye'deki laiklik çerçevesini güçlendiren adımlardır; yıpratın adımlar değildir.' diye konuştu. Üniversitelerde başörtüsünün serbest bırakılmasını öngören anayasa değişikliğine ilişkin olarak da AB'li mevkidaşlarına bilgi veren Ali Babacan, söz konusu düzenlemenin 'özgürlükler adına' yapıldığını vurguladı. Babacan, 'Buna tamamen dinî özgürlükler çerçevesinde bakılması gerekmektedir. Bu mesele eğitim hakkıyla ilgilidir. Özgürlükler ve temel haklar çerçevesinden bakıldığında Türkiye için atılması gereken bir adım olduğunu düşündük ve bu adımı attık.' dedi.²¹⁵

AK Parti'nin kapatılma davası hakkında Zaman gazetesinde yayımlanan bu haberden de anlaşıldığı gibi Türkiye'nin iç politikası dahi AB ülkeleri tarafından yakından takip edilmekte ve iç politikadaki aksaklıklar ya da kriterlerle uyumsuzluklar, süreci olumsuz etkilemektedir. Bu doğrultuda AB ülkeleri, Türkiye'nin iç politikasına, tavsiyeler ve uyarılar yoluyla doğrudan müdahale etmektedir.

Aynı konu hakkındaki diğer bir haber ise; önceki haberden on beş gün sonra yani 15 Nisan 2008 tarihinde yine Zaman gazetesi manşeti olarak okuyucunun karşısına çıkmıştır. Bir önceki haberin tekrarı niteliğinde bilgiler içeren 'Parti Kapatma Sanıldığından Daha Ciddi Sonuçlar Doğurur' adlı bu uzun haberde ayrıca sınır ötesi hareket, komşu ülkelerle ilişkiler, müktesebata uyum programı, AB Bakanlığı'nın

²¹⁵ Zaman, 31 Mart 2008.

kurulması konularında da açıklamalara ve yorumlara yer verilmiştir. Dönemin Başmüzakerecisi Ali Babacan ile yapılan röportaj haberin temel kaynağını oluşturmaktadır. Ali Babacan, parti kapatılmasının müzakereleri durma noktasına getirebileceğinin yanı sıra Türkiye'nin ekonomisine de büyük darbe vuracağını altını çizmiştir. Babacan'ın habere yansıyan açıklamaları şöyledir:

... Londra'ya giderken uçakta gazetecilerin sorularını cevaplayan Babacan, 'Mesele sanıldığından daha ciddidir. Avrupa Birliği, durumu Kopenhag Kriterleri'nin ciddi şekilde ihlal edilmesi olarak görüyor. Venedik Komisyonu'nun ölçüleri belli; şiddeti ve ırkçılığı teşvik dışında parti kapatılmıyor. Türkiye'de daha önce kapatmalar oldu; ama o zaman AB'ye aday değildik. 5. madde çok açık.' uyarısında bulundu. Dışişleri Bakanı'nun dikkat çektiği Müzakere Çerçeve Belgesi'nin 5. maddesi, özgürlük, demokrasi, insan hakları, temel özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin ihlal edilmesi durumunda müzakerelerin askıya alınmasını öngörüyor. 'Kendimize özgü şartlarımız var, istediğimizi yaparız, AB bize bir şey diyemez' yaklaşımın doğru olmadığını belirten Babacan'a göre, demokrasinin kalitesi açısından Türkiye önemli bir dönüm noktasında. Eski gömleğini giymeye devam mı edecek, yoksa yeni gömleği mi giyecek? 'Artık karar vermek zorundayız.' diyen Dışişleri Bakanı, parti kapatmanın ekonomik sonuçlarına da işaret ediyor. Demokrasideki tıkanıklığın ekonomiyi olumsuz etkileyeceğini kaydeden Babacan, Standard and Poors'un kredi notunu düşürmesini örnek gösteriyor. Yabancı yatırımcıların yanı sıra yerli işadamlarının da frene bastığını ifade ederken, 'Yazık değil mi bu ülkeye?' sorusunu yöneltiliyor. Demokrasi mücadelelerinin sancılı olduğunu dile getiren Babacan, kapatma davasıyla ilgili adımların meşruiyet içinde atılacağını altını çiziyor.²¹⁶

Haberde, dönemin İngiltere Dışişleri Bakanı'nın Türkiye'deki parti kapatma konusundaki yorumlarına da yer verilmiştir. Dışişleri Bakanı David Miliband'a göre durum üzücüdür:

... İngiltere Dışişleri Bakanı David Miliband, Türk halkı tarafından seçilmiş AK Parti'nin kapatılması davasının kendilerini üzdüğünü söyledi. Londra'da Dışişleri Bakanı Ali Babacan ile görüşen Miliband, kapatma davasına tepki gösterdi. David

²¹⁶ **Zaman**, 15 Nisan 2008.

*Miliband, 'AK Parti'nin şu an karşı karşıya kaldığı durum bizi üzmektedir. Umarım bu sorun demokratik bir şekilde aşılar.' diye konuştu.*²¹⁷

Daha sonra haberde, Ali Babacan'ın müzakere sürecindeki gelişmeler, uyum programındaki ilerlemeler ve gelecekte yapılması muhtemel olan reformlar hakkında verdiği bilgilere yer verilmiştir.

... Sonuçlar gayet iyi. Kısa sürede Türk dış politikası önemli dönemlerden geçti. Kuzey Irak'ta yeni bir döneme girdik mesela. Özellikle PKK ile mücadelede son yılların en farklı en başarılı mücadelesini verdik. Meselenin sadece askeri operasyon boyutu yok. Siyasi boyutu ve diplomatik boyutu da çok önemli. Türkiye, PKK ile mücadele konusunda hiç bu kadar destek bulmamıştı. Irak'a komşu ülkelerle ilgili proje ve çalışmalarımız devam ediyor.

Avrupa Birliği açısından ilginç gelişme yaşandı aslında. Başlangıçta riskli dönemler yaşandı. Fransa seçimleri sonrasında bazı endişeler oluştu, bazı tedirginlikler yaşandı. Fakat şu ana kadar aksilik olmadı ve fasıllar açılmaya devam ediyor. Siyasi sıkıntılar çıkarılmazsa ve engellemeler yapılmazsa daha çok fasıl açılacak. AB Bakanlığı'na gerek yok. Başta bu konu konuşuldu; ama ihtiyaç olmadığı anlaşıldı. Bazı ülkeler böyle bir bakanlık kurmuş ama onlar genellikle her şeye sıfırdan başlamış. Bizde zaten Gümrük Birliği mevzuatı vardı ayrıca altyapı çalışmalarımız sıfırdan başlamıyordu. Merkezi ve hantal bir bakanlığa gerek yok. İlgili bakanlıklarda heyetlerimiz var, onlar teknisyenlerle görüşüyor. Şu ana kadar AB heyetleriyle 400'ün üzerinde toplantı yapmış bu heyetler. Bunlar teknik konular olduğu için kamuoyuna pek yansımıyor.

2007 ile 2013 arasında bizim 188 yasal düzenlemeye ihtiyacımız var. 2004'ten AB üyeliğine kadar sürecekte olan bu süreç rutin ve teknik bir süreçtir. Üyeliğe yaklaşıldıkça heyecan artacaktır. 2007'de araya seçim girdi. O telaşta normal süreç tam işlemedi. 2007-2013 dönemi için hazırladığımız 'AB Müktesebatına Uyum Programı'nda belirlenen 188 yasal düzenlemeden 20'sini ve 576 ikincil düzenlemeden 97'sini gerçekleştirdik. Diğerleri 2013'e kadar olan sürede gerçekleşecek. Aslında süreç yavaşlamadı. Barroso bu yüzden Meclisteki konuşmasında 'AB süreci iyi gidiyor' dedi. Çünkü aldığımız bir mesafe var. Reformların yavaşladığına dair algıda 301'in payı oldu. Burada ilerleme olmayınca reformlar yavaşladı gibi bir algı çıktı ortaya. Pek çok değişiklik AB üzerinden yapılmıyor; bunun da payı var bu algıda. 'Bu reformları AB

²¹⁷ **Zaman**, 15 Nisan 2008.

istiyor' diye hareket etmek, başka türlü algılara da neden oluyor. Yaptığımız şeylere inanmamız önemli. Biz yaptığımız reformların Türk halkı için faydalı olduğuna inanıyoruz.

... Mesela 301'de değişiklikler yapılıyor. Vakıflar Yasası geçti. Tabii bunu da ana muhalefet partisi Anayasa Mahkemesi'ne götürdü. Ombudsman yasası çıkarıldı; ama buna yürütmeyi durdurma kararı verildi. ... Ayrıca reformlar hız kesmeden devam edecek.²¹⁸

Ali Babacan'a göre parti kapatma davası önemli bir dönemektir, Türkiye artık demokrasi konusunda Kopenhag Kriterlerini ölçüt alıp almayacağına ciddi anlamda karar vermek zorundadır:

... Demokrasinin kalite ölçümü AB normlarıdır ve Kopenhag Kriterleri'dir. Türkiye ilelebet 'bana özgü demokrasi' diyemez. Karar vermek zorundayız.²¹⁹

Bu açıklamalar göstermektedir ki Ali Babacan da partinin kapatılmasını bir demokrasi ihlali olarak görmekte ve bu durumu eleştirmektedir.

Parti kapatma konusu ile ilgili gazetelerde ilginç bir durum gözlenmiştir. Çalışma kapsamında incelenen beş gazetede bu konu hakkında toplamda sadece iki adet haber yayımlanmıştır ve bu iki haber de Zaman gazetesine aittir. Diğer gazeteler parti kapatma konusunda haber yayımlamayıp yorum yapmazken, AB yetkilileri ve hükümet tarafından yapılan açıklamalara da yer vermemiştir.

Bu bölümde yapılan tarama ve incelemelerde görüldüğü gibi; incelenen tarihe kadar olan müzakere sürecindeki uyum programı çok yavaş ilerlemiştir. Kriterlere ve AB müktesebatına uyum, bu yöndeki reformlar ve demokratikleşme alanlarındaki haberlerin seyrek ve aralıklı oluşundan da anlaşıldığı gibi yapılması gerekenler bütün olarak düşünüldüğünde, bu alanlarda kaydedilen ilerlemeler o tarihe kadar çok kısıtlı ölçüde gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla, Türkiye'nin önünde bu alanda yapılmak üzere bekleyen büyük ve önemli işler vardır.

²¹⁸ **Zaman**, 15 Nisan 2008.

²¹⁹ **Zaman**, 15 Nisan 2008.

2007 yılında yukarıda bahsedilen konulara ilişkin neredeyse hiç habere rastlanamamıştır. Bu da; 2007 yılının, uyum programı ve demokratikleşme açısından verimsiz bir yıl olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Bu bölümde incelenen haberlerde özellikle karşılaşılan ana hatlar: ‘Kopenhag Kriterleri açısından hazmetme kapasitesi, tarım ve çevre politikaları, Müzakere Çerçeve Belgesi’nin 4. maddesi, Türkiye’de müzakere sürecinde yapılmış ve yapılacak olan reformlar, Türk Ceza Kanunu’nun 301. maddesi, AK Parti kapatma davası, Medeniyet Projesi, Lozan Antlaşması, insan hakları’ konularından ibarettir.

Yeniçağ gazetesi, önceki bölümlerde olduğu gibi, yine İktidarı ve AB’yi ağır dille eleştirirken, Türkiye’nin kötü yönde değişeceğini iddia etmiştir. Bunun yanı sıra Milli Gazete, AB yaptırımlarını kötü niyetli bulmuş ve Türkiye’nin kendi içinde sorunlarını çözmesi gerektiğini savunmuştur. Zaman gazetesi ise sürecin çok olumlu gelişmeler ile sürdürüldüğüne dair haberler yayımlamış ve İktidar yanlısı bir politika sergilemiştir. Cumhuriyet, Milliyet ve Radikal gazeteleri ise tarafsız haberlerini sürdürmeye bu bölümde de büyük ölçüde devam etmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE – AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNİN GELECEKTEKİ DURUMU ?

Türkiye – AB müzakerelerinin nasıl sonuçlanacağıın tam olarak kestirilmesi mümkün değildir. Farklı kesimler, ilişkilerin ve müzakerelerin geleceği hakkında farklı görüşler sunmaktadır ancak bunlar bazı argümanlara dayandırılmış tahminlerden öte değildir. AB ülkelerindeki Türkiye karşıtları, ‘Türkiye’nin AB’ye girişinin önü açıldı’ diyerek üye ülkelerin yöneticilerini suçlamaktadırlar. Diğer bir grup ise ‘Türkiye bu koşullarda AB’ye zor girer’ diye düşünmektedir. Bunlardan hangisinin doğru olduğunu söylemek de mümkün değildir. Çünkü 17 Aralık Karar Metni ve Müzakere Çerçeve Belgesi her türlü düşünce sahibini memnun edebilecek şekilde hazırlanmıştır. Bu belgelerden istenen sonucu çıkarmak mümkündür. AB, bu metinleri öyle bir düzenlemiştir ki; Türkiye’yi AB’ye isterse alır, istemezse almaz. Zaten müzakerelerin ‘açık uçlu’ olduğu da her fırsatta belirtilmiştir²²⁰. Bununla beraber; AB, Türkiye’yi kaybetmeyi de göze alamamıştır. Bu ‘ucu açık’ olan belirsizliğe karşı ‘Şayet aday ülke üyelik yükümlülüklerinin tümünü tam olarak üstlenmek durumunda değilse, o aday ülke, mümkün olan en güçlü şekilde Avrupa yapılarına bağlı kalmalıdır.’ şeklindeki ifadelerle bunu açıkça ifade etmektedir²²¹.

Müzakerelerin sonunun belirsiz olmasıyla birlikte şu açıkça bilinen bir gerçektir ki: Eğer Türkiye’yi Birliğe almak AB’nin çıkarları ile örtüşür ise birkaç sene içinde müzakereler sonuçlandırılabilir, eğer çıkarlarla uyuşmazsa, Türkiye’nin üyeliğini geciktirecek her türlü zemin kolayca hazırlanabilir²²². Türkiye’nin üyeliği büyük ölçüde AB’nin inisiyatifindedir. AB yetkilileri de gayri resmi olarak Türkiye’nin ancak 2014 yılında Birlik üyesi olabileceğini deklare etmişlerdir. Ancak bu bağlayıcı bir açıklama değildir. Özellikle AB Komisyonu’nun genişlemeden sorumlu üyesi Olli Rehn’in bu yönde yaptığı açıklamalar bazı yorumcular tarafından yanlış yorumlanmış ve toplumu yanıltmıştır. Bu açıklamalar 2014’te Türkiye’nin mutlaka AB üyesi olacağı anlamına

²²⁰ Haydar Çakmak, a.g.e., s.987.

²²¹ A.g.e., 988.

²²² A.g.e., 992.

gelmemektedir. Bu tabloda pay çıkarıp umutlanmak yersiz olacaktır.²²³ Kaldı ki bunun aksi yönünde de birçok açıklamanın mevcut olduğu da aşikardır. Örneğin, Almanya Başbakan'ı Helmut Schmidt, Berlin'de düzenlenen 'Avrupa'nın Geleceği' isimli konferansta Türkiye için şu sözleri sarf etmiştir: '*... Avrupa'nın geleceği ne olursa olsun Türkiye'nin yeri yoktur. Türkiye ile ekonomik ilişkilerimizi sürdürmeliyiz. Genç ve hızla büyüyen nüfusun satın alma gücünden yararlanmalıyız. Bu ülkeyle ihracatımızı sürdürmeliyiz. Ticaretimizi geliştirmeliyiz. Ancak bu ülkenin globalleşmesinin temel prensiplerine sahip olmadığını ve uluslararası kardeşliği içine sindirmediğini de görmeliyiz*'.²²⁴

Ayrıca Türkiye – AB ilişkilerinin geleceğini sorgularken öncelikle AB'nin geleceğinin nasıl olacağı sorusunu sormak yerinde olacaktır. Çünkü Türkiye her ne kadar üzerine düşen görevi harfiyen yerine getirirse de gelecekte AB'nin durumu günümüzdekinden çok farklı olabilir. Çünkü Uluslararası sistem günümüzde büyük bir değişim sürecinden geçmektedir. Sistem basitten karmaşığa doğru girmekte ve dolayısı ile sorunlar da karmaşıklaşmaktadır. Uluslararası sistem çok merkezli hale gelmekte, aktörleri çoğalmaktadır. Bu küreselleşmenin sonuçlarından biridir. Sınırlar kalkmakta, deyim yerinde ise dünya küçülmektedir²²⁵. Bu büyük değişim içinde AB'nin geleceği de net değildir.

Değişimin sonucunda AB'nin nasıl bir dönüşüm yaşayacağı önceden kestirilemese de bu konuda bazı senaryolar mevcuttur. Bu senaryoların bazısına göre AB dağılıp yok olacak, bazısına göre ise hedeflerine büyük ölçüde ulaştıktan sonra süper güç haline gelecektir. Örneğin senaryolardan biri olan 'Titanik Senaryosu'na göre AB, dış tehlikelerle mücadele edemez hale gelecek, yeni ve eski üyeler arasında çıkar ve kapasite farklılıkları olacak. Son genişlemelerden sonra AB'nin aşırı gereksinimleri ve değişmeyen yapısı nedeni ile Birlik hareket kabiliyetini kaybedecek. AB entegrasyonunun mühendisleri olarak görülen Fransa ve Almanya da eski işlevliğini yürütemez ve Birliği ayakta tutmayı başaramaz hale gelecek. AB artık güvenlik

²²³ Oya Akgönenç, a.g.e., s.163.

²²⁴ **Hürriyet**, 24 Nisan 2000; Oya Akgönenç, a.g.e., s.171.

²²⁵ Atilla Eralp, 'Uluslararası İlişkiler Perspektifinden Türkiye – Avrupa Birliği İlişkilerinin Geleceği' **Türkiye Avrupa Birliği İlişkilerinde Gelişmeler ve Gelecek**, Ed. .Engin Ataç, Eskişehir, 2001, s.94-100.

konusuyla başa çıkamayacak ve ortak para birimi Euro tedavülden kalkacak. Bütün bunların sonucunda AB'ye duyulan ilgi ve sempati yok olacak²²⁶. Bu senaryolardan bir diğeri olan 'Süpergüç Avrupa'ya göre ise Avrupa Birliği süper güç haline gelecek. Kurumsal ve diğerkaynaklarını çok iyi kullanan AB'nin ekonomik etkinliği, nüfus gücü, askeri gücü artacak. İç ve dış politikada gücünü hissettiren AB'ye olan güven ve sempati artacak. AB vatandaşları arasında 'biz' görüşü yükseldikçe, AB politik bütünleşmeye doğru ilerleyecek ve devlet halini alacak. Türkiye'nin üyeliği gerçekleşecek ve ardından tüm Avrupa ülkeleri için de kapılar açılacak. Hatta Avrupa sınırları dışındaki ülkeler de Birlik üyesi olmak için baskılarını artıracak. Bu senaryoya göre AB, sadece ekonomik ve politik açıdan değil, askeri açıdan da büyük bir güç haline gelecek²²⁷.

AB'nin geleceğinin belirsizliği gibi, Türkiye - AB ilişkilerinin gelecekteki belirsizliği de farklı fikir ve tahminleri beraberinde getirmektedir. Hem Türkiye'nin AB'ye kabul edileceğini savunanlar, hem de müzakerelerin olumsuz sonuçlanacağını savunanların - geçerliliği tartışılmakla birlikte- belli gerekçeleri vardır. Zaman zaman birbiriyle tamamen zıt düşen bu görüşlerin ortaya çıkması, müzakerelerin çok boyutlu ve açık uçlu olmasından ileri gelmektedir.

Türkiye'nin AB'ye üye olması için yapılan müzakereler şu ana kadar başka ülkelerle yapılanlardan oldukça farklıdır. Çünkü daha önceki yıllarda Birlik'teki gelişmeler Avrupa kamuoyunun çok yakından ilgilendiği bir alan değildi. Maastricht Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi ve Birliğin daha siyasi içerikli politika alanlarında da söz sahibi olmasıyla birlikte, AB, kamuoyunun ilgilendiği, bazen destekleyip bazen eleştirdiği bir mekanizma haline gelmiştir. Bu kamuoyu ilgisi genişleme sürecinde de etkili olmuştur. Bu değişiklik, siyasi liderlerin kamuoyu baskısını yakından hissetmelerine sebep olmuştur bu nedenle genişleme müzakerelerinde daha az esnek bir tutum benimsemek zorunda kalmışlardır. Örneğin son genişlemelerde istisna taleplerinin çok azı kabul görmüştür. Türkiye açısından ise bu faktör daha da etkili

²²⁶ Nail Alkan, 'The Future of The European Union', **The Future of European Union**, Ed. Nail Alkan, Ankara, 2007, s. 48-50.

²²⁷ A.g.e., s.53-55.

olarak işlemektedir. Bunun en büyük örneği üyeliklerin halkoyuna sunulmasıdır²²⁸. Parolası ‘uyum’ ve ‘çözüm’ AB’nin Türkiye’ye karşı esnek davrandığını söylememek mümkün olmamakla birlikte, Türkiye’den ‘verici’ olması beklenmektedir²²⁹. Bu koşullar Türkiye’nin müzakerelerini güçleştirebilecek niteliktedir. Bu unsurların yanı sıra yeni genişleme süreçlerinde göze çarpan bir diğer yenilik ise AB’nin evriminden kaynaklanmaktadır. AB artık bir ekonomik bütünleşme modelinin ötesine geçmiş, iç sınırları ortadan kaldıran tek pazara sahip, göç, güvenlik ve dış politika alanlarında da işbirliğini geliştiren bir yapılanma haline gelmiştir. Bu durumda ülkelerin birbirine duyduğu güven ve yeknesaklık önem kazanmıştır. Dolayısıyla yeni üyeler bu uyumlu yapıya karşı potansiyel tehlike olarak görülmektedir. Yeni üyelerin bu yeknesaklığa zarar verebileceği endişesi de Türkiye’nin önündeki engellerden bir diğeridir²³⁰. Ayrıca, müzakere sürecinin yavaş bir tempoda ilerlemesi ve müzakerelerin uzun bir süreye dağılması, Türkiye-AB ilişkilerinin dejenere olması tehlikesini de içinde barındırmaktadır²³¹.

AB üye ülkelerinin gözünden Türkiye üyeliği konusuna bakıldığında -her ne kadar yersiz de olsa- daha farklı engeller ve olumsuzluklar da mevcuttur. Şöyle ki: Türkiye, büyük bir ülkedir; nüfusu yaklaşık olarak Merkezi ve Doğu Avrupa’ya ait olan yeni on üyenin nüfuslarının toplamı kadardır. Gelir dağılımının oldukça bozuk, iç ve dış borçlarının oldukça fazla, işsizliğin yüksek olduğu bir ülkedir. Türkiye üye olursa ve serbest dolaşım hakkından da yararlanırsa, milyonlarca kişinin AB ülkelerine göç edebileceği olasılığı vardır. AB ülkelerinin bazıları bu şartların Birlik tarafından kaldırılamayacağı görüşündedirler²³². Türkiye’nin AB üyeliğine karşı olanların öne sürdüğü gerekçelerden biri Türkiye’nin dini ve Kültürel değerlerinin Avrupa’ninkiler ile çeliştiğidir.²³³ Ancak unutulmamalıdır ki AB sınırları içinde zaten yaklaşık 13 milyon Müslüman ikamet etmektedir ve bu Müslüman’ların içinde AB politikalarına en hızlı uyum sağlayan Türk’lerdir. Bu yüzden Türkiye’nin üyeliği Müslüman toplumlara örnek olacaktır. Diğer gerekçe ise Türkiye nüfusunun büyüklüğü ve bu yüzden Türkiye’nin

²²⁸ Sinan Ülgen, a.g.e., s.8-9.

²²⁹ Oya Akgönenç, a.g.e., s.185.

²³⁰ Sinan Ülgen, a.g.e., 9-10.

²³¹ Atilla Eralp, a.g.e., s.100.

²³² Engin Erkiner, **Avrupa Birliği ve Türkiye – İçerden Bir Bakış**, Ankara, 2005, s.62-63.

²³³ Oya Akgönenç, a.g.e., s.173,174.

Parlamentoda sahip olacağı yetkidir.²³⁴ Başka bir gerekçe de Türkiye'nin coğrafi genişliğidir. Fakat ülkelerin yüzölçümleri ne alınan fonlarda ne de herhangi bir politik enstrümanda etkilidir. Son gerekçe ise olası entegrasyon problemleridir. Ancak yine hatırlanmalıdır ki Türkiye'nin üyeliğine ılımlı yaklaşan Almanya'nın bu olumlu tavrının altında yatan sebep orada yaşayan Türk'lerin kolay uyum sağlayan bir toplum olduklarının farkına varmalarıdır. Yani Almanya, Türkleri iyi tanımaktadır ve entegrasyon sorunu yaşamayacaklarının bilincindedir²³⁵.

AB'nin olumsuzluk olarak algıladığı bu unsurların dayanaksız olduğunu bir kez de Alman Hıristiyan Demokrat Birlik Partili federal meclis Dış İlişkiler Komisyonu Başkanı ve eski Savunma Bakanı Volker Rühe vurgulamıştır. Rühe yaptığı açıklamalarda müzakerelerin sonlanmasına kadar AB'nin bugünküne göre çok farklı bir şekil alacağını, bu yüzden de Türkiye'nin Birliğe üye olması halinde nüfusu ile ikinci büyük ülke olmasının ve karar mekanizmasında etkin olmasının mümkün olmayabileceğini, bu yüzden bu yönde duyulan endişelerin yersiz olduğunu belirtmiştir. AB'nin gelecekte yeni bir yapıya bürünmesi halinde Türkiye'nin, Birlik bütçesine yük bindireceği konusunun da farklı boyutlar kazanacağını ifade etmiştir²³⁶.

Zaten AB, Türkiye AB üyesi olursa, beraberinde getirmesi muhtemel sorunların tedbirini de önceden almıştır ve hazırlanan metinlerde bu tedbirlere yer verilmiştir. Bu metinlere göre; müzakereler ancak 2014'ten sonraki dönemi kapsayacak mali çerçeve'nin oluşturulmasından sonra tamamlanabilecektir²³⁷.

Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olan ülkelerce çoğu kez görmezden gelinse de; Türkiye, AB için birçok açıdan kilit rol oynamaktadır ve Türkiye'nin üyeliğinin AB'ye büyük getirileri olacaktır. Türkiye'nin AB'ye getiri sağlaması muhtemel olan alanların başında şunlar gelir: Güvenlik, Ekonomi, Kültür. Bu etkiler birbirine bağlı şekilde zincirleme rol oynar. Bu katkıların 5-10 yıl sonraki Türkiye tarafından sağlanacağını

²³⁴ A.g.e., s.175.

²³⁵ Faruk Şen, 'Türkiye-AB ilişkilerinin Beş Temeli ve Bu Çerçeve de Türkiye'nin Tam Üyeliğinin AB'ye Olası Etkilerinin Tahmini', **Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri Üzerine Ekonomi-Politik Tezler**, Ed. İrfan Kalaycı, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2006, s.83-85.

²³⁶ Muzaffer Dartan, 'Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri', **Avrupa Birliği Üzerine Notlar**, Ed. Oğuz Kaymakçı, Ankara, 2005, s.249.

²³⁷ Haydar Çakmak, a.g.e., s.988.

unutmamak gerekir. Zaten demokratik ve serbest piyasa ekonomisini iyi işleten ve aynı zamanda bir nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan bir ülke olarak Türkiye'nin belli oranda bir katkısı mevcuttur. Şu sıralarda, yani AB'nin küresel bir aktör olmaya ve kıtalararası boyuta taşınmaya çabaladığı bu zamanda Türkiye AB için çok önemlidir. Özellikle uluslararası suçla, terörle mücadelede AB'nin büyük ölçüde işine yarayacak olan Türkiye Kafkasya'daki petrol yataklarına ve Orta Doğu'ya yakınlığı, ayrıca genç nüfusu ile AB için kilit rol oynayacaktır²³⁸. Batı ile İslam dünyası arasında önemli bir köprü vazifesi gören Türkiye örneğinde İslamiyet'in demokrasi ile bağdaşabileceğinin gösterilmesi dünya çapında gerçekleşen büyük bir başarı olacaktır²³⁹. Eğer Türkiye'nin AB üyeliği gerçekleşirse, iki taraf da kazançlı olacaktır. Türkiye zengin bir tarihi mirasa sahip büyük bir ülkedir. Jeopolitik, jeokültürel ve jeoekonomik yapısı ile diğer ülkelerden farklı ve özeldir. Türkiye'nin üyeliği halinde; AB'nin yüzölçümü yüzde 19.4, nüfusu yüzde 15.6 ve milli geliri yüzde 4.3 artacaktır²⁴⁰.

Politik, ekonomik, sosyal alanlardaki bütün bu olumlu ve olumsuz etkenler göz önüne alındığında Türkiye – AB ilişkilerinin geleceğini tahmin etmek zorlaşmaktadır. Türkiye veya AB açısından şartlar ne olursa olsun Türkiye'nin yapması gereken bu yolda sağlam adımlarla ilerlemektir. Çünkü Atatürk'ün dediği gibi 'Muasır Medeniyet'in elde edileceği en iyi platformlardan biri AB'dir. Ancak reform yapan milletler ilerleyebilir²⁴¹. Atatürk'ün bu saptamalarının gerçekliği günümüzde açıkça kendini göstermektedir çünkü AB, üye olan ülkelere birçok açıdan getiriler sağlamaktadır, o ülkelere zenginlik katmakta çünkü AB her zaman güven duyulan bir yer olarak algılanmaktadır. Bu yüzden de Birlik üyesi olan ülke riskli ülke olmaktan çıkmaktadır²⁴². Yunanistan bu durumun örneklerinden sadece birisidir. AB, Yunanistan'ın hızla bireysel hak ve özgürlükler ve demokrasi standartlarında Avrupa'ya yaklaşmasını sağladı. AB üyesi olduğu için birçok ekonomik avantajdan faydalandı. İç piyasa kendine güven duymaya başladı, siyasi istikrar yerleşti, yabancı sermaye ülkeye akmaya başladı ve bütün bunlar özellikle turizm sektörü ve deniz taşımacılığı sektöründe Yunanistan'ı AB'nin önde gelen ülkelerinden biri haline getirdi, ayrıca

²³⁸ TUSIAD, **Avrupa Postası**, İstanbul, 2004, s.9.

²³⁹ Muzaffer Dartan, a.g.e., s.248.

²⁴⁰ Haydar Çakmak, a.g.e., s.992-993.

²⁴¹ A.g.e., s.994.

²⁴² TUSIAD, a.g.e., s.8.

çağdaş, Avrupalı, yatırımları ile daha modernizme yönelmiş olan bir ülke yaptı²⁴³. Türk halkı zaten bu konuda bilinçlidir ve yıllardır tam üyelik için çaba sarf edip reformlar gerçekleştirmektedir. Ancak bütün bunlar; bu üyelik uğruna bedel ödemek ya da fütursuzca taviz vermek gerektiği şeklinde anlaşılmalıdır. Türkiye, AB ile olan ilişkilerini yürütürken, yöneltilen taleplerin ne kadarının uygulanabilir olduğunu ve bunların sonucunu siyasi açıdan çok iyi hesap etmek zorundadır²⁴⁴. Bu hesabı sağlıklı olarak gerçekleştirebilmek için de Türkiye'nin artık çok kapsamlı bir çalışma yaparak, AB'yi ve geleceğini incelemesi, kendi şartları içinde her gün artan stratejik konumunu da göz önüne alarak Türkiye'nin gelecekle ilgili amacının ve vizyonunun ne olduğunu belirlemesi ve vatandaşlarını da o yönde yönlendirmesi, bilgilendirmesi ve eğitmesi gerekmektedir. Böylece Türkiye kendisine, kaynaklarına, insanına ve gücüne inanan bir devlet olarak pazarlık masasına emin bir şekilde oturmalıdır²⁴⁵.

Zaten bu aşamadan sonra Türkiye'ye 'hayır' demenin bedeli 'evet' demeninkinden daha ağır olacaktır. Rasyonel düşünce yapısına sahip AB'nin, hem İslam ülkeleri hem Türk Dünyası hem de uluslararası güvenlik ve barışa önemli katkılar sağlayacak olan Türkiye'yi kaybetmeyi göze alması çok zordur. 21. yüzyılda beklenen medeniyetler arası çatışmalarda Türkiye'nin oynayabileceği olumlu rolün herkes farkındadır²⁴⁶.

Unutulmamalıdır ki; Türkiye, AB üyeliğini bir 'tutku' olarak değil de artı ve eksilerini gerçekçi olarak hesapladığı, AB'yi herhangi bir birlik gibi görmeye başladığı zaman doğru bir strateji çizmeyi ve yürütmeyi başaracaktır²⁴⁷.

²⁴³ A.g.e., s.7.

²⁴⁴ Oya Akgönenç, a.g.e., s.198.

²⁴⁵ A.g.e., 198.

²⁴⁶ Haydar Çakmak, a.g.e., s.994.

²⁴⁷ Oya Akgönenç, a.g.e., s.198.

SONUÇ

Temelinde federalizm ve işlevciliğin yattığı Avrupa Entegrasyonu fikri 13.yüzyıl kadar eski bir dönemde felsefecilerin zihninde yaşamıştır. II.Dünya savaşının kanlı ortamı ve bitmek bilmeyen çatışmalar, bu entegrasyon düşüncesinin artık bir gerçeklik haline dönüştürülmesi gerektiği gerçeğini gözler önüne sermiştir. Bunun için ilk atılan adım ise 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun kurulması olmuştur. Daha sonraları ise Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu kurulmuş ve 1967 senesinde bu üç topluluğun birleşmesi ile Avrupa Toplulukları meydana gelmiştir. 1992 yılına kadar bu isimle var olan Topluluğun adı 1992 Maastricht Antlaşması ile Avrupa Birliği olarak değiştirilmiş böylece Topluluk yerini Birliğe bırakmıştır. Bu antlaşma ile iç pazar, tek para birimi, ekonomik ve parasal birlik, ortak dış politika, güvenlik politikası, adalet ve içişleri alanlarındaki işbirliğinin de hayata geçirilmesi kararı alınmış böylece ekonomik entegrasyonun yanı sıra siyasi birlik adımı da atılmıştır. Roma Antlaşmasında adı geçen Malların, Kişilerin, Sermayenin ve Hizmetlerin serbest dolaşımı ilkeleri ise Birliğin hedeflerinin çerçevesini oluşturmuştur.

Daha Osmanlı İmparatorluğu dönemlerinde bir Avrupa devleti olduğunu tescil ettiren Türkiye ise bu bloklaşmada yerini almadığı taktirde Birlik'ten alacağı güçten mahrum kalacağı ve böylece siyasi, ekonomik, sosyal ve daha birçok alanda diğer Avrupa ülkelerinin gerisinde kalacağı farkındadır.

Lider Atatürk'ün çizdiği çağdaşlaşma ve batılılaşma yolunda seneler önce kararını vermiş olan Türkiye tercihini yapmış, 1959 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğuna üyelik başvurusunda bulunmuştur. O dönemdeki elverişsiz şartlar nedeni ile üyeliği kabul edilmemiş olsa da, köklü bir Cumhuriyet Devleti olan Türkiye istikrarlı ilerleyişini ve kararlılığını sürdürmüş, istikametinden sapmamıştır.²⁴⁸

Türkiye diğer aday üyelere farklı olarak 1996 yılında Gümrük Birliği uygulamasını başlatarak üyelik yolunda büyük bir adım atmış ve üyelik öncesinde Gümrük Birliği'ne katılan tek ülke olarak kayıtlara geçmiştir. Uzun yıllar süren AB yolundaki macera

²⁴⁸ Oya Akgönenç, a.g.e., s.1.

nihayet 1999'da adaylık statüsünün kazanılması ve 2005 Ekim'inde ise üyelik müzakerelerinin başlaması ile son aşamaya gelmiştir. Müzakere tarihi alana kadar demokratikleşme ve çağdaşlaşma yolunda büyük adımlar atmış olan Türkiye'nin Müzakerelerin başlamasından sonra da omuzlarına ağır yükler binmiştir. AB kriterlerine ve binlerce sayfadan oluşan AB müktesebatına uyum sağlama mecburiyetinde olan Türkiye her aşamada AB tarafından takip edilmekte ve gözlenmektedir.

Başından beri Türkiye'yi AB içinde görmek istemeyen ülkelerin yanı sıra Birlik içinde Türkiye'nin üyeliğini destekleyen ülkeler de mevcuttur. Türkiye bu süreçte bir yandan gelişmişlik ve istikrar açısından gerekli olan uyumu sağlamak amacıyla elinden geleni yapmaya çalışırken, diğer yandan da milli menfaatlerini ve egemenliğini koruma çabası içindedir. Ancak AB yetkililerinin günden güne artan ve zorlaşan istekleri karşısında Türkiye'nin manevra kabiliyeti daralmaktadır. Son yıllarda ekonomik ve yönetsel sorunlarla iç içe olan AB, 'hazmetme kapasitesi' ve 'açık uçluluk' gibi koşulları öne sürerek Türkiye'nin katılımını zorlaştırma girişimi içindedir.

3 Ekim 2005 tarihinde onaylanan Müzakere Çerçeve Belgesi'nde yer alan maddelerdeki isteklerin bir kısmı ciddi anlamda Türkiye'nin milli çıkarları ile çelişmekte ve AB yolundaki Türkiye'yi çıkmaza sürüklemektedir. Türkiye bu sorunların çözümü için orta yollar ararken, Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkan taraflar ise Türkiye'yi zor platformlara çekmeye ve koşulları daha da zorlaştırmaya devam etmektedirler.

Yıllardır içinden çıkılmayan 'Ermeni ve Kıbrıs meseleleri'nin çok kısa bir zamanda kendi istedikleri şekilde çözülmesini bekleyen AB, genelde kararlarını Türkiye'nin aleyhinde, karşı tarafların ise lehinde almaktadır. Bu durumda Türkiye - AB ilişkileri içinden çıkılmaz bir hal almaktadır.

Üyeliğin gerçekleşmesi durumunda iki tarafın da sayısız faydalar elde etmesinin beklendiği böyle bir durumda Türkiye'nin üyelikte ısrarlı bir tavır sergilemesi yerinde bir politikadır. Ancak sonundaki fayda ne olursa olsun Türkiye'nin milli çıkarlarından ödün verecek bir adım atmayacağı AB tarafından da bilinen bir gerçektir. Kaldı ki, Türkiye'yi AB'ye alıp almamak tamamen Birliğin inisiyatifindeki bir tercihtir. Türkiye

müzakere sürecindeki görevlerini tamamıyla yerine getirirse dahi üyeliğin gerçekleşmesi için son adım olan Katılım Belgesi'nin onaylanması üye ülkeler tarafından her birinin kendi anayasal düzenine göre yerine getirilecektir. Bu durumda Türkiye'nin üye ülkelerin yöneticilerinin ve hatta milletlerinin rızasını kazanması şarttır.

Ucu açık bir süreç olan müzakerelerin en erken sonuçlanma süresi yetkililer tarafından 2014 olarak açıklanmıştır. Ancak Limanların açılması konusundaki Ankara Antlaşması Ek Protokol gereklerinin henüz yerine getirilmemiş olmasından dolayı müzakereler sekiz başlıkta askıya alınmıştır. Bu durumun müzakerelerin sonuçlanmasını daha ileriki bir tarihe ertelemesi muhtemeldir.

Şu ana kadar kat edilen aşamalar ve çerçeve belgesi göz önünde bulundurulduğunda anlaşılmaktadır ki; Türkiye'nin hem teorikte hem pratikte büyük oranda ilerleme kaydetmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak;

Kırk seneyi aşkın süredir inişli çıkışlı ilerleyen Türkiye – AB ilişkilerinin geldiği bu aşama yoğun bir çalışma temposu gerektirmektedir. Bir yandan AB müktesebatının Türkçeye çevrilmesi ve bu metinlerin anlaşılması işlemleri süregelirken diğer yandan da uyumun gerçekleşmesi için birçok yeni düzenleme yapılmaktadır. Çok boyutlu bu müzakere sürecinin henüz başında olan Türkiye'de, tamamlanmamış olan bu süreç hakkında yayımlanmış eserler doğal olarak sınırlıdır. Bu nedendir ki, bu süreci anlamının ve an be an takip etmenin en iyi yollarından birisi, basın organlarının takip edilmesidir. Ayrıca, basın-yayın organlarının kamuoyu düşüncelerinin oluşması üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulduğunda, bugün müzakere sürecinde yaşananları ve AB'ye karşı izlenen politikaları anlamak için yakın geçmişteki haber, makale ve diğer benzeri yazıları incelemek büyük ölçüde faydalı olmaktadır. Bu çalışmada, müzakerelerle ilgili yaşanan tüm gelişmeler, gazetelere yansıdığı şekilde ele alınmış ve irdelenmiştir.

Farklı görüşlere hizmet eden ve değişik bakış açlarına sahip Cumhuriyet, Milli Gazete Milliyet, Radikal, Yeniçağ ve Zaman gazetelerinin dahil edildiği bu çalışmada

görülmüştür ki; Türkiye'nin haklı olarak yıllardır kapısında istikrar ile beklediği AB ile müzakerelerin başlaması ülkede büyük yankı uyandırmıştır. Bazı çevreler bunu büyük bir başarı olarak görüp emeği geçen herkesi takdir ederken, bazıları da egemenliğin elden gittiğini savunup faturayı da iktidara kesmiştir. Gazetelerde açıkça görülmektedir ki Avrupa Birliği'nin ağır talepleri Türk halkını yıldırılmıştır ve bu durum da AB'ye duyulan sempatinin azalmasına sebep olmuştur. Bu yüzdendir ki; Müzakere Çerçeve Belgesi'nin onaylandığı tarihlerdeki yoğun haber sayısı günden güne azalmış, basın AB müzakereleri konusuna olan ilgisi de azalmıştır. Türkiye'den talep edilenler arasında en düşündürücü olanlar ise 'Kıbrıs' ve 'Ermeni' meseleleri kapsamındakilerdir. Bu yüzden bu çalışmada özellikle bu konuların üzerinde durulmuştur. Ancak bu alanlarda çok büyük ilerlemelerin kaydedildiğini söylemek mümkün değildir.

Yine yapılan incelemeler sonucunda şu sonuca ulaşılmıştır ki; Türkiye demokratikleşme, Kopenhag kriterlerine ve AB müktesebatına uyum konusunda hem müzakerelerin başlamasından önce hem de müzakerelerin başlamasından itibaren birçok adım atmış olsa da Türkiye'nin önünde kat edilmesi gereken uzun ve zorlu bir yol hala vardır.

2008 Nisan ayına kadar incelenen gazetelerden açıkça anlaşılmaktadır ki; müzakere sürecine o tarihe kadar damgasını vuran gündem maddeleri özellikle; 'Müzakere Çerçeve Belgesi'nde yer alan ağır talepler, hazmetme kapasitesi, Ankara Antlaşması'nın devamı niteliğinde olan Ek Protokol gereklerinin Türkiye tarafından yerine getirilmemesi ve AK Parti kapatma davası' olmuştur.

İncelenen gazeteler içinden Milli Gazete ve Yeniçağ, AB karşıtı görüşleri ve İktidar'a yönelttiği ağır eleştirileri ile göze çarpmaktadır. Bu gazetedeki yazılarda ekseriyetle AB, Türkiye'nin egemenliğini bölmekle, İktidar ise verilmemesi gereken tavizleri vermekle suçlanmıştır. Özellikle Milli Gazete içeriklerinde AB'nin bir medeniyet projesi olamayacağı, kötü niyetli olduğu, Hıristiyan bir birliğe Türkiye'nin üye olma çabalarının yersiz olduğu gibi konulara çokça rastlanmaktadır. Bunun aksine Zaman gazetesi ise müzakere sürecinde AB yanlısı bir tavır sergilemiş ve İktidar'a karşı yapıcı ve olumlu eleştiriler yöneltmiştir. Yıllardır süregelen bu mücadeleyi bu aşamaya getiren

en büyük aktörlerden birinin dönemin İktidarı olduğunu savunan Zaman gazetesi şu ana kadar atılan adımların çoğunu başarı ve zafer olarak nitelendirmiştir. Cumhuriyet, Milliyet ve Radikal gazetelerinde ise genellikle tarafsız ve yorumdan ziyade bilgi içerikli yazılara rastlanmıştır. Ancak bu üç gazetede üslup da; ele alınan konuya ve yazara göre istisnai olarak farklılık göstermiştir.

Yukarıda bahsedilen gelişmelerin çoğu henüz bir sonuca ulaştırılmamış ve sorunlar bir çözüme varamamış olduğu için müzakere sürecinin sonucu hakkındaki belirsizlik sürmektedir. Bunun yanı sıra; bu süreçte AB ülkelerinin zaman zaman kötü niyet sergilediği aşıkardır. Türkiye, AB konusunda yıllardır beklediği nihai hedefe varmak için geline son aşamada düşünerek adım atmak zorunda olduğunun farkındadır. Bu yolda bir yandan üzerine düşen vazifeleri yerine getirmeye çalışan Türkiye diğer yandan da elindeki kozları kaybetmemek için titizlikle müzakereleri sürdürmektedir. Orta Doğu'daki güç dengesi ve stratejik hedefler göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'nin AB için 'vazgeçilmez' olmasa bile 'ihtiyaç duyulan kilit bir aktör' olduğu kesindir. Ancak 'açık uçlu' olan bu müzakereler esnasında son tavizi veren tarafın hangisi olacağını, müzakerelerin kaç senede ve nasıl sonuçlanacağını görmek için, beklemekten başka seçenek yoktur. Bu süre içinde de geleceğe dair yapılması gereken; tahminler, zanlar veya temenniler kullanarak yorum yapmak değil, eldeki mevcut dokümanları iyi incelemek ve analiz etmektir.²⁴⁹

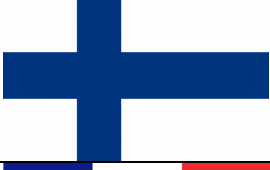

²⁴⁹ Oya Akgönenç, a.g.e., s.185.

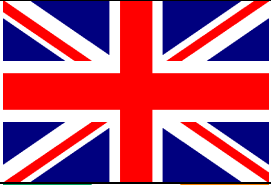

EKLER

AVRUPA BİRLİĞİ HARİTASI

AVRUPA BİRLİĞİ ÜYE ÜLKELERİ

Ülke Adı	Bayrağı	Başkenti	Kabul Tarihi
Almanya / Germany		Berlin	25 Mart 1957
Avusturya / Austria		Viyana	1 Ocak 1995
Belçika / Belgium		Brüksel	25 Mart 1957
Bulgaristan / Bulgaria		Sofya	1 Ocak 2007
Çek Cumhuriyeti / Czech Republic		Prag	1 Mayıs 2004
Danimarka / Denmark		Kopenhag	1 Ocak 1973
Estonya / Estonia		Tallinn	1 Mayıs 2004
Finlandiya / Finland		Helsinki	1 Ocak 1995
Fransa / France		Paris	25 Mart 1957

Hollanda / Holland		Lahey	25 Mart 1957
İngiltere / England		Londra	1 Ocak 1973
İrlanda / Ireland		Dublin	1 Ocak 1973
İspanya / Spain		Madrid	1 Ocak 1986
İsveç / Sweden		Stokholm	1 Ocak 1995
İtalya / Italy		Roma	25 Mart 1957
Güney Kıbrıs Rum Kesimi / Southern Cyprus		Lefkoşa	1 Mayıs 2004
Letonya / Latvia		Riga	1 Mayıs 2004
Litvanya / Lithuania		Vilnius	1 Mayıs 2004

Lüksemburg / Luxembourg		Lüksemburg	25 Mart 1957
Macaristan / Hungary		Budapeşte	1 Mayıs 2004
Malta / Malta		Valetta	1 Mayıs 2004
Polonya / Poland		Varşova	1 Mayıs 2004
Portekiz / Portugal		Lizbon	1 Ocak 1986
Romanya / Rumania		Bükreş	1 Ocak 2007
Slovakya / Slovakia		Bratislava	1 Mayıs 2004
Slovenya / Slovenia		Ljubliana	1 Mayıs 2004
Yunanistan / Greece		Atina	1 Ocak 1981

KOPENHAG KRİTERLERİ

POLİTİK KRİTERLER

AB'ye girmeye aday ülkeler;

- istikrarlı ve kurumsallaşmış bir demokrasinin var olması,
- hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü,
- insan haklarına saygı,
- azınlıkların korunması

gibi dört ana kriter açısından değerlendirmeye alınacaktır. Genel olarak; ülkenin çok partili bir demokratik sistemle yönetiliyor olması, hukukun üstünlüğüne saygı, idam cezasının olmaması, azınlıklara ilişkin herhangi bir ayrımcılığın bulunmaması, ırk ayrımcılığının olmaması, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın yasaklanmış olması, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Sözleşmesinin tüm maddeleri ile çekincesiz kabul edilmiş olması, Avrupa Konseyi Çocuk Hakları Sözleşmesinin kabul edilmiş olması gibi özellikler dikkate alınmaktadır. Ancak, bu ilkelerin varlığı tek başına yeterli olmamakta, aynı zamanda kesintisiz uygulanıyor olması gerekmektedir.

EKONOMİK KRİTERLER

Kopenhag Zirve sonuçlarına göre, ekonomi alanında işlevsel bir piyasa ekonomisinin varlığı kadar, AB içindeki piyasa güçleri ve rekabet baskısı ile başedebilme kapasitesi de aranmaktadır.

a. Etkin bir piyasa ekonomisi için;

- arz-talep dengesinin piyasa güçlerinin bağımsız bir şekilde karşılıklı etkileşimi ile kurulmuş olması,
- ticaret kadar fiyatların da liberal olması, piyasaya giriş (yeni firma açılması) ve çıkış

(iflaslar) için engellerin bulunmaması,

- mülkiyet haklarını (fikri ve sınai mülkiyet) içeren düzenlemeleri kapsayan yasal bir sistemin olması ve bu yasalar ile düzenlemelerin icra edilebilmesi,
- fiyat istikrarını içeren bir ekonomik istikrara ulaşılmış olması ve sürdürülebilir dış dengenin varlığı,
- ekonomik politikaların gerekleri hakkında geniş bir fikir birliğinin olması,
- mali sektörün, tasarrufları üretim yatırımlarına yönlendirebilecek kadar iyi gelişmiş olması gerekmektedir.

b. AB içinde rekabet edebilme kapasitesinin sağlanması için;

- öngörülebilir ve istikrarlı bir ortamda karar alabilen ekonomik kurumların makro ekonomik istikrarının olması ve bununla beraber işlevsel bir piyasa ekonomisinin varlığı,
- alt yapı, eğitim ve araştırmayı içeren yeterli miktarda fiziki ve beşeri sermayenin olması,
- firmaların teknolojiye uyum sağlama kapasitesinin bulunması gerekmektedir.

Bu çerçevede rekabet edebilme derecesinin göstergeleri olarak, birliğe girişten önce birlik ile o ülke arasında belirli bir ticaret ortaklığının olması ve ülke ekonomisinde küçük firmaların oranı sayılmaktadır.

TOPLULUK MÜKTESEBATINA UYUM KRİTERİ

a. AB'nin siyasi birlik ile ekonomik ve parasal birlik hedeflerini kabul etmek:

Birliğin ortak dış politika ve güvenlik politikasına etkin bir katılım için aday ülkelerin

buna hazır olması gerekmektedir. Ekonomik ve Parasal Birlik konusunda ise, merkez bankasının bağımsızlığı, ekonomik politikaların koordinasyonu, İstikrar ve Büyüme Paktına katılım, merkez bankasının kamu sektörü açıklarını finanse etmesinin yasaklanması gibi konularda üye ülkelerin aldıkları kararlara katılmak gerekmektedir.

b. AB'nin aldığı kararlara ve uyguladığı yasalara uyum sağlamak:

- Gümrük Birliği, malların serbest dolaşımı, sermayenin serbest dolaşımı gibi ortaklık anlaşmalarının da belirtilen şartlara uyum sağlaması,

- tek pazara geçişi gerektiren Topluluk müktesebatına uyum sağlanması,

- Topluluğun tarım, iletişim ve bilgi teknolojileri, çevre, ulaşım, enerji, taşımacılık, tüketici hakları, adalet ve içişleri, işgücü ve sosyal haklar, eğitim ve gençlik, vergilendirme, istatistik, bölgesel politikalar, genel dış ve güvenlik politikası gibi alanlardaki her türlü düzenlemesine uyum sağlanması gerekmektedir.

TÜRKİYE KATILIM MÜZAKERELERİ ÇERÇEVE BELGESİ

1 - Müzakereler Türkiye'nin kendi şartlarına göre temellendirilecek ve müzakerelerin ilerleme hızı Türkiye'nin üyelik için gereksinimleri karşılamaındaki ilerlemeye bağlı olacaktır. Başkanlık ya da komisyon uygun olduğu ölçüde, konseyin durumu düzenli olarak inceleme altında tutabilmesi için konseyi tam olarak bilgilendirecektir. Birlik tarafı, zamanı geldiğinde, kendi bölümü adına, müzakerelerin sonuçlanması için gerekli şartların karşılanıp karşılanmadığı hususunda karar verecektir. Bu, 6. bentte listelenen gerekliliklerin Türkiye tarafından yerine getirildiğini teyit eden komisyon raporu temelinde yapılacaktır.

2 - Müzakereler AB Konseyi'nin Aralık 2004 doruğundaki şekilde yapılır ve AB anlaşmasının 49. maddesini temel alır. Müzakerelerin ortak hedefi katılımdır. Bu müzakereler ucu açık bir süreç olup, sonucu önceden garanti edilemez. Kopenhag kriterlerinin tam değerlendirmesi, AB'nin hazmetme kapasitesi de göz önüne alınarak eğer Türkiye'nin tüm üyelik yükümlülüklerini tamamen üstlenecek konumda olmadığını ortaya koyarsa, Türkiye'nin mümkün olan en güçlü bağ ile Avrupa yapılarına bağlanması sağlanmalıdır.

3 - Genişleme, birliğin ve üye devletlerinin katıldığı sürekli entegrasyon sürecini güçlendirmelidir. Birliğin uyum ve etkinliğini korumak için her türlü çaba sarf edilmelidir. 1993 Kopenhag AB Konseyi toplantısının sonuçlarına uygun olarak birliğin bir yandan Avrupa'ya uyumlaşma sürecini korurken öte yandan Türkiye'yi hazmetme kapasitesi, hem birliğin hem de Türkiye'nin genel menfaati açısından göz önüne alınması gereken önemli bir noktadır. Komisyon müzakereler sırasında bu kapasiteyi 2004 Ekim kararlarına uygun olarak izleyecektir.

4 - Müzakereler, Türkiye'nin 1993'te Kopenhag'da AB Konseyi'nce belirlenen siyasi kriterleri, özellikle de daha sonra AB Antlaşması madde 6/1'de kabul edilen ve temel haklar şartında ilan edilen kriterleri yeterli ölçüde karşılamaına dayanarak açılmıştır. AB, Türkiye'den reform sürecini sürdürmesini ve ilgili Avrupa içtihadı da dahil olmak üzere özgürlük, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı ilkeleriyle ilgili olarak daha fazla iyileşme sağlanması yönünde çabalamasını, özellikle işkence ve kötü muameleye karşı mücadelede sıfır tolerans politikasıyla ve ifade özgürlüğü, din özgürlüğü, kadın hakları, sendika haklarını içeren ILO standartları

ve azınlık haklarıyla ilgili hükümlerin uygulanmasında mevzuatı ve uygulama tedbirlerini pekiştirmesini ve genişletmesini beklemektedir. Birlik ve Türkiye, yoğun siyasi diyaloglarına devam edecektir. Bu alanlarda, özellikle temel özgürlükler ve insan haklarına tam saygı konularında kaydedilen ilerlemelerin geri dönülmezliğini ve tam ve etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak için, ilerlemeler komisyon tarafından yakından izlenmeye devam edecek olup, komisyon yıllık rapor ve 2004'teki raporu da göz önüne alarak düzenli aralıklarla bu konudaki raporlarını konseye sunmaya devam etmeye çağrılmaktadır.

5 - Birliğin temelini oluşturan özgürlük, demokrasi, insan haklarına ve temel özgürlüklere tam saygı ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin Türkiye'de ciddi ve ısrarlı bir şekilde ihlal edilmesi durumunda, komisyon, kendi inisiyatifiyle ya da üye devletlerin üçte birinin talebi üzerine, müzakerelerin askıya alınmasını önerebilir ve müzakerelerin tekrar başlaması için karşılanması gereken koşullara yönelik tekliflerde bulunabilir. Konsey, Türkiye'yi dinledikten sonra, müzakerelerin askıya alınıp alınmaması ya da müzakerelerin yeniden başlaması için aranacak koşullarla ilgili bu tür bir öneriyi nitelikli çoğunluk esasına göre kararlaştıracaktır. Üye devletler, Hükümetlerarası Konferans'taki genel oybirliği şartından bağımsız olarak Hükümetlerarası Konferans'ta konsey kararına uygun olarak hareket edeceklerdir. Avrupa Parlamentosu'na bilgi verilecektir.

6 - Müzakerelerdeki ilerlemeler ekonomik ve sosyal birleşme çerçevesi içinde Türkiye'nin katılım için hazırlıklarındaki ilerlemeler tarafından yönlendirilecektir. Bu ilerlemeler özellikle takip eden gereklilikler doğrultusunda ölçülecektir. Üyelik için oluşturulan Kopenhag kriterleri:

* Demokrasi, hukuk devleti, insan hakları, azınlıkların korunması ve haklarına saygıyı garanti edecek kurumsal yapının istikrarı...

* Fonksiyonel bir pazar ekonomisinin varlığı ve birlik içindeki rekabetçi baskı ve pazar güçleriyle baş edebilecek kapasitenin varlığı...

* Siyasi, ekonomik ve parasal birlik amaçlarına bağlılığı içeren üyelik yükümlülüklerini üstlenme yeteneği ve müktesebatı etkili bir şekilde uygulayacak ve gerçekleştirecek idari kapasite...

* Türkiye'nin iyi komşuluk ilişkileri konusunda sarıh kararlılığı ve Birleşmiş Milletler şartı doğrultusunda uyuşmazlıkların ve önemli sınır uyuşmazlıklarının gerekirse Adalet

Divanı'nın zorunlu yetkisini de içeren, barışçı yollarla çözülmesi...

* Kapsamlı bir uzlaşmaya elverişli bir iklim yaratmaya katkıda bulunacak adımlar ve Kıbrıs Cumhuriyeti'ni de kapsayacak şekilde Türkiye ve bütün üye ülkeler arasındaki çok taraflı ilişkilerin normalleşmesinde gelişme de dahil olmak üzere Türkiye'nin Birleşmiş Milletler çatısı altında ve birliğin temel aldığı ilkeler doğrultusunda Kıbrıs sorununda kapsamlı bir uzlaşmaya varma yönündeki çabalara devam eden desteği...

* Türkiye'nin; ortaklık anlaşması ve bu anlaşmayı tüm yeni üye devletlere teşmil eden ek protokolden özellikle Türkiye-AB gümrük işbirliği ilişkisinden ve aynı zamanda düzenli olarak gözden geçirilen katılım ortaklığı belgesinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmesi...

7 - Türkiye'nin, müzakereler sırasında, tüm AB üyesi ülkelerin uluslararası kuruluşlara ve anlaşmalara taraf olması da dahil olmak üzere üçüncü ülkelere ve uluslararası kuruluşlarla politikalarını yakınlaştırması gerekmektedir.

8 - Katılım müzakerelerine paralel olarak, birlik Türkiye ile yoğun bir siyasi diyaloga ve sivil toplum diyaloguna girecektir. Kapsamlı sivil toplum diyalogunun amacı, halkları bir araya getirmek yoluyla karşılıklı anlayışı arttırmak olacaktır.

9 - Türkiye müzakereler sürerken, başka ülkelerle müzakerelere başlanmasını kabul eder.

Müzakerelerin Özü

10 - Katılım, birliğin sistemine ve kurumsal yapısına bağlı olan ve birlik "müktesebatı" olarak bilinen hak ve yükümlülüklerin kabulü anlamına gelir. Türkiye bunları katılım gerçekleştirdiği andaki şekli ile

uygulayacaktır. Ayrıca, mevzuat uyumlaştırmaya ek olarak katılım, uyumlaştırılan mevzuatın zamanında ve etkin bir şekilde uygulanması anlamına gelmektedir. Müktesebat sürekli değişim halinde olup aşağıdaki hususları içermektedir:

* Birliği kuran anlaşmaların kapsamı, ilkeleri ve siyasi hedefleri...

* Anlaşmalar uyarınca kabul edilen mevzuat ve kararlar ve Adalet Divanı'nın kararları...

* Yasal olarak bağlayıcı olsun ya da olmasın, kurumlar arası anlaşmalar, kararlar, deklarasyonlar, tavsiyeler, kılavuzlar gibi birlik çerçevesinde kabul edilen diğer

işlemleri...

* Ortak dış ve güvenlik politikası çerçevesindeki ortak eylemleri, genel görüşleri, deklarasyonları, kararları ve diğer işlemleri...

* Adalet ve içişleri çerçevesinde üzerinde uzlaşılan ortak eylemleri, ortak görüşleri, imzalanan sözleşmeleri, kararları, bildirimleri ve diğer işlemleri...

* Topluluklar, üye devletlerle müşterek olarak topluluklar, birlik ve birliğin faaliyetleriyle ilgili olarak üye devletlerin kendi aralarında imzaladıkları uluslararası anlaşmaları... Türkiye'nin katılımdan önce makul süre içinde mevzuatın çevirisini yapması gerekecek ve katılımı için AB kurumlarının gereği gibi işleyişinde yeterli sayıda tercüman ve çevirmeni eğitmesi gerekecektir...

11 - Türkiye'nin sonuçta bir üye devlet olarak sahip olacağı haklar ve yükümlülükler, Türkiye ile topluluklar arasındaki mevcut tüm ikili anlaşmaların ve Türkiye'nin taraf olduğu üyelik yükümlülükleri ile bağdaşmayan diğer tüm uluslararası anlaşmaların sona ermesini gerektirecektir. Ortaklık anlaşmasının topluluk müktesebatına aykırılık teşkil eden bir maddesi, katılım müzakerelerinde emsal olarak değerlendirilemeyecektir.

12 - Türkiye'nin, müktesebattan kaynaklanan hakları ve yükümlülükleri kabulü, müktesebata spesifik uyarlamaları ve istisnai olarak, katılım müzakereleri sırasında tanımlanacak geçici önlemleri gerekli kılabilir. Gerekli olduğunda, müktesebata spesifik uyarlamalar, müktesebatı kabul ederken üye devletlerin uyguladığı gibi müktesebata özgü prensipler, kriterler, parametreler temelinde ve Türkiye'nin spesifik özellikleri dikkate alınmak suretiyle kabul edilecektir. Süre ve kapsam açısından sınırlı olmaları ve mevzuatın uygulanmasına yönelik açıkça tanımlanmış aşamaları içeren bir planla birlikte yapılmaları halinde, geçici önlemler için Türkiye tarafından yapılacak teklifleri birlik kabul edebilir. İç pazarın genişletilmesi ile bağlantılı alanlar için, düzenleyici hükümler hızlı bir şekilde uygulanmalıdır ve geçiş süreleri kısa ve az olmalıdır; büyük miktarda finansal giderleri de içeren ve önemli çaba gerektiren uyarlamalara ihtiyaç vardır; gerektiğinde, devam eden, detaylı ve bütçelenmiş mevzuat uyum planının bir parçası olarak, uygun geçici düzenlemeler öngörülebilir. Her durumda, geçici düzenlemeler, birliğin politikalarında ya da kurallarında değişiklikler ihtiva etmemeli, işleyişlerine engel olmamalı ya da önemli ölçüde rekabetin bozulmasına yol açmamalıdır. Bu noktada, birlik ve Türkiye'nin çıkarları dikkate alınmalıdır. Uzun geçiş süreleri, muafiyetler, özel düzenlemeler ya da koruma önlemlerine daimi olarak

dayanak oluşturabilecek hükümler gibi kalıcı koruma hükümleri düşünülebilir. Komisyon, bu hükümleri, uygun olduğu takdirde, kişilerin serbest dolaşımı, yapısal politikalar ya da tarım gibi alanlardaki tekliflerine dahil edecektir. Ayrıca, kişilerin serbest dolaşımının nihai olarak sağlanmasıyla ilgili karar alma süreci, her bir üye devlete maksimum ölçüde rol tanınmalıdır. Geçici düzenleme ya da korumalar, rekabet ya da iç pazarın işleyişine etkileri açısından gözden geçirilmelidir. Mevzuata yapılacak detaylı teknik uyarlamaların, katılım görüşmeleri sırasında sabitleşmesine gerek bulunmamaktadır. Bunlar, katılım tarihinde yürürlüğe girmelerini sağlayacak şekilde, Türkiye ve birlik kurumları tarafından işbirliği ile zaman içinde hazırlanacaktır.

13 - Türkiye'nin katılımının mali yönleri, uygulanacak finansal çerçeve belgesinde yer almalıdır. Bu nedenle, Türkiye'nin katılımı özlü mali sonuçlar doğurabileceğinden, müzakereler, sadece, 2014 yılı ve sonrası dönem için geçerli olacak finansal çerçeve belgesinin hazırlanarak yürürlüğe girmesinden sonra ve muhtemel önemli mali reformları takiben sonuçlandırılabilir.

14 - Türkiye ekonomik ve parasal birliğe, üye bir devlet olarak katılım üzerine bir istisna ile birlikte dahil olacaktır ve bu bakımdan gerekli şartları yerine getirmesinin değerlendirmesi temellerinde bir konsey kararını müteakip Avro'yu ulusal para birimi olarak kabul edecektir. Bu alandaki geriye kalan müktesebat katılımdan itibaren tamamen uygulanacaktır.

15 - Özgürlük, adalet ve güvenlik alanı bakımından, Avrupa Birliği üyeliği, Türkiye'nin katılımı üzerine Schengen müktesebatı dahil olmak üzere, bu alandaki tüm müktesebatı tam olarak kabulünü gerektirir. Bununla birlikte, bu müktesebatın bir kısmı Türkiye'de ancak, iç sınırlarda kişiler hakkında kontrollerin kaldırılması bakımından Türkiye'nin hazır olmasına ilişkin uygulanabilir Schengen değerlendirmesi temellerinde alınan bir konsey kararını müteakiben uygulanacaktır.

16 - AB nükleer güvenliğinin tüm yönlerini de kapsayan, yüksek düzeyde bir çevre korumasının önemine işaret eder.

17 - Müktesebatın tüm alanlarında, Türkiye hem ulusal hem bölgesel düzeyde, müktesebatı etkin bir şekilde uygulamak ya da hal öyle olabilir ki, katılımdan önceki bir zamanda müktesebatı etkin bir şekilde uygulayabilmek bakımından kurumlarını, yönetim kapasitesini ve idari ve adli sistemlerini birlik standartlarına getirmelidir. Genel olarak, bu verimli ve tarafsız bir kamu hizmeti üzerine inşa edilmiş iyi işleyen ve

sağlam kamu yönetimini ve bağımsız ve etkin bir adalet sistemini gerektirir.

Müzakerelerin Prosedürü

18 - Türkiye ile müzakereler Hükümetlerarası Konferans altında üye ülkeler ve diğer aday ülkeler tarafından yönetilir.

19 - Komisyon, tarama olarak adlandırılan, mevzuatın resmi incelemesi işlemini; Türk makamlarına bu süreci açıklamak, spesifik alanlarda müzakerelerin açılması için Türkiye'nin hazırlık durumunu değerlendirmek ve müzakerelerde gündeme gelmesi muhtemel konularla ilgili ön izlemeleri elde etmek amacıyla üstlenecektir.

20 - Tarama sürecinin ve bunun ardından gerçekleştirilecek görüşmelerin amaçları bakımından mevzuat, her biri spesifik bir politika alanını içeren bir dizi bölüme ayrılacaktır. Ekte, bu bölümlerin bir listesi bulunmaktadır. Türkiye ya da birlik tarafından müzakerelerin spesifik bir bölümü hakkında yapılabilecek herhangi bir görüş, diğer bölümlerle ilgili benimsenebilecek pozisyonlar için önceden hüküm verilmesine yol açmayacaktır. Aynı şekilde, müzakereler esnasında spesifik bölümler üzerinde varılan anlaşmalar, kısmi anlaşma olsalar dahi, tüm bölümler için genel nitelikte nihai bir anlaşmaya ulaşıncaya kadar nihai nitelikte kabul edilemeyecektir.

21 - Konsey, komisyonun önerisi üzerine oybirliğiyle; Türkiye'nin katılım konusunda kaydettiği gelişmelere ilişkin olarak hazırlanan ilerleme raporları ve özellikle tarama sırasında edinilen bilgilere dayanarak konu başlıklarının (bölümlerin) geçici olarak kapatılması ya da uygun olduğu takdirde açılması için ölçütler getirebilecektir. Birlik bu tür ölçütleri Türkiye'ye iletacaktır. Bölüme bağlı olarak bu ölçütler, özellikle, işleyen bir pazar ekonomisine, müktesebatla mevzuat uyumuna, yeterli bir idari ve adli kapasitenin varlığını gösteren müktesebatın temel unsurlarının uygulanmasında tatmin edici bir yol kaydına işaret edecektir. İlgili olduğu durumlarda referans noktaları, ortaklık antlaşması altında, AB-Türkiye gümrük birliğine ve müktesebattan akseden gereksinimlere ait olan taahhütlerin ifasını da içerecektir. Müzakerelerin fazla bir zaman dilimini kapsamaması ya da yeni müktesebat gibi yeni unsurların eklenmesi amacıyla bir bölümün ileri bir tarihte yeniden ele alınması halinde mevcut ölçütler güncellenebilir.

22 - Türkiye'den, müktesebatla ilişkili olarak tutumunu belirlemesi ve ölçütleri karşılamaadaki ilerlemesini bildirmesi istenecektir. Elverişli idari ve yargısal yapılar

aracılığıyla, etkili ve verimli uygulamalar dahil olmak üzere, Türkiye'nin müktesebatı doğru aktarması ve uygulaması müzakerelerin ilerleme hızını belirleyecektir.

23 - Bu amaçla, komisyon Türkiye'nin tüm alanlardaki ilerlemesini, komisyon adına ya da komisyon tarafından mahallinde uzman incelemesi yapmak dahil, kullanılabilir tüm araçlarla yakından izleyecektir. Komisyon, "AB Ortak Tutum Taslağını" iletirken Türkiye'nin herhangi bir alandaki ilerlemesini konseye bildirecektir. Konsey, bu değerlendirmeleri o bölüm hakkındaki müzakerelerle ilgili atacağı adımlar sırasında göz önünde bulunduracaktır. Birliğin müzakere konusu olan her bölümle ilgili talep edebileceği ve Türkiye tarafından konferansa sağlanacak bilgilere ek olarak Türkiye'nin mevzuatın birlik müktesebatı ile uyumlaştırılması ve müktesebatın etkin olarak uygulanması konusunda düzenli olarak detaylı yazılı bilgi sağlaması, bölümün geçici olarak kapanmasından sonra bile istenecektir. Özellikle Türkiye'nin önemli ölçütleri karşılamada ya da taahhütlerini uygulamada başarısız olduğu hallerde, bir bölümün geçici olarak kapanmasından sonra da komisyon, kapanan bölüm hakkında müzakerelerin yeniden açılmasını tavsiye edebilecektir.

KAYNAKÇA

AKÇAY, Belgin, BAYKAL, Sanem ve KAHRAMAN, Sevilay, **Avrupa Birliği'nin Güncel Sorunları ve Gelişmeler**, Ankara, 2008.

AKGÖNENÇ, Oya, **Türkiye'nin AB Stratejisi**, Ankara, 2009.

AKTAR, Cengiz, **Avrupa Yol Ayrımında Türkiye**, İstanbul, 2002.

ALEXANDER, Yonah, BRENNER, Edgar H. ve TÜTÜNCÜOĞLU KRAUSE, Serhat, **Turkey -Terrorism, Civil Rights, and the European Union**, Oxon, 2008.

ALKAN, Nail, 'The Future of The European Union', **The Future of European Union**, Ed. Nail Alkan, Ankara, 2007.

ARIKAN, Harun ve KAR, Muhsin, **Türkiye – AB İlişkileri**, Ankara, 2005.

ARVANİTOPOULOS, Constantine, **Turkeys Accession to the European Union**, Atina, 2009.

Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, **1991 Yılı Aday Ülkeler İlerleme Raporları**, Ankara, 1998.

AYDOĞAN, Metin, **Avrupa Birliği'nin Neresindeyiz?**, İzmir, 2004.

AYKAÇ, Mustafa ve PARLAK, Zeki, **Tüm Yönleriyle Türkiye – AB İlişkileri**, İstanbul, 2002.

Başbakanlık, **Türkiye - AB İlişkileri ve 6 Mart 1995 Tarihli Ortaklık Konseyi Kararı**, Ankara, 1995.

BAYDAROL, Can, **AB Sürecinde Medeniyetler Buluştuğunda**, İstanbul, 2003.

BAYKAL, Sanem ve ARAT, Tuğrul, 'AB'yle ilişkiler', Ed. Baskın Oran, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, cilt.2, İstanbul, 2001.

BENSİDOUN, Isabelle ve CHEVALLIER, Agnes, **Avrupa Birliği – Akdeniz Bölgesi İlişkileri ve Serbest Ticaret Alanı Oluşumu**, Çev: Targan Ünal, İstanbul, 1997.

BİLİCİ, Nurettin, **Türkiye – AB İlişkileri**, İstanbul, 2005.

BORCHARDT, Klaus-Dieter, **The ABC of Community Law**, Brüksel, 2000.

BOZDAĞLIOĞLU, Yücel, **Turkish Foreign Policy and Turkish Identity - A Constructivist Approach**, New York, 2003.

BOZKURT, Ömer, **Avrupa Topluluğu ve Türkiye**, Ankara, 1987.

BULAÇ, Ali, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, İstanbul, 2001.

ÇAĞRI, Erhan ve TUĞRUL, Arat, 'AET'yle ilişkiler', Ed. Baskın Oran, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, cilt.1, İstanbul, 2001.

ÇAKMAK, Haydar, **Türkiye – Avrupa Birliği İlişkileri**, Ankara, 2007.

ÇAKMAK, Haydar, 'AB ile ilişkiler', **Türk Dış Politikası 1919-2008**, Ed. Haydar Çakmak, Ankara, 2008.

ÇALIŞ, Şaban, **Türkiye – Avrupa Birliği İlişkileri**, Ankara, 2001.

ÇEŞMECİOĞLU, Senem, **Avrupa – Akdeniz Ortaklığı ve Türkiye**, İstanbul, 2003.

ÇOLAK, Faruk, **AB'ye Giriş Sürecinde Balkanlarla İlişkiler ve Türkiye Ekonomisi**, Ankara, 2003.

DARTAN, Muzaffer, 'Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri', **Avrupa Birliği Üzerine Notlar**, Ed. Oğuz Kaymakçı, Ankara, 2005.

DERELİOğLU, Beril, **Adım Adım Avrupa Birliği**, İstanbul, 2006.

DOğAN, Vahit ve ŐİT, Banu, **Müzakere Sürecinde AB ve Türkiye**, Ankara, 2005.

DURA, Cihan ve ATİK, Hayriye, **Avrupa Birliği, Gümrük Birliği ve Türkiye**, Ankara, 2000.

EFEGİL, Ertan, **Türkiye – AB İlişkileri**, Ankara, 2007.

EFEGİL, Ertan ve EROL, Mehmet S., **Türkiye – AB İlişkileri – Avrupa'nın Genişlemesi, Müzakere Süreci ve Batılılaşma Sorunsalı**, Ankara, 2007.

ERALP ARISAN, Nilgün, 'Müzakerelerin Niteliği ve Türkiye'nin Hazırlıkları', **AB ile Müzakere Sürecine Doğru**, Ed. İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 2005.

ERALP, Atilla, 'Uluslararası İlişkiler Perspektifinden Türkiye – Avrupa Birliği İlişkilerinin Geleceği' **Türkiye Avrupa Birliği İlişkilerinde Gelişmeler ve Gelecek**, Ed. Engin Ataç, Eskişehir, 2001.

ERALP, Atilla, **Türkiye ve Avrupa**, Ankara, 1997.

ERDEMLİ, Özgül, 'Chronology: Turkey's Relations with the EU', **Turkey and The European Union. Domestic Politics, Economic Integration and International Dynamics**, Ed. Ali Çarkoğlu ve Barry Rubin, Londra, 2005.

ERİŞ GEZGİN, Meral, 'Avrupa Birliği Müzakere Sürecine Bakışı', **AB ile Müzakere Sürecine Doğru**, Ed. İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 2005.

ERKİNER, Engin, **Avrupa Birliği ve Türkiye – İçerden Bir Bakış**, Ankara, 2005.

FENWICK G.Charles, **International Law**, New York, 1956.

GÖKBUNAR, Ramazan, YANIKKAYA, Halit ve CURA, Serkan, **Avrupa Birliği'nin Türkiyeli Geleceği – Umutlar ve Korkular-**, 2008, Ankara.

GROS, Daniel, DERVİŞ, Kemal, EMERSON, Michael ve ÜLGEN, Sinan, **Çağdaş Türkiye'nin Avrupa Dönüşümü (The European Transformation of Modern Turkey)**, Çev. Enta Dil Hizmetleri, İstanbul, 2004.

GÜMRÜKÇÜ, Harun, **Türkiye ve Avrupa Birliği**, İstanbul, 2002.

GÜNUĞUR, Haluk, **Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri**, Ankara, 2003.

İktisadi Kalkınma Vakfı, **Avrupa Topluluğu ve Türkiye Ortaklığı**, İstanbul, 1974.

KALAYCI, İrfan, 'Avrupacı Türkiye mi, Türkiyeci Avrupa mı?', '**Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri Üzerine Ekonomi-Politik Tezler**', Ed. İrfan Kalaycı, İstanbul, 2006.

KALEAĞASI, Bahadır, **Avrupa Yolunun Haritası**, İstanbul, 2003.

KARACA, Metin, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Ankara, 2006.

KARLUK, Rıdvan, **Avrupa Birliği Kapısında Türkiye**, Ankara, 2002.

KARLUK, Rıdvan, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, İstanbul, 2005.

KARLUK, Rıdvan, **Avrupa Birliğine Evet mi? Hayır mı?**, İstanbul, 2008.

KAYA, İrfan ve EFEGİL, Ertan, **Avrupa Birliği ve Kıbrıs**, İstanbul, 2002.

KESKİN, Yıldırım, **Avrupa Yollarında Türkiye**, Ankara, 2001.

LARGO, Esra ve JORGENSEN, Knud Erik, **Turkey and the European Union-Prospects For a Difficult Encounter**, New York, 2007.

OKSAY, Serhan ve ÖZGÖKER, Uğur, **Kıbrıs'ın Avrupa Birliği'ne Üyeliği Türkiye – AB İlişkilerini Nasıl Etkiler?**, İstanbul, 2004.

ORAN, Baskın, **Türk Dış Politikası – Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Cilt.2, İstanbul, 2002.

ÖZER, Ahmet, **Tanzimattan Bugüne Batılılaşma ve Avrupa Birliği**, Ankara, 2003.

ÖZGÖKER, Uğur, **Türkiye'nin AB Üyeliği Avrupa Birliği'ne Ne Katar?**, İstanbul, 2007.

ÖZSOY, Osman, **AB Yolunda Türkiye**, İstanbul, 2002.

POROY, A.Akif, **Türkiye – AB Medeniyetler Çatışması**, İstanbul, 2008.

ROCARD, Michel, **Avrupa Birliği Yolunda Türkiye'ye Evet**, Çev. Olcay Kunal, İstanbul, 2009.

SÖNMEZOĞLU, Faruk, **Uluslararası İlişkilere Giriş**, İstanbul, 2005.

ŞEN, Faruk, AKKAYA, Çiğdem ve GÜNTÜRK, Reyhan, **2000 Yılımm Eşiğinde Avrupa ve Türkiye**, İstanbul, 1999.

ŞEN, Faruk, 'Türkiye-AB ilişkilerinin Beş Temeli ve Bu Çerçeve Türkiye'nin Tam Üyeliğinin AB'ye Olası Etkilerinin Tahmini', **Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri Üzerine Ekonomi-Politik Tezler**, Ed. İrfan Kalaycı, İstanbul, 2006.

TAŞDEMİR, İnci, **Avrupa Birliği ve Diğer Uluslararası Birlikler İle İlişkilerde Türkiye'nin Seçenekleri**, İstanbul, 2008.

TAYLAN, Koç, **Küreselleşme ve Türkiye Basımında Avrupa Birliğine Adaylık Süreci**, Ankara, 2004.

T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, **Avrupa Birliği ve Müzakere Süreci**, Ankara, 2007.

T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Avrupa Birliği Genel M¼d¼rl¼ę¼, **Avrupa Birliği ve T¼rkiye**, Ankara, 1999.

T.C. ağ Ünisersitesi, **AB Giriş Sürecinde Değişen T¼rkiye Sempozyumu**, Mersin, 2007.

TECER, Meral, **Avrupa Birliği ve T¼rkiye - Sorular ve Yanıtlar**, Ankara, 2007.

TEKELİ, İlhan ve İLKİN, Selim, **Avrupa Topluluğu – 3**, Ankara, 2000.

TOKER, Mert, **T¼rk Avrupa G¼nl¼ę¼**, İstanbul, 2003.

TONUS, Özg¼r, **Avrupa Birliğinde Ekonomik ve Parasal Birlik ve T¼rkiye**, İstanbul, No: 163, 2000.

TURAN, Z¼beyir, **2000’li Yıllarda AB T¼rkiye Entegrasyonu**, Ankara, 2000.

TUSIAD, **Avrupa Postası**, İstanbul, 2004.

TUSIAD, **European and Turkey: Towards Full Membership**, İstanbul, 2002.

UZUN, Turgay ve ÖZEN, Serap, **AB Sürecinde T¼rkiye**, İstanbul, 2004.

ÜLGEN, Sinan, **AB ile M¼zakerelerin El Kitabı**, İstanbul, 2005.

ÜNAL, şeref, **Avrupa Birliği Hukukuna Giriş**, Ankara, 2007.

ÜNAL, şeref, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi**, Ankara, 2001.

Cumhuriyet Gazetesi

Hürriyet Gazetesi

Milli Gazete

Milliyet Gazetesi

Radikal Gazetesi

Yeniçağ Gazetesi

Zaman Gazetesi

<http://www.abgs.gov.tr>

<http://www.abofisi.metu.edu.tr>

<http://www.ikv.org.tr>

<http://www.tbmm.gov.tr>

<http://www.europarl.europa.eu>

<http://europa.eu/>

<http://www.bbc.co.uk>

<http://www.consilium.europa.eu>

<http://www.abhaber.com>

<http://www.asam.org.tr>

<http://www.ntvhaber.org>

<http://www.cor.europa.eu>

<http://www.ombudsman.europa.eu>

<http://www.tusam.net>

<http://www.foreignpolicy.org.tr>

<http://www.usak.org.tr>

<http://www.tasam.org>

<http://www.mfa.gov.tr>

<http://www.belgenet.com>

ÖZET

Bu tezde Türkiye – Avrupa Birliği müzakere sürecinin Türk basınındaki yeri incelenmiştir.

3 Ekim 2005 tarihinde başlayan katılım müzakereleri halen sürmektedir. Bu çalışma kapsamında yapılan basın taramasında zaman ve kaynak açısından sınırlandırmaya gidilerek müzakerelerin başlamasından önceki 1 Eylül 2005 tarihi taramanın başlangıcı, 15 Nisan 2008 tarihi ise bitişi olarak alınmıştır. Basın kaynağı olarak ise Cumhuriyet, Milli Gazete, Milliyet, Radikal, Yeniçağ ve Zaman gazeteleri kullanılmıştır. Bunun yanı sıra; konunun geçmişinin daha iyi anlaşılması ve gelecek hakkında fikir edinilebilmesi amacı ile Avrupa Birliği'nin tarihsel kökenleri ve yapısı, Türkiye - Avrupa Birliği ilişkilerinin geçmişi, müzakere sürecinin yapısı da çalışma kapsamına dahil edilmiştir.

Bu tezde, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği yolunda yıllardır gerçekleştirdiği aşamalar, hem müzakere öncesinde hem de müzakere sürecinde yaşanan olumlu ve olumsuz gelişmeler kronolojik olarak değerlendirilmiştir. Basın taraması haricindeki bölümlerde gerek kitaplar, dergiler, yayımlanmış seminer ve sempozyumlar gerekse güvenilir internet siteleri kaynak olarak kullanılmıştır.

Tez üç aşamalı olarak hazırlanmıştır. Birinci bölümde; Avrupa Birliği'nin genişleme süreçleri, kurumsal yapısı ve Türkiye - Avrupa Birliği İlişkileri ele alınmıştır. İkinci Bölümde; müzakere sürecinin yapısı ve işleyiş şekli incelenmiş ayrıca tezin temelini oluşturan 'basın taraması'na beş temel başlık altında yer verilmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise; Türkiye - Avrupa Birliği ilişkilerinin gelecekteki muhtemel durumu irdelenmiştir.

Halen devam eden ve sonuçları önceden kestirilemeyen Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım müzakere sürecinin ne zaman ve nasıl sonuçlanacağı tüm dünyada merak konusudur.

ABSTRACT

In this thesis, the place of ‘the Turkey - European Union negotiation process’ in the Turkish press has been studied.

The accession negotiations, which started in October 3, 2005, are still progressing. In the press screening, which has been carried out within the context of this study, a limitation of time and resource has been applied and September 1, 2005, a date just before the beginning of the negotiations, has been taken as the start of the screening, and April 15, 2008 as the end. As the press source; Cumhuriyet, Milli Gazete, Milliyet, Radikal, Yeniçağ and Zaman newspapers were used. Besides this; in order to understand the past of the subject and to have a better idea about the future, the historical roots and the structure of the European Union, the history of Turkey and European Union relations and also the structure of the process of accession negotiations have been added to the study.

In this thesis, the stages Turkey has achieved on the way towards the European Union membership, the positive and negative advancements experienced before and during the negotiations have been chronologically assessed. In the parts except for the press screening not only books, magazines, published seminars and symposiums but also, trustworthy web sites have been used as resources.

The thesis has been prepared in three stages. In the first stage; the enlargement processes of the European Union, the institutional structure and Turkey – European Union relations have been tackled. In the second part; the structure of the negotiation process and the way it works has been studied, moreover the press screening which serves as the basis of this thesis has been presented here under five base titles. In the third and the last part; the possible condition of the Turkish – European Union Relations in the future has been scrutinized.

It is an issue of concern in the World when and how the ongoing and unpredictable accession negotiation process between Turkey and The European Union will be concluded.